

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Andra kammaren.

Nr 17.

Fredagen den 25 februari.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 18 och den 19 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 86, om ändring i vissa delar av lagen den 2 december 1892 angående lindring i rustnings- och roteringsbesvären; samt

till bankoutskottet propositionen, nr 88, angående ersättning åt värnpliktige O. L. Forsbergs änka och minderåriga barn.

§ 3.

Vidare föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 16—18, statsutskottets utlåtanden nr 2 A och 2 B, bankoutskottets utlåtande nr 14, första lagutskottets utlåtanden nr 11 och 12, andra lagutskottets utlåtanden nr 8 och 9, jordbruksutskottets utlåtanden nr 12 och 13, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden nr 2 och 3.

§ 4.

Vid härpå skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förfarandet i vissa fall, då kyrko- eller kommunalstämma följer omedelbart efter en valförrättning, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 17.

§ 5.

Ang.
ändrad lydelse
av § 24 i för-
ordningen om
landsting.

Till avgörande förelåg nu konstitutionsutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 24 i förordningen om landsting.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 28, hade herr *Borg* hemställt, att riksdagen måtte besluta, att § 24 i förordningen om landsting måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Landstingsman eller suppleant, som ej bor å den ort, där landsting hålles, åtnjuter av landstingsmedel i dagtraktamente under landstingets möte 20 kronor ävensom ersättning för resekostnader fram och åter, beräknat efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter avgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på ångfartyg, där resan såmedels sker. Landstingsman som bor å den ort, där landstinget hålles, åtnjuter av landstingets medel i dagtraktamente under landstingets möte 15 kronor.»

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Larsson* i Västerås, *Klefbeck*, *Mauritz Hellberg*, *Strömberg*, *Ljunggren*, *Thulin*, *Hallén*, *Sävström* och *Andersson* i Igelboda, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motion, för sin del måtte antaga följande

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 24 § i förordningen den 21 mars 1862 om landsting.

Häriigenom förordnas som följer:

24 §.

Landstingsman eller suppleant, som ej bor å den ort, där landstinget hålles, åtnjuter av landstingets medel i dagtraktamente under landstingets möte tjugo kronor — — — lika med motionen — — — femton kronor.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1921; samt av herr *Lyberg* mot viss del av motiveringen.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade:

Herr *Borg*: Herr talman! Jag tillåter mig att till en början uttala min förvåning över att konstitutionsutskottet kunnat föreslå avslag på min motion. Vad är det jag begärt? Jag begär bara, att

dagtraktamentet till landstingsmännen måtte höjas från resp. 9 kronor och 12 kronor till 15 kronor och 20 kronor. Jag hade tänkt mig, att var och en, som litet prövat på, vad det vill säga att ligga ute på resor, och i all synnerhet de personer, som varit ute på resor som landstingsmän, skulle vara på det klara med att ett belopp av 12 kronor i dagtraktamente för landstingsmännen är alldeles för lågt tillmätt. Man säger i utskottets utlåtande, att den senast beslutade ändringen av landstingsmannaarvodet från 6 kronor till 12 kronor hade tillkommit därför, att man hoppades, att det så beslutade landstingsarvodet skulle komma att bestå i framtiden. Men jag tror icke, att saken ligger på detta sätt. Jag tror, att den ligger på det sättet, att vid den tiden, då man beslutade dessa 12 kronor, så tillmätte man landstingsmannaarvodet allt för snävt, så att det allaredan på den tiden var otillräckligt. Jag ber att få fråga utskottets majoritet, huruvida dess medlemmar, i den händelse de skulle ligga ute på resa till en residensstad, skulle utan att göra kännbara förluster kunna reda sig med 12 kronor. Ja, jag frågar bara. Jag tror näppligen, att det finnes någon i denna kammare, som vill påstå, att detta låter sig göra.

Ang.
ändrad lydelse
av § 24 i för-
ordningen om
landsting.
(Forts.)

Nu säger man, att vi möta väl andra tider. Levnadskostnaderna skola väl gå ned och vi komma då att leva under andra förhållanden. Ja, jag för min del tror, att levnadskostnaderna icke komma att gå ned så hastigt och på sådant sätt, att dessa 12 kronor bliva tillräckliga för landstingsmännen, som icke bo på sammanträdesorten. Utskottet säger också i sitt utlåtande, att man icke bör tillmäta landstingsarvodet för högt men heller icke för lågt. Ja, man menar, att man bör icke tillmäta det så, att landstingsarvodenas storlek gör det till något eftersiräsvärt att bliva landstingsman. Ja, jag tror, att vi få öka på detta dagtraktamente ganska mycket, innan det kan bliva eftersträsvärt. Jag tror alldeles säkert, att även med 20 kronor om dagen för dem, som icke bo på sammanträdesorten, måste man se sig noga om, ifall man icke vill göra kännbara förluster under den närmaste framtiden. Ty skall man av dessa 20 kronor betala för bostad, betala de merkostnader, som i övrigt förekomma, så lär det icke bli någon så stor summa kvar för att täcka den förlust, man ovillkorligen gör, därför att man nödgats gå ifrån sitt arbete, var och en på sin ort.

Ja, jag tillåter mig att än en gång uttala min förvåning över att utskottets majoritet kunnat komma till detta resultat och skall icke förlänga debatten längre utan slutar med att uttala den förhoppningen, att andra kammaren, trots denna majoritet i konstitutionsutskottet, måtte bifalla min motion, varigenom vi skulle komma till det resultatet, att vi vid en eventuell votering i frågan skulle komma att rösta med reservanterna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr a f E k e n s t a m : Herr talman! Då motionären uttryckte sin förvåning över att utskottet kunnat komma till sådant re-

Ang.
ändrad lydelse
av § 24 i för-
ordningen om
landsting.
(Forts.)

sultat, som det gjort, så må det vara mig tillåtet att andraga några av de skäl, som för utskottet varit bestämmande.

Jag vill erinra herrarna om att för omkring 3 år sedan bestämde riksdagen det arvode, som nu utgår till landstingsmännen. I det utlåtande, som avgavs av konstitutionsutskottet och som sedermera av riksdagen godtogs, yttrade utskottet, att med den höjning, som då gjordes, var det utskottets fasta förhoppning, att någon vidare höjning av arvodet icke skulle kunna behöva förekomma under de närmaste följande åren. Vi känna väl, vad dessa följande år bragt oss. Det har varit en mycket svår dyrtid och det är alldeles säkert, att skulle vi taga hänsyn enbart till denna, så kunde nog det arvode, som utgått sedan 1918, synas otillräckligt. Men nu ha vi kommit in i en helt annan period. Var det förut så, att priserna gingo svindlande uppåt, så ser man nu, att de gå svindlande ned. Att under en sådan tid komma och begära en förhöjning på de pris, som 1918 års riksdag ansåg vara fullt tillräckliga, synes åtminstone mig vara, minst sagt, opraktiskt. Jag kan icke tänka mig, att alla de människor, som ha särskild kännning av att priserna gått ned — t. ex. våra producenter — skulle vilja vara med om detta.

För att nu göra denna fråga litet mera bestickande för tanken har det anförts, att då riksdagen i år har åt sina ärade ledamöter voterat högre arvoden, skulle därav som konsekvens följa, att också landstingens ledamöter skulle få mera betalt. Det vore väl ändå rätt egendomligt, om man utan vidare skulle kunna göra en sådan jämförelse mellan uppdraget att vara riksdagsman och uppdraget att vara landstingsman. Då jag som riksdagsman måste vistas uppe i huvudstaden 4 eller 5 månader, kanske mera, och därvid vidkännas ganska stora kostnader för både ett och annat och dessutom utan tvivel får lämna ersättning till den, som är min ställföreträdare i hemorten, så är det väl nödigt, att för att utgifterna icke skola bli för stora denna ersättning, om nu en sådan skall finnas, icke sättes för lågt. Men om jag som landstingsman på 4, 5 eller högst 6 dagar beviljar landstinget i en stad, där jag är rätt väl bekant och på fördelaktiga villkor kan skaffa mig rum och vivre och under denna tid nog också bör kunna ordna hemförhållandena på annat sätt än som kan ske vid riksdagen, så förstår jag icke, att man kan söka ett motiv för en ökad avlöning åt landstingsmännen i den omständigheten, att riksdagsmännen fått förhöjt arvode. Det kan åtminstone icke jag förstå.

Jag skall slutligen be att få vidröra de skäl, som av reservanterna anförts, nämligen att en eventuell höjning av landstingsmannarvudet är av så ofantligt liten betydelse för landstingets budget; man talar om $\frac{1}{10}$ till $\frac{2}{10}$ procent. Ja väl, den skulle kanske för närvarande i det stora hela betyda ganska litet. Men vi få väl i dessa tider tänka på de allt mera stigande skattebördorna, och det kan väl då vara av vikt att taga vara även på dessa jämförelsevis små utgifter, som dock kunna vara ägnade att i sin mån öka skatterna. Därtill kommer också något annat, nämligen att om dessa landstingsmannarvoden komma att ökas, kommer därav att bli

en följd, att lönerna för en del andra funktionärer inom landstingsmannaområdet komma att ökas. Under sådana förhållanden har majoriteten inom konstitutionsutskottet ansett det vara klokt och riktigt att avstyrka bifall till den föreliggande motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang.
ändrad lydelse
av § 24 i för-
ordningen om
landsting.
(Forts.)

Herr Hallén: Herr talman! Utskottsmajoriteten gör till sitt det uttalande, som avgavs vid 1918 års riksdag av samma utskott, nämligen att man måste se till, att icke ersättningen för landstingsmannauppdraget sättes så högt, att uppdraget blir eftersträfvansvärt för ersättningsens skull. Jag tycker, att genom att göra dessa ord till sina egna, kommer det nästan något löjligt över detta sätt att resonera. Jag frågar som inledaren av debatten och motionären: är det någon, som fruktar, att denna relativt blygsamma höjning, som föreslås från 12 till 20 kronor, skulle giva landstingsmannauppdraget karaktären av något eftersträfvansvärt? Det är ju alldeles otänkbart. Trots det att jag tror, att redan herr Borg påpekat detta, vill jag än en gång inför kammaren understryka det ofrånkomliga faktum, att det är ju rent ut sagt otillständigt att kräva, att en representant i ett landsting skall på dessa 12 kronor underhålla sig själv under en 5 eller 6 dagar och dessutom avstå den dagsinkomst, som han har i hemorten, så att dessa 12 kronor skola räcka icke blott för honom utan också till underhåll och uppehälle av den familj, som han har i hemorten. Man tänke sig en arbetare eller en lön-tagare av den art, att han för detta uppdrag måste förlora sin veckoinkomst. Alla människor veta, att det är en ekonomisk omöjlighet att på 6 kronor om dagen uppehålla sig i residensstaden och dessutom avstå de återstående 6 kronorna till sin familj att leva på. Det finnes näppeligen något slags arvode för offentliga uppdrag, som håller sig inom en så pass liten marginal.

Nu talade herr af Ekenstam — som också utskottet gjort — därom, att vi tyckas komma in i en period av sjunkande priser. Ja, det hoppas vi allesammans. Men nog gjorde sig herr af Ekenstam skyldig till en något egendomlig överdrift, då han talade om, att liksom under år 1918 prisen befunno sig i en svindlande fart uppåt, de nu började att gå med en svindlande fart nedåt.

Jag vet visserligen, att om man köper stenkol, man skall finna, att prisen fallit med svindlande hastighet, men detta är en artikel, som icke kommer landstingsmännen till godo. Men däremot skulle det vara värdefullt, om den ärade talaren kunde omtala, varest de hotell och restauranger äro belägna, där man kan få bevittna detta svindlande prisfall. Det är väl tvärtom så, att det angenäma faktum, som man kan konstatera i form av en sjunkande prisnivå, visat sig minst i fråga om sådana varor, som för landstingsmännen i detta fall skulle vara av särskilt intresse, nämligen beträffande priserna för husrum och det dagliga uppehållet och annat sådant, såvida man icke vill gå till sådana ytterligheter, att man säger, att landstingsmännen på gammalt hederligt sätt skulle leva i kappsäck

*Ang.
ändrad lydelse
av § 24 i för-
ordningen om
landsting.
(Forts.)*

och ha matsäck med sig. Men därtill ha vi icke kommit, att vi kräva något sådant.

Jag skall, herr talman, icke bliva långvarig i den här frågan, jag vill endast erinra om, att herr af Ekenstam har nog rätt, då han indirekt erkänner, att det ligger något bestickande i jämförelsen med riksdagsmannaarvodet, och jag tillåter mig att några sekunder uppehålla mig vid denna sak.

Varför reste man icke i större omfattning än som blev fallet en allmän opposition för några veckor sedan vid riksdagsmannaarvodets fastställande? Då hade man också kunnat hänvisa till den sjundekande prisnivån och säga, att vi icke borde binda oss för längre tid framåt utan stanna där tills vidare. Det gjorde man icke i stort sett, fränsett spridda stämmor, som voro emot beslutet.

Om herr af Ekenstam säger, att detta, att en riksdagsman ligger i huvudstaden under en längre tid, där han har en massa representativa utgifter och dylikt, icke kan jämföras med att en landstingsman för fem eller sex dagar reser in till residensstaden, så vill jag erinra om någonting annat, som icke precis är detsamma som riksdagsmannauppgiften, och det är de allmänt förekommande sakkunnig- och kommittéuppgifterna. Det har klagats från olika partier över, att när en ledamot i en sakkunnigdelegation skall ligga låt oss säga i Stockholm, på hittillsvarande 18 kronor, så visar det sig, att det är alldeles ogörligt för honom att uppehålla sig på det. Man invänder, att detta gäller Stockholm, men att det icke är så farligt i Halmstad, Vänersborg eller Örebro och på andra ställen, där det är billigare. Jag vill då påpeka, att kommittéer och sakkunnigdelegationer ofta särskilt under sommaren vistas i landsorten. Senast i höstas hörde jag riksdagsmän av olika partier, som gjorde bekymrade påpekanden av hur ekonomiskt outhärdligt det var att ligga någonstades i landsorten i en småstad eller vid västkusten eller var det än var med ett dagtraktamente av 18 kronor för ens eget och familjens uppehälle. Det är nu föreslaget, att arvodet skulle höjas, siffran är icke officiell, men den lär bli omkring 23 eller 24 kronor. Vem i kammaren skulle vilja vara med om att för utförandet av ett uppdrag på en plats i landsorten få icke ens 18 kronor, som en kommittéledamot har, utan bara 12 kronor, som landstingsmän få åtnöjas med? Jag tycker, att det är rent orimligt att begära att en viss grupp människor skola på det sättet ställas på lägsta tänkbara nivå, och detta kan väl ändå icke låta försvara sig.

När utskottsmajoriteten påpekar, att frågan om ersättning för resedagar till landstingsmän icke är avgjord, och att man icke kan avgöra frågan om en eventuell höjning av landstingsmannaarvodet, förrän frågan om ersättning för resedagarna fått sin lösning eller åtminstone ett förslag i ämnet föreligger från kommunalförfattningssakkunniga, så vill jag erinra, att reseersättningen för kommittéledamöter ju är 19 kronor. Det finns redan ett tryckt betänkande, vari föreslås en höjning till 24 kronor. Reseersättningen är alltid något lägre än kommittéarvodet, och det är klart, att om landstingsmännen få 20 kronor i dagtraktamente, kommer ersättningen för resedagarna

att stanna ett stycke därunder. Förslag härom väntas när som helst bli offentliggjort.

Ang.
ändrad lydelse
av § 24 i för-
ordningen om
landsting.
(Forts.)

Jag menar sålunda, att lika mycket formella som reella skäl tala för ett bifall till minoritetens förslag. Den omständigheten, att första kammaren har avslagit motionen, bör ingalunda hindra denna kammare att såsom en klar opinionsyttring uttala sig för att den exceptionellt låga ersättningen, som utgår till landstingsmän, bör snarast möjligt höjas. Inom utskottet ansågs det vara en ganska tillfällig orsak, som gjorde, att icke denna, som man från början tyckte, självklara reform, kunde gå igenom. Det är därför all anledning att antaga, att ett andrakammarbeslut i överensstämmelse med minoritetens synpunkter kommer att föra frågan framåt till en säkrare och bättre lösning ett följande år, varför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr L e a n d e r: Herr af Ekenstam har redan erinrat därom, att det förnämsta skälet, som av reservanterna och motionären anförts för en höjning av landstingsmannaarvodet, är, att riksdagsmannaarvodet blivit höjt. Jag är emellertid icke säker på, att sistnämnda fråga skulle blivit avgjord på samma sätt, ifall den väckts först i år. I fjol var det stigande priser, och man visste icke, när vändpunkten skulle inträda. Nu kan man ändå icke förneka, att priserna äro i fallande. För övrigt är det, såsom också herr af Ekenstam erinrat om en väsentlig skillnad mellan riksdags- och landstingsmannauppgiften. Riksdagssessionerna vara lika många månader som landstingssammanträdena vara dagar. Dessa senare sammanträden äro ett behagligt avbrott i den vardagliga enformigheten. Man får komma till residensstaden och ha trevligt, och därför är det nu allmänt känt, att landstingssammanträdena äro ganska efterlängtrade av vederbörande landstingsmän, och man har väl aldrig hört, att någon blivit ekonomiskt ruinerad genom att deltaga i dessa sammanträden. Herr Borg talade om kännbara förluster, men så kännbara kunna de icke bli under de få dagar, som landstingen vara. Däremot är det icke få exempel på, att personer med svag ekonomi fått denna undergrävd genom utförande av riksdagsmannauppgiften. Det är visserligen sant, att det aldrig saknats kandidater, utan det är många, som slagits om platserna, trots att betalningen förut varit dålig, men det hör icke hit. Jag menar emellertid, att man kan icke återropa höjningen av riksdagsmännens arvoden såsom skäl för att även landstingsmännens arvoden nödvändigtvis skola höjas. När nu ändå herr Hallén återopade detta skäl och undrade varför man inte för någon månad sedan avslagit det då vilande grundlagsförslaget om höjning av riksdagsmannaarvodet, så borde han väl ändå kunna förstå att det, även om man hyst betänkligheter mot denna höjning, icke gick för sig att härvidlag pruta, när riksdagen en gång fattat sitt beslut, utan man måste antingen taga det vilande grundlagsförslaget eller också förkasta det. Och att man valde den förra vägen, har väl ändå sin rimliga förklaring.

Man måste ju helt naturligt ordna så, att de, som icke kunna

Ang.
ändrad lydelse
av § 24 i för-
ordningen om
landsting.

(Forts.)

åtaga sig kommunala uppdrag utan ersättning, få tillgodoräkna sig sådan. Men man måste också å andra sidan fasthålla vid den grundsats, som blivit uttalad tillförne av konstitutionsutskottet, nämligen att ersättningen för kommunala förtroendeuppdrag, där sådan anses böra utgå, icke får sättas så hög, att uppdraget blir eftersträfvansvärt för ersättningens skull. Det har väl ändå länt vårt kommunala liv till ofantlig båtнад, att man kunnat påräkna frivilliga krafter, som av kärlek till själva saken åtagit sig dessa uppdrag och som icke i främsta rummet tänkt på ersättningen. Nu har man också uppställt den grundsatsen som även reservanternas tyckas gilla, att landstingsmannauppdraget icke skall betalas så högt, att landstingsmännen få ersättning för de besvär, de måste underkasta sig vid uppdragets fullgörande, utan meningen är att de härvid icke skola åsamkas särskilda direkta utgifter. Men det är klart, att om man nu skall sätta 15 kronor såsom ersättning eller dagtraktamente för de landstingsmän, som bo på den plats, där landstinget hålles, så blir detta en ersättning även för besväret. Ty det är väl ändå så, att ingen behöver avstå 15 kronor om dagen för att han deltagar i landstingets förhandlingar. Härvid avviker man emellertid från nämnda princip, och det är ett av skälen, varför jag icke nu åtminstone kunnat gå med på motionärens hemställan.

Sedan har man en annan sak att taga i betraktande, nämligen den utredning, som försiggår, beträffande frågan om ersättning för kommunala förtroendeuppdrag i allmänhet. Nu säga reservanternas visserligen, att det nu föreliggande spörsmålet beröres icke av denna utredning. Det är dock litet svårt att förstå detta resonemang, ty åtminstone frågan om dagtraktamente till landstingsmännen under resedagarna måtte väl stå i intimt samband med den nu föreliggande frågan. Man har hört, att de sakkunniga, som ha utredningen om hand, möjligen komma att föreslå 15 kronor om dagen för dem, som fullgöra ett kommunalt förtroendeuppdrag. Men det är alldeles klart, att om riksdagen nu beslutar 20 kronor för landstingsmännen i dagtraktamente, så blir följden, att de sakkunniga icke kunna fasthålla vid dessa 15 kronor, som de tänkt sig, och detta drager ytterligare de konsekvenserna med sig, att alla förtroendeuppdrag måste komma att ersättas med 20 kronor.

Så komma vi till den ringa kostnad, som reservanternas tala om, 0,1 eller 0,2 procent av landstingsskatten. Kostnaden kommer säkerligen att höjas ganska väsentligt, om riksdagen nu beslutar i överensstämmelse med motionärens och reservanternas förslag. I varje fall är det väl ingen fara att vänta tills utredningen föreligger. Herr Rydén sade ett sant ord för ett par dagar sedan, att om man utan skada för framtiden kan spara, så bör man göra det. Och någon skada vållas säkerligen icke därigenom, att man låter denna angelägenhet, som vi nu diskutera, vila tills vidare. Man kan ju tycka, att detta icke har med sparsamhet att skaffa, emedan kostnaden skulle bliva så ringa, men det har redan av herr af Ekenstam blivit erinrat om, att det komme att draga åtskilligt annat med sig, och man får nog vara beredd på icke blott 0,1 eller 0,2 procent, utan det blir kanske bå-

de 2 och 3 hela procent. För övrigt kan man även erinra om den gamla satsen, att den som icke spar öret, han får heller icke kronan. Det talas jämt och ständigt om sparsamhet vid denna riksdag, och det torde vara skäl att visa denna också i handling.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, emedan jag tror att det är förnuftigt att nu fatta beslut i överensstämmelse med denna.

Ang.
ändrad lydelse
av § 24 i för-
ordningen om
landsting.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Larsson i Västerås m. fl. avgivna, vid utlåtagandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Larsson i Västerås m. fl. avgivna vid utlåtagandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 101 ja mot 70 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för kapitalökning å statens under kommunikationsdepartementet hörande utlåningsfonder.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid föredragning härpå av punkten 3, angående anslag till vattenkraftslånefonden m. m., begärdes ordet av

Ang.
anslag till vat-
tenkraftslåne-
fonden m. m.

Herr L u b e c k, som yttrade: Herr talman! Jag ber att i denna punkt få göra ett yrkande om ändring ifråga om motiveringen nämligen att på sidan 7 den sats, som börjar med orden »För att huvudändamålet» och slutar med »begynts» måtte utgå. Det har nämligen vid närmare undersökning visat sig, att av nu inneliggande ansökningar så gott som samtliga äro av den karaktär, att de icke kunna komma i fråga, om denna sats kvarstår. Och då syftet med

Ang.
anslag till vat-
tenkraftslåne-
fonden m. m.
(Forts.)

detta tillägg ändock uppfylles genom motiveringen i övrigt, så har man kommit till, att denna punkt lämpligast kan utgå. Jag vet, att jag i denna punkt är i samförstånd med statsutskottets ledamöter i allmänhet, och samma beslut har för övrigt fattats i första kammaren.

Med yrkande om bifall i övrigt till statsutskottets förslag ber jag således att denna ändring i motiveringen måtte genomföras.

Vidare anfördes ej. Det av herr Lübeck framställda yrkandet blev av kammaren bifallet.

§ 7.

Ang.
ersättning åt
riksbankskas-
sören O. E. F.
Warberg för
viss förlust.

Härpå förekom till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ersättning till en kassör vid riksbankens huvudkontor för liden förlust i växlingskassa.

I anledning av en utav fullmäktige i riksbanken hos bankoutskottet gjord framställning hemställde utskottet, att riksdagen måtte medgiva, att till kassören vid riksbankens huvudkontor O. E. F. Warberg finge av riksbankens medel såsom bidrag till tackande av en utav honom i tjänsten liden förlust utbetalas ett belopp av 2,962 kronor 50 öre.

Häremot hade herr *Bäcklund* reserverat sig.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Bäcklund*: Herr talman, mina herrar! Jag har vid detta utskottsutlåtande fogat en reservation, enär jag icke kunnat dela utskottets uppfattning rörande den här föreliggande ersättningsfrågan. Bankofullmäktige ha föreslagit, att omhandlade förlust skulle ersättas med tre fjärdedelar, d. v. s. med ett belopp av 2,962 kronor 50 öre.

Jag har som sagt icke kunnat dela denna uppfattning på grund därav, att år 1919 förhöjdes misräkningspengarna för dessa bankkassörer från 1,000 kronor till 2,000 kronor, och då är det väl ingen mening uti att vid varje tillfälle, när det uppstår en förlust, man skall komma till riksbanksfullmäktige först och sedan till riksdagen och begära att få ersättning för förlorade belopp. Icke ens de 2,000 kronor, som äro tilldelade ifrågavarande tjänstemän som misräkningspengar, skola få tagas i anspråk. Denna fråga har varit uppe vid ett par tillfällen förut här i kammaren. Det gällde vid ett annat tillfälle en ersättning till en riksbankskassör C. H. Kark för förlust vid växlingskassan, och riksdagen beviljade då ersättning. Men det var särskilda omständigheter vid det tillfället; det kunde nästan konstateras, fastän det icke var fullt bevisat, så att någon blev fast för det, att en stöld skett från ifrågavarande kassa, och anmälan gjordes också till polisen i detta fall. Här har uppstått en förlust, men på vilket sätt kan ingen konstatera. Den här nämnde kassö-

ren säger icke heller, att han förlorat något under de föregående åren, då han åtnjutit dessa 2,000 kronor, alltså borde han icke ha ersättning för dessa misräkningspenningar, som han har, utan dessa böra utgå i första hand för att ersätta detta belepp.

Under den debatt, som följde på bankoutskottets utlåtande om förhöjning av misräkningspenningar, var det ett flertal av kammarens dåvarande ledamöter, som yttrade sig, och alla hade samstämmigt den åsikten vid detta tillfälle, när det gällde att förhöja misräkningspenningarna, att något sådant här ersättande av riksdagen skulle aldrig förekomma vidare, utan vid denna förhöjning skulle det stanna, och det skulle icke vara lönt att ännu en gång komma in till riksdagen och begära ersättning. Jag skall nu här ta några citat av debatten. Herr Jonsson i Gumboda säger vid detta tillfälle: »Ett skäl till att jag röstat för denna höjning av misräkningspengarna är, att jag ansett den princip, riksdagen börjat slå in på, nämligen att ersätta de förluster kassörerna göra, icke vara fullt riktig. Jag anser, att riksdagen ej med bestämdhet kan avgöra, huruvida dessa förluster äro verkliga eller simulerade. Jag anser, att genom detta insläende på principen, att kassörerna skola ersättas de lidna förlusterna, kassörernas arbete slappas och deras iakttagelseförmåga och försiktighet icke blir sådan, som den bör vara. i varje fall icke sådan som den är, när vederbörande själv måste ersätta förlusten. Det är huvudsakligen av denna anledning jag anser, att utskottets utlåtande är fullt berättigat. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.» En annan ärad ledamot, herr Lindvall, säger i slutet av sitt anförande: »Därför har utskottet tänkt sig, att, om dessa felräkningspenningar höjdes såsom här begärts, man icke vidare skulle behöva understödja vid handhavandet av kassarörelsen möjligen uppstående förluster»; och något i den stilen har herr Borggren också yttrat vid förhöjningen av dessa felräkningspenningar, och man kan utläsa även ur herr Brantings yttrande vid detta tillfälle, att han var av samma uppfattning.

Alltså, man kan anse såsom fastslaget att riksdagens andra kammare, då alla, vilka yttrat sig i debatten vid det tillfället, utgått ifrån, att något sådant här skulle icke mer återkomma, och då vore det ju märkvärdigt, om riksdagen verkligen skulle följa bankoutskottet i det här fallet och ersätta förlusten på sätt bankofullmäktige föreslå eller med $\frac{3}{4}$. Jag har dock ansett, att här föreligger, kan man säga, ett ömmande fall: personen har ju tjänstgjort många år i riksbanken och skall sluta till nästkommande höst; man skulle ju därför kunna gå med på någonting, ehuru väl principriktigt är det icke heller här att gå med på täckandet av någon förlust. Jag har dock ställt mig på den linjen i utskottet, att man möjligtvis skulle täcka vad som ligger över de 2,000 kronorna i misräkningspenningar, vilka i första hand skulle användas till detta.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka, att riksdagen må medgiva, att till kassören vid riksbankens huvudkontor O. E. F. Warberg må av riksbankens medel såsom bidrag till täckande av ovan

*Ang.
ersättning åt
riksbankskas-
sören O. E. F.
Warberg för
viss förlust.
(Forts.)*

Ang.
ersättning åt
riksbankskas-
sören O. E. F.
Warberg för
vise förlust.
(Forts.)

omförmälda, den 24 september 1920 av honom lidna förlust utbetalas ett belopp av 1,950 kr.

Utskottet föreslår 2,962 kr. 50 öre, vilket alltså är mer än 1000 kr. utöver det yrkande, jag här gjort.

Jag ber, herr talman, att få framställd proposition på det yrkande jag gjort.

Häruti instämde herrar *Kloo, Osberg och Månsson* i Backa.

Herr *Borggren*: Herr talman! Jag vill erinra om att det var alldeles riktigt, som den siste talaren yttrade, att då bankoutskottet för något år sedan beslöt förhöja misräkningspenningarna, så utgick man ifrån, att de förluster, som kunde uppstå för kassörerna med felräkning o. d., skulle ersättas med dessa penningar. Nu hade ju denne kassör, som räknat fel på ett så stort belopp, i alla fall varit i riksbankens tjänst icke mindre än 44 år och under 30 år uppehållit kassörsplatsen, och han har under denna tid visat sig både duglig och pålitlig, så att man kan ju icke komma under fund med eller utgå ifrån, att det varit genom slarv, som mannen gjort detta och därigenom den här stora förlusten uppstått. Om nu denne kassör skulle ersätta förlusten med de 2,000 kronor, som han har i misräkningspenningar, och riksdagen sedan skulle ersätta resten, så skulle man ju utgå ifrån att denne kassör under hela året icke skulle räknat fel en enda gång annars, utan räknat rätt hela tiden, och i så fall skulle det icke uppstått förlust vid något annat tillfälle än detta, då han räknat fel på detta stora belopp.

Då jag för min del varit med om utskottsutlåtandet, d. v. s. om det beslut, vartill utskottet kommit, så har jag gjort detta på grund av den långa tid, kassören varit i riksbankens tjänst och på grund av att han under hela denna långa tid skött sig mycket punktligt och tillförlitligt, samt därför att han nu är i pensionsåldern och i år skall lämna sin kassörsbefattning. Man skulle ju annars kunna tänka sig, om han fortfarande vore i riksbankens tjänst någon längre tid, att han under årens lopp skulle kunna tillgodoräkna sig något av misräkningspenningarna och på så sätt få något tillbaka av vad han fått ge ut. Men nu kan detta icke komma i fråga, på grund av att mannen är i pensionsåldern, och härtill kommer, att det skedda ägt rum under synnerligen ömmande omständigheter, då kassören i fråga måst upplåna kapital för att ersätta förlusten.

På grund av vad jag här anför, herr talman, tillåter jag mig yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr *E. A. Nilson* i Örebro: Herr talman! En talare på Västgötabanken, som här yrkat ett annat ersättningsbelopp, än bankofullmäktige begärt och bankoutskottet tillstyrkt, motiverade denna sin framställning med en principiell ståndpunkt, som egentligen gick ut på att i liknande fall ingenting borde beviljas.

Denna principiella uppfattning är ej den ärade talaren ensam om, utan man kan säga att även bankofullmäktige dela den, enär

bankofullmäktige alldeles bestämt uttalat sig i samma riktning; men då den ärade talaren likväl ansåg sig böra göra ett avsteg från denna sin principiella uppfattning, berodde detta därpå att han hade en känsla av att det icke går att vid alla tillfällen handla efter strikta linjeräta principer, utan det understundom kan finnas förhållanden, som göra, att man på en eller annan punkt får söka jämka på vad man måhända annars anser vara rätt och riktigt. Så är det ju också här. Vad är det här fråga om? Jo, det är fråga om, huruvida riksdagen skall medgiva att utav riksbankens medel får utbetalas ett belopp av 2,962 kr. 50 öre till en tjänsteman, som innevarande år den 15 sept. blir pensionsmässig, som har varit i riksbankens tjänst i 44 år och på ett, som fullmäktige vitsordat, förtjänstfullt sätt skött denna sin befattning och därav i 30 år som kassör. Under denna sin långa tjänstetid har denne man i blygsamma ekonomiska förhållanden som han är, icke kunnat avsätta några som helst medel för sin framtid, utan är för densamma under sin återstående livstid beroende av den pension, han erhåller. För att gälda det belopp, som han har förlorat uti växlingskassan, har han, som bankoutsottet meddelar, måst upptaga ett lån för att kunna täcka förlusten.

Nu kan det ju vara en smakfråga, om man här skall bevilja 2,962 kr. 50 öre eller 1,950 kr. Ja, vilket är rättfärdigast och vilket är rättvisast därvidlag? Jag tror inte, att det här går att uppställa någon bestämd grundsats för det rättvisa och det rättfärdiga. Jag vill emellertid säga, att om det vore så, att en *enskild* person hade haft denne man i sin tjänst och om han varit en trotjänare hos honom under 44 år, och denne man sista året han är i denna persons tjänst hade råkat göra denna förlust, så skulle otvivelaktigt personen i fråga ha efterskänkt honom *hela beloppet*. Så långt ansågo emellertid icke bankofullmäktige, att man borde gå, utan han borde själv få bära en del av den förlust, som han gjort under sin tjänstgöring i växlingskassan, och fullmäktige ansågo, att han fick en tillräckligt tung börda att bära, då han själv skulle få täcka fjärdedelen av detta belopp.

Den ärade talare, som yrkat på ett lägre belopp, än vad utskottet här tillstyrkt, sade det, att man inte borde vid varje tillfälle komma in till riksdagen på detta sätt. Nej, för visso bör man icke göra detta, och så har heller icke utskottet gjort, och bankofullmäktige ha själva uttalat, att man bör icke göra det, utan åt dylika framställningar borde man skänka sitt understöd endast om särskilt vägande skäl ansetts föreligga; och fullmäktige ha nu ansett, att sådana skäl förelågo härvidlag. Den ärade talaren sade vidare, att ingen upplysning lämnats om huruvida han exempelvis under 1919 lidit någon förlust. Nej, så har icke skett, och det är helt naturligt, att en finkänslig tjänsteman vill icke gärna komma och tala om alla de mindre förluster han gjort. Jag kan emellertid säga det, jag vet, att han under år 1919 vid ett tillfälle gjort en liknande förlust på 1,000 kr. Dessutom lär väl ingen kassör, som sitter i växlingskassan i riksbanken, kunna undgå att gång efter annan lida en eller annan liten förlust. Då torde någon säga —

Ang.
ersättning åt
riksbankskas-
sören O. E. F.
Warberg för
viss förlust.
(Forts.)

Ang.
ersättning åt
riksbankskas-
sören O. E. F.
Warberg för
viss förlust.

(Forts.)

och jag har själv hört enskilt det uttalandet göras till mig: ja, men de tala icke om, när de måhända någon gång få något över. Mina herrar, det förhåller sig på det sättet, att om det vid kontrollen av kassörerna skulle visa sig, att de ha ett belopp överstigande 50 kr. utöver vad de skulle ha, så få de leverera in detta överskjutande till riksbankskassan för att tillhandahållas den, som till äventyrs kommer och anmäler sig och kan visa, att han är den rättmätige ägaren till beloppet.

Jag tror sålunda, med stöd av vad bankofullmäktige ha yttrat och av vad jag här haft äran anföra, att starka billighetsskäl tala för att riksdagen nu inte vägrar att bifalla vad utskottet här har tillstyrkt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hamrin: Herr talman! Då herr Bäcklund står an-tecknad som ensam reservant i förevarande bankoutskottsutlåtande och utskottets ledamöter i övrigt äro ense om att tillstyrka det be-lopp, som här föreslås, tillåter jag mig yttra några ord, ehuru jag står alldeles utanför denna sak.

Det var med mycket stort intresse jag lyssnade till vad banko-fullmäktige E. A. Nilson i Örebro anförde i detta ärende, då jag hoppades genom detta anförande få min uppfattning i frågan kor-rigerad. Jag måste dock säga, att hans yttrande, från min syn-punkt sett, endast innehöll *en* upplysning, som möjligen i någon mån skulle kunna inverka på min ställning, nämligen att ifrågava-rande person under år 1919 lidit en förlust på 1,000 kronor. Jag ber emellertid att få erinra därom, att detta är precis samma be-lopp, som kassören ifråga hade i inkomst under posten felräknings-pengar 1919. Vad åter år 1920 angår, under vilket han åtnjöt ett arvode i form av felräkningspengar å 2,000 kronor, har det icke lämnats någon uppgift, huruvida eller i så fall huru mycket han fått utbetala för att täcka uppkomna förluster. Och för år 1921 tills dato föreligger heller ingen uppgift.

Det är alldeles uppenbart, skulle jag vilja säga, att, om man utan känslostämning ser på denna fråga, man måste ställa sig på den principiella ståndpunkt, reservanten intager eller intog i bör-jan av sitt anförande. Man kan icke, så som förhållandena härvid-lag äro ordnade, komma till annan ståndpunkt, än att vederbörande tjänsteman måste se upp i sitt arbete, så att han icke gör sig skyl-dig till felräkningar, för vilka man skall anse sig behöva kräva ersättnings utgående utöver vad i vanlig ordning för dylika fall blivit bestämt. Jag kan tillägga, att, så vitt jag har mig bekant, vederbörande tjänsteman inom den *enskilda* bankverksamheten måste finna sig i de förluster, som kunna uppkomma, i den mån de icke täckas av vad han möjligen kan tillgodoräkna sig i form av felräkningspengar efter samma system, som tillämpas vid riksan-bens kontor. Det är alldeles uppenbart, att, när man på sin tid bestämde beloppet för dessa felräkningspengar och sedan höjde det-

samma från 1,000 till 2,000 kronor, det icke var meningen att dessa medel skulle utgå såsom en slags förhöjning av lönen eller som något, som skulle inräknas i den ordinarie inkomsten. Det synes mig alltså, att, om man antager det kompromissförslag, som blivit framställt av herr Bäcklund, man å ena sidan hävdar en bestämd principståndpunkt, å andra sidan ser till vad billigheten bjuder. I så fall går man nämligen därhän, att man ersätter förlusterna i den mån de gå utöver de belopp, som vederbörande fått utkvittera i form av felräkningspengar.

Det går icke att i alla fall handla efter principer, sade herr Nilson i Örebro, men han berättade samtidigt, om jag icke fattade honom fel, att det fanns flera kassörer, som fått vidkännas förluster av samma slag som denne. Men har riksdagen varit i tillfälle att pröva, om icke också dessa borde med tillämpande av samma system komma i åtnjutande av ersättning för lidna förluster? Det är omöjligt för riksdagen, menar jag, att slå in på denna väg. Och om man nu här lämnar gottgörelse, frånträder man visserligen principen — det erkänner jag gärna — men om man vill gå en medelväg, om man vill tillfredsställa dem, som äro känsliga i detta särskilda fall, föreställer jag mig, att ett bifall till herr Bäcklunds förslag verkligen är det rimliga i en situation sådan som denna.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till det av herr Bäcklund framställda yrkandet.

Herr Bäcklund: Herr talman! Den ärade talaren på Örebrobanken har ju i denna fråga ett särskilt intresse att försvara utskottets ståndpunkt. Det är klart, att den, som tillhör bankofullmäktige, också skall i kammaren hävda den uppfattning, dessa kommit till.

När herr Nilson i Örebro talade om, hur jag ställde mig i själva principfrågan, tycktes det, enligt min uppfattning åtminstone, av hans yttrande framskymta något sådant, som att principerna borde vara till för att man skulle bryta dem. Jag kunde icke förstå annat än att hans anförande gav vid handen detta.

Sedan sade den ärade talaren, att det var en smakfråga, om man skulle utbetala i ersättning 1,000 kronor mer eller mindre. Nej, för mig är detta alls icke någon smakfråga. Spörsmålet är för mig det, huruvida de missräkningspengar, som för denne tjänsteman bestämts till 2,000 kronor, skola komma till användning i detta fall eller icke. Det är detta som bör vara det centrala i frågan. Jag kan icke inse annat än att när man i en lönestat begagnar ordet missräkningspengar och sätter ut ett belopp av 2,000 kronor, detta belopp också bör användas vid sådana tillfällen som det här är fråga om. Visserligen har samme talare sagt, att ifrågavarande kassör under år 1919 lidit en förlust å 1,000 kronor. Detta var då åtminstone icke bekant i utskottet, varför vi icke kunnat taga ställning till den upplysningen. Men i varje fall: förlusten uppgår dock icke till högre belopp än vad missräkningspengarna belöpte till; de höjdes ju under år 1919 till 2,000 kronor. Ur principiell syn-

*Ang.
ersättning åt
riksbankskas-
sören O. E. F.
Warberg för
viss förlust.
(Forts.)*

Ang.
ersättning åt
riksbankkas-
sören O. E. F.
Warberg för
viss förlust.

(Forts.)

punkt ställer det sig ju också olika, om man ser efter hur det förhåller sig härvidlag vid statens affärsverksamhet på andra håll. Tror man att det är lönt för sådana tjänstemän vid posten, järnvägarna eller andra inrättningar, som växlat fel och förlorat pengar, att komma till riksdagen och begära ersättning för de förluster, som uppkommit? Nej, de få nog utan vidare gottgöra vad som förlorats. Under sådana förhållanden är det väl icke rätt att riksdagen ger på hand, att bara riksbankskassörer skola stå skyddade, trots att de tillförsäkrats stora belopp i felräkningspengar, som kanske icke gå åt på många år utan på vilka de hela tiden kunna draga vinst.

Jag kan av den anledningen, herr talman, icke på något sätt skatta åt den övertygelsen, som fullmäktige och bankoutskottet gjort sig till målsmän för, att nämligen riksdagen icke skall se till, att felräkningspengarna komma till sin rätt i ett sådant fall som detta. Det är de särskilt ömmande omständigheterna här, att tjänstemannen är gammal, så länge skött sin plats, och att han skall sluta i år, som gjort, att jag ansett mig kunna gå med på att ge honom 1,950 kronor, ehuru väl, såsom jag tror jag redan sagt, jag är av den uppfattningen, att egentligen ingen ersättning alls borde i dylika fall lämnas.

Dessutom förhåller det sig så, att ifrågavarande tjänstemän icke precis äro så värst dåligt lottade i lönehänseende. Jag tror, att lön, misräkningspengar, ålders- och dyrtidstillägg sammanlagt uppgå till 15,000—16,000 kronor för dessa kassörer. Det är väl alltså icke så förfärligt farligt, om de vid något tillfälle skulle få bära några förluster.

Sedan talade den ärade talaren om de överskott, som uppstå vid kassorna i riksbanken. Han glömde emellertid att säga, att ehuru dessa överskottspengar tillsvidare inläggas och förvaras i kuvert — det sade han visst — de dock tillföras kassörerna, om ingen frågar efter dem. Detta sista uraktlät den ärade talaren att nämna; det borde ju ha skett, när man talar om överskottsmedel. Som sagt: medlen tillföras icke banken utan de tillfalla kassörerna, om ingen kommer och gör gällande anspråk.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande och kommer också att begära votering.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag begärde ordet, herr talman, allenast för att, om jag icke klart uttalade den mening i mitt förra anförande, få betona att förlusten av detta belopp å 1,000 kr., som jag meddelade, att denne kassör gjort under år 1919 gällde endast en enda gång vid ett enda tillfälle. Jag sade emellertid, att han jämväl det året och även under förlidet år hade lidit andra förluster, visserligen icke på så höga belopp, det torde vara självfallet; men de belopp, som han exempelvis förlorat förlidet år i felräkningspenningar utöver dessa 3,950 kr. gå dock till något hundratal kr.; det är ett faktum, att de göra det, en bestämd siffra kan jag dock icke angiva.

Den ärade talaren på Skaraborgsbanken sade vidare, att inbörden av mitt yttrande var egentligen att principerna voro till för att brytas.

Jag kan för min del icke finna annat, än att den ärade talaren och jag stå på precis samma ståndpunkt, ty skillnaden är allenast en olika uppfattning om beloppet; men såväl den ärade talaren som jag äro fullkomligt ense om att sådana ömmande omständigheter äro förebringade här, att principerna få lov att ge vika för vad billigheten fordrar, och jag vågar säga, att även rättvisan blir tillzodossedd härigenom.

Det förhåller sig på det sättet, att, om denne kassör hade haft möjlighet att breda ut denna jämförelsevis stora förlust under en följd av år, då hade säkerligen aldrig fullmäktige kommit in med denna framställning till bankoutskottet, och om fullmäktige det gjort, hade säkerligen bankoutskottet avstyrkt framställningen. Men nu är läget det, såsom jag redan påvisat, att denne man skall frånträda sin tjänst innevarande år i september månad; han har gjort denna förlust jämte andra under förlidet år; han gjorde en gång en förlust 1919 på 1,000 kr. och därutöver några mindre förluster, vilkas sammanlagda belopp jag dock icke är i tillfälle att bestämma. Det föreföll alltså oss bankofullmäktige, att starka skäl funnes att göra denna framställning till bankoutskottet. Det gläder mig i varje fall, att även de, som yrkat det lägre beloppet, dock ha ansett, att billighetsskäl tala för att riksdagen bör träda emellan.

Den ärade talaren nämnde också något om de överskottsmedel, som kunna uppkomma, och antydde, att jag med avsikt dolde den omständigheten, att det efter preskriptionstidens slut brukar hända, att beloppen återbetalas till kassören, om han är i livet. Det finns dock icke någon fix bestämmelse härom, utan det beror alltid på fullmäktiges prövning, om så skall ske. Många gånger är för övrigt kassören död, och då gå beloppen i varje fall till riksbankskassan.

En ärad talare på Jönköpingsbanken sade att det var känloskäl, som på vissa håll voro avgörande. Nej, det har icke varit känloskäl utan billighetsskäl, som jag gjort mig till målsman för.

Talaren nämnde vidare, att det var riksbankskassörernas skyldighet att se upp vid växlingen, så att icke förluster uppkomma. Ja, tvivelsutan är det så. Men även om riksbankskassörerna och särskilt kassörerna vid växlingskassan — och denne var ju en sådan kassör — sträva att se upp aldrig så mycket, torde det nog kunna hända, att de på grund av ansträngande arbete eller andra förhållanden någon gång göra sig skyldiga till bristande uppmärksamhet. Det är ju dock oändligt stora belopp — och belopp uteslutande av kontanta medel, sedlar eller hårt mynt (det förekommer icke här remissväxlar och liknande), som varje dag glida genom deras händer. Man får under sådana förhållanden icke döma alltför hårt, om förluster uppkomma.

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! Jag har förvånat mig över att denna i och för sig ganska obetydliga ange-

Ang.
ersättning åt
riksbankskas-
sören O. E. F.
Warberg för
viss förlust.
(Forts.)

lägenhet åstadkommit en så stark opposition inom kammaren, som synes vara fallet. Det är alldeles klart och tydligt, att, om man håller sig till den faktiska verkligheten, de som yrkat avslag på framställningen i detta ärende kunna sägas ha fullt skäl härför. Vill man åter tillämpa billighet och rättvisa härvidlag anser jag, att så icke är fallet. Det är visserligen en skenbar rättvisa, som de vilja utöva genom sitt avslagsyrkande, men det är i varje fall icke billighet.

Här har herr Bäcklund för en stund sedan gjort jämförelser med post- och telegrafverkets personal. Men vad betyda, mina herrar, post- och telegrafverkets kassor av enkronor och tioöringar i förhållande till dem, en kassör i riksbanken har hand om med uppgift att förse hela landet med sedlar? Det är förunderligt, att det så sällan som sker förekommer ärenden av detta slag i kammaren. Jag har i många år tjänstgjort såsom kassör och vet vilken risk, det innebär, och för var och en, som känner till dessa förhållanden, är det alldeles klart, att det är en ren slump, att dylika ärenden icke mycket oftare förekomma på kammarens bord.

Ansökaren har i 44 år tjänstgjort i riksbanken och i 30 år plikttroget skött sitt värv såsom kassör. Nu säger herr Hamrin, att det är hans plikt att göra detta, vilket jag icke förnekar, men antag att det i stället varit herr Hamrin, som plikttroget i 44 år tjänat hos en privat husbonde och sedan gjort en liten förlust på 3,000 kronor och husbonden då skulle vägra att lämna den fattige herr Hamrin ett litet understöd för att ersätta honom denna förlust, då undrar jag, om inte herr Hamrin skulle fått annan syn på saken.

Om vi se saken från en annan synpunkt, är jag övertygad om att denna billighet skulle träda fram ännu starkare. Denne man har nämligen varit kassör i 30 år i riksbankens kassor och nu, då han skall träda tillbaka och få pension, är det väl ändå bra hårt, att han icke har kunnat lägga undan så mycket, att han med lugn och trygghet själv kan betala den lilla summan av 3,000 kronor, som här är ifrågasatt.

Det talades också om bankkassörers överskottsmedel i kassan, och en ärad talare på Örebrobanken har omtalat, att de indragas till statens kassa och efter 10 år skulle då kunna återlämnas till kassören, om han då levde, men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att lika ofta som det inträffar felräkningar och förluster lika sällan händer det, att det finnes något överskott. Det är mycket sällan, att detta senare fall inträffar, så man har ingen anledning att söka anledning till en förmodad vinst åt den, som har lidit täta förluster. Denne kassör har nog mycket oftare än denna gång gjort förluster på den kassa, han haft om händer, om också inte så stora som sista gången.

För min del kan jag inte vara med om att se saken så kallt och likgiltigt, som många av herrarna velat göra, ty det gäller dock en gammal statens trotjänare, som haft en mycket mödosam verksamhet i 44 år, och då tycker jag, andra kammaren inte har anledning

att genom ett kallt avslag avvisa denna framställning om en gottgörelse på 2,900 kronor.

Jag för min del ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang.
ersättning åt
riksbankskas-
sören O. E. F.
Warberg för
viss förlust.*

(Forts.)

Herr O s b e r g: Herr talman! Jag kan för min del inte gå med på det resonemang, som herr Sommelius m. fl. ha fört. Det förefaller mig nämligen ganska märkvärdigt. Under förutsättning att de 2,000 kronor, denne kassör har i felräkningspenningar, skola användas till täckande av bristen, har han, om herr Bäcklunds förslag bifalles, fått sin förlust täckt. Utskottets förslag innebär däremot, att han skulle få ännu mera, och det är detta jag inte kan gå in på.

Herr Sommelius talade om en skenbar rättvisa, men jag undrar, om inte herr Bäcklunds förslag innebär den riktiga rättvisan och om inte herr Sommelius talar om en skenbar orättvisa.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Bäcklunds reservation.

Herr L i n d s t r ö m i Mörby: Herr talman! Alla här i kamaren tyckas vara ense om att denne kassör skall ha ersättning av staten för täckande av den förlust han lidit. Skiljaktigheterna galla endast beloppet. Utskottet vill ge ungefär 2,900 kronor och reservanten 1,900. Några avgörande skäl för att staten skulle bidra med det ena eller det andra av dessa belopp kunna icke anföras. De äro lika godtyckliga bägge. Man kan inte bevisa fram vare sig det ena eller det andra. Jag för min del anser, att vi med hänsyn till mannens långa och trogna tjänst, böra bevilja det högre beloppet, som beräknats av bankofullmäktige.

Hur skulle manne en affärsman, som hade en stor affär och en solid ekonomisk ställning, göra i en liknande situation? Vi förutsätta, att frågan gäller, huruvida affärsmannen själv skall påtaga sig det mesta av förlusten, eller huruvida hans bokhållare skall göra detta. Tro ni, att affärsmannen då säger: Ni får ta på er det mesta av förlusten. Det är nödvändigt för att stärka och vidmakthålla er ansvarskänsla? Ånej, så säger han inte till en 44-årig trotjänare, utan han säger ungefär så här: »Ja, det var ledsamt, detta, men ni har tjänat min far och mig i 44 år och varit en god och trogen tjänare. Jag har starkare ekonomisk ryggrad, än ni, och jag tar på mig den större delen av förlusten för att ni inte skall komma i svårigheter på gamla dagar. Ni har förtjänat en lugn och fridfull ålderdom.»

Det har sagts här, att detta är känsloskäl. Ja, visst är det känsloskäl, men jag hoppas bara, att inte arbetsgivarna här i landet någonsin bli så förståndiga, att de inte äro mottagliga för känsloskäl i så ömmande fall som detta. Men det är inte bara känsloskäl, som tala, utan det är förståndsskäl också. Ty en arbetsgivare, som handlar så, som jag anser, att en arbetsgivare i detta fall bör handla, han får namn om sig som en hygglig och bra karl, som är mån om

*Ang.
ersättning åt
riksbankskas-
sören O. E. F.
Warberg för
viss förlust.
(Forts.)*

sina tjänare, och hos honom vill duktigt folk gärna ha plats. De tävla om att få anställning hos honom, och det vinner affären på i längden.

Då jag anser, att staten i detta fall bör uppträda som en förståndig och hyggelig arbetsgivare, ber jag, herr talman, att få förena mig med dem, som yrkat bifall till utskottets hemställan.

Herr Wikström: Herr talman! Jag skall endast be att få göra ett litet påpekande gent emot herr Bäcklund. Hans argumentering var nog ganska stark, i synnerhet skulle den ha varit det, om han yrkat på rent avslag. Detta har han emellertid icke gjort. Han har endast kommit fram till en annan summa än utskottet, och detta, egendomligt nog, också på principskäl, nämligen att felräkningspengarna först skola tagas i anspråk för förlustens täckande och endast det överskjutande beloppet ersättas.

Jag undrar emellertid, om herrarna äro beredde att även i framtiden gå in på den principen, att felräkningspengarna, då felräkning sker, skola tagas i anspråk, så långt de räcka, men att staten skall betala det överskjutande beloppet. Jag tror, att den principen strider emot den argumentering, herr Bäcklund själv framförde, minst lika mycket som utskottets hemställan, och jag tror för min del, att om det beslut, som här fattas, skall anses prejudicerande, ett beslut i enlighet med det av herr Bäcklund framställda yrkandet är minst lika farligt som det, utskottet har föreslagit. Jag tror därför, att det vore lyckligast, om detta finge betraktas som ett exceptionellt undantagsfall, där principerna för tillfället måste suspenderas med hänsyn till de billighetsskäl och de ömmande omständigheter, som föreligga och som varit avgörande först för riksbanksfullmäktige och sedan för utskottsmajoriteten.

För min del ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kloo: Herr talman! Herr Lindström har här berättat oss hur väl privatindustrin behandlar sina däri anställda. Jag tror inte på den vackra sagan och jag har åtminstone under min tid inte gjort den erfarenheten om en så kärleksfull behandling. Jag får verkligen säga, att jag tycker, att utskottets förslag innebär ett väl stort tillmötesgående mot en tjänsteman, som räknat fel. Man har givit dessa tjänstemän felräkningspenningar för att de i dylika fall skola kunna betäcka sina förluster. I förbigående vill jag påpeka, att redan detta är ett tillmötesgående, som icke ens alla banker visat, åtminstone vet jag en bank i den stad, där jag bor, som tills på allra sista tiden icke lämnat några felräkningspengar till sin kassör. Och vart skall det leda, mina herrar, om kassörerna få felräkningspengar, men inte behöva ta dem med i beräkningen, om de räkna fel, utan de då skola få särskild ersättning?

Herr Lindström säger, att herr Bäcklunds förslag lika väl som utskottets är ett hugg i luften. »Varför skulle man just ge honom

1,950 kronor», säger herr Lindström, »eller varför just 2,952:50. Ja varför inte hela förlusten?» Jo, mina herrar! *därför* att herr Bäcklunds förslag enligt min uppfattning är det riktigaste, ty han vill ge kassören ersättning för den lidna förlusten men icke ge honom någon premiering av felräkningen. Enligt utskottets förslag skulle han däremot få 1,012 kronor i belöning för att han räknat fel, ty här finnes ingen annan uppgift om ytterligare felräkning än den, som herr Nilson i Örebro lämnade, att mannen troligen förlorat några hundra kronor utöver det i utlåntag angivna beloppet.

Kassören har ett belopp av 2,000 kronor per år som anslagits till betäckande av felräkningar. Därutöver anser jag billigt, att han, då han nu skall draga sig tillbaka med pension, får ersättning för den förlust han genom den uppgivna felräkningen lidit. Och då han skall kvarstanna i tjänst — enligt vad det uppgives — inemot nio månader detta år, har han ytterligare att räkna med en felräknings-ersättning av tre fjärdedelar av detta belopp eller 1,500 kronor under innevarande år. Det bör väl kunna i någon mån täcka hans förluster, såvida han inte gör flera sådana felräkningar därtill.

Felräkningar ha inträffat och komma alltjämt att inträffa även med den största försiktighet, men i regel uppgå dessa icke till de belopp, vederbörande ha i felräkningspenningar. Här är icke styrkt, att felräkningskassan tagits i anspråk under alla de år, han haft den, och om riksdagen nu beslutar att ge honom en premie på 1,012 kronor för att han räknat fel, är detta ett felaktigt förfaringsätt. Jag tycker för min del, att han bör få en ersättning, för den uppgivna förlusten då han lämnar tjänsten, men icke någon belöning för sin felräkning.

Herr Winkler: Herr talman! Jag hade icke tänkt yttra mig i denna fråga, men jag måste verkligen säga något gentemot herrar Sommelius och Lindström. Jag kan icke heller instämma i vad herrar Bäcklund och Hamrin anför, ty jag kan inte anse det riktigt, att jag skall överse med att en gammal trotjänare icke kan sköta sin plats, därför att han varit hos mig så länge och kanske hos min far dessförinnan. Den riktiga ersättningen för en långvarig och trogen tjänst består väl däri, att han får pension. Jag vågar dessutom påstå, att man inom affärskretsar håller före, att en kassör skall kunna räkna och icke ha någon balans, ehuru det ofta blir ett litet underskott. Man måste i varje fall göra anspråk på att en kassör i riksbanken skall kunna räkna penningar, och då han dessutom har 2,000 kronor i felräkningspenningar, skola dessa icke betraktas såsom avlöning, utan som en rikspremie. De få visserligen bli en inkomst under de år, då det inte finns något felräkningsbelopp, men meningen är, att han, i händelse det blir en större balans i kassan, kan använda besparingarna från föregående år.

För min del tycker jag, att herr Bäcklund går mer än tillräckligt långt, då han anser, att staten bör lämna ersättning för det, som överstiger de felräkningspengar, han redan fått under

Ang.
ersättning åt
riksbankskas-
sören O. E. F.
Warberg för
viss förlust.
(Forts.)

Ang.
ersättning åt
rikobankskas-
sören O. E. F.
Warberg för
siss förlust.
(Forts.)

året, 2,000 kronor, och jag ber alltså att få yrka bifall till hans reservation och avslag på utskottets hemställan.

Jag vågar påstå, att det skulle verka demoraliserande icke blott på kassörerna utan även på andra tjänstemän, om icke den grundsatsen följes, att var och en skall ansvara för den post, han är satt att sköta, och stå risken. Den grundsatsen gäller icke blott kassörer utan alla befattningshavare.

Herr Kristensson: Herr talman! Om vi fortsätta litet längre med denna debatt, kostar den säkerligen mycket mera än de tusen kronor, som saken gäller, och då ju beslutet inte i någon mån är prejudicerande, vare sig man följer utskottet eller reservanten. har jag för min del svårt att förstå, att denna lilla fråga verkligen kunnat tilldraga sig en så stor uppmärksamhet här i kammaren.

Som herrarna minnas, har det endast inträffat ett par tre gånger, att riksdagen haft att behandla sådana framställningar som denna, och jag tror, att det endast i alldeles speciella undantagsfall kommer att bli fråga om att riksdagen skall ersätta förluster av detta slag.

Nu vill jag meddela — som kanske åtskilliga av herrarna redan känna till — att första kammaren utan debatt och utan votering antagit utskottets förslag. Följden av ett bifall till reservationen skulle då endast bli, att vi skulle få även en gemensam votering i denna struntfråga.

Herr talman, jag ber om bifall till utskottets hemställan.

Herr *Anderson* i Råstock instämde häruti.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Bäcklund under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Bäcklund under överläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utvisade 100 ja mot 69 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Vidare förelåg till avgörande bankoutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckta motioner om ersättning till källarmästaren O. Jönsson för förlust å restaurangrörelsen i riksdagshuset.

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i riks-
dagshuset.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 43, av herrar *Bergqvist* och *Strömberg*, och den andra inom andra kammaren, nr 201, av herrar *Kant* och *Johansson* i Brånalt, hade hemställts, att till källarmästaren O. Jönsson måtte utbetalas som ersättning för den förlust han lidit å restaurangen i riksdags-huset ett belopp av 25,000 kronor.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herr *K. J. A. Gustafsson*, som yrkat bifall till de i ämnet väckta motionerna; samt

av herr *Wickman*.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr *Kant* yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag får erkänna, att jag blev ganska förvånad, då jag mottog detta utskotts-utlåtande, och jag tar för givet, att flera av kammarens ledamöter ej blevo mindre förvånade däröver än jag. Förhållandet är ju nämligen, att bankoutskottet förra året hade till behandling precis samma fråga, som här nu föreligger. Riksgäldsfullmäktige hade då gjort framställning om ersättning åt källarmästare Jönsson för den förlust, han lidit på restaurangrörelsen här i riksdagshuset under åren 1918 och 1919 med samma belopp, som nu föreslås. Utskottet tillstyrkte då med stor majoritet bifall till denna framställning. Det var endast tre medlemmar inom utskottet, som hade reserverat sig och yrkat avslag på framställningen.

I år däremot, då samma fråga framkommit, avstyrker utskottet med stor majoritet det föreliggande förslaget, under det att endast två medlemmar av utskottet antecknat avvikande mening. Utskottet yttrade dock i sin motivering förra året, att utskottet funnit det vara med rättvisa och billighet överensstämmande, att källarmästare Jönsson erhöles gottgörelse för den förlust, han lidit på restaurangrörelsen här i riksdagshuset, och att ingenting vore att erinra mot det föreslagna beloppet. Det vill väl dock synas, som om de medlemmar av utskottet, som förra året ansågo det vara med rättvisa och billighet överensstämmande att ersättning lämnades, skulle haft samma känsla för rättvisa och billighet i år. Så är emellertid icke förhållandet.

Det bör då hava varit mycket starka skäl, som utskottet haft för sin motsatta mening i år. Går man att undersöka, vilka dessa skäl äro, finner man emellertid, att utskottet icke har förebragt något

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i riks-
dagshuset.
(Forts.)

som helst skäl för sitt avslagsyrkande i år. Man skulle då kunna tro, att utskottet låtit påverka sig av de skäl, som reservanterna förra året i debatten här i kammaren anförde; men det vill jag säga, att de skäl, som reservanterna då anförde för sitt yrkande, voro helt enkelt inga skäl alls. De hade inga skäl att förebära. Reservanterna påstodo helt frankt, att det inte var styrkt, att källarmästare Jönsson lidit någon förlust på rörelsen under 1918 och 1919, men, som sagt, några skäl för detta påstående presterade reservanterna ingalunda. Tvärtom vill jag för min del påstå, att det var och är till fullo bevisat, att källarmästare Jönsson lidit förlust på restaurangrörelsen här i riksdagshuset under åren 1918 och 1919. Redan vid den framställning, som riksgäldsfullmäktige 1919 gjorde till bankoutskottet, om ersättning för den förlust källarmästare Jönsson under år 1918 lidit på rörelsen, bifogades ett intyg av en av staten auktoriserad revisor, vilken efter att hava genomgått Jönssons böcker vitsordade, att Jönsson på rörelsen under år 1918 lidit en förlust på sammanlagt 19.372 kronor 96 öre. När sedan riksgäldsfullmäktige under 1920 års riksdag förnyade sin framställning till bankoutskottet om ersättning till källarmästare Jönsson, hade riksgäldsfullmäktige bifogat ett intyg av verkställande direktören i Stockholms allmänna restaurangbolag, A. Mild, vari denna förklarade, att den av Jönsson för åren 1918 och 1919 uppgivna förlusten, sammanlagt 38,439 kronor 52 öre, ingalunda var på något sätt överdriven. Det är ju klart, att riksgäldsfullmäktige, innan de gjorde sin framställning till bankoutskottet, tagit del av källarmästare Jönssons böcker. Efter granskning av dessa böcker och efter tagen del av de intyg, som förelågo, finna även riksgäldsfullmäktige, att källarmästare Jönsson lidit en stor förlust på rörelsen här. Riksgäldsfullmäktige ansågo emellertid, att källarmästare Jönsson till någon del själv borde bära förlusten och hemställde därför, att han endast skulle få ersättning med 25,000 kronor fast förlusten hade uppgått till högre belopp. Bankoutskottet, som hade alla handlingar i ärendet till sitt förfogande, kunde också konstatera, att källarmästare Jönsson lidit avsevärd förlust under åren 1918 och 1919 på ifrågavarande rörelse. Detta uttalande av bankoutskottet underströks i debatten förra året ytterligare av utskottets ordförande, som förklarade, att utskottsmajoriteten helt och fullt var övertygad, att Jönsson verkligen gjort en förlust på restaurangrörelsen av minst det belopp som äskats.

Det är då förvånande, att när man har dessa auktoriteter på ena sidan, å andra sidan några reservanter här i kammaren kunna stå upp och påstå, att det ej är styrkt, eller på något sätt visat, att förlust verkligen inträffat. Det är ett påstående, vilket, som jag förut sagt, dessa reservanter varit skyldiga bevisa, men i bevisskyldigheten brista de fullständigt. Jag vill fastslå, att här är till fullo styrkt, att källarmästare Jönsson på restaurangrörelsen i riksdagshuset under åren 1918 och 1919 gjort en förlust av minst det här ifrågavarande beloppet 25,000 kronor.

Men även om full bevisning ej skulle varit presterad för att

detta är förhållandet, har dock tillkommit omständigheter, som stödja detta antagande eller detta påstående och gör det ytterligt sannolikt att så är förhållandet. Det var ju nämligen, som herrarna erinra sig, så, när källarmästare Jönsson lämnade restaurangrörelsen här i riksdagshuset, att det var ytterst svårt att få någon att övertaga rörelsen efter honom, detta helt enkelt av den anledning, att alla källarmästare i Stockholm hade klart för sig, att rörelsen i fråga gick med förlust. Efter långa överläggningar lyckades till slut riksgäldsfullmäktige förmå Stockholms allmänna restaurangbolag att åtaga sig rörelsen här nere. Men vist av den skada, källarmästare Jönsson och andra lidit, lyckades detta bolag betinga sig kontrakt med helt andra, fördelaktigare villkor än Jönsson eller någon föregående innehavare av rörelsen haft. Till restaurangbolagets fördelar hör, som herrarna veta, enligt kontraktet, att ett belopp av 1.000 kronor i månaden utbetalas till bolaget såsom ersättning för skötandet av rörelsen. Men dessutom har bolaget i kontraktet betingat sig full ersättning för den förlust, som det, enligt vad böckerna utvisa, lider på rörelsen där nere. Hur har det då gått för restaurangbolaget med drivandet av restaurangrörelsen? Jo, redan under de 3½ månader 1919, då bolaget drev rörelsen här under det årets urtima riksdag, förlorade bolaget 15.042 kronor 89 öre på densamma. Nu menade reservanterna förra året, att det var under så exceptionella förhållanden, restaurangbolaget drev rörelsen år 1919; det var under urtima riksdagen, då frekvensen var helt annan än under normala förhållanden och då i övrigt ogynnsamma förhållanden rådde. Men källarmästare Jönsson hade ju också restaurangrörelsen under en urtima riksdag! Det var, som herrarna erinra sig, urtima riksdag även år 1918, och det är väl sannolikt, att källarmästare Jönsson gjorde minst samma förlust, som restaurangbolaget gjorde sedermera under år 1919. Vi skola komma ihåg, att källarmästare Jönsson drev sin rörelse under vida svårare förhållanden än restaurangbolaget sedan gjort. Under 1918, då Jönsson drev sin rörelse, voro nämligen svårigheterna att erhålla livsmedel större och priserna i regeln högre; men Jönssons serveringspriser voro ej högre, snarare lägre än bolagets. Härtill kommer, att Jönsson fick hålla silver, linne, servis och diverse förbrukningsartiklar, som däremot bolaget fått på statens bekostnad.

Emellertid vågade en av reservanterna under debatten i riksdagen i detta ärende förra året rent av påstå, att om det också blivit förlust under så exceptionella förhållanden, som rådde 1919 på hösten, det dock vore omöjligt, att under något så när normala förhållanden förlust på en sådan rörelse som den angivna kan uppstå. Hur förhåller det sig med den saken? Nu har man restaurangbolagets bokslut för 1920 års rörelse klart. Det visar sig då, att riksgäldsfullmäktige till restaurangbolaget utbetalat en summa av 16.269 kronor 96 öre för den rena förlust bolaget lidit på rörelsen under 1920. När man kan framlägga dessa siffror, är det väl en till visshet gränsande sannolikhet för, att källarmästare Jönsson lidit förlust under åren 1918 och 1919. Jag skulle icke behövt taga fram

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i riks-
dagshuset.
(Forts.)

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i riks-
dagshuset.
(Forts.)

dessas sannolikhetsskäl för att källarmästare Jönsson lidit förlust under dessa år, då jag är av den meningen, att det är till fullo styrkt, att han lidit förlust; men jag har velat för fullständighetens skull framlägga dessa siffror, på det de herrar, som till äventyrs ännu äro så klenfogna, att de ej låta sig övertygas, att källarmästare Jönsson lidit förlust på rörelsen, ändå skola kunna bli övertygade om den saken.

Men om det nu är klart fastslaget, att förlust uppkommit på rörelsen, kan man fråga sig om det också är lika klart, att staten, i detta fall riksgäldsfullmäktige, har skyldighet ersätta källarmästaren den förlust han lidit. Ja, detta är naturligtvis icke alldeles givet i det förevarande fallet, emedan Jönsson i sitt kontrakt icke hade garderat sig för en sådan eventualitet som denna. Han hade emellertid, när kontraktet skrevs, icke samma anledning, som restaurangbolaget hade, att tänka sig, att det skulle kunna uppstå en så kolossal förlust på rörelsen. Utan vad var det som förorsakade källarmästare Jönsson förlust på rörelsen? Jo, det var, som herrarna känna till, de oerhört stegrade priserna på alla råvaror och livsmedel under 1918. Jönssons förlust har berott på, att han vid kontraktets ingående ej kunde förutse dessa förhållanden. Jag vill fastslå, att källarmästare Jönssons förlust har berott på omständigheter, som han vid kontraktets ingående omöjligen kunde förutse eller bedöma. Detta är grunden, mina herrar, varför staten enligt min mening är skyldig och bör lämna ersättning åt Jönsson.

Jag känner många liknande fall, där det gällt, icke restaurangrörelse, men leveranser, då enskilda personer frivilligt delat den förlust, som en leverantör gjort på grund av oerhörda prisstegringar under kristiden. Den enskilde personen har ansett det vara under sin värdighet att icke deltaga i den förlust, som den andra parten lidit. Det synes mig, som om det vore staten och riksdagen, som förfogar över bra mycket större resurser än någon enskild man, ännu mindre värdigt, ja rent av ovärdigt att icke lämna ersättning under sådana förhållanden, som här blivit framlagda.

Det är ett rättfärdighetskrav, som här är framlagt, och det är detta, herr talman, som är anledningen till att jag dristat mig att fastän riksdagen så sent som förra året förehade denna fråga, draga den fram till förnyad behandling i år. Och det är även detta, att jag är fullt och fast övertygad, att det är en rättfärdig sak, för vilken jag här gjort mig till talesman, som gör att jag nu, gent emot bankoutskottet, vågar yrka bifall till motionen och avslag på utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Anderson* i Råstock.

Vidare anförde:

Herr *Persson* i Fritorp: Herr talman! Blott ett par korta ord! Jag skall be att få uttala mitt beklagande därav, att icke riksdagen förra året biföll den framställning i detta ärende, som då förelåg för densamma. Jag röstade då för att källarmästare Jönsson skulle erhålla de omstridda 25,000 kronorna, och jag kommer

även i dag i händelse av votering att rösta för motionen. De för mig avgörande skälen härvidlag ha emellertid redan av den föregående ärade talaren anförts, och jag skall därför icke upprepa dem.

Jag begärde för min ringa del ordet närmast för att säga något om restaurangen här nere. Enligt bankoutskottets memorial vid årets riksdag, nr 2, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret berättelse för föregående år, göra fullmäktige anmälan därom, att det kontrakt, som på sin tid, närmare angivet den 1 augusti 1919, upprättades mellan riksgäldskontoret och Stockholms allmänna restaurangbolag, »gäller tillsvidare även under denna riksdag». Jag skall här icke upptaga kammarens tid med att uppläsa detta kontrakt; det återfinnes för övrigt i särskilda utskottets memorial nr 4 vid 1919 års urtima riksdag. Jag vill endast påstå, att detta kontrakt ger restaurangbolaget garanti för varje förlust på rörelsen här nere. Den föregående ärade talaren har redan erinrat därom, att förlusten under det föregående året utgjorde över 16,000 kronor. Denna förlust har statsverket måst betala. Jag skall ej här tala om den snö, som föll i fjol; jag vill allenast här rikta en vädjan till riksgäldsfullmäktige att snarast möjligt vidtaga erforderliga åtgärder, att ej restaurangen även för innevarande år går med förlust. Enligt mitt förmenande kräver riksdagens värdighet, att det icke vidare kan och får sägas, att ledamöterna här i riksdagen spisa vare sig på enskild restauranginnehavares eller, ännu mindre, på statens bekostnad. Jag vågar säga, att det är en skandal, om detta skall få fortsätta även i framtiden, och jag är säker om, att fullmäktige i riksgäldskontoret kunna finna lämpliga utvägar till att detta missförhållande snarast bringas ur världen. Och hjälper inte något annat, så finns det en utväg, som bör tillgripas, och den är att lägga ned hela rörelsen.

Det var bara detta jag ville säga.

Herr Wikström: Herr talman! Jag drabbas icke av den föregående talarens anmärkning om, att man icke skall tala om den snö, som föll i fjol. Jag deltog icke då i utskottets beslut. Men jag röstade verkligen i fjol ändå mot detta anslag, och det ämnar jag göra även i år.

Jag begärde ordet närmast med anledning av den utomordentliga tvärsäkerhet, med vilken herr Kant betygade, att här ifrågasvarande förlust vore till fullo styrkt. Jag vågar för min del tvärtom påstå, att den ännu i dag icke är styrkt med några verkliga räkenskaper, med ledning av vilka man kan bilda sig ett tillförlitligt omdöme. Jag var i tillfälle att granska de räkenskaper, som framlades, när detta ärende första gången kom fram, eller år 1919.

Då hade källarmästare Jönsson framlagt ett räkenskapssammandrag, som utvisade så och så stor förlust. Jag kunde icke tänka mig, att ärendet skulle komma upp i år, och har därför ej kvar de anteckningar, jag gjorde från dessa räkenskaper. Jag vill emellertid minnas, att det var en förlust på omkring 20,000 kronor dessa räkenskaper utvisade. Riksgäldsfullmäktige utsågo då den av herr Kant

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i rik-
dagshuset.
(Forts.)

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i riks-
dagshuset.

(Forts.)

åberopade auktoriserade revisorn att granska räkenskaperna, och en av de första upptäckter denne gjorde och måste göra var den, att för den tid riksdagen ej pågått stora belopp voro uppdebiterade på riksdagsrestaurangen för matvaror, vilket uppenbarligen var något felaktigt, och anmärkning gjordes också häremot.

Enligt min bestämda mening borde hela resonemanget om ersättning till denne källarmästare Jönsson i och med detsamma varit avklippt med det beskedet: sådana räkenskaper lägger man icke till grund för krav på anslag från staten. Det erkändes, att räkenskapen var oriktig och att en hel del av dessa matvaror gått till Strömparterren här nere i stället för till riksdagsrestaurangen, men det uppgavs, att riksdagsrestaurangen å andra sidan fått en hel del matvaror, som voro debiterade på »Kung Carl» och som ej syntes i räkenskaperna. Till styrkande av detta framlades en rad av intyg av underordnade, jag vet icke vilka det kunde vara av den anställda personalen — att det förhöll sig så, att hit hade gått en hel del matvaror, som icke voro debiterade riksdagsrestaurangen. Dessa intyg togos för goda, och med utgångspunkt från dem kom revisorn fram till, att här förelåg med all sannolikhet en förlust av så och så många tusen kronor, vilket belopp i varje fall med åtskilliga tusental understeg den av Jönsson angivna eller vad hans eget räkningssammandrag utvisade. Det är ungefär vad som styrkts, och jag vädjar till herrarna: Är det på grundvalen av sådana räkenskaper riksdagen skall gå att bevilja anslag till en enskild person?

Jag skulle nu icke ge mig in på det sannolika i denna förlust — det är i alla fall bara sannolikheter det här rör sig om — men jag vill säga, att det är ej riktigt att jämföra den restaurangrörelse, som bedrevs här under källarmästare Jönssons tid, och den, som nu bedrivs. Detta är en tämligen obehaglig historia att gå in på, och jag skall icke göra det i vidare mån, än att jag skall peka på en enda punkt, som kan förklara skillnaden i omkostnader. I fjol hade serveringspersonalen där nere en månatlig avlöning av 130 kronor för var och en, under det att serveringspersonalen under Jönssons tid inte bara hade ingenting utan fick lägga till var och en 20 kronor 10 öre per månad i glaspengar, silverpengar, hisspengar och vad det hette för att få tjänstgöra. Det gör en skillnad av 150 kronor per månad för var och en av denna personal. Om man räknar ut den summa detta gör, kommer man ändå till ett ganska avsevärt belopp, som kan förklara den föreliggande skillnaden i kostnader. Jag vill trösta herr Persson i Fritorp med, att nu i år lär denna personal verkligen ingen ersättning ha. De sparsamhetsprinciper, som han förordade, tyckas sålunda redan vara i viss mån tillämpade.

Nu torde det nog kunna hända, att källarmästare Jönsson har lidit någon förlust. För min personliga del tror jag, att, om så är, han i varje fall icke ens själv vet det. Den slutsatsen gör jag på grundvalen av de räkenskaper jag sett beträffande hur stor förlusten kan vara. I varje fall föreligger det, att döma av taxeringssiffrorna.

inga särskilt ömmande omständigheter. Ty har denna restaurangrörelse gått med förlust, ha de andra gått med vinst. Det visa också räkenskaper, som jag tagit del av.

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i riks-
dagshuset.

(Forts.)

När här talas om riksdagens värdighet och sägs, att upprätthållandet av riksdagens anseende kräver, att denne entreprenör ersättes, så är det synpunkter, som jag har tämligen svårt att förstå. Det bestämdes ju tydligt och klart i det kontrakt, som Jönsson underskrev, att han fick taga all risk själv; det fick icke räknas med någon extra ersättning, utan Jönsson fick bereda sig på att taga vinsten eller förlusten, sådant resultatet blev. Jag vill erinra om, att staten dock haft många entreprenörer under dessa år, som lidit stora förluster, verkliga förluster, förluster som kunna vederbörligen styrkas till beloppet. Och sådana förluster hava gjorts av ett hundratal, kanske ett tusental personer i landet, som på det sättet blivit ekonomiskt blottställda på entreprenader, som de haft för statens räkning. Jag känner sådana personer, beträffande vilka verkligen ömmande omständigheter förelegat, men jag har ej ansett det lönt att komma med motion om ersättning åt dem, ty jag vet, att riksdagen på förhand förklarar: det kunna vi icke göra något åt; de få stå sitt kast. Så är det, när det gäller dessa, men här gäller det en källarmästare. Och därför, att han haft äran att vara värd för oss under en viss tid, därför att han har en hel del personliga bekanta, som här gå i bräsch för honom, så behövs det här icke styrkas, att det förelegat ömmande omständigheter, eller ens läggas fram tydliga, klara och ovedersägliga räkenskaper, utan då skall man utan vidare votera anslag, under det att de andra lämnas utanför. Jag får säga, att det sättet att upprätthålla riksdagens anseende tror jag ej mycket på. Åtminstone blir det med sådant tillvägagångssätt icke något anseende med hänsyn till opartisk behandling av olika entreprenörkategorier, som kunna komma i fråga.

Jag anser således, att det icke gärna kan komma i fråga något beviljande av detta anslag, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Jag skall icke spilla många ord på denna fråga, men jag vill understryka, att resultatet av restaurangrörelsen givit vid handen, att restaurangen ej bär sig, utan att staten fortfarande får här släppa till omkring 20,000 kronor om året för mathållning åt ledamöterna här i riksdagshuset. Vid sådant förhållande, och då vi böra kunna förstå, att under den tid, då källarmästare Jönsson höll restaurangen här nere, under vilken tid det var mycket svårt att skaffa matvaror, förlusten naturligtvis ej blev mindre utan snarare större än den förlust, som det här visats, att staten nu får vidkännas, så kan jag dock icke se, att det är oss riksdagsmän värdigt, att vi skola vara med om något sådant, som att en enskild person skall bekosta en del av vår mathållning i riksdagshuset.

Jag vill också understryka något som herr Persson i Fritorp

*Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i riks-
dagshuset.
(Forts.)*

nämnde. Då vi här hava genom våra beslut i riksdagen givit oss en sådan inkompetensförklaring, att vi ej våga här hålla oss en snaps och ett glas öl på bordet i riksdagsrestaurangen, och detta otvivelaktigt är orsaken till, att restaurangen går, som den går, så anser jag, att det är bäst att sluta med hela rörelsen. Jag kan icke se, att när vi nu hava fått vårt dagtraktamente så väsentligt höjt, det är oss värdigt, att staten skall betala en del av vår mat. Särskilt skulle jag vilja stryka under den synpunkten, att när förhållandena nu äro sådana, att det icke är någon anledning för staten att bekosta en del av riksdagsmännens mathållning under riksdagstiden, det måtte ställas så, att om restaurangen icke bär sig, man får sluta med hela affären. Ty det finns mat att få litet varstades i Stockholm, och staten skall ej behöva släppa till något extra för vårt uppehälle här under riksdagstiden.

Då jag ej kan se annat än att det är ur moralisk synpunkt riktigt, att den förlust källarmästare Jönsson lidit blir ersatt, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till den i frågan väckta motionen.

Herr Bäcklund: Herr talman! Ja, i detta fall är ju rösten herr Kants, och jag förmodar den även blir herr Johanssons i Brånalt, men händerna äro riksgäldsfullmäktiges och närmast greve Lagerbjelkes. Riksgäldsfullmäktige vilja ju ha allt igenom, som de uttalat sig för. Då har det ju icke varit i överensstämmelse med deras önskemål, att de förra året fingo avslag i denna fråga, liksom de fingo avslag av bankoutskottet 1919, utan de skola på allt sätt ha igenom denna fråga. Jag antager, att de ha något att göra med denna motion, som är väckt i båda kamrarna. Det kan ej hjälpas, herr talman, att jag har den uppfattningen, och jag tror heller inte, att jag tar fel.

Här står tydligt i utskottets utlåtande allt vad som i denna fråga förevarit och ventilerats, och alla ha väl tagit del därav. Jag skall ändå taga mig friheten rekapitulera det. Det står, att bankoutskottet avlog ett liknande förslag 1919, och då det kom fram till riksdagen 1920, avlog riksdagen vid gemensam votering samma ersättningsanspråk. Detta borde väl vara tillräckligt skäl att även nu lämna saken utan avseende. Jag trodde för min del inte, att det skulle bli så stor debatt i denna fråga, och när första kammaren, som haft de billiga priserna och den bästa maten, dock haft panna att avslå detta, borde det väl icke vara någon anledning för andra kammarens ledamöter, som fått den sämsta kosten, att bifalla kravet på ersättning.

Då nu här förts fram jämförelser mellan förhållandena under källarmästare Jönssons tid och under det nuvarande systemet, under restaurangbolagets förvaltning, så vill jag säga, att jag är lika litet tillfreds med restaurangbolaget och riksgäldskontorets uppgörelse med bolaget som jag var med systemet Jönsson. Ty det är nog inte så väl ställt med denna uppgörelse, och riksdagen borde verkligen syna den i sömmarna något. Här betalas ut alldeles för

stor ersättning till detta restaurangbolag. Visserligen har här påvisats, att förhållandena under den nya regimen kanske äro något annorlunda, än när Jönsson hade restaurangen, därför att personalen ersättes och slipper betala, som den då fick göra, men det möter ändå intet hinder, att man har en känsla av att restaurangbolaget blivit för mycket tillgodosett. Det är inte så, som herrarna säga, att ingen vill söka restaurangen. Vad är felet, att ingen vill söka? Jo, ingen har fått goda villkor mer än restaurangbolaget. Dessa goda villkor sättas icke upp för enskilda personer: det finns ingen som får söka den restaurangen på de villkoren. Det är alldeles säkert, och därför kan man säga, att restaurangbolaget av fullmäktige fått monopol, med särskilda fördelar. Det må sedan heta, att restaurangbolaget förlorar penningar på rörelsen, men jag har den uppfattningen, att detta ej nödvändigtvis behöver ske. De herrar, som äro motionärer, och andra, som ställa sig för beviljandet av ersättning i detta fall, ha i regeln icke hjälpt till något för att restaurangen skall bära sig. De ha i regeln icke besökt denna restaurang. I fall de gjort det, har det varit vid något enstaka tillfälle. Då känna de väl över huvud mycket litet till, för det första, hurdan maten varit, och för det andra, hur ställningen i allmänhet varit. Man skulle nästan kunna säga, att det är en mer eller mindre förutfattad mening på det hållet, därför att herr Jönsson och fullmäktige säga, att restaurangen gått och går med förlust; men revisionen har i alla fall ej visat exakta siffror i detta fall.

Jag tycker, att det skulle icke vara kammaren värdigt att efter ett föregående avslag i denna fråga nu ändra sig, i synnerhet när första kammaren nu ställt sig på avslagslinjen. Det uttalandet, som motionärerna här hava om att staten skulle få betala vår mat o. s. v., bör få stå för deras räkning. Jag har ätit där nere, och jag anser — liksom många andra som gjort det — icke att staten betalt maten för oss, utan vi ha tillräckligt fått betala den mat, som vi blivit hållna med. Nu är det så, mina herrar, att om en källarmästare förlorar på sin rörelse ute i staden, han nog får bära den förlusten själv, och det borde väl också den källarmästare få göra, som förlorar på riksdagsrestaurangen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindman: Herr talman! Jag är glad över, att denna fråga kommit upp i riksdagen igen, därför att det finns ju då en möjlighet för riksdagen att reparera det beslut, som fattades i fjol och som enligt min mening innebar en orättvisa och en obillighet. Nu finns, som sagt, en möjlighet att reparera detta felgrepp, och jag hoppas andra kammaren också vill göra det.

Det har anmärkts av herr Wikström, att det icke bevisats, att mannen gjort en förlust, och herr Wikström anförde siffror och utredningar, som han gjort för att bevisa det. Emot detta vill jag dock ställa det som jag tycker ganska enkla faktum, att riksgäldsfullmäktige, som ju äro våra förtroendemän i detta fall, ha anordnat

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i riks-
dagshuset.
(Forts.)

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i riks-
dagshuset.

(Forts.)

en revision och att en revisor granskat räkenskaperna, och denne revisor kommer och säger, att mannen bör ha förlorat 19,000 kronor år 1918. Vidare meddelas, att hela förlusten för åren 1919 och 1920 är ungefär 36,000 kronor. Riksgäldsfullmäktige säga, att han har haft förlust. Vad skola vi överhuvud taget rätta oss efter, om icke efter det, att riksgäldskontoret och riksgäldsfullmäktige skola kunna vara mäktiga att ur de räkenskaper, som föreläggas dem och vilka de sätta en revisor att granska, draga riktiga slutsatser och lämna riksdagen tillförlitliga siffror? Det synes mig vara alldeles orimligt, att man över huvud taget kan påstå efter den framställning, som gjorts av riksgäldsfullmäktige i fjol, att icke mannen gjort en förlust. Och herr Wikström säger också, att han tror, att han gjort förlust, men att man icke kan bedöma huru stor den är. Vad skola vi då döma efter, om icke efter riksgäldsfullmäktiges siffror?

Nu sade herrarna i fjol, att restaurangbolaget, som efterträdde källarmästare Jönsson, visserligen också gjorde förlust 1919, men det var under en urtima riksdag, och det kunde man icke så noga rätta sig efter; men man visste icke, huru det skulle bli 1920; kanske det icke blev förlust för restaurangbolaget 1920, sade man, och då skulle däri ligga ett stöd för att icke heller källarmästare Jönsson haft förlust. Nu hava vi uppgifterna för 1920. Nu se vi resultatet av restaurangbolagets verksamhet, och vi veta, att riksgäldsfullmäktige till bolaget betalt ut kontant 16,269 kronor. Därtill kommer, vad som är obestriddligt och väl ingen av herrarna vill bestrida, att restaurangbolaget har ett mycket förmånligare kontrakt än herr Jönsson hade. Det har ju fördelar, som han icke hade, nämligen en hel del förmåner, som jag icke skall besvära kammaren med att räkna upp, men som äro obestriddliga och som höja förlustsiffran betydligt över dessa 16,269 kronor. För mig ställer det sig som ett visserligen indirekt, men dock mycket säkert bevis för, att också källarmästare Jönsson hade förlust. När man förlorat under 1920, så är det väl stor sannolikhet för, att han också förlorade — och riksgäldsfullmäktige säga, att så är det — därför att han hade större svårigheter att kämpa mot. Han hade ett dåligt kontrakt, som gjorde, att han fick taga låga priser. Nu äro priserna högre. Han arbetade i en särskilt besvärlig tid, dyrtid, då varorna voro dyrare än nu. Sålunda sade riksgäldsfullmäktige, att han hade högre inköpspriser, men det oaktat lägre försäljningspriser. Och så fick han vidare hålla linne och övriga förbrukningsartiklar.

Herr Wikström talar om äran att vara värd åt riksdagen en viss tid. Jag får verkligen säga, att det är en skral ära, som lönas på det sätt, att herr Wikström och andra riksdagsmän äta på herr Jönssons bekostnad. För min del tycker jag det är ganska orimligt, och jag kan icke underlåta att upppepa, vad jag sade i fjol, att det måtte väl vara under vår värdighet att äta på bekostnad av en enskild källarmästare.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr *Kristensson* instämde häruti.

Herr Branting: Herr talman! Jag skall icke ytterligare gå in på frågan om, huru stor förlusten kan hava varit, som man här tvistar om. Att det varit en förlust för källarmästare Jönsson är väl ändå av allt vad som framlagts alldeles obestridligt. Och när detta synes mig vara klart, då återkommer jag till precis detsamma, som min ärade granne här nyss sade: det kan omöjligt vara riksdagen värdigt, att åtskilliga dess medlemmar gå och äta på en enskild källarmästares bekostnad. Detta förefaller mig vara så solklart, att därom icke bör kunna diskuteras.

Varför jag begärde ordet var verkligen för att göra den erinringen, att här ha förekommit under senare tider förhållanden, som gjort, att i en viss press inför allmänheten riksdagens anseende har blivit angripet, och försök ha gjorts att nedsätta detsamma på ett sätt, som vi tyvärr måste säga oss någon gång icke varit alldeles utan vår egen förskyllan. Det klagas över det myckna skolkandet och att detta nedsätter riksdagens värdighet. Skall man nu från samma håll få ytterligare det argumentet att framföra, att denna samling personer, som ändå skulle vara en politisk elit av det svenska folket, har icke mer känsla för sin egen värdighet, än att den ställer så till, att den låter en enskild källarmästare betala maten för sig, då tror jag det icke skulle verka gott ute i landet, om sådant tal med någon sorts fog skulle drivas. Det med ytterst knapp majoritet fattade beslutet i första kammaren kan ju rättas genom blivande gemensam votering, och jag hoppas så måtte komma att ske.

Jag yrkar bifall till motionen sådan den är framförd här.

Med herr Branting förenade sig herrar *Norman, Engberg, Waldén, Jönsson* i Boa, *Gustafsson* i Stockholm och *O. Nilsson* i Örebro.

Herr Johansson i Brånalt: Herr talman, mina herrar! Som motionär kan jag icke underlåta, att bemöta en del anmärkningar, som gjorts mot innehållet i vår motion.

Sedan utskottet i år refererat, att en liknande framställning blev avslagen i gemensam votering vid förra årets riksdag, så säger utskottet, att »några nya omständigheter icke tillkommit av beskaffenhet att böra föranleda ändring i detta beslut». Vad var det då för skäl, som voro bestämmande för de herrar, som yrka avslag på denna framställning? Jo, de säga, att de voro för sin del övertygade om, att denna rörelse, som bedrives här inom riksdagshuset, kan icke lämna några förluster. Det sades av herr Borg enligt riksdagsprotokollet, att det var någonting som han icke kunde förstå, att den kunde gå med förlust. Hur säger en annan? Jo, herr Bäcklund säger uttryckligen — på tal om att i diskussionen var framfört, att restaurangbolaget under de månader, som voro gångna sedan riksdagen samlades och tills denna fråga behandlades, skulle ha gjort förlust på rörelsen — att »det är icke bevisat, ty en styrelsemedlem i restaurangbolaget har meddelat mig, att under den tid, som gått i år, har ingen förlust uppstått». Vad sanning ligger det i detta herr Bäcklunds uttalande? Ingen alls. Vad

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 17.

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i riks-
dagshuset.
(Forts.)

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i riks-
dagshuset.
(Forts.)

säger då till exempel herr Andersson i Milsmaden? Han sjunger samma visa och slår på samma sträng. Han säger här, att han vill »giva tillkänna, att han är fullt och fast övertygad om, att icke någon förlust kunnat uppstå på riksdagsrestaurangen». Han är övertygad om det, men han har icke fakta. Såsom flera föregående talare betonat, har emellertid riksgäldskontoret icke blott självt utan även genom en kunnig revisor verkställt utredningar, som lett till det resultat, att de för sin del äro övertygade om, att källarmästare Jönsson gjort betydligt större förlust än de 25,000 kronor, som här begäras som ersättning för förlusten. Det var dessa gamla synpunkter, vilka voro helt och hållet gripna ur luften, som voro bestämmande för de herrar, som i fjol anförde skäl för avslag på framställningen i fråga.

Nu kan jag för min del icke värdesätta dessa skäl på annat sätt än jag här har anført. Och det har även trots utskottets påstående i motsatt riktning tillkommit nya omständigheter. Det har blivit en mycket stor omsättning bland riksdagsmännen, särskilt i denna kammare. Omkring en tredjedel av kammarens ledamöter äro nyvalda. Och jag hoppas och tror, att dessa nyvalda riksdagsmän icke skola kunna i likhet med de herrar, som förut talat för avslag, anse, att det är riksdagsmännen värdigt att leva på denna understödsanstalt, som vi ha här nere i riksdagsrestaurangen. Efter de resultat, som restaurangen lämnat under senare år, anser jag mig fullt berättigad att kalla den för den understödsanstalt, som hålles uppe med statsmedel. Jag tror icke det är många av de nyvalda kammarledamöterna, som äro med om att så att säga taga del av vad riksdagsmännen ha sig själva tillmätt genom de anordningar, som äro gjorda för restaurangbolaget. Ännu mindre tror jag de vilja tillåta, att en enskild individ skall bidraga till det understöd, som de herrar riksdagsmän, vilka gå till riksdagsrestaurangen, göra sig betjänta av. Herr Bäcklund har sagt, att det är åtskilliga, som icke gå dit, och de hjälpa icke till att kunna få riksdagsrestaurangen på fötter. Nej, mina herrar, jag har icke ätit på riksdagsrestaurangen under de år, jag suttit som riksdagsman, mer än kanske 10 gånger. Förra året satte jag icke mina fötter där mer än när jag sökte en person eller för att förevisa all grannlåten där nere för någon bekant. Och jag kommer icke heller att besöka denna lokal, så länge restaurangen anordnas på det sätt, att man med för kan säga, att det är en understödsanstalt. Som sagt, jag kommer inte att begagna mig av den. Jag kan leva här ändå som riksdagsman. Jag får säga, att genom att underlåta att begagna mig av de fördelar, som tillförsäkrats restaurangen, anser jag mig bidra till att minska förlusten och öka de tillskott eller understöd, som tillkomma de andra, som gå dit.

Till de herrar, som icke tagit för gott de uträkningar av förlusterna, som äro gjorda, vill jag göra en förfrågan, huru stor del av innehållet i det gamla ordspråket är sanning angående deras ställning till de redogörelser för förlusterna, som blivit lämnade. det ordspråket nämligen, som säger: »på sig själv känner man

andra». De betvivla icke blott källarmästarens uppgifter, utan de betvivla den redogörelse, riksgäldsfullmäktige lämnat, och det be-
sked, som en revisor också givit. Jag vill fråga: om till exempel
herr Bäcklund eller herr Andersson i Milsmaden hade innehaft re-
staurangrörelsen här nere och de hade gjort en förlust, skulle de
då, för att möjligtvis kunna få litet mer än vad de förlorat, lämna
orättfärdiga och osanna uppgifter angående sin förlust? Talar ord-
språket sanning, så borde man även i detta fall känna sig träffad
av detsamma, de herrar nämligen, som icke finna skäl i att taga
för gott de uppgifter, som äro lämnade av såväl källarmästaren själv
som av riksgäldsfullmäktige och den revisor, som haft papperen
om hand.

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i riks-
dagshuset.
(Forts.)

Jag tror, att de nya riksdagsmännen, som kommit sedan förra
årets riksdag, skola på samma sätt som jag finna, att det icke är
med en riksdagsmans värdighet förenligt — särskilt med det riks-
dagsmannaarvode, som nu uppbäres — att en understödsanstalt skall
hållas inom riksdagens väggar. Jag är fullt och fast förvissad om,
att de komma att lämna sin röst för bifall till den hemställan, som
vi gjort i vår motion.

Här har av herr Bäcklund omtalats, att om riksgäldsfull-
mäktige ordna förhållandena på riksdagsrestaurangen på annat sätt,
så skulle det också kunna visa sig, att det icke blev så stor för-
lust. Om t. ex. herr Bäcklund antingen själv eller genom en god
vän skulle klarera denna restaurang eller understödsanstalt, som jag
hittills anser mig ha rätt att kalla den, undrar jag, hur det skulle
kännas, om han hade samma kontraktsbestämmelser, som källar-
mästare Jönsson hade de år han innehade denna rörelse? Jag tror
säkerligen det skulle bli mindre glädjande för både herr Bäcklund
och den, som skötte denna understödsinrättning.

Då det har sagts, att källarmästare Jönsson icke lidit någon
förlust, ber jag dessa herrar taga del av restauranginnehavarnas in-
komster enligt taxeringslängderna för de olika åren. Vi kunna ju
taga deras inkomster år 1916, 1917, 1918 och 1919. Alla andra
källarmästare ha under år 1918 gjort större förtjänster än under
något annat år förut. Huru är det med källarmästare Jönssons taxe-
ring för inkomst på restaurangrörelse? 1916 var han taxerad för
9,500 kronor, 1917 för 8,100 kronor, men 1918 för 4,200 kronor.
Nu skola vi observera, att 1916 och 1917 innehade han endast en
restaurang, nämligen Kung Carl, men 1918 innehade han tre restau-
rangrörelser, nämligen i riksdagshuset, i Strömparterren och Kung
Carl. Men då nedgick hans förtjänst, under detta för alla andra
restauranginnehavare högst förtjänstbringande år, till hälften mot
föregående år. Vi måste, om vi icke rent av äro av den mening, att
han gjort falska deklarationer under dessa år, anse det anförda som
ovedersägliga bevis för att han gjort förlust.

För att icke uppehålla tiden längre — herrarna vilja väl gärna
hava litet middag — skall jag icke längre göra mig till talesman
för denna sak. Men i likhet med flera talare kan jag icke anse det
vara riksdagen värdigt att låta en enskild man bidraga till den un-

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i riks-
dagshuset.
(Forts.)

derstödsanstalt, som finnes inom riksdagens väggar, och, herr talman, jag yrkar fördenskull avslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Lovén: Herr talman! Det är med denna restaurangfråga som med galten i gudasagan: den slaktas varje kväll och uppstår varje morgon ny. Det är nu tredje gången jag varit med om att behandla den, då den första gången endast behandlades av bankoutskottet. Men det är nu underligt att se, att då man från den andra sidan beskyller utskottet och oss för att icke hava några nya skäl, så finnes det icke heller på den sidan några andra skäl än de, som framförts förut. Icke ens herr Lindman hade några nya skäl att komma med. I år har man emellertid mobiliserat det allra starkaste stöd för att källarmästaren skall få ersättning, och jag är för min del synnerligen glad över, att icke någon av regeringens ledamöter också intresserat sig för frågan och ställt till villervalla nu, när vi alldeles nyss fått en ny regering.

Vad är det fråga om här? Man säger, att det är icke riksdagen värdigt, att vi ätit på en enskild källarmästares bekostnad. Beträffande värdigheten skall jag be att få säga, att så länge det var staten värdigt att underavlöna oss och vi och våra familjer fingo lida umbäranden, för att vi vistades här som riksdagsmän, så kan man icke gärna komma till oss med beskyldningar för att vi fingo underbetala någon mat härnere eller levde på andras bekostnad. Jag vill säga, att om det är några, som känna sig skyldiga till att hava ätit på andras bekostnad, då bör det icke tagas ut av staten, utan då böra de skynda sig till källarmästaren och betala, vad deras samvete säger dem, att de betalt för litet.

Herr Lindman håller så hårt på att det gjorts förlust på rörelsen därnere. Ja, jag undrar, huru många gånger herr Lindman ätit där. Men jag förmodar, att han emellanåt äter hos andra källarmästare, och kanske då herr Lindman en vacker dag kommer och säger, att dessa också gjort förluster, och vill hava ersättning åt dem. Men jag upprepar vad jag sade i fjol. Jag slutade upp att äta på riksdagsrestaurangen och gick ut på staden och åt på ett annat ställe, där jag fick lika god eller bättre mat till billigare pris. Innehavaren där hade att betala lokalhyra, lyse och värme, och man serverade där samma kristidsdricka som här nere, ty det fanns icke pilsner och porter. Man hade där visserligen rätt att servera vin, men jag såg aldrig någon dricka vin där. Då förstår jag icke, att förlust kan hava uppstått på rörelsen här nere. Källarmästaren hade den tiden tre stycken restauranger. Och revisorn, som granskade källarmästarens räkenskaper, sade, »att med godtagande av de uppgifter, som lämnats, trodde han, att det varit förlust». Men det är en annan sak, när det gäller räkenskaper från tre restauranger, där räkenskaperna äro sammanförda och hoprörda på sådant sätt, som herr Wikström klaggjorde, att de i detta fall voro.

Vad beträffar »äran» att vara värd åt riksdagen, som herr Lindman talade om, så var det på det sättet, såvitt jag är riktigt under-

rättad, att källarmästare Jönsson själv sökte den »äran». Och när man säger, att vi ätit på hans bekostnad så vill jag säga, att vi hava betalt de priser, som stodo på matsedlarna. Om de priserna voro för låga, så kunde man ju ha höjt dem, men med resultat, att vi gått ut på staden och ätit allihop, ty där fick man god mat till hyggligt pris. När man ser priserna nu och den mat man nu får och jämför det med priserna och matens kvalitet 1917 och 1918, så förstår jag, att det nu kan bli någon förlust. Nu får även personalen litet betalt, och det är många andra omständigheter som tillkommit. Bli det förlust nu, så är det även därför att herrarna gå ut på staden och äta och icke nöja sig med vad som bjuds här nere på riksdagsrestaurangen. Herr Olsson i Bröberg satte verkligen fingret på den ömma punkten: man får icke någon snaps här nere. Men är det den saken herrarna agitera för, så var så god och motionera om det, så få vi diskutera och rösta om den saken. Men här går man i stället som katten kring het gröt och vill icke säga ut, varför man icke äter här nere. Nej, vill man, att det skall serveras snaps, vin, öl eller porter på riksdagsrestaurangen, så motionera om det. Jag kan icke anse, att det har med den nu föreliggande frågan att göra. Herr Johansson i Brånalt sade, att han knappt satt sin fot på riksdagsrestaurangen; det hade endast skett för att förevisa den för en undrande allmänhet. Herr Johansson i Brånalt åt icke där. Men han kunde gärna hava sagt ut, varför han icke gjorde det. Det veta vi sannerligen ändå.

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i riks-
dagshuset.
(Forts.)

Nu har det sagts, att i första kammaren var det under plenum en så utmärkt buffé och att det var så bra mat där. Ja, det tror jag visst. Jag var själv inne och kikade där, men fick ju inte äta av godsakerna. Men om betalningen var så låg där, att det gjordes förlust på första kammaren, så tag ut betalningen därinne, där herr Lagerbjelke själv sitter, och icke här av andrakammarzubbar, som sannerligen icke blevo feta den tid, källarmästare Jönsson hade restaurangen där nere.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herr Johansson i Sollefteå.

Herr Andersson i Milsmaden: Herr talman! Jag hade icke tänkt yttra mig i denna debatt, men eftersom herr Johansson i Brånalt utmanat mig, vill jag deklarerera min ställning. Jag har icke ändrat min åsikt och min förvisning, att det var ingen förlust källarmästare Jönsson gjorde. Jag spisade icke endast här nere på riksdagsrestaurationen, utan var även på åtskilliga hotell, där jag kunde få bättre mat, men icke dyrare, om icke rent av något billigare. Jag vill därför i allo instämma med herr Wikström, ty jag har samma erfarenheter som han. Jag har som sagt icke någon gång kunnat finna, att källarmästare Jönsson gjort någon förlust här. Det är dumt att nämna priserna, men jag skall bara nämna ett enda pris. När vi t. ex. skulle köpa kaffe på riksdagsrestaurationen 1918,

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurant-
rörelsen i riks-
dagshuset.
(Forts.)

så bestods det s. k. surrogat, och det fanns icke att få vare sig grädde, socker eller bröd, och detta kostade 50 öre. Då tror jag icke han förlorade något på det, utan han måste ovillkorligen hava förtjänat i stället. Jag skall icke framdraga flera exempel, ty det är bara dumt att framtaga flera exempel härå med de svåra kristidsförhållanden, som då voro rådande.

Jag vill icke upptaga kammarens tid utan yrkar endast bifall till utskottets hemställan.

Herr Bratt: Herr talman! Såvitt jag av dagens debatt kunnat finna är det två skäl, som framburits för att källarmästare Jönsson icke borde få någon ersättning. Det ena är, att icke någon förlust uppstått eller att det i varje fall icke visats, att det uppstått någon sådan. Det andra skälet är, att även om förlust uppstått, så står det tydligt i det kontrakt, som var uppgjort mellan riksgäldsfullmäktige och källarmästaren i fråga, att han icke senare kunde komma med några ersättningsanspråk.

Vad det första skälet beträffar, att det icke varit någon förlust, så tror jag icke man för att bevisa och styrka detta kan gå fullt så lättsinnigt tillväga, som den siste ärade talaren gjorde genom att taga ut ett eller annat pris och visa, att det kostade lika mycket på riksdagsrestaurangen eller kanske mer än på ett annat näringsställe. En annan talare har sagt, att han gick ut på staden och där åt fullt lika god mat för samma eller kanske till och med billigare pris. Och där betalade ändå restauranginnehavaren lokalhyra, värme m. m., som källarmästare Jönsson så att säga fick gratis. Men på det sättet kan man icke resonera; det visar redan allt för ytlig kännedom om restaurangekonomi. För min del tror jag det är konstaterat, att han verkligen haft förlust. Jag ställer mig i det avseendet dels på herr Lindmans ståndpunkt, som hänvisar till, att riksgäldsfullmäktige och en av dem utsedd revisor vitsordat detta, men dels också på den erfarenhet, som vunnits senare på denna restaurang. Det är alls inte förunderligt, att här ifrågavarande restaurang både då gick och nu går med förlust. Restaurangen är nämligen icke någon restaurang för allmänheten, där vederbörande källarmästare kan räkna på jämn tillslutning, utan det är en restaurang, som har stora lokaler och som är ytterst hårdarbetad och fordrar en stor personal, en lokal som ibland är överfull men under stora delar av dagen icke har någon frekvens. Jag ber bara herrarna tänka på en så orimlig sak ur affärssynpunkt, som att denna restaurang hålles öppen efter klockan 7 på kvällen även vanliga dagar — jag tror det är till kl. 10 — då spisen brinner, personalen måste vara där och då det för övrigt drager en massa omkostnader, för vilka man får så gott som ingen ersättning. Om sålunda man här har lokalen gratis, fri värme och lyse, tvätt, vad ni vill, så kommer den restaurangen ändå icke att bära sig. Man kan då säga: tag högre priser! Men mina herrar, då blir det ändå sämre; då går ingen människa dit. Restaurangen som restaurang bedömd är omöjlig, såvida man icke av andra skäl skulle vilja driva den som förr

i världen med spritutskänkning — ty spriten har ju en förunderlig förmåga att locka folk, även riksdagsmän. Jag säger icke detta för att plädера för denna reforms genomförande, utan jag påstår endast, att man naturligtvis skulle uppnå större bärighet, om man ginge den vägen.

*Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i riks-
dagshuset.*

(Forts.)

Jag tror mig sålunda våga påstå, att källarmästare Jönsson lidit en väsentlig förlust, även om man kanske icke fullkomligt på kronan kan fastställa den.

Nästa fråga, som naturligtvis är avgörande, är denna: skall man ersätta honom denna förlust?

Det har härvidlag gjorts en del jämförelser med andra statens leverantörer, som ingått oförmånliga kontrakt och mot vilka riksdagen icke visat sig så förekommande. Jag tror, att dessa jämförelser i någon mån halta. Källarmästare Jönsson har gjort upp detta kontrakt med en optimism, ett lättsinne, om ni så vill, som icke äro alldeles ovanliga bland källarmästare. Han trodde, att företaget skulle gå, men så stötte dessa ofantligt svåra tider till, som ytterligt försvagade restaurangens bärighet. Nu stå emellertid riksdagens ledamöter även i ett visst personligt förhållande till denne källarmästare. Jag måste erkänna, att de synpunkter, herr Branting anförde, åtminstone för den allmänna opinionen te sig såsom betydelsefulla. Man kan icke neka till, att anslutningen från riksdagens ledamöters sida varit så liten och de omständigheter, under vilka källarmästare Jönsson väddat till riksdagsmännen att hjälpa honom att få affären gå ihop, varit sådana, att man måste säga, att han hittills icke blivit bönhörd i detta avseende. De pris, man fått betala på restaurangen, ha visserligen varit höga eller relativt höga åtminstone, men i varje fall ha de varit för små för att affären som sådan skulle kunnat bära sig. Och även om jag kanske icke vill använda ett så starkt ord, som att riksdagens värdighet skulle kräva ett bifall till vad här begäres, måste jag säga, att det synes mig, som om billigheten talade för detta. Särskilt nu, när en så lång tid sedan dess förflutit, bör det ju vara allom klart, att förlusten uppgått till minst det belopp, det här är fråga om. Jag tycker det vore rimligt och billigt att bringa denna fråga ur världen på det enda sätt, varpå den med fördel torde kunna bringas ur världen, nämligen genom ett bifall till motionen.

Nu har det emellertid här i dag yttrats en del, som egentligen var anledningen till att jag begärde ordet. Det har från många håll sagts, att restaurangen icke bör vara en »understödsanstalt». Man har framhållit, att det är ovärdigt för riksdagsmännen att äta på enskildes bekostnad, och man har även å åtskilliga håll låtit förstå, att det just icke är mycket bättre, om riksdagsmännen äta på statens bekostnad, vilket skulle vara händelsen under de förhållanden, som för närvarande råda med avseende på restaurangen. Detta senare tal, mina herrar, är oberättigat. Jag kan icke finna annat, än att om vi i riksdagen arbeta under långa och ojämnt fördelade arbetstimmar, det bör finnas ett ställe inom detta hus, där man kan erhålla mat. Det enda krav man ur statens synpunkt härvidlag

*Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i riks-
dagshuset.
(Forts.)*

bör uppställa är, att maten icke tillhandahålles till väsentligt eller ens alls billigare pris, än som sker på de enklare näringsställena ute i staden. Enligt det nu gällande kontraktet har också restaurangbolaget förpliktat sig att här hålla de pris, som gälla å tredje klassens restauranger i Stockholm. Vad staten därmed gör för oss bereder oss möjlighet att i riksdagshuset få mat till gängse pris. Skulle det då av en eller annan anledning vara svårt att få affären att gå ihop, anser jag, att med hänsyn till den egenart, rörelsen har och med hänsyn till den ojämna frekvens och de ojämna förhållanden i övrigt, som härvid råda, varigenom ingen jämförelse med annan restaurangrörelse rätteligen kan göras, man icke kan förebrå riksgäldsfullmäktige, att de intaga en sådan ställning till saken som de göra. Man kan med andra ord icke säga, att vi på detta sätt tillskansa oss några särskilda förmåner. Detta skulle vi givetvis göra, om matpriserna på riksdagsrestaurangen understeg dem, som vi få betala ute i staden. Om frågan lägges på den bogen, kan enligt min uppfattning ingen invändning ur principiell synpunkt göras mot de nuvarande förhållandena.

Man har även anmärkt, att restaurangbolaget, tack vare någon slags monopolställning, som var så utpräglad, att den till och med förskräckte en medlem av det socialdemokratiska partiet, skulle ha tillskansat sig några onaturliga fördelar i detta sammanhang. Detta tal måste bero på obekantskap med ifrågavarande kontrakts innehåll, ty det är icke så, mina herrar, att det är restaurangbolaget, som har denna affär, utan det är riksgäldskontoret, som har affären, och restaurangbolaget endast sköter den för riksgäldskontorets räkning mot en viss fast lön, som icke får gå utöver 1,000 kronor i månaden. Är det någon, som tycker, att det är för mycket detta, att bolaget får 7,000—8,000 kronor eller så omkring årligen för att det ställer hela sin organisation, sina intendent, sin uppköpsavdelning o. s. v. till förfogande och har hand om hela rörelsen för riksgäldskontorets räkning? I så fall: säg ut bara, och bolaget torde väl då minska ersättningsbeloppet, ehuru det synes orimligt att tänka sig ett lägre. Bolaget har icke velat genera riksdagen genom att taga ett lägre belopp än dessa 1,000 kronor i månaden; aldrig kunde jag tro, att man skulle anse detta för obilligt. Emellertid blir det strax så olika meningar, så fort man kommer in på restaurangförhållanden och vad därmed sammanhänger, så att jag är beredd på vilka anmärkningar som helst. Vi skola söka taga dem ad notam.

Skulle jag föreslå någon reform för framtiden angående denna restaurangrörelse, så vill jag utan att bli missförstådd säga, att vi helt enkelt utan något riksdagens beslut borde börja servera, icke rusdrycker, mina herrar, ty de äro föremål för särskilda bestämmelser, utan pilsnerdricka. Jag vågar fästa de närvarandes uppmärksamhet på, att riksdagen har beslutat, att brännvin, vin och öl icke få utskänkas, men sedan detta beslöts, har rusdrycksförordningen tillkommit och dragit en gräns så att säga mitt igenom det gamla begreppet öl, mellan rusdrycker å ena hållet och icke

rusdrycker, d. v. s. öl av klass 2. å det andra hållet. Om det skulle varit i dag, som riksdagen haft att fatta beslut i denna sak, är det väl osäkert, om icke riksdagen nöjt sig med att bestämma, att *rusdrycker* icke skulle få serveras. Jag säger detta därför, att det är icke alldeles uteslutet, att den nuvarande ledningen av restaurangen gör ett försök hos överståthållarämbetet att få lokalerna godkända för servering av pilsnerdricka. Men skulle det mot förmodan finnas någon i denna eller medkammaren, som åberopande reella eller formella skäl skulle ha något emot detta, så är det klart, att den åtgärden inhiberas. Jag tror, att detta pilsnerdricka skulle kunna göra restaurangen bärig, ty med de nuvarande prisen är den bärig om den får en genomsnittsomsättning av 8- å 900 kronor om dagen.

Ang.
gottgörelse för
förlust å
restaurang-
rörelsen i riks-
dagshuset.
(Forts.)

Någon har sagt att för närvarande är serveringspersonalen icke avlönad. Det är ett misstag. Den är avlönad, men den är avlönad delvis efter andra grunder än förut. Varje servitris är nämligen garanterad en summa, motsvarande 10 % av vad som går under 3,000 kronor i månaden å av henne redovisad serveringskassa, och med de erfarenheter, som hittills förelegat, blir det ungefär samma avlöning som förut.

Alltnog, jag tycker, att såsom förhållandena nu äro ordnade, riksgäldskontoret självt bör ikläda sig de merkostnader som äro erforderliga, för att riksdagens ledamöter skola kunna få äta till priser, som de eljest kunna få mat för ute i staden. Den principen är sund och riktig. Skulle man vilja ytterligare minska utgifterna och möjligtvis öka behaget för åtskilliga här i kammaren, så bör man servera pilsnerdricka. Jag tror, att den reformen skulle göra somliga glada men icke behöva göra någon ledsen!

För övrigt ber jag, herr talman, att få tillstyrka motionen.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 8, bifaller de i ämnet väckta motionerna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 78 ja mot 73 nej; och hade kammaren alltså, med avslag å utskottets hemställan, bifallit de i ämnet väckta motionerna.

§ 9.

Bankoutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om pension åt förre korrekturläsaren vid riksdagens tryckeriexpedition Gösta Miles Karlströms änka föredrogs härpå; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

*Ang.
verkställd
granskning av
riksdagsbiblio-
tekets styrelse
och
förvaltning.* Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 10, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning. Därvid yttrade:

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Jag har naturligtvis ingen erinran att göra mot utskottets yrkande. Men jag vill begagna detta tillfälle till att fästa uppmärksamheten på det önskvärda uti, att man så snart som möjligt kommer till ett ännu mer tillfredsställande förhållande med avseende å möjligheten att begagna detta bibliotek.

Det talas i styrelseberättelsen på sidan 3 om, att det utbyte av parlamentariskt tryck, som äger rum mellan riksdagen och ett antal europeiska och utomeuropeiska riksförsamlingar och som under världskriget varit svårt att upprätthålla, åter börjat att mera tillfredsställande fungera. Det är ju glädjande, att så har skett. Men det är uppenbart, att om detta utbyte av tryck väsentligen består däruti, att det kommer hela lass av parlamentshandlingar från olika riksdagar och lagras upp utan möjlighet för någon att hitta till rätta uti dem, då är gagnet utav ett sådant utbyte synnerligen ringa. Materialet kommer sent, och framför allt finnes icke möjlighet till överskådlighet. Den, som vill hava reda på behandlingen av en viss fråga, drunknar i en massa andra frågor. När jag nyss var nere i Köpenhamn på ett litet sammanträde i det interparlamentariska rådet, hade jag tillfälle att se, hur väl arkivet i det danska riksdagsbiblioteket i detta avseende är ordnat. Där har man lagt upp dossierer över de olika frågorna, där man kan få en resumé över en frågas behandling i de olika ländernas parlament. Man tager också med de lagförslag, som framläggas, eller de motioner av mera allmänt intresse, som framföras, och allt detta sammanföres på ett ställe. På det sättet kan man följa med hela frågans utveckling och sålunda hava möjlighet att genast taga del av och studera den. Nu tror jag mig veta, att det ingalunda är genom något slags förbiseende av nödvändigheten härav, som vi ännu icke kommit så långt i Sverige. Men jag har velat fästa uppmärksamheten på det synnerligen önskvärda i, att åtgärder snabbt vidtagas av biblioteksstyrelsen för att vi skola komma dithän, ty eljest blir det icke så, som det bör vara, i avseende å användbarheten av detta dyrbara instrument, som riksdagsbiblioteket i sitt ökade och mera fullständiga skick skulle kunna vara.

Jag har intet yrkande att göra utan har endast velat anföra detta.

Herr Kristensson: Herr talman, mina herrar! Det förhåller sig så, att biblioteket under de senaste åren erhållit en organisation, som ännu icke är fullbordad utan vilken man tvärt om håller på med som bäst. Det gäller då att se till, att vi komma fram dithän att få biblioteket till vad det är avsett att bliva, nämligen ett verkligt förvaltningsbibliotek, där man kan å ena sidan få en rikare tillgång till den litteratur, som för riksdagen och ämbetsverken kan vara behöflig vid utredningar och dylikt, och å andra sidan komma fram till de besparingar, som en sådan för-
enkling kan medföra. Förändringar av lokalförhållandena ha då medfört, att biblioteket icke kunnat, som avsett är, hinna längre. än biblioteket gjort på det område, som av den föregående talaren närmast berördes. Jag vill emellertid för min del försäkra, att jag tror, att styrelsen har ett livligt intresse för denna fråga och att den skall göra vad den kan, för att saken skall bringas fram på samma sätt, som skett i våra grannländer.

Ang.
verkställd
granskning av
riksdagsbiblio-
tekets styrelse
och
förvaltning.
(Forts.)

Herr Lithander: Herr talman! Den erinran, som herr Branting gjorde, torde vara fullt på sin plats. Han uttryckte den önskan, att det skulle ordnas så, att materialet i biblioteket bleve bättre tillgängligt, och däri tror jag, att många instämma.

Jag vill emellertid framhålla, att om man skall få en verklig nytta av vad som kommer från de utländska parlamenten, bör det nog ordnas så, att icke dessa handlingar, såsom nu sker, komma i stora klumpar på en gång, utan det är önskvärt att få in materialet tämligen raskt. Vill man någon gång hava reda på en sak, så har man icke annat att göra än att vända sig direkt till institutioner i vederbörande land och söka genast få in vad man önskar. Riksdagsbiblioteket har man i det fallet icke så god nytta av. Jag skulle alltså vilja stryka under önskvärdheten av att hit få trycket så fort som möjligt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Härefter föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av riksbankens sedel-
utgivningsrätt; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 12.

Vid nu punktvis skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 13, angående vissa framställningar rörande pensioner och understöd blevo utskottets i nämnda utlåtande gjorda framställningar av kammaren bifallna.

§ 13.

Herr Rehn avlämnade en motion, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 70, med förslag till lag om ägo gränser m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 271, blev på begäran bordlagd.

§ 14.

Herr talmannen meddelade, att hans excellens herr ministern för utrikes ärendena tillkännagivit, att han vid morgondagens sammanträde ämnade besvara herr Lövgrens i Nyborg interpellation, huruvida ryske sovjetrepresentanten i Amerika Martens vägrats tillstånd att återvända till Ryssland över Stockholm, m. m.

§ 15.

Ordet lämnades härefter till

Herr Magnusson i Skövde, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att kammaren ville besluta, att andra lagutskottets utlåtanden nr 8 och 9 måtte uppföras först bland två gånger bordlagda ärenden å föredragningslistan vid morgondagens plenum.

Denna hemställan bifölls.

§ 16.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bankoutskottet:

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt; samt

från andra lagutskottet:

nr 64, i anledning av väckta motioner angående uppskov med skyldigheten för landsting att anordna skyddshem.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Jonsson</i> i Mörkhult	under 5 dagar fr. o. m. den 28 febr			
»	<i>Eriksson</i> i Grängesberg	» 4 » » »	26	»	
»	<i>Olsson</i> i Blädinge	» 2 » » »	28	»	
»	<i>Ros</i>	» 4 » » »	26	»	
»	<i>Hansson</i> i Bäck	» 3 » » »	27	»	
»	<i>Eriksson</i> i Östanfors	» 3 » » »	27	»	och
»	<i>Olsson</i> i Ramsta	» 3 » » »	28	»	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,32 e. m.

In fidem

* Per Cronvall.

Lördagen den 26 februari, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 20 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Bergqvist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition. nr 84, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 augusti 1918, nr 724, angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat samt åt vissa extra ordinarie präster och innehavare av prästerliga emeritilöner.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 3.

Herr talmannen gav härefter ordet till

*Svar å
interpellation.*

Hans excellens, herr ministern för utrikes ärendena greve *Wrangel*, som anförde: Herr talman! Med anledning av herr *Lövgrens* i Nyborg interpellation om ryssen *Martens* resa anhåller jag att få avgiva följande svar.

På grund av framställning från Förenta Staternas arbetsdepartement, vilket utställt befallningen om *Martens* och honom medföljande ryssars utvisning, om genomresevisering för Sverige för dessa ryska undersåtar, svarades härifrån, att genomresa icke kunde beviljas, enär trafiken på baltiska hamnar kunde befaras vara inställd vid den tid dessa personer beräknades anlända. Det stora antal personer, det här gällde att i enlighet med gällande passföreskrifter behandla, var en ytterligare orsak till anordningen med omedelbar vidaretransport, då erfarenheten visat, att personer, som beviljats transitvisering, ofta haft benägenhet att hålla sig kvar här, vilket medfört stora svårigheter och även åtgärder, som man på allt sätt vill undvika. Samtidigt meddelades emellertid, att, om särskild ångare kunde förhyras, som förde delegationen direkt

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

från Göteborg till baltisk hamn, funnes ej hinder att visera passen för landstigning i Göteborg med skyldighet att där omedelbart taga annan båtlägenhet. Sedan Sverige-Amerikalinjen meddelat, att ångare förhyrts för detta ändamål, viserade generalkonsulatet pass för ifrågakvarande personer. Viseringen löd: »Viserat för en resa med ångaren 'Stockholm' från New York till Göteborg för omedelbar vidare direkt resa sjöledes till Lettland.»

Så långt sträcker sig utrikesdepartementets behandling av denna angelägenhet. Efter samråd med vederbörande departementschef skall jag dock lämna svar även på de två andra frågorna.

Ordningsmakten fann, av flera anledningar, att det borde vara enklare och lättare, även bekvämare för passagerarna själva, att föra dem ombord direkt från båt till båt än att företaga denna överflyttning vid kajen, och då Martens därigenom icke hindrades i den vidare resa, som tillförsäkrats honom genom viseringen, vilken lydde på omedelbar vidare direkt sjöresa, och villkoret godkänts genom att resan anträtts med den sålunda formulerade viseringen, träffades anordningar med vederbörande ångbåtsbolag att verkställa omstigningen direkt från båt till båt. Sedan dessa anordningar vidtagits, anhöll Martens genom radiogram om några timmars uppehåll i Göteborg för att göra uppköp och sammanträffa med representanten för ryska rådsregeringen. Det svarades, att sådant uppehåll icke kunde medges på grund av de redan träffade anordningarna, men att det ordnats så, att intet hinder lades i vägen för medlemmen av ryska handelsdelegationen i Sverige, professor Lomonosoff, och två hans sekreterare att gå ombord å »Stockholm».

Av de redan givna svaren framgår, att de från svensk sida företagna åtgärderna icke varit stridande mot vare sig hövlighet eller gästfrihet eller varit kränkande mot Ryssland. Martens var utvisad ur Förenta Staterna såsom enligt utvisningsdekretets ordalydelse »medlem av en organisation, vilken lär eller agiterar för att med våld störta Förenta Staternas regering». Sverige hade ingen skyldighet att medhjälpa i de åtgärder, som skulle vidtagas för hans hemforsling till Ryssland i enlighet med det amerikanska utvisningsdekretet, som uppdrog åt generaluppsyningsmannen för immigrationen »att», som orden lödo, »taga Martens i förvar och deportera honom till Ryssland på Förenta Staternas bekostnad». När tillåtelse ändå gavs att resa med svensk båt under givna villkor, torde det böra betraktas som ett tillmötesgående, som medfört avsevärda fördelar för de ryske utvisade. Att därvid emellertid passföreskrifterna måste följas och de för viseringar utsatta villkoren uppfyllas torde vara självklart.

Vidare yttrade

Herr H a g e: Jag vill först beklaga, att interpellanten icke är i tillfälle att här framföra sitt tack till herr utrikesministern, och ber jag på grund därav att få göra det i stället. Jag vill dock göra den anmärkningen, att så vitt jag kan förstå, har icke inter-

pellanten personligen fått något meddelande om, att interpellationssvaret skulle avgivas här i dag. Jag måste för min del säga, att det system, man börjat slå in på vid besvarandet av interpellationer, nämligen att man icke personligen meddelar interpellanten, när svaret kommer att avgivas, är ett system, som är synnerligen otillfredsställande. Det har ju varit vanligt här i riksdagen, att interpellanten personligen fått meddelande om, när svaret kunde förväntas, och det har till och med inträffat, att man av vissa regeringsmedlemmar på förhand fått taga del av det interpellationssvar, som skulle komma att avgivas, för att man skulle ha tillfälle att bevärma sig med den motivering, som kunde vara lämplig för tillfället. Jag har t. o. m. hört uppgivas — fastän jag icke påstår det med bestämdhet vara så — att detta senare system är ganska vanligt i vissa utländska parlament. Och jag måste från den utgångspunkten säga, att det är synnerligen beklagligt, att man här börjat övergå till ett system, som måste resultera i ett sådant förhållande, som vi just i dag kunna konstatera, nämligen att interpellanten icke har en aning om, att svaret skulle avgivas i dag. Han reste nämligen efter erhållen ledighet hem i går eftermiddag. Nu vet jag visserligen, att det i går — klockan halv sex eftermiddagen, enligt vad det påstås — lär hava lämnats upplysning här i kammaren om att svaret skulle avgivas i dag. Men en sådan upplysning så sent dagen före besvarandet anser jag icke vara tillfredsställande. Och man kan naturligtvis icke heller begära, att en interpellant jämt och ständigt skall vara närvarande i kammaren för den eventualiteten, att det kommer att lämnas ett meddelande om, att det och det interpellationssvaret kommer att avgivas vid det eller det tillfället.

Detta var en liten reflexion vid sidan av saken, men som ju i alla fall har ett visst sammanhang med denna fråga. Som jag för min del också råkade vara borta i går, fick jag först i dag på morgonen reda på, att svaret på denna interpellation nu skulle avgivas. På grund därav är det omöjligt för mig att nu göra några vidare reflexioner med anledning av interpellationssvaret. Men jag har likväl ansett det vara nödvändigt, att från den grupp, interpellanten tillhör, framfördes ett tack för att i alla fall svar på interpellationen här avgivits.

För min del vill jag också säga det, att jag, trots herr utrikesministerns förklaring, icke kan frigöra mig från den uppfattningen, att det finnes en oerhörd räddhåga från de ledande myndigheternas sida, när det gäller sådana angelägenheter som den här avhandlade. Jag tror för min del, att detta system att försöka rent av isolera personer med en viss politisk uppfattning, som den här omtalade Martens, skall verka raka motsatsen till vad som avses. Den agitation, som en sådan person på ett eller annat sätt kan föra, tror jag icke avvärjas genom en sådan räddhåga och skuggrädsla eller genom en sådan taktik à la plomberade järnvägsagnar, som man i sådana här fall för från myndigheternas sida. Jag är övertygad om för min del, att, när det gäller sådana saker som dessa, det är

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts., mycket riktigare, att man går tillväga så, att vederbörande tillåtas resa på samma sätt som alla andra personer göra, och att de i största möjliga utsträckning medgivnas sammanträffa med personer av liknande åskådning. Man kan icke, enligt min mening, trots den förklaring herr utrikesministern lämnat, frigöra sig från den uppfattningen, att det dock å myndigheternas sida vidtagits vissa åtgärder, som icke varit till fördel för eller hedrat landet och som åstadkommit, att det i denna sak fallit ett sken av partiskhet över regeringen.

Jag skall nu icke vidare yttra mig i denna angelägenhet, ty på grund av de omständigheter, som jag förut berört, är jag ej så inne i detaljerna, som skulle vara önskligt. Jag har likväl icke kunnat undgå att, då förevarande interpellation besvarades, göra dessa reflexioner.

Herr förste vice talmannen Hamilton: Herr talman! I början av sitt anförande förklarade den siste aktade talaren, att han och hans partikamrat icke på förhand fått meddelande om att interpellationen skulle besvaras i dag. Jag ber likväl få fästa uppmärksamheten på — vilket han även tycktes mot slutet av sitt anförande vilja medge — att talmannen vid plenum i går tillkännagav, att interpellationen skulle i dag besvaras och att det likaså framgår av föredragningslistan för dagens sammanträde, att så skulle ske. Man torde väl knappast kunna begära mera. Ledamöterna av kammaren måste naturligtvis alltid följa med förhandlingarna och taga del av både vad talmannen meddelar och vad som står på föredragningslistan.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr Rehns på kammarens bord liggande motion nr 271.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäligen pris, blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg m. m. Till avgörande förelåg nu andra lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri, så ock mot förvärfv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri, dels ock i anledning därav väckt motion.

Genom en den 10 februari 1921 dagtecknad proposition, nr 67 vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet,

hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg m. m.
(Forts.)

Lag

om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri, så ock mot förvärv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Konungen äger, i den mån så provas nödigt, för viss tid eller tillsvidare förordna, att överlåtelse eller aktieteckning som nedan sägs ej må ske utan förut givet lov av Konungen eller den Konungen därtill bemyndigar:

1. överlåtelse av svenskt fartyg eller andel däri till utlänning eller till svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller till annat svenskt aktiebolag, vars aktiekapital enligt vad aktieboken utvisar till mer än en tredjedel är i utländsk ägo;

2. teckning för utlänning eller svenskt aktiebolag, som under 1 är nämnt, av aktie i svenskt aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri,

så ock överlåtelse av dylik aktie till utlänning eller svenskt aktiebolag, som under 1 är nämnt.

Bestämmelserna i denna lag äga ej tillämpning i fråga om fartyg, byggt av stål eller järn, vars bruttodräktighet understiger två tusen registerton och vars ålder, byggnadsåret oräknat, överstiger tjugufem år, samt fartyg, byggt av trä eller av järn och trä, vars bruttodräktighet understiger femhundra registerton och vars ålder, byggnadsåret oräknat, överstiger trettio år.

2 §.

Förordnande, varom i 1 § stadgas, medföre ej inskränkning i rätt som nedan sägs:

rätten för utlänning att överlåta sådan andel i fartyg eller sådan aktie, som vid den tid, från vilken förordnandet äger tillämpning, är i utlännings ägo,

rätten att teckna eller överlåta aktie i aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren,

aktieägars rätt till teckning eller erhållande av det antal nya aktier i bolaget, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet,

den rätt att teckna eller erhålla nya aktier, som vid den tid, från vilken förordnandet äger tillämpning, enligt bolagsordningen må tillkomma aktieägare, eller som, där någon under tiden för förordnandets giltighet annorledes än genom teckning eller överlåtelse bekommit aktie, vid tiden härför enligt bolagsordningen var förenad med aktien.

*Om förbud i
vissa fall mot
överlåtelse av
fartyg m. m.
(Forts.)*

3 §.

Utfärdas under tid, då förordnande enligt 1 § gäller, teckningslista för bildande av aktiebolag, vars aktier enligt förordnandet ej må tecknas av eller överlätas till utlänning eller annan, som i 1 § 1 är nämnd, skall teckningslistan innehålla erinran härom.

Lag samma vare, där under sagda tid aktiekapitalet i sådant bolag ökas medelst ny aktieteckning och teckningsrätt därvid tillkommer annan än aktieägare.

4 §.

Sker i strid mot förordnande, som enligt 1 § meddelats, överlåtelse eller aktieteckning, vare det utan verkan.

Utgives efter sådan aktieteckning aktiebrev till obehörig tecknare, medföre brevet, så länge det är i hans eller annan obehörig innehavares hand icke rätt i bolaget.

5 §.

Har, i strid mot förordnande enligt 1 §, överlåtelse skett av fartyg, andel däri eller aktie, straffes överlåtaren, där han insett eller bort inse att överlåtelsen var jämlikt förordnandet förbjuden, med böter från och med fem till och med tjugutusen kronor eller fängelse från och med en månad till och med ett år.

Avsåg överlåtelsen fartyg eller andel däri, skall den överlåtna egendomen tagas i beslag, om så kan ske, och dömas förbruten. Kan beslag ej äga rum, eller gällde överlåtelsen aktie, skall överlåtaren förpliktas utgiva ett belopp motsvarande egendomens värde.

Sker överlåtelse av aktie genom köp eller byte och har överlåtaren därvid anlitat sådan fondhandlare, som avses i bestämmelserna om särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper, äge vad i denna § är stadgat om överlåtare i stället tillämpning å fondhandlaren. Är andre kontrahenten fondhandlare, straffes ock han enligt vad i första stycket om överlåtare sägs.

6 §.

Har vad i 3 § stadgas ej iakttagits vid utfärdande av teckningslista, varde stiftare eller, där fråga är om ökning av aktiekapital, ledamot i bolagets styrelse dömd till böter från och med fem till och med femhundra kronor.

Utgives på grund av aktieteckning, som skett i strid mot förordnande enligt 1 §, aktiebrev till utlänning eller annan, som i 1 § 1 är nämnd, varde styrelseledamot, med vars begivande aktiebrevet utgivits och som insett eller bort inse att teckningen jämlikt förordnandet var förbjuden, straffad med böter från och med fem till och med tvåtusen kronor eller fängelse från och med en månad till och med ett år.

7 §.

Allmän åklagare äger verkställa beslag, som ovan sägs.

Av böter, som enligt denna lag ådömas, så ock vad den brottslige enligt samma lag förbryter eller förpliktas utgiva, tillfalle en tredjedel, dock högst femtusen kronor, åklagaren och återstoden kronan.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmänna strafflagen.

Om förbud i
rissa fall mot
öfverlåtelse af
fartyg m. m.
(Forts.)

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1921 och gäller till och med den 28 februari 1922. Förordnande, som meddelas enligt denna lag, må ej äga tillämpning längre än till och med sistnämnda dag. I fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, varom i lagen sägs, skall vad där är stadgat fortfarande gälla.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehått en i anledning av densamma inom andra kammaren av herrar *Thore* och *Sommelius* väckt motion, nr 257, vari hemställts, att sista stycket i 1 § av ovan omförmälda lagförslag måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Bestämmelserna i denna lag äga ej tillämpning i fråga om fartyg, vars bruttodräktighet understiger tre tusen registerton.»

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition; samt

B) att ovanberörda motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Boberg* och *Andersson* i Knäppinge, som ansett, att den i ämnet väckta motionen bort av utskottet tillstyrkas.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Thore*: Herr talman, mina herrar! År 1916 tillkommo trenne kristidslagar för sjöfarten. Den första rörde förbud mot försäljning av svenska fartyg eller andel däri till utlandet, den andra förbud mot fraktfart av svenska fartyg mellan utländska orter och den tredje förbud mot fraktfart mellan svensk och utrikes ort. Det är meningen, att de tvenne sistnämnda lagarna nu skulle upphöra — de ha varit gällande till och med slutet av denna månad — under det att en av dessa lagar, den som angår förbud mot försäljning av svenskt fartyg eller andel däri, skulle ha fortsatt giltighet ännu ett år.

Jag vill påpeka, att det numera i viss mån inträtt en ändring i fråga om förutsättningarna för nämnda lag, nämligen såtillvida, att, medan lagen hittills gällt under krig och krigsfara och av krig för-

*Om förbud i
vissa fall mot
överlåtelse av
fartyg m. m.
(Forts.)*

anledda utomordentliga förhållanden, det nu är meningen, att den skall gälla, i den mån Konungen så prövar nödigt, för viss tid eller tillsvidare. Lagen har sålunda så att säga blivit en fredslag, dock med begränsning i fråga om giltighetstiden.

I propositionen ha vissa inskränkningar i lagens räckvidd gjorts, på det sätt nämligen, att de fartyg, vilkas dräktighet understiger 2,000 ton och desslikes äro mer än 25 år gamla, liksom vidare de träfartyg eller fartyg byggda av järn och trä, som ha en dräktighet av under 500 ton och äro mer än 30 år gamla, skola vara undantagna lagen. Detta innebär ju en lindring, som man får lov att vara tacksam för. Densamma kommer dock icke att beröra mer än en mindre del av den svenska handelsflottans fartyg.

Man förmenar nu å näringshåll, att bibehållande av denna lag om förbud mot försäljning av svenska fartyg eller andel däri till utlandet icke kan vara till nytta utan att det i stället kommer att lända till skada för sjöfartsnäringsen. Man har å redarehåll framfört mycket vägande skäl för denna ståndpunkt. I kungliga propositionen är nu intaget ett utdrag av redareföreningens skrivelse den 30 december 1920, där det heter: »Licensgivning och undantag från dylik förbudslagstiftning kunde visserligen mildra olägenheterna av denna lagstiftning. Så länge principen upprätthölles, att näringsen vore bunden av statens ingripande, utövade densamma likväl alltid ett icke oväsentligt inflytande på näringsidkarnas företagsamhet samt deras håg och möjlighet att ikläda sig risker för framtiden. Det vore fördenskull obestriddigt, att lagstiftningen i fråga — oavsett all licensgivning — under samma tid redan verkat och, om den ytterligare förlängdes, komme att i stort sett verka hämmande på utvecklingen av Sveriges handelsflotta. Föreningen, som alltså funne uppenbart, att ifrågavarande lagstiftning under nu rådande förhållanden vore icke blott obehövlig utan därjämte skadlig, finge därför hemställa, att Kungl. Maj:t med beaktande av den svenska sjöfartsnärings vitala intressen ville besluta att icke förelägga riksdagen förslag om utsträckt giltighet av denna lagstiftning.»

I denna riktning går också den motion, som av mig blivit väckt i andra kammaren. Jag har dock härvid gjort en liten begränsning, i det jag nämligen ansett, att för fartyg över 3,000 ton lagen skulle kunna bibehållas. Skadan av lagens bibehållande för nämnda fartyg, vilka huvudsakligen äro sysselsatta i linjefarten, torde vara överkomlig, om en lagstiftning för deras räkning får giltighet ytterligare ett år.

Dessa lagar om förbud mot försäljning av svenska fartyg till utlandet m. m. tillkommo som bekant under kriget, då det var synnerligen knappt om tonnage i landet. Det framhölls från flera håll och i denna kammare — en gång bl. a. av herr Fabian Månsson — att vad som främst erfordrades under vissa perioder av kriget, särskilt åren 1917 och 1918, var skepp och återigen skepp — utan skepp kunde ju för de krigförande kriget ej vinnas. Vid den tiden förelåg tydligen fog för en lagstiftning rörande förbud mot försäljning av tonnage till utlandet. Förhållandena ha emellertid sedan dess högst

väsentligt ändrat sig. Nu föreligger icke längre någon brist på fartyg — detta framgår bl. a. av den av kommerskollegium upprättade tabell, som är intagen i den kungliga propositionen. Det visar sig nämligen, att världshandelsflottans storlek i juli 1914 uppgick till 45.4 miljoner ton, medan den i juli 1920, alltså för omkring åtta månader sedan, var 53,9 miljoner ton. Ökningen är sålunda cirka 20 %. Sedan den tiden har, efter vad man kan antaga, en ytterligare ökning ägt rum, så att världshandelsflottan för närvarande är åtminstone 25 % större än vid krigets början. Denna stora ökning har fört med sig, att en enorm sänkning ägt rum å fraktmarknaden. En mängd fartyg måste nu ligga stilla på grund av att det inte lönar sig att segla, då inga rimliga frakter numera kunna erhållas. Det uppgives till och med, att mer än 5 miljoner ton tonnage för närvarande äro sysslolösa. Och särskilt här i Sverige är det en mycket stor procent av fartygen, som nu äro upplagda på grund av att man icke anser det ekonomiskt lönande att segla. Samtidigt härmed har priset på fartyg fallit högst väsentligt, och stora utbud äga rum på olika håll. Det är sålunda alls icke antagligt, att det skall förefinnas så stor köpkraft i utlandet i fråga om svenska fartyg.

Under kriget sänktes en hel mängd av det äldre tonnaget, då detta främst sattes i trafik på de farliga routernas. Å andra sidan har en ökning skett av linjetonnaget. Detta har medfört, att det egentligen är Stockholm och Göteborg, som sett sitt fartygsbestånd ökat, under det att en del andra orter i riket fått ett högst väsentligt minskat tonnage. Totaliter sett är för närvarande det svenska fartygstonnaget något mindre än det var vid krigets början, och dess procentuella andel i världshandelstonnaget har avtagit, så att densamma nu utgör ungefärligen 2 % i stället för tidigare omkring 2.5 %. Man finner, hurusom Hälsingborg, som år 1914 hade 170.000 brutton ton fartyg, nu endast äger 48.300, att Karlshamn, som hade 15.000, nu blott har 4.440, att Malmö, som år 1914 hade 40.000, nu endast har 18.900, att Sölvesborg visar en minskning från 14.000 till 5.500 o. s. v. Vill man utsträcka jämförelsen till en del andra orter, finner man även där en liknande nedgång. De fartyg, som försvunnit, äro som sagt huvudsakligen äldre fartyg mellan 20 och 40 år och över 40 år. Vill man nu söka att få ersättning för detta försvunna tramp-tonnage, så måste detta huvudsakligen ske genom inköp från utlandet och till de låga pris, som nu råda. Men det är klart, att för att stimulera dessa inköp, är det nödvändigt, att fartygsägaren får fri dispositionsrätt över sina fartyg, så att han, ifall ett fartyg icke passar honom, äger rätt att utbyta detsamma utan några hindrande restriktioner från statsmakternas sida.

Underlaget för den motion, som jag väckt, är ingalunda, att jag skulle syfta åt att minska den svenska handelsflottans storlek — långt därifrån — utan min åsikt är, att om det lämnas frihet att köpa och sälja utan statsmakternas ingripande, så kunna vi på detta sätt förvänta en utökning av handelsflottan, av trampflottan, som måhända eljest uteblir, i fall restriktionerna bibehållas.

Under sådana förhållanden skall jag, herr talman, anhålla, att

*Om förbud i
vissa fall mot
överlåtelse av
fartyg m. m.
(Forts.)*

*Om förbud i
vissa fall mot
överlåtelse av
fartyg m. m.*

(Forts.)

kammaren ville acceptera den ändring av lagutskottets utlåtande och Kungl. Maj:ts proposition, som ligger i min motion, i vilken jag föreslagit, att första § sista stycket måtte ändras på sådant sätt, att punkten skulle lyda:

»Bestämmelserna i denna lag äga ej tillämpning i fråga om fartyg, vars bruttodräktighet understiger tre tusen registerton.»

Herr N y l a n d e r: Herr talman, mina herrar! Jag skulle för min del egentligen ställt mig på den rena avslagslinjen beträffande denna proposition, men då nu en motion framlagts av herrar Thore och Sommelius, vars antagande i någon mån skulle underlätta försäljningen av fartyg till utlandet, och då utskottet både i princip och i sin motivering ställt sig välvilligt till själva försäljningsfrågan, så skall jag inskränka mig till att sedermera yrka bifall till motionen.

Förändringarna till det sämre inom sjöfarten äro ju så tydliga, att man icke behöver framlägga några närmare uppgifter därom. Men det kan ju icke skada, för den händelse några i denna kammare icke skulle ha tagit del av dem, att endast kasta en blick på sidan 14 i propositionen. Därav inhämta vi, att under det att den 31 december 1920 63 fartyg voro upplagda om sammanlagt 56,000 bruttoton, så hade redan den 22 januari 1921 — alltså icke en månad efteråt — icke mindre än 151 fartyg om 156,000 bruttoton upplagts. Man får därför vara justitieministern tacksam för att han icke uteslutande bygger på det utlåtande, han från kommerskollegium mottagit, daterat den 30 november förra året, utan införskaffat nytt av den 22 januari. Av detta blir man i tillfälle att se, huru snabbt försämringen skett, och den dag, i dag är, är försämringen säkerligen ännu större. Visserligen är det, som också framhålles i utskottsbetänkandet och i propositionen, synnerligen oviss på fraktmarknaden om huru förhållandena under den närmaste framtiden kunna komma att utveckla sig, men man får redan nu räkna med vissa sorgliga fakta, av vilka just uppläggningsen är en av de mest i dagen framträdande. Denna allmänna uppläggning av fartyg åtföljes naturligtvis av stora förluster och förorsakar arbetslöshet m. m. Dessutom uppstå därav dryga direkta utgifter, som icke på något sätt kunna kompenseras av några inkomster, och detta förhållande är desto mera beklagligt, som vår sjöfartsnäring överhuvudtaget är i behov av kontanta medel. Förhållandet är nämligen, att en del av våra rederier planerat nybyggnader och uppgjort kontrakt särskilt med svenska varv. Men genom uppläggningsen och de oerhört lågt sjunkna frakterna ha de i många fall icke möjlighet att uppbringa det för dessa nybyggnader nödvändiga kapitalet, och vad de reserverade medlen beträffar ha dessa till stor del givetvis gått åt till skatter. I hög grad belysande för, huru genom skatterna kapital fräntagits våra näringar, förtjänar omnämnas, hurusom enligt Transatlantics sista årsberättelse detta bolag under åren 1915, 1916, 1917, 1918 och 1919 utbetalade i skatt icke mindre än 45,960,000 kronor, under det att utdelningen samma år icke uppgått till mer än omkring hälften eller 23,550,000 kronor. Herrarna kunna av detta förstå, att trots gjorda fonderingar

för nybyggnader alla våra rederier och naturligtvis bland dem också Transatlantic, som jag endast tagit som ett exempel, äro i behov av kontanta medel för att kunna fullgöra ingångna nybyggnadskontrakt. Och att nybyggnader äro till fördel för vår flotta är en sak, som icke behöver framhållas här.

Om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg m. m.
(Forts.)

För att få sådana kontanta medel är det emellertid nödvändigt, att man får ökad rättighet att försälja fartyg. Visserligen är jag den förste att erkänna, att utsikterna just nu icke äro så stora till försäljning med den nuvarande depressionen, men när möjligheter kunna yppa sig till försäljning, så böra vi enligt min uppfattning icke ha en sådan lagstiftning, som direkt lägger hinder i vägen för detta.

Nu säger utskottet visserligen i sin — jag vill ännu en gång understryka det — välvilligt hållna motivering, att man kan genom licenser få fullständig frihet till sådan försäljning. Jag vill emellertid mot detta erinra om något, som herr Thore i sitt nyss hållna anförande omnämnde, nämligen att Svenska redareföreningen uttalat följande: »Det vore för den skull obestriddigt, att lagstiftningen i fråga — oavsett all licensgivning — redan verkat och, om den ytterligare förlängdes, komme att i stort sett verka hämmande på utvecklingen av Sveriges handelsflotta.» Föreningen, som alltså fann uppenbart, att ifrågavarande lagstiftning under nu rådande förhållanden vore icke blott obehövlig utan därjämte skadlig, hemställde därför, att förslaget icke måtte föreläggas riksdagen.

Jag anser mig, såsom frågan nu ligger och såsom jag redan inledningsvis anfört, icke kunna gå så långt, men vill, med åberopande av den motivering, jag anfört, på det varmaste yrka bifall till den av herrar Thore och Sommelius väckta motionen.

Herr H a g m a n: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren har här medgivit, att sådant läget på fraktmarknaden för närvarande gestaltar sig, finnes det icke stor sannolikhet för, att den bestickande motivering, som man anför vid yrkandet om bifall till den föreliggande motionen kommer att visa sig vara riktig, då man önskar att få fri rätt att försälja sina gamla fartyg för att därigenom kunna köpa nya. Förhållandet är ju nämligen det, att fartygen läggas upp icke allenast i vårt land utan snart sagt över hela världen. Och det är uppenbart, att även om man kan ha olika uppfattningar om lämpligheten av ett sådant förlängande av en kris-tidslag, som här föreslås, så ligger det väl ändå något däri, att motionärerna icke gått på den linjen, att de direkt yrkat avslag på den kungl. propositionen, utan begränsat sitt yrkande till att siffran 2,000 skulle ändras till 3,000, varigenom en inskränkning skulle göras i lagens giltighetsområde. I redogörelsen för den behandling, som utskottet ägnat propositionen, har ju även ingått meddelande om att rederiäringens speciella representant i kommerskollegium, vår sakkunniga myndighet på detta område, ansett, att en lagstiftning som den föreliggande borde förlängas med ett år. Då därtill ställes i utsikt, att licensgivningen skulle underlättas på sådant sätt, att lag-

*Om förbud i
vissa fall mot
övertåelse av
fartyg m. m.
(Forts.)*

stiftningen ingalunda skulle kännas besvärande, så kommer det hela endast att verka som en säkerhetsventil som kan tillgripas, därest förändrade förhållanden på detta område skulle komma att göra sig gällande. Därtill kommer att utskottet har ju så gott som i sin helhet samlat sig om bifall till den föreliggande kungl. propositionen.

Jag tillåter mig, herr talman, att med dessa ord få hemställa om bifall till utskottets hemställan.

Herr S o m m e l i u s: Herr talman! Det tyckes icke vara synnerligen gott om sjömän i denna kammare, ty då hade man icke sorlat så ivrigt under herr Thores anförande. Jag hoppas, att sjömännens antal må ha ökats nu, när det är min tur.

Till att börja med ber jag få uttala, att det är märkvärdigt med vilken seghet kristidsorganisationerna fasthålla vid de bestämmelser, som under de sorgliga åren 1914 till 1918 blivit fastställda. Det är märkvärdigt, vad man har svårt att släppa det tag, som man en gång lyckats förvärva på detta område. Det är ett så betecknande drag från statens sida, att om det gäller enskild verksamhet, om det gäller sådan företagsamhet, i vilken man en gång lyckats få klorna, så släpper man icke sitt grepp, även om det är tydligt, att den ifrågavarande lagstiftningen hämmar verksamheten och i ingen mån kan bidra till annat än otrevnad. Det är här fråga om en makt, som man ogärna vill släppa, och jag kan i detta fall icke annat än beklaga, att man sökt lägga större band på sjöfartens frihet, än då det gällt andra näringar, och denna behöver i sanning arbeta under fria former. Det finnes två slags fartygsrederier i vårt land. Det ena är de fartygsrederier huvudsakligen i Stockholm och Göteborg, som segla på bestämda linjer, som i de flesta fall tidigare haft statsunderstöd och som under kristiden också lyckats förvärva sig en mycket god ekonomisk ställning. Den andra rederiverksamheten, som man åtminstone före 1914 knappast kände till, voro nämligen de fartyg, som ginga i »trampfart», med andra ord de, som man överlämnade åt sig själva att sköta sig så gott de kunde — om det gick bra eller galet för dem, det frågade ingen människa efter, och allra minst ville staten träda emellan, när det gick mindre lyckligt, vilket hände mycket ofta. Jag minns mycket väl, hurusom riksdagen vid den tiden ställde sig i hög grad ovilligt främmande och oförstående mot alla de krav, som framställdes från rederierna för dessa fartyg. Det sätt, varpå de nu behandlas, ter sig också som en orättvisa. Man lärde sig under kristiden förstå, att det i främsta rummet var »tramp»-fartygen, »tramp»-seglarna och »tramp»-ångarna, som i regel verkammast bidrogo till att sörja för att förse vårt land med nödvändiga livsmedel, hämtade från främmande länder. Det visade sig också, särskilt i den stad, där jag bor, att nämnda rederier bättre och billigare än andra tillgodosågo de krav, som man i norra delen av landet ställde på tillförseln av skilda produkter. Nu, då kristidens dagar äro över, hade man kunnat vänta, att viss hänsyn skulle tagas åtminstone till dessa fartyg, som man knappast visste något om förut utan tidigare huvudsakligen ansåg vara ett slags överflödiga företeelser.

om jag så får säga. Nu försöker man i stället komma åt desamma genom att i viss utsträckning förbjuda handel med dem. Jag skulle mycket beklaga, om andra kammaren nu skulle vilja vara med om att lägga hinder i vägen för handel och rörelsefriheten på detta område. Med rörelsefrihet vinner man nämligen möjlighet att uppnå en fortsatt utveckling av våra rederiers verksamhet, och i fråga om »trampfarten» är den fria rederirörelsen mer än eljes av vikt.

Jag ber att få erinra om, hur rederiverksamheten i allmänhet och dessa fartyg i synnerhet under kristidsåren inbragt staten ofantliga inkomster. Jag kan därför icke förstå, att det skulle vara riktigt att nu söka passa på tillfället att hejda den fria verksamheten, binda redarnas fria disposition över sina fartyg. Det säges visserligen, att man genom licenser skulle kunna utverka rättighet till försäljningar i vissa fall. Jag misstänker dock, att det blir lika svårt att få kommerskollegium att lämna sitt medgivande härtill, som det i dag är svårt att avvisa den begränsning, som avses i rederiernas rörelsefrihet och dess ägandeskap.

Jag har inte kunnat underlåta att på detta sätt erinra om vad som anförts i den föreliggande motionen. Jag ber särskilt att få säga, att om andra kammaren i detta fall går därhän att lägga hand på rederierna genom att förhindra fartygsförsäljningar, man sannernigen icke utför någon gagnande gärning. Är åter kammaren villig att lämna den frihet, som på detta område är behövlig, kan man åtminstone veta med sig, att man därmed understöder den kanske nyttigaste delen av den svenska handelsflottan.

Därför anhåller jag vördsamt, herr talman, att få yrka bifall till den motion, som herr Thore och jag tillätit oss frambära.

Häruti instämde herrar *Lilthander* och *Corneliusson*.

Herr statsrådet *Dahlberg*: Herr talman, mina herrar! Regeringens livliga förhoppning hade varit, att tiden nu skulle visa sig vara inne att helt och hållet avskaffa det komplex av författningar, som benämnes kristidslagstiftningen. Vid inhämtandet av yttranden från de olika sakkunniga myndigheterna har det emellertid ådagalagts, att en och annan detalj av denna komplicerade byggnad, med hänsyn till de rådande synnerligen onormala tiderna, ansetts tillsvi-dare böra bibehållas.

Vi ha som bekant trenne s. k. fartygslagar, dels lagen om förbud mot försäljning av fartyg i vissa fall — den lag som det här är fråga om — och dels de två lagarna om fraktfart. Kommerskollegium avgav i december förra året det yttrandet, att kollegium ansåge sig kunna tillstyrka upphävandet av den ena av fraktfartslagarna, men hemställde, att åtgärder måtte vidtagas för bibehållande av såväl fartygsförsäljningslagen som den andra fraktfartslagen. En representant för rederinäringen, konsul Göhle, vilken som adjungerad ledamot var närvarande i kollegium och deltog i detta ärendes behandling, gjorde för sin del gällande, att båda fraktfartslagarna borde upphävas, under det att han beträffande fartygsförsäljningslagen

*Om förbud i
vissa fall mot
övertätlese av
fartyg m. m.
(Forts.)*

*Om förbud i
vissa fall mot
överlåtelse av
fartyg m. m.*

(Forts.)

ställdes sig på den ståndpunkten, att tiden ännu icke var inne för den sammans borttagande. I förnyat yttrande i början av detta år ändrade sig kommerskollegium såtillvida, som kollegium förmenade, att båda fraktfartslagarna borde strykas och att sålunda allenast fartygsförsäljningslagen borde förbliva gällande, dock med vissa högst avsevärda jämkningar i riktning mot större frihet för rederinäringen. Kungl. Maj:t har härutinnan följt kommerskollegii senaste förslag.

Det har gjorts gällande, att något egentligt skäl icke föreligger för bibehållande av nämnda lag om förbud mot försäljning av fartyg, vilken ju medför ett band på rederiernas frihet att genom försäljning förfoga över sitt tonnage. Eftersom förhållandena nu, säger man, uppenbarligen äro sådana, att vi ha för mycket tonnage i stället för tidigare för litet — vi kunna ju icke använda det tonnage vi ha utan måste till en del lägga upp det — finnas icke längre de försättningar, som gällde vid lagens införande. Emellertid förhåller det sig icke så, att vi ha för mycket tonnage; tvärtom har det svenska tonnage under kriget minskats. Anledningen till att fartygen läggas upp här i Sverige och annorstädes är ingalunda, att Sverige — och en del andra neutrala länder, som under kriget ävenledes lidit minskning av sitt tonnage — nu skulle ha något överflöd härpå. Företeelsen är blott ett utslag av den allmänna depression, som vi för tillfället genomleva.

För den skull är det, menar regeringen, vådligt att uteslutande taga hänsyn till den nu rådande, tillfälliga situationen. Jag vill vidare understryka, att det är regeringens avsikt, att, för den händelse lagförslaget bifalles, tillämpa lagen på så sätt, att det icke med fog kan göras gällande, att onödigtvis något band lägges på den fria rörelsen å detta område. Avsikten är att överlämna åt kommerskollegium handhavandet av licensieringen. Kommerskollegium skulle *allenast i de fall* underställa en uppkommen fråga om fartygsförsäljning till utlandet regeringens prövning, då denna försäljning enligt kollegii mening skulle vara så mot landets intressen stridande, att den icke ansåges böra bifallas.

Jag erinrade, att Sverige i likhet med vissa andra neutrala länder under kriget lidit minskning av tonnage. Jag vill också nämna, att även sådana länder, som i hög grad ökat sitt tonnage, ännu icke ansett tiden vara inne att helt och hållet släppa varje band på den fria handeln därmed. Frankrike exempelvis, som särskilt efter kriget, kanske framför allt genom återkomsten av en mängd tyskt tonnage, erhållit en högst betydande ökning av sin handelsflotta, har detta oaktat icke förmenat sig kunna medgiva fullständig frihet härvidlag. I december 1920 framlades förslag om förlängning på icke mindre än två år av den där gällande lagen rörande förbud mot försäljning utan särskilt tillstånd av tonnage till utlandet.

Jag ber än en gång att få betona, att, för den händelse lagen kommer att bifallas, den skall tillämpas med stor försiktighet och med avsikt att i görligaste mån undvika att bereda någon olägenhet för rederirörelsen. Jag tillåter mig uttala den förhoppningen, att

Kungl. Maj:ts förslag måtte finnas vara förtjänt av kammarens bifall i oförändrat skick, utan någon ändring alltså i den av motionärerna önskade riktningen.

Om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg m. m.

(Forts.)

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Endast ett par ord! Jag skall villigt erkänna, att det för en »landkrabba» som mig liksom i övrigt för nästan alla medlemmar av utskottet har varit svårt att bilda sig en riktig uppfattning i den föreliggande frågan.

Jag kan emellertid icke neka till, att mitt logiska sinne icke riktigt förmått följa med den framställning motionärerna givit, vilken ungefärligen går ut på att *friheten att sälja fartyg* skall vara ägnad att främja en ökning av det svenska tonnaget. Jag kan visserligen väl förstå dem, som göra gällande, att rörelsefrihet över huvud leder till det bästa resultatet och att sålunda av den anledningen befrielsen från denna kristidslag skall verka främjande på tonnagets ökning. Vad som emellertid kommit mig för min del att övervinna de betänkligheter mot lagen, som jag annars kanske skulle ha hyvt, har främst varit de försäkringar, som tidigare givits och som nu här i kammaren upprepats — såvitt jag kunde uppfatta av herr statsrådet Dahlbergs anförande — att man vid tillämpningen av lagen kommer att förfara med all möjlig skonsamhet, att man sålunda kommer att icke blott påskynda förfarandet, när licens sökes, utan även ställa sig så gynnsamt som möjligt till själva ansökningarna om licens vid fartygsförsäljning.

Under sådana förhållanden har jag för min del ställt mig på den ståndpunkten, att vi böra iakttaga en viss försiktighet i detta fall genom att bibehålla en lag, som icke gärna kan innebära några större risker. Det förefinnes sålunda enligt min uppfattning skäl att biträda förslaget om förlängning av lagen under ännu ett års tid.

Det är endast detta jag velat i korthet angiva.

Herr Kaijser: Herr talman! Redan för två år sedan motionerade jag därom, att förevarande lag skulle slopas, och jag skall nu be att få föreslå, att hela den kungliga propositionen avslås.

Orsaken till denna min ställning är, att de skäl, som förefunnos för denna lags tillkomst, nu icke längre existera. När lagen infördes bestämdes det — såsom här redan påpekats — att den skulle gälla »vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga av krig föranledda förhållanden». Då sådana förhållanden enligt min åsikt numera icke äro för handen, anser jag, som sagt, att det icke finnes någon anledning, varför lagen fortfarande skulle äga bestånd. Det är givet, att man till följd av krig måste underkasta sig en hel del olägenheter, men sådana böra undanröjas fortast möjligt, sedan kriget upphört.

Man frågar sig nu, om någon fara skulle uppkomma, för den händelse denna lag upphävdes. Om man läser den kungliga propositionen, finner man av den där intagna kommerskollegii skrivelse, att världstonnaget under senare tid högst betydligt ökats, och detta inom alla länder, med undantag endast för Storbritannien, Tysk-

*Om förbud i
vissa fall mot
övertätaelse av
fartyg m. m.
(Forts.)*

land, Danmark och Sverige. Vad Sverige särskilt beträffar, så har tonnage visserligen minskat med 47,200 ton. Jag såg emellertid nyligen i en tidning, att bara ett av våra större rederier hade beställt fartyg, som skulle levereras under åren 1921, 1922 och 1923 till en omfattning av inalles 54,000 ton, och det torde sålunda icke vara så mycket med denna fara, att tonnage skulle undergå en varaktig minskning.

Vidare känna vi till — det framgår även av den kungliga propositionen — att det var icke mindre än 151 fartyg, som i januari månad detta år voro upplagda; sannolikt är det många flera nu. Jag anser, att det icke är någon fördel, att dessa fartyg ligga upplagda. Det synes mig då vara bättre, om man eventuellt kunde få sälja några av dem.

Enligt mitt förmenande kommer icke ett upphävande av denna lag att medföra några faror, under det att å andra sidan det kan lända till skada, om den får kvarstå. Man kan nämligen tänka sig, att försäljningar av fartyg, tack vare denna lag, helt kunna gå om intet. Man skall visserligen kunna ingå till kommerskollegium med begäran om licens i dylika fall, men för den händelse kommerskollegium icke skulle bevilja ansökningarna, måste man fortsätta till Kungl. Maj:t, vilket alltid föranleder viss tidsutdräkt, och denna tidsutdräkt kan bli ödesdiger, då det nämligen ofta är av vikt, att försäljningar, om de skola kunna komma till stånd, äga rum så snabbt som möjligt.

Då alltså bibehållandet av ifrågavarande lag icke är av någon nytta men däremot kan vara till skada, skall jag be att få föreslå, att hela lagen slopas. Jag yrkar därför avslag på den kungliga propositionen.

Herr Nylander: Herr talman! I anledning av vad herr statsrådet Dahlberg nyss anförde, vill jag påpeka, att depressionen på fraktmarknaden gått så hastigt, att kommerskollegii ändrade ståndpunkt är naturlig nog, fastän det icke skiljer mer än c:a 7 veckor mellan det första och det andra betänkandet. Sedan den 22 januari, då kommerskollegium avgav sitt sista yttrande i frågan, har ytterligare en månad förflutit, och under denna tid har depressionen alljämt fortgått. Den möjligheten är därför kanske icke utesluten, att, om kommerskollegium i dag tillfrågades, det skulle finna lämpligt att gå in på den här ifrågavarande motionen, som dock medför ytterligare möjligheter till försäljning av vissa fartyg.

Jag vill även med anledning av herr statsrådet Dahlbergs anförande påpeka, att jag för min del icke sagt, att vårt tonnage skulle nu ha ökats — jag behöver icke säga att jag känner till det, ty det framgår bl. a. av den tablå, som finnes intagen i den kungl. propositionen.

Jag har för min del icke kunnat ändra mig i min uppfattning, att vi ha här kvar en lagstiftning, som jag anser under nuvarande förhållanden vara onödig. Ehuru jag icke kan gå så långt som redareföreningen, vill jag dock med hänsyn till de av mig i mitt förra

anförande framlagda förhållandena och till vad jag nu sagt fortfarande yrka bifall till herrar Thores och Sommeliuss motion.

Om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg m. m.
(Forts.)

Herr Thorsson: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Sommeliuss yttrade sig om den hårdhet, med vilken kommerskollegium framgått, när ämbetsverket tillämpat den hittills gällande lagen. Jag har åtskillig erfarenhet om de principer, som kommerskollegium använt vid bedömandet av dessa mycket delikata spörsmål, och, såvitt jag kunnat finna, har kommerskollegium med skyldig hänsyn till de samhälleliga intressena visat det tillmötesgående i föreliggande fråga mot rederinäringen, som man rimligen kunnat begära. Det bör dock erinras, att under de två år, som ligga närmast bakom oss — har det varit en svår uppgift att få tonnage till införande av de förnödenheter vi haft behov av, och det har varit en synnerligen svår uppgift för ämbetsverket att träffa sina dispositioner, när det gällt att avgöra, huru mycket av tillgängligt tonnage, som skulle användas för transport hit av vete, stenkol och av andra förnödenheter. Under sådana omständigheter måste det många gånger ske ändringar i redan gjorda dispositioner, som kunnat av rederinäringens målsmän betraktas såsom hårda i och för sig. Men för min del kan jag icke annat än uttala, att kommerskollegium visat det största tillmötesgående, som varit möjligt att visa. Jag har själv tillstyrkt licenser för omfattande försäljningar för företag, som visat, att de genom nya beställningar ha det så ordnat, att icke försäljningen i och för sig skulle innebära en minskning av redan tillgängligt tonnage. I vissa undantagsfall har licens tillstyrkts, även om sökanden icke kunnat anskaffa annat tonnage i det försäldas ställe.

Om man har den glada tro på tingen, som herr Kaijser från Härnösand ådagalade, så är det ju en annan sak. Som herrarna märkte, började han sitt anförande med att framhålla, att han redan för två år sedan yrkat, att denna lag skulle avskaffas. Om riksdagen följt herr Kaijsers ordination för två år sedan, så är jag livligt övertygad om att herr Kaijser med den allmänna uppfattning, som han har, och den känsla, han har för det allmänna, skulle ha varit den förste att livligt beklaga, om riksdagen härvidlag följt honom. Ty då är jag alldeles säker om att vi kommit att vara i avsaknad av en del av de förnödenheter, som vi varit oundgängligen tvungna att transportera hit, därför att då hade uteslutande de ekonomiska intressena för enskilda fartygsägare blivit avgörande för vår fraktrafik. Nu kombinerades dessa ekonomiska intressen, så långt det var möjligt, med de samhälleliga intressena, och på det sättet fick samhället sitt med.

Det är visserligen sant, att i och för sig spelar det icke en så omfattande roll, om man nu upphäver lagen, därför att vi just befinna oss i en sådan nedgångsperiod, att vi delvis måste lägga upp våra farkoster, och det får man göra för tillfället i hela världen. Men det får jag säga herrarna, att när man varit i tillfälle att överblicka den uppgift vårt tonnage har för landets existens, så är man

*Om förbud i
vissa fall mot
överlåtelse av
fartyg m. m.*
(Forts.)

icke benägen att utan vidare öppna de möjligheter, som skulle innebära att avsevärda delar av vårt tonnage överflyttades i utländsk ägo. Denna min uppfattning förpliktar mig naturligtvis å andra sidan att vara med om att det från statsverkets sida räckes den hjälpande hand, som kan finnas erforderlig för upprätthållande av tonnaget.

Jag vill därför, herr talman, varna för att man skulle nu utan vidare avkoppla de reglerande bestämmelser, som ännu någon tid kunna anses behövliga. Och jag är livligt övertygad om, att kommerskollegium icke skall tillämpa licensförfarandet på ett sådant sätt, att i de fall, där det verkligen kan läggas fram fog och skäl för en sådan realisation av tonnage, kommerskollegium utan vidare skall vägra att lämna sin medverkan till försäljningen i fråga. På dessa grunder, herr talman, ber jag att få tillstyrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Thore: Herr talman! Man måste medge, att det är synnerligen svaga skäl, som av en ledamot av lagutskottet och även av herr statsrådet Dahlberg anförts för bibehållande av lagen ifråga. Herr Hagman hade egentligen icke något annat att säga, än att det här skulle gälla en säkerhetsventil, men jag tror icke, att varken sjöfartsnäringen eller någon annan näring i detta land för närvarande är i behov av någon säkerhetsventil för att hämma dess utveckling. Sådant är icke läget.

Herr Thorsson talade om förhållandena, sådana de voro för två år sedan. Men, det är ju klart, att det är skillnad på förhållandena för två år sedan och förhållandena nu. Det är ju påvisat, att tonnaget ökats sedan 1914 med bortåt 30 %, och, om man räknar med ökningen intill tiden för två år sedan, med 50 %. Det är ju nu ett faktum, att det finns ett mycket stort överflöd på fartyg, så att man icke behöver vidtaga särskilda åtgärder i följd av brist på tonnage för hitförande av våra förnödenheter. Ser man på handelsbalansen för de tvenne sista åren, så förefaller det ingalunda, som om vi lidit brist på tonnage för hittransporterande av varor från utlandet.

Nu säger herr statsrådet Dahlberg, att en och annan detalj av den här kristidslagstiftningen ännu måste stå kvar. Man förmenar således, att man har gått ifrån det mesta och endast bibehållit en och annan bisak. Men i detta fall, nämligen om förbud för försäljning av fartyg, så gäller det visst icke någon detalj. Ty jag antager, att det är omkring 80 % av fartygen, som fortfarande falla under lagen.

Man förmenar, att detta licensförfarande skall bereda så pass mycken lättnad, att man ej behöver vara rädd för, att vi få vidkännas olägenheter. Men det står dock i propositionen, att »såsom av utredningen framgår, kommer en icke oväsentlig lättnad att beredas sjöfartsnäringen genom att från förbudets tillämpning undantagas vissa mindre och medelstora fartyg», d. v. s. att det beredes en lättnade därigenom att från förbudet undantages en del fartyg.

Ja, det är då klart, att man måste resonera som så, att för de fartyg, som falla under lagen, inträder ingen lättnad utan svårigheterna finnas kvar.

Det nämndes också av herr statsrådet Dahlberg, att man i utlandet skulle fortfarande vara av den åsikten, att sådana bestämmelser böra bibehållas. Ja, det nämndes ett fall, och det var Frankrike. Men hur kunna förhållandena i Frankrike tillämpas för vårt vidkommande? Vi veta ju, att Frankrike är den mest protektionistiska nationen i Europa och har sin speciella syn på dessa ting. Att en lag av detta slag bibehålles i Frankrike, förefaller därför icke egendomligt och bör icke vara något att förvåna sig över. Men hur är det i våra grannland, hur är det i Danmark och Norge, och hur är det i England? Jo, där har man upphävt detta förbud, där vill man ha en fri fartygsmarknad. Kan det verkligen antagas, att Sverige med sina jämförelsevis ringa sjöfartsintressen skulle äga ett så mycket bättre grepp på dessa ting att det för oss kunde anses bli till fördel att bibehålla en lagstiftning, som andra sjöfartsnationer finna onödig och skadlig?

Som saken ligger nu, och då jag anser, att lagen visserligen icke gör någon så stor skada för fartyg över 3,000 ton, men dock icke heller åstadkommer någon nytta, ber jag att med återtagande av mitt förra yrkande få förena mig med den föregående talaren, herr Kaijser, och yrka avslag på hela det föreliggande lagförslaget.

Herr *Sommeli*us instämde häruti.

Herr *Andersson* i Knäppinge: Herr talman! Då jag deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende och alltså varit i tillfälle att närmare reflektera över de olika skälen för och emot denna lag, så har jag kommit till det resultat, att jag till utlåtandet bifogat min reservation. Anledningen till att jag gjort detta skall jag nu endast med några korta ord be att få beröra.

Det är här från många håll påvisat, huru rederierna och fartygsägarna uppfatta denna lag. Skälet till att jag icke kunnat vara med om att tillstyrka lagen ligger helt enkelt däri, att jag icke vid behandlingen i utskottet och ej heller vid behandlingen här i kammaren och under diskussionen kunnat komma till någon uppfattning om, att det är nödvändigt att lagen skall finnas till. Det är ju en naturlig sak, som varje praktiskt förfaren människa i livet känner till, när man har något med ekonomi och affärer och enskilt görande och låtande att skaffa, att friheten att arbeta och sköta sina affärer på ett sätt, som man själv finner vara det bästa och lyckligaste ur egen synpunkt, alltid åstadkommer de bästa resultat.

Det är en kristidslag som det här är fråga om, på samma sätt som många andra våra lagar ha varit det, och lagen har givetvis syftat till att leda till det bästa möjliga. Många gånger har den emellertid visat sig åstadkomma ett rakt motsatt resultat.

Av de skrivelser, som ingivits av svenska redareföreningen, fin-

Om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg m. m.
(Forts.)

*Om förbud i
vissa fall mot
öfverlåtelse av
fartyg m. m.*
(Forts.)

ner man, att det även för skeppsfarten stundar en mycket svår tid. Det kan under sådana förhållanden väl sättas i fråga, om det finns större möjligheter för kommerskollegium och vederbörande myndigheter i öfrigt att sätta sig in i dessa förhållanden än för de enskilda och särskilt att förstå, vilka försäljningar och köp av fartyg, som äro nödvändiga eller icke. Säkerligen förstå de personer, som leva med i det praktiska livet, dessa saker bäst. Jag är alltså av den uppfattningen, att tvångsåtgärder i sådana fall icke kunna leda till ett lyckligt ekonomiskt resultat, så mycket mindre när så svåra tider stunda, såsom nu är fallet.

Herr statsrådet Dahlberg, som yttrade sig här i kammaren, har heller icke kunnat påvisa något egentligt skäl, varför man icke skulle motsätta sig denna lag. Herr statsrådet upplyste endast, att man i utlandet icke heller kunnat undvara sådana lagar. I motionen har dock ej krävts, att man helt och hållet skulle upphäva lagen. Det har endast begärts, att lagen skulle vara sådan, att den icke är tillämplig för all sjöfart i vårt land.

Herr statsrådet utlovade, att, om lagen bleve antagen, den skulle tillämpas så, att man icke finge något ont av den. Ja, vad innebär detta annat än ett medgivande, att lagen på sätt och vis är obehöfelig? De besvär man måste underkasta sig genom att söka licenser vid varje tillfälle, då en affär på detta område skall komma till stånd, kunna emellertid medföra, att vederbörande, innan de avsluta affären vid en enligt deras förmenande lycklig tidpunkt för uppgörelsen, bliva utsatta för förluster under den tid som åtgår för att söka och erhålla licens. Jag är för min del viss om, att licenser säkerligen mången gång icke skola lämnas på ett sätt, varmed man kan vara tillfreds, och i varje fall komma givetvis onödiga dröjsmål att uppstå.

Jag skulle alltså vilja göra gällande, att inga nödvändiga skäl föreligga för den ståndpunkten, att lagen alltså skall vara i kraft. Jag har dock som reservant icke velat vara med om helt avslag på propositionen — herr Thore framställde visserligen nyss ett sådant yrkande — utan den reservation jag undertecknat går ut på ett bifall till herrar Thores och Sommelius motion och denna motion yrkar ej rent avslag.

Herr Thorsson upplyste, att det enligt hans mening icke spelade någon roll, om man nu undveke att upphäva denna lag. I varje fall, sade han, måste kommerskollegium lämna reglerande bestämmelser. Det är detta system, som numera tycks vinna insteg överallt, att den fria ekonomiska verksamheten i landet skall regleras av vederbörande myndigheter i Stockholm, som jag icke kan tro är vägen att främja och höja landets produktiva kraft.

Jag har sålunda icke kunnat odelat bifalla detta lagförslag, då jag ej funnit skäl för dess nödvändighet framlagda. Av denna anledning har jag undertecknat reservationen och velat yrka bifall till motionen. När nu motionären i sitt senaste anförande yrkade avslag, finner jag skäl instämma uti avslagsyrkandet.

Herr Nylander: Herr talman! Det är på grund av de nya

yrkanden, som nu framkommit, som jag ansett mig böra begära ordet, men jag skall icke bli mångordig.

Det var synnerligen glädjande att höra, vilket vackert erkännande herr Thorsson nyss här i kammaren lät komma till uttryck rörande vikten för landet av vår handelsflotta. Jag tycker konsekvensen borde ha fordrat, att, efter allt vad denna handelsflotta utträttat, efter alla de skattebelopp den lämnat under de senare åren — det förvisso icke minst betydelsefulla för vårt lands existens — man nu borde giva denna näring fri liksom alla de andra och icke låta för densamma fullkomligt onödiga kristidsband kvarstå. Jag kan alltså i det fallet ingalunda följa herr Thorssons resonemang, detta även med hänsyn till alla de övriga förhållanden, som här inverka.

Som jag redan inledningsvis anförde i mitt första yttrande, kunna just genom eventuella försäljningar i vissa fall nödvändiga kontanta medel anskaffas för dem inom vår handelsmarin, som nu ha nytt tonnage under utbyggande; en del har ju också kontrakt, som avse kommande nybyggnader av fartyg. Om man besinnar detta, måste det anses vara av allra största vikt även för vår stora varvsindustri, att dessa tonnagebyggnader komma att fortsättas. Detta är även av betydelse därför, att man därigenom kan hålla den gamla, efter de sista åren starkt utökade och under tidens lopp alltmer skickliga arbetarstammen i sysselsättning, så att vi icke även från detta håll ha att möta arbetslöshet. Jag förstår inte, att man, då försök göras att hålla arbetet i gång, vid olika tillfällen kommer med åtgärder, som i sin mån icke äro ägnade att åtminstone underlätta möjligheter till sysselsättning för arbetarna.

Jag vill dock gentemot vad herr Sommelius yttrade om licenserna framhålla, att jag inte kan finna, att han har rätt, då han uttalar misstroende mot kommerskollegium i detta avseende. Jag är nämligen övertygad om, att kommerskollegium kommer att förfara med avseende å detta licenssystem på ett så förståndigt sätt som möjligt. Likafullt anser jag, att licenssystemet är onödigt och att rederyksamheten bör återfå sin frihet likaväl som alla andra näringsgrenar.

Då nu motionärerna gått på rent avslag av den kungliga propositionen och ändrat sina yrkanden därhän, ber jag att få ansluta mig till dem och yrkar alltså, även jag, avslag på denna proposition.

Herr Lithander: Herr talman! Jag har tidigare anslutit mig till motionärerna i denna fråga, herrar Thore och Sommelius. Sedan man emellertid åhört denna debatt och särskilt hört herr statsrådet försäkra, att om lagen bibehålles, den i varje fall icke skall få någon egentlig användning, och sedan man funnit, att icke något som helst vägande skäl anförts för lagens fortsatta giltighet, synes mig det enda riktiga vara, att vi här söka bidra till att i detta fall få bort en av kvarlevorna av kristidslagstiftningen. Jag ber, herr talman, att få förena mig om yrkandet på rent avslag.

Med herr Lithander förenade sig herr *Corneliusson*.

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 17.

*Om förbud i
rissa fall mot
övertätsel av
fartyg m. m.
(Forts.)*

*Om förbud i
vissa fall mot
överlåtelse av
fartyg m. m.
(Forts.)*

Herr Thorsson: Herr talman! Jag tillåter mig säga ett par ord med anledning av herr Nylanders anförande.

Han framhöll, som vi hörde, att rederinäringen nu icke borde vara underkastad några reglerande bestämmelser, därför att den bl. a. på ett särskilt sätt bidragit till statens skatteinkomster under de senaste åren. Ja, detta har den gjort, men den har gjort det efter ungefärligen samma grunder som varje annan inkomsttagare. Om man sålunda betalt in stora belopp till statsverket, har detta berott därpå, att näringens utövare trots alla reglerande bestämmelser haft inkomster, som lett till, att stora summor influtit till staten. Den omständigheten, att en person eller en näring på grund av stora inkomster göra stora utbetalningar i form av skatter, är väl ändå icke något som kan anföras som en förmildrande omständighet för denne persons eller denna närings tillvaro. Tvärtom: om skatterna utgå efter liknande eller strängare grunder än eljest, äro stora inkomster bevis på, att man ändå reder sig bra och också kan erlagga därmed följande skatter.

Den ärade talaren erkände själv, att kommerskollegium hittills förfarit så i avseende å licensieringen, att ämbetsverket på allt sätt sökt tillgodose rimliga anspråk. Om nu, såsom jag förut tillåtit mig säga, detta skett under en period, när det var en verklig uppoffring för landet att avstå ifrån ett fartyg och låta det gå över i utländsk ägo, har jag all anledning antaga, att kollegium skall tillämpa samma kloka synpunkter vid prövningen av de ärenden, som i fortsättningen komma att föreläggas ämbetsverket.

Vad som här föreslås härrör naturligtvis icke av någon slags benägenhet att öva press på eller genomföra inskränkningar i näringsgrenens frihet att utöva sin funktion. Men vi ha ännu icke sluppit ifrån alla de osäkra moment, som kriget medfört, och så länge icke detta skett, anser jag för min del, att det icke är riktigt att avskriva alla de äldre reglerande föreskrifterna. Jag har nämligen den erfarenheten, att just därför att riksdagen varit för hastig i vändningarna med att avskaffa en del sådana föreskrifter, många av de med kriget följande olägenheterna, framför allt den hejdlösa fria spekulationen, haft till följd, att vi kommit i ett sämre ekonomiskt läge än vari vi eljest behövt vara vid denna tidpunkt. Det är därför jag inte kan förstå, varför man är så angelägen om att avskaffa alla de bestämmelser, som kunna sägas ha något samband med den kristid vi genomlevat. Jag kan inte heller finna, att man å den sida, där man önskar ett avskaffande av förevarande lag, framburit bärande skäl för att man just nu till varje pris skall avklippa all samhällelig kontroll.

Herr Lithander: Herr talman! Den siste ärade talaren nämnde, att sjöfarten under de senaste åren beskattats efter ungefärligen samma grunder, som gälla för inkomsttagare över huvud. Det måste kännas litet otacksamt för denna näring, att den förre finansministern glömt, att sjöfarten varit föremål för en särskatt, nämligen en tonnageskatt, som utgått under en följd av år. Denna skatt påför-

des sjöfartsnäringsen ännu efter det den dåvarande finansministern ansett dess bibehållande orättvist, då nämligen riksdagen genomdrev, att skatten fick kvarstå, i strid mot regeringens vilja. Det är klart, att denna särskatt tyngt sjöfarten i ganska betänklig mån.

*Om förbud i
vissa fall mot
överlåtelse av
fartyg m. m.
(Forts.)*

Jag vill också peka på en annan börda, som särskilt hårt drabbat sjöfarten. Förhållandet har nämligen varit det, att den värdeskillnad, som uppstått vid försäljning av lågt bokfört tonnage, taxerats till en krigskonjunkturbeskattnings, som förryckt ekonomien för många rederiföretag i landet. Nog kan man alltså säga, att sjöfartsnäringsen fått, med avseende å beskattning, draga sitt lass, och mer därtill.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag har tillåtit mig att åter begära ordet av den särskilda anledningen, att det nu föreligger ett yrkande om förevarande lags fullständiga avskaffande.

Jag har givetvis ingalunda hört och hör icke till dem, som i allmänhet älska kristidslagar. Men jag måste å andra sidan säga, att jag icke under nuvarande förhållanden kan taga på mitt ansvar, det ansvar jag i likhet med alla andra här i kammaren måste känna såsom riksdagsman, att gå med på ett upphävande av lagen i dess helhet. Jag förutsätter nämligen, att det tonnage å fartygsmarknaden, som för närvarande torde vara lättast att försälja, är det s. k. oceangående tonnaget, som har en dräktighet av över 3,000 resp. 2,000 ton. Föreligger det en fara för att detta tonnage avyttras till utlandet, måste jag för min del säga ifrån, att jag icke vill medverka därtill. Vi sträva ju eljest av flera anledningar att komma därhän, att utlänningars förvärv av egendom, såväl fast som lös, inom vårt land må hållas inom så snäva gränser som möjligt. Jag kan icke finna, att om man på något sätt riskerar, att vårt bästa fartygsmaterial går till utlandet, man kan taga på sitt ansvar att avböja åtgärder för undvikande härav. Det må så vara, att mina farhågor härutinnan äro överdrivna eller ogrundade, men i varje fall förefaller det mig vanskligt att helt avslå den lag som här föreslås, en lag som i den form den nu framträder och med de lättnader ifråga om licensers beviljande, som ha utlovats, icke bör medföra några större olägenheter. Följaktligen måste jag biträda yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Om förbud i
vissa fall mot
öfverlåtelse av
fartyg m. m.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Omröstningen utföll med 106 ja mot 64 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Ang. bättre
sovplatser åt
däckspassa-
gerare å vissa
fartyg.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av herr Bergströms i Bäckland motion, nr 226, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av bättre sovplatser åt däckspassagerare å vissa passagerarfartyg.

Uti en inom andra kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 226, hade herr *Bergström* i Bäckland hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning om vilka åtgärder från statsmakernas sida borde vidtagas för att ett bättre förhållande med avseende å sovplatser för däckspassagerare skulle kunna erhållas å passagerarbåtar, som hade att uppehålla trafiken mellan längre från varandra liggande svenska hamnar, eller att åtminstone någon hyttplats å sådana båtar under alla omständigheter skulle kunna finnas tillgänglig i händelse av att någon däckspassagerare skulle insjukna eller drabbas av någon olycka, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning skulle kunna föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *N o r m a n*: Herr talman! Jag hade väntat, att motionären i denna märkliga fråga skulle ha yttrat sig, men då så inte blivit fallet, nödgas jag begära ordet, för att inte denna motion, som är avstyrkt av ett kallsinnigt och enhälligt utskott, måtte fullständigt försvinna i glömskans hav. Det synes, som om utskottet hade behandlat denna sak alldeles för snävt och endast sett på motionens kläm och icke på motiveringen. Det förefaller också, som om utskottet rent av velat fordra, att motionären skulle satt sig in i frågan och tagit reda på lagstiftningen beträffande det ärende, i vilket han motionerat. Det kanske kan vara riktigt, men utskottet har sagt detta så kallsinnigt och hårt, att motionären, som har de bästa avsikter, kan känna sig tråkigt berörd därav.

Det stora i saken synes mig emellertid ligga i själva motiveringen, ty det gäller ju ingenting mer och ingenting mindre, än hur hängmattor rätteligen böra upphängas. Och det är en sak, som gi-

vetvis bör bli föremål för riksdagens behandling. Motionären har i sin motion yttrat bl. a.: »Vid en resa, som undertecknad gjorde förleden sommar från Stockholm till en norrländsk stad, inträffade, att en av ångbåtsbolaget uthyrd och antagligen av besättningen iordningställd hängmatta som liggplats nedföll. Den passagerare, som vid tillfället använde hängmattan, hade därigenom kunnat bliva rätt allvarligt skadad, då under hängmattan funnos flera för lastning avsedda järnkärror. Huru därmed blev, känner jag icke till. Passageraren klagade emellertid över smärtor, som han ådragit sig genom fallet, varför en däcksmän lämnade till honom sin hytt.

Under samma resa blev jag även i tillfälle att höra, att en liknande olycka förut skett. Den passagerare, som då varit utsatt för olyckan, hade enligt vad jag hörde, ådragit sig lungblödning genom fallet.» Motionären har ju således pekat på fall, verkliga fall, som skulle ge vid handen behov av en utredning, och det synes mig, som om utredningen härvidlag kunde utsträckas vida utöver att omfatta, huru hängmattor skola hängas ombord på båtar; hängmattor förekomma också på land, och där kan det också hända, att de kunna upphängas på ett sätt, som icke är tillförlitligt och icke tillbörligt. Man kan också t. ex. tänka sig, att en statstjänsteman, vilken sommartiden har semester eller efter slutat dagsarbete reser ut till sitt sommarnöje, på sådant sätt lätt nog skulle kunna komma i en hängmatta, som icke är ordentligt upphängd; en olycka kunde inträffa, och det skulle rent av kunna medföra konsekvenser för statstjänstens vederbörliga fullgörande. En utredning sålunda av sakkunniga på området skulle vara påkallad och kunna utmynna i ett utförligt kommittébetänkande, så att man därigenom bleve i tillfälle att få grundligt utrett och klargjort, hur hängmattor rätteligen böra upphängas.

Det synes mig i en tid som denna, då så många stora frågor stå på dagordningen, och när riksdagen och dess ledamöter bry sina hjärnor för att finna utvägar ur det finansiella trångmålet och annat, verkligen vara av upplyftande art att finna, det icke dessa omsorger alldeles tagit bort blicken för detta till synes lilla, utan att det finnes intresse över även för de små sakernas vederbörliga tillgodoseende.

Motionären har säkerligen tänkt på det sättet, att liksom de väldiga tidrymder dock bestå av korta minuter och sekunder och de stora händelserna kunna upplösas i detaljer, i små detaljer, är det av vikt att ta hänsyn även till det lilla och till de små detaljerna, och så rycker han fram med en sådan fråga som denna, vilken dock, såsom jag nyss nämnde, vederbörande utskott så kallsinnigt behandlat.

Jag skall dock uttala den förhoppningen, att motionären, då han återkommer till följande riksdagar, icke skall förtrötts i sitt allvarliga lagstiftningsarbete utan söka i fortsättningen föra fram till riksdagens prövning även sådana här detaljer. Jag får verkligen säga, att frågan är av sådan natur, att den befinner sig på blott ett stegs avstånd från det rent sublima. Det syntes mig därför vara önskligt, att ifrågavarande motion inte får fullständigt drunkna ibland de av utskotten avstyrkta utan bevaras till eftervärlden och kom-

Ang. bättre
sovplatser åt
däckspassa-
gerare å vissa
fartyg.
(Forts.)

Ang. bättre
sopplatser åt
döckspassa-
gerare å vissa
fartyg.
(Forts.)

mande forskningar genom att påminnelser om densamma i någon mån göres i riksdagens protokoll.

Herr talman, jag har intet yrkande att göra.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! Jag hade givetvis icke ämnat yttra mig i det föreliggande ärendet, men kunde icke underlåta, då jag hörde den föregående ärade talaren uppträda här, att inlägga en bestämd gensaga mot att en kamrat i kammaren skall använda landets mest offentliga tribun för att raljera med en annan kammarkamrats lät vara i mångt och mycket opraktiska förslag, men vilket dock är buret av en humanitär åskådning, som jag i allt fall icke kan underlåta att sätta värde på.

Jag har endast begärt ordet för att inlägga denna gensaga, ty vi böra icke på det sättet behandla våra kamrater.

Herr S o m m e l i u s: Herr talman, mina herrar! Innan herr talmannen låter klubban falla, skall jag be att få säga ett ord med anledning av det föreliggande ärendet. Jag ber om ursäkt, herr talman, om jag i detta fall går vid sidan om saken. Jag ber också om ursäkt hos de herrar, som äro ordförande i de tillfälliga utskotten, om jag gör en liten erinran. Jag gör den dock i största välmening och icke för att på något sätt bereda dem något obehag.

Som herrarna se på föredragningslistan, står här upptaget andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 1. Det är dock sex veckor sedan riksdagen började, och ännu har icke detta tillfälliga utskott kommit längre. På samma föredragningslista något längre ned finner man emellertid, att man kommit litet längre än till nr 1; och det är så, att man kommit till och med till nr 2, ja till nr 3.

Jag ber få säga, att det icke kan gå för sig, att de tillfälliga utskotten få alltför länge fördröja sitt arbete. De kunna ju visserligen till sin ursäkt anföra, att de måste infordra upplysningar och meddelanden från myndigheterna; det må vara deras rätt, men de böra i alla fall påskynda sina arbeten, så att man icke i riksdagens sista månad får in de tillfälliga utskottsutlåtanden, som upptaga kammarens tid och utrymme jämsides med de ordinarie utskottens utlåtanden. Av dessa utskott har dock en del till dato medhunnit en ofantlig mängd ärenden och avverkat många utlåtanden, då man från de tillfälliga utskottens sida icke har kommit stort längre än till nr 1.

Herr talman! Jag ber om ursäkt, att jag tillåtit mig göra denna anmärkning och ber i övrigt att få yrka på bifall till utskottets hemställan.

Herr C o r n e l i u s s o n: Herr talman! Då den siste talaren gjorde gällande, att andra kammarens tredje tillfälliga utskott icke i behörig ordning handhaft sina åligganden, vill jag med hänsyn till att utskottets ordförande och vice ordförande för närvarande icke

äro här i kammaren, tillåta mig invända, att vi inom utskottet sökt på allt möjligt sätt snabbt driva fram behandlingen av de frågor, som hänvisats till utskottet och som legat så till, att det varit möjligt att däri få ett snabbt avgörande till stånd.

Det förhåller sig ju så, att de frågor, vilka gå till tredje tillfälliga utskottet, mest äro kommunikationsfrågor, som ofta ha stor omfattning. Vi ha naturligtvis på tvistiga punkter måst göra förfrågningar än hos den ena, än hos den andra myndigheten, och det är framför allt av den anledningen utskottet ännu icke hunnit så långt. Detta beror i så fall — det får jag uppriktigt säga — icke på någon klen vilja hos utskottsledamöter utan tvärtom på andra omständigheter, som vi inte kunna råda över.

Vad angår det förslag, som här är före, så ligger det egentligen utom ramen för mig att här avgiva något yttrande, då den ärade motionären icke upprätt i frågan — hans förslag är ju faktiskt av utskottet avvisat. Jag vill blott såsom praktisk man säga, att vi ha »teorilagar» nog. Det är också uppenbart oriktigt att komma med någon kritik i den riktningen, att utskottet icke skulle behandlat motionen rätt. Vi ha sett saken ur den praktiska synpunkten och endast ur denna.

Vi ha i sjölagen paragrafer tillräckligt, som äro hämmande för den praktiska sjöfartsnäringen. Vi ha t. ex. en lag, som säger, att, om en befälhavare icke har certifikat, han icke har rätt att föra mer än tolv passagerare ombord på sitt fartyg, trots att det kanske mycket lätt kan bära ett 100-tal. Detta är ju för folk, som bo ute på öarna, av särskilt stor betydelse och föranleder många besvärigheter. Vi som leva i kusttrakterna ha ju så få kommunikationsmöjligheter, och jag kan säga, att om inte de överhetspersoner, som ha hand om denna lags efterlevnad, t. ex. de åklagare, som skola beivra förseelserna mot densamma, såge genom fingrarna i rätt betydlig grad, vi skulle bli dömda till böter nästan varenda en i de rakterna. Det är uppenbart, att det sällan eller aldrig kan komma ifråga, att en befälhavare transporterar ett så litet antal som tolv personer i båtarna därute, t. ex. å sådana båtar, som gå in till Strömstad eller andra orter där vid kusten. Det kan vara många svårigheter därvidlag, ishinder o. s. v. och det kanske bara finns en enda motorbåt att tillgå, som är kraftig nog att bryta isen. Att då bara taga tolv personer är naturligtvis icke att tänka på. Herrarna borde verkligen taga i övervägande, om man inte borde stryka denna lag.

Jag upprepar sålunda som min övertygelse, att vi ha »teorilagar» nog. Med teorin uppnår man inte allt. Om en person t. ex. suttit och läst navigation i två, tre månader, har han sannerligen icke därför praktisk förmåga att bedöma hithörande saker.

Och även om man ser på frågan ur synpunkten av den säkerhet, man därmed vill bereda passagerarna, så är det icke mycket med den saken heller. För det finns inga bestämmelser, hur stor båten skall vara, som får taga dessa tolv personer, så även om den kanske inte bär mer än fem. Det måste sålunda anläggas en praktisk blick

*Ang. bättre
sörplatser åt
däckspassa-
gerare å vissa
fartyg.
(Forts.)*

Ang. bättre
sovplatser åt
däckspassa-
gerare å vissa
fartyg.
(Forts.)

på dessa angelägenheter, om man vill åstadkomma någon som helst säkerhet för allmänheten.

Jag anser följaktligen, att även om motionen ifråga fått en reell behandling — vilket den egentligen fått — den icke skulle fått större betydelse än många andra dylika lagar, som blott verka hämmande på kommunikationerna.

Det var blott detta jag ville säga. Jag hade annars alls inte tänkt att yttra mig i frågan, då motionären icke ansett det behöfligt uppträda här i kammaren. Eftersom emellertid saken kom på tal, ville jag säga detta.

Herr talman, jag skall nu be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Norman: Herr talman! Jag begärde ordet för att inlägga en gensaga mot herr E. A. Nilson i Örebro, som ansåg det lämpligt att skarpt rikta sig mot det inlägg jag gjorde i denna fråga.

Herr Nilson protesterade mot att jag, låt vara med en viss satir, påpekade vad en medlem i kammaren motionsvägen fört fram här i riksdagen. Jag medger visserligen, att det låg litet satir i vad jag yttrade, men vad jag sade i det avseendet sade jag med avsikt, då jag ansåg, att man ändå på ledamöter av riksdagen måste ställa det kravet, att de med en smula urskillning lägga fram motioner på kamrarnas bord. Här klagas det över att tiden icke räcker till för riksdagens arbete, att riksdagstiden varar alltför länge och att man icke tager tillräcklig hänsyn till riksdagens värdighet. Men bör man då icke av kamrarnas ledamöter kunna fordra, att de tänka sig för, innan de utöva sin rättighet att skriva motioner och att de skola sträva att på riksdagens bord icke lägga fram annat än som kan finnas ha något fog för sig?

I den fråga, det här gäller, har motionären, vad nu särskilt själva klämman i hans motion beträffar, icke haft något att komma med alls, då hans önskemål äro tillgodosedda i gällande lag. Och vad motiveringen angår, får väl envar erkänna, att densamma är av natur att mycket väl kunna ge anledning till några iromiska anmärkningar utan att dylika skola behöva ge upphov till en indignerad protest.

Jag anser, att det å riksdagens sida bör reageras mot motions-skrivandet, när det går utöver en viss gräns. Och jag kan inte finna annat än att den gränsen i fråga om denna liksom i fråga om många andra motioner i betänklig grad överskridits.

Herr Engberg: Herr talman! Jag ber om ursäkt, att jag tager till ordet i denna fråga. Jag skulle heller icke gjort det, om icke den siste ärade talaren funnit det nödigt att ytterligare understryka den karaktär av läromästare för oss andra — om jag så får uttrycka mig — som utmärker hans uppträdande här. Den ärade motionären har själv icke sagt ett enda ord i frågan, och man har varit överens om att i stillhet begrava hans motion. Men herr Norman i Lückeby har tagit upp en diskussion rörande densamma,

och likväl står han och klagar över, att kammarens tid ofta på ett obehörigt sätt tages i anspråk. Jag vill tillägga, att den som tjänstgör som vice amiral på den högorskuta, som bär skulden till de förolyckade tullmotionerna i denna kammare, bör vara den siste att här uppträda med pekpinnen för andra, därför att de icke lyckats så bra med formuleringen av en motion. Herr Norman är åtminstone icke kallad att utöva det värvet.

*Ang. bättre
sovplatser åt
däckspassa-
gerare å vissa
fartyg.
(Forts.)*

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Härpå förekom till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av en grundplåt till en förbättrad sjömanspensionering.

*Ang.
beredande av
en grundplåt
till en förbät-
rad sjömans-
pensionering.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 222, hade herrar *Thore* och *Olsson* i Kullenbergstorp hemställt, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, huruvida vid den slutliga avvecklingen av krigsförsäkringskommissionens verksamhet ett lämpligt belopp måtte reserveras som grundplåt till en förbättrad sjömanspensionering».

Utskottet hemställde, att föreliggande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därefter yttrade:

Herr *Thore*: Herr talman, mina herrar! Denna sak berör ett nytt sjöfartsspörsmål, och det är därför jag tillåter mig uppträda. Framställningen gäller, att man vid den slutliga avvecklingen av krigsförsäkringskommissionens verksamhet skulle reservera ett lämpligt belopp som grundplåt för en förbättrad sjömanspensionering.

Som vi känna till av årets budget, har av krigsförsäkringskommissionens överskottsmedel tagits ett belopp av 20 miljoner kronor till bestridande av bränslekommissionens förluster. Utom dessa 20 miljoner finnes emellertid fortfarande ett överskott, som icke är närmare angivet i statsverkspropositionen, men som torde uppgå till åtminstone 10 miljoner kronor. Härtill kan tänkas komma ytterligare ett belopp, beroende på huru vissa processer i England rörande krigsförsäkringen utfalla.

Nu hava motionärerna tänkt sig, att en viss del av detta belopp borde användas som en grundplåt till åstadkommande av en förbättrad sjömanspensionering. Utskottet har behandlat vår framställning synnerligen gynnsamt och framhåller, att inga ekonomiska uppoffringar från statsmakternas sida kunnat hjälpa, om icke sjömännen, med sina egna liv såsom insats, plikttroget ställt sig i det allmännas tjänst under de år kriget pågick. På ett annat ställe i utlåtandet framhålles, att det enligt utskottets åsikt vore lämpligt,

Ang.
beredande av
en grundplåt
till en förbät-
rad sjömans-
pensionering.
(Forts.)

att ett belopp av krigsförsäkringskommissionens vinstmedel reserverades till förbättrande av den *nuvarande* sjömanspensioneringen.

Utskottet har ock kommit till det resultatet, att motionen »icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda». Denna hemställan vilar huvudsakligen på formella grunder, nämligen att utskottet inte kunde godtaga den av motionärerna föreslagna klämman. — Jag skall nu be att få gå in på ett par omständigheter, vilka stå såsom bakgrund för denna framställning om ett belopp till en förbättrad sjömanspensionering.

Vi veta ju alla, att när kriget utbröt, så fick man de första känningarna av detsamma på havet. Som en omedelbar verkan av kriget lamslogs nära nog fullständigt all sjöfart, och miljoner av personliga och kommersiella förbindelser avbrötos i ett slag. En allmän förvirring uppstod. De svenska redarnas första tanke inför denna situation var då att ofördröjligen få sitt tonnage i hamn. Alla på resa stadda fartyg stoppades telegrafiskt, och de svenska fartyg, som lågo i neutrala hamnar, återvände skyndsamt hem. Sjöfolket avmönstrade i stor utsträckning, och det blev mycket tyst i hamnarna. Under förra hälften av augusti 1914 torde knappast något svenskt fartyg hava gått till sjöss för längre resa.

I betraktande av sjöfartens vitala betydelse för vår folkhushållning innebar detta förhållande givetvis de allvarligaste vådor för livsmedelsförsörjningen och hela näringslivet. Det var under sådana förhållanden som det i riksdagen antogs en lag angående en statlig krigsförsäkring. Det upprättades en krigsförsäkringskommission, och staten åtog sig 80 % av riskerna; dock begränsades försäkringsbeloppet till en viss maximistorlek. Sedan denna försäkring hade verkat under en kortare tid, ansågs det vara nödvändigt att ändra densamma såtillvida, att man höjde maximibeloppet. Det var sålunda från början en statlig krigsförsäkring som anordnades, men man kan icke säga, att staten egentligen löpte någon risk, ty premierna ha under alla förhållanden varit så höga, att det förelegat överskott, åtminstone när det gällt den egentliga fartygsförsäkringen.

Så snart sjöfarten på nytt kom i gång, visade det sig, att det fanns faror på havet. Det ena olycksbudet efter det andra inlöpte och förkunnade om fartyg som blivit sänkta och människoliv som blivit spillda. Jag skall nämna ett par fall. Det första olycksbudet gällde ångaren »Carmen», som försvann med man och allt, antagligen minsprängd. Sedan inträffade ett par olyckor vid finska kusten, där en ångare »Norra Sverige» minsprängdes och 20 man dödades. samt ångaren »Everilda», som likaledes gick under med man och allt. Under hela tiden, så länge kriget pågick, fick man ideligen höra talas om olyckor och förluster av fartyg och människoliv. Särskilt svåra blevo förhållandena vid den tidpunkt, då tyskarna förklarade det oinskränkta u-båtskriget den 1 februari 1917. Med den kännedom man då hade av vad u-båtarna förmådde åstadkomma framgick det tydligt och klart, att den sjötrafik, som hittills ägt rum på England, men som man ämnade förhindra genom det oinskränkta u-båtskriget, skulle komma att bli utsatt för de allra största

risker. Det visade sig också under februari 1917, att fartygen icke vågade gå ut, utan att sjöfarten så gott som alldeles avstannade. Riskerna voro så utomordentligt stora.

Då framkom ett förslag, att man, för att få sjöfarten i gång, skulle taga bort de bestämmelser som gjorts vid de första krigsriskförsäkringarna om visst maximivärde å försäkringssumma och premietariffer. Detta förslag antogs av riksdagen, men strax efteråt framställdes en interpellation av en ärad ledamot i kammaren, herr Adelswärd, som ansåg, att det från den dåvarande regeringens sida lades hinder i vägen för sjöfarten att komma i gång. Denna interpellation, som besvarades fram i februari månad, gav upphov till en jag må säga upprörd debatt i riksdagens andra kammare. Å ena sidan ville man göra gällande, att riskerna voro så stora, att det knappast var möjligt för de sjöfarande att påtaga sig dessa risker, å andra sidan ville man minimalisera dessa risker och förmenade, att regeringen och redarna lade hinder i vägen för sjöfartens igångsättande. Herr Branting, som uppträdde i denna debatt, yttrade då bland annat: »Förhållandena ligga ju så, att det är av högsta vikt att sjöfarten hålles i gång för att få hem de för vår industri och för vårt näringsliv *ofantligt viktiga* varor, som ligga lagrade i engelska hamnar.»

Det framgick uppenbart av debatten, att man ville utöva ett tryck på sjöfarten, för att den skulle komma i gång, men att man dock hade en känsla av att det var på redarna och de ombordvarande själva som det hela berodde, ifall någon sjötrafik skulle igångsättas. Man var medveten om, att risken var stor, och att det var sjömännen, som måste taga denna risk.

Sjöfarten kom småningom i gång fram på våren, men de berättelser, som ingingo under april och maj och längre fram om våra förluster av fartyg, visade, att riskerna till sjöss voro oerhört stora. — Här är en berättelse från den statistik, som uppgjorts över våra fartygsförluster i kriget. Där lämnas uppgifter, som jag icke nu skall gå närmare in på, men som tydligt visa hur ohyggligt det var på den tiden att segla till sjöss. Men ändå fick man sjöfolk att gå med, och vid intet tillfälle förekom att det mankerade på grund av sjöfolkets rädsla att taga dessa risker. Tvärtom visade man en plikttrohet och en oräddhet, som måste väcka vår beundran. Statistiken över våra fartygs- och manskapsförluster under kriget visar, att de förra uppgingo till omkring 280 fartyg om 290,000 ton och manskapsförlusterna till i det närmaste 800 personer. På samma sätt förhöll det sig med avseende på de övriga neutrala ländernas sjöfart. Norge fick vidkännas en förlust, som var väl så stor som den vi hade, Danmark likaledes en förlust, fast något mindre.

När det blev bekant, att ett överskott på krigsförsäkringskommissionens verksamhet var att förvänta, hade man överallt inom sjöfartskretsar i vårt land sin uppmärksamhet fäst på detta överskott och förmenade, att en del av detsamma lämpligen borde komma de sjöfarande till godo. Det har härom gjorts framställningar

Ang.
beredande av
en grundplåt
till en förbät-
rad sjömans-
pensionering.
(Forts.)

Ang.
beredande av
en grundplåt
till en förbät-
rad sjömans-
pensionering.

(Forts.)

från olika håll, och utskottet vet också mycket väl, att det är en allmän önskan bland de sjöfarande, att man genom att lämna medel till sjömanspensioneringen skulle i viss mån tillgodose dem för risker och uppoffringar, som sjöfolket fått vidkännas under kriget.

I Norge, där krigsförsäkringskommissionen haft ett överskott av 20 å 30 miljoner, kommer en sjömannafond på 15 å 20 miljoner att upprättas. I Danmark har man ävenledes haft ett ganska stort överskott på krigsförsäkringskommissionens verksamhet. 35 % av detta överskott kommer att utbetalas till redarna, under det att en del skall gå till en fond för understödjande av under kriget förölyskade sjömäns efterlevande. Nu är det ju så, att man under flera år haft på dagordningen frågan om sjömanspensioneringens ordnande. Det tillsattes redan för tjugu år sedan en kommitté för att utreda detta ärende, men det förslag, man då kom med, visade sig vara ogenomförbart.

Nu har ju frågan legat nere under några år, men den upptogs för någon tid sedan på nytt på grund av en motion här i riksdagen. Utredningen pågår, men några definitiva resultat har man ännu icke kommit till. Det har visat sig, att man i alla sjöfartskretsar, såväl bland manskap som bland befäl, är ytterst intresserad för att få en sjömanspensionering till stånd och att man är villig att själv erlægga avgifter till ganska betydande belopp. Statsverket skulle icke belastas med några utgifter för sjömanspensioneringen. Men nu är det ju klart, att när en sjömanspensionering skall taga sin början, de avgifter, som skola inbetalas, få lov att fonderas för att så småningom komma inbetalarna tillgodo. Då måste det alltid bli en grupp personer, som inte kunna komma med på den förbättrade pensioneringen, och det skulle just bli de, som till stor del varit ute under kriget. Det är för att tillgodose dessa personers önskemål med avseende å pensionering, som ett belopp borde avsättas av överskottet på krigsförsäkringskommissionens verksamhet. Visserligen är motiveringen i utskottets betänkande välvillig, men det vore dock önskvärt, om kammaren mera konkret ville uttala sig för det av motionärerna framställda önskemålet.

På den grund, herr talman, skall jag be att få hemställa om bifall till det yrkande, som gjorts i motionen, nämligen att vid den slutliga avvecklingen av krigsförsäkringskommissionens verksamhet ett lämpligt belopp måtte reserveras såsom grundplåt till en förbättrad sjömanspensionering.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! Jag känner mig övertygad om att envar av kammarens ledamöter kan tillfullo instämma i vad den föregående ärade talaren anförde rörande våra sjömäns mod och offervillighet att under en brydsam tid göra tjänst, en tjänst som ytterst kommit alla och envar, som bygga och bo inom landet, tillgodo. Men även om jag helt och fullt instämmer med honom därutinnan, så är det dock alldeles omöjligt för mig att kunna gå med på det yrkande, han här framställer.

Jag begärde emellertid ordet egentligen icke för att vända mig

emot herr Thores yrkande utan för att göra vissa erinringar emot en del av utskottets motivering. Erfarenheten ger vid handen, att en viss benägenhet gör sig gällande hos en del av kammarens ledamöter att så att säga plocka sönder statens inkomster och avse en del av dessa till vissa ändamål, andra återigen till andra ändamål. Varje försök att på detta sätt sönderslita eller söndertrasa budgeten är emellertid olyckligt. Jag beklagade under remissdebatten, att Kungl. Maj:t i viss mån skattat åt denna uppfattning att avse vissa inkomster till vissa ändamål, men varje sådant försök visar sig, om det sedan skall omsättas i handling, endast leda till förvirring och oklarhet i budgeten. Det är egentligen ur den synpunkten, jag begärt ordet för att göra vissa erinringar emot utskottets utlåtande.

*Ang.
beredande ar
en grundplåt
till en förbät-
rad sjömans-
pensionering.
(Forts.)*

Till belysning av riktigheten i denna uppfattning, som jag här gör mig till målsman för, ber jag att få erinra om att så snart det blev bekant, att beloppet av de överskottsmedel, krigsförsäkringskommissionen slutligen skulle komma att uppvisa, skulle bli så stort, som det nu synes bli: 20 miljoner kronor, strömmade det in ansökningar från olika håll, och alla ville ha av dessa 20 miljoner. Enligt min mening måste emellertid dessa tjugu miljoner anses helt enkelt såsom en statens inkomst, d. v. s. upptagas såsom en statens inkomst och på det sättet ingå i statens allmänna tillgångar, och å andra sidan får man prova utgiftsbehoven på vanligt sätt.

Det har sagts, att krigsförsäkringskommissionens verksamhet icke varit förenad med någon synnerligen stor risk. Ja, mina herrar, så kan man säga, om man icke varit med på den tidpunkt, då krigsförsäkringskommissionen inrättades. Vid den tidpunkten tillhörde jag statsutskottet, och jag erinrar mig mycket väl de enskilda konferenser, statsutskottet hade med dåvarande finansministern rörande denna sak. Han meddelade då, att det icke fanns något enskilt försäkringsbolag vare sig här i Sverige eller något, som härifrån kunde anknyta återförsäkringar i andra länder, som vid den tidpunkten vågade teckna en krigsförsäkring. Den enda möjligheten att på detta sätt få sjöfarten igång var, att risken lades på staten, såsom den som hade den bästa förmågan att bära densamma.

Sådant var det allmänna läget då, och detta var utgångspunkten för skapandet av statens krigsförsäkringsverksamhet. Med den utgångspunkten är det ju alldeles klart, att jag måste hävda, att de överskottsmedel, som här uppkommit, äro en statens tillgång, en statens inkomst, och att den inkomsten skall tagas i anspråk på det sätt, som staten, d. v. s. riksdagen såsom den ytterst anslagsbeviljande myndigheten bestämmer, givetvis på förslag av Kungl. Maj:t, som ensam är den, som kan ha överblick över statsfinanserna i deras helhet och som enligt grundlagarna därom skall för riksdagen framlägga förslag. Med denna utgångspunkt kan jag däremot icke vara med om att andra kammaren nu skulle godkänna det resonemang, som andra kammarens fjärde tillfälliga utskott för på sidan 2 i det stycke, som börjar med »Däremot» och slutar med »synpunkt», och detta just därför att utskottet där hävdar just denna oriktiga budgetära synpunkt. Riksdagens andra kammare bör för övrigt icke

Ang.
beredande av
en grundplåt
till en förbät-
rad sjömans-
pensionering.
(Forts.)

göra så bestämda förhandsuttalanden i fråga om ett spörsmål, som ännu icke föreligger i det skick, att kammaren är i tillfälle att pröva detsamma.

Jag vill sålunda, herr talman, hemställa om bifall till vad utskottet här föreslagit, men däremot att ur motiveringen måtte utslutas andra stycket på sidan 2. det stycke, som börjar med »Däremot» och slutar med »synpunkter».

Herr *Rydén* instämde häruti.

Herr *Jensen*: Herr talman! Jag skall be att med ett par ord få angiva orsaken till att utskottet icke kunnat förorda bifall till den av herrar Thore och Olsson i Kullenbergstorp väckta motionen.

Det yrkande, som framställts i denna motion, är ju, att riksdagen skulle besluta att uppdraga åt Kungl. Maj:t att av krigsförsäkringskommissionens överskottsmedel reservera ett visst belopp för en blivande förbättrad sjömanspensionering. Hur denna blivande sjömanspensionering en gång i tiden skall se ut, vet man inte. De ärade motionärerna säga själva om saken, att den utredning, som riksdagen år 1919 beslöt, ännu icke har hunnit mer än till ett ytterst förberedande stadium, och någon pensionsplan föreligger alltså icke. Man vet överhuvudtaget inte, när pensionsplanen kan bli färdig. Man vet alltså inte, hur hela detta institut en gång i tiden skall byggas upp, om det skall byggas upp av medlemsavgifter, redareavgifter och statsbidrag eller om det skall byggas upp endast av medlemsavgifter och statsbidrag eller av medlems- och redarebidrag. Och vi få dessutom icke förglömma, att det här gäller icke en pensionering av en tjänstemannakår, som är anställd i statens tjänst, utan att det gäller pensionering av en kår, som är helt och hållet anställd i det enskildas tjänst. Detta är alltså skälen till att utskottet icke kunnat tillstyrka bifall till motionen i vad den avser en blivande förbättrad sjömanspensionering.

Beträffande utskottets uttalande, angående en förbättring av den nuvarande sjömanspensioneringen, är det ju fullt riktigt, som herr Nilson i Örebro påvisar, att man icke bör gå åstad och på förhand så att säga slå sönder en budget. Utskottet har emellertid icke heller i den motivering, det förebragt, velat åstadkomma något sådant. Vi ha endast hemställt, att Kungl. Maj:t vid den slutliga avvecklingen av krigsförsäkringskommissionens verksamhet ville *taga under övervägande*, huruvida icke ett lämpligt belopp av kommissionens överskottsmedel skulle kunna reserveras för en förbättring av den nuvarande sjömanspensioneringen.

Jag vill påpeka, att den nuvarande sjömanspensioneringen är ytterst torftig och bristfällig. Den är indelad i fyra olika klasser. I den första och högsta klassen får en pensionstagare, efter att hava fullgjort tjänst i handelsflottan under vissa år, ett pensionsbelopp av 160 kronor om året. Dessutom har under krigsåren tillagts ett tillskott av 50 procent. En pensionstagare i andra klassen åtnjuter en pension av 120 kronor, numera likaledes med 50 procents till-

lägg. Pensionstagarna i tredje klasen ha 100 kronor, likaledes med 50 procent, och i fjärde klassen 60 kronor med 50 procents tillägg. I denna klass får alltså en pensionstagare 90 kronor om året i pension, och dessutom har denna klass under fjolåret beviljats en ytterligare förstärkning av pensionen med 45 kronor. Men därtill äro förhållandena inom den nuvarande sjömanspensioneringen sådana, att icke alla kunna komma i åtnjutande av pension, därför att tillgångarna äro i viss mån begränsade. Sålunda ha under åren 1917—1920 icke mindre än 215 ansökningar måst avslås. Det är med tanke på denna dåliga ställning för den nuvarande sjömanspensioneringen, som utskottet tänkt sig, att Kungl. Maj:t skulle kunna ta under övervägande, huruvida man inte skulle kunna vid avvecklingen av krigsförsäkringskommissionens verksamhet bidra till förbättring av densamma.

*Ang.
beredande av
en grundplåt
till en förbät-
rad sjömans-
pensionering.*

(Forts.)

Den som något litet känner till pensionsförhållanden, förstår, att vid den stora pensioneringsplanens uppgörande och framläggande helt säkert en del av de sjömän, som under krigsåren dragit krigets vedermödor i handelsflottans tjänst, komma att intaga en sådan undantagsställning, att det skulle bli mycket svårt för dem att draga sig fram. De ekonomiska förhållandena i denna plan komma helt säkert att bli sådana, att en sjöman, som hunnit till en någorlunda hög ålder, omöjligen kan komma in i den nya pensionskassan. Då uppstår frågan, hur man skall kunna ordna för dem, som hunnit till en sådan ålder, och i någon mån förbättra de nuvarande pensionsförhållandenas grunder. Det är detta, som ligger till grund för utskottets synpunkter, och det är detta som varit avgörande, då vi skrivit det stycke i motiveringen, som herr Nilson i Örebro här yrkat på att det skulle utgå. Jag kan inte finna, att man genom ett bibehållande av detta stycke i motiveringen på något som helst sätt skulle binda regeringen eller riksdagen för något belopp, då det endast heter, att regeringen skall vid den slutliga avvecklingen taga *under övervägande*, huruvida man inte skulle kunna tilldela den nuvarande sjömanspensioneringen ett eventuellt belopp av krigsförsäkringskommissionens vinst.

Jag skall alltså, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag sådant det föreligger.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Då vi två motionärer nu blivit anfallna från två olika håll och från så betydligt skilda utgångspunkter, som de två föregående talarna haft för sina anmärkningar mot vad vi kommit med, så är det, får jag verkligen säga, ett synnerligen egendomligt förhållande, att båda dessa talare egentligen givit de amplaste vitsord åt de skäl vi framfört, nämligen att våra svenska sjömän under krigsåren på ett för landet utomordentligt gagnande och för det svenska namnet hedrande sätt med verkligt dödsförakt gått till sitt värv, då många andra tvekat att göra någonting. Jag vill blott såsom ett exempel anföra, att en afton lågo i en engelsk hamn vid Kanalen något över tjugu fartyg, som skulle gå till Frankrike, bland dem fem svenska. Man

*Ang.
beredande av
en grundplåt
till en förbät-
rad sjömans-
pensionering.*

(Forts.)

hade tyckt bland besättningarna, att vissa villkor voro för snäva för den stora risk man löpte och telegraferat hem till rederierna och fått tillmötesgående svar. Då på kvällen bland dem som gingo ut voro de fem svenska fartygen. De engelska sjömännen vägrade att gå ut med sina fartyg, men genom folkmassans tryck på sjömännen med hänvisning till att svenskarna gingo ut, måste också de engelska fartygen avgå. Det var tjuguen fartyg, som gingo ut den aftonen, och elva av dem nådde fransk hamn. Ett annat exempel: det fanns bland de svenska fartyg, som till följd av avtalet skulle utföra fraktfart för ententen, åtskilliga, som nästan uteslutande gingo tvärs över Kanalen. Det var en sådan båt, som gick 73 gånger lyckligt över; den 74 gången råkade den ut för en torped, som träffade förskeppet. Det hände sig så, att två man på den ena sidan kunde få ut en båt och komma i den. Ingen annan kunde över fartyget komma till dem och därför måste hela besättningen en efter en hoppa ut från aktern i sjön, och där lågo de alla i en rad. Det märkvärdiga var, att med undantag av dem, som dödades vid själva torpedexplosionen, bärgades varenda man, ett rent underverk. Det var, mina herrar, med en sådan bravur de svenska sjömännen gingo till sitt värv under denna tid, och det är därför, som dessa rader av formella skäl, som ni, mina herrar, här ha uppräknat gent emot den blygsamma begäran, som vi motionärer å sjömännens vägnar kommit med, på mig åtminstone verka så ytterst beklämmande.

Herr Nilson i Örebro framhöll, att vi inte skulle gå fram på den vägen och riva itu budgeten genom att taga vissa inkomster och på förhand bestämma dem för vissa utgifter. Ja, blir ställningen så förtvivlad i ekonomiskt hänseende, att svenska staten inte kan göra detta, d. v. s. använda någon del av dessa överskottsmedel, som uppstått på krigsförsäkringskommissionens verksamhet, för detta ändamål, ja, då få naturligtvis sjömännen som andra finna sig i att det icke sker. Men därför ha vi också givit klämman i vår motion en så vid och elastisk ram, som tänkas kan. Jag trodde, att vi skulle bli anfallna av den anledningen, att vi inte kommit med en tillräckligt distinkt och bestämd framställning. Det är ju över huvud så, att det enda vi begära är att riksdagen skulle vara med om att göra Kungl. Maj:t uppmärksam på, huruvida inte en del av detta överskott borde kunna användas eller reserveras till gagn för sjömännens pensionering. Det är hela kontentan av vad vi kommit med. Jag kan, det får jag säga er, mina herrar, inte finna annat än att det inte är för mycket begärt, att be Kungl. Maj:t att se till den saken. Vi ha följaktligen med detta inte rivit itu någonting alls, inte det allra minsta. Men det är väl över huvud taget en skillnad mellan detta verksamhetsområde som givit överskott, och t. ex. bränslekommissionens verksamhet. Det är tydligt, att av det överskott, som i år i budgeten disponerats, nämligen 20 miljoner kronor, ha vi inte tagit det minsta eller föreslagit att det skall användas till något annat ändamål än Kungl. Maj:t föreslagit eller riksdagen över huvud vill använda det till. Det är inte det vi gett oss in på. Följaktligen ha vi ingenting rivit sönder.

Nu är det ju ytterst svårt att förstå, vilket som var den innersta meningen med herr Nilsons i Örebro anförande. Skall jag tyda det så, att han som alla hållit ett vackert tal för sjömännen och deras gagnande verksamhet men därutöver ingenting? Det kan vara så, men det kan kanske också vara så, att herr Nilson vill, att från det allmännas sida skall göras något mera reellt för sjömännen på grund av deras upppoffrande mod i farans stund. Det blev jag emellertid inte underkunnig om, när herr Nilson talade.

Ang.
beredande av
en grundplåt
till en förbät-
rad sjömans-
pensionering.
(Forts.)

Utskottet däremot har tagit saken från en annan sida. Utskottet har åtminstone i sin motivering framhållit åtskilligt, som är parallellt med vad vi motionärer kommit med. Man har visserligen gjort några inpass här och där, men det är just inte så synnerligen mycket att tala om. Men så har man kommit till det resultatet, att vi skulle reservera dessa pengar till den nuvarande sjömanspensioneringen, och för bättre minnes skull har man kursiverat ordet nuvarande. Ja, jag får verkligen säga, att jag inte ett ögonblick tänkt mig, att vi skulle bli angripna från det hållet. Ty när riksdagen för två år sedan skrev till Kungl. Maj:t och begärde utredning och förslag till en förbättrad sjömanspensionering, så erkändes direkt eller indirekt från alla håll, att den nuvarande handelsflottans pensionsanstalt var omöjlig att göra någonting vidare åt, utan man fick så att säga börja lägga en ny grund. Jag har då aldrig för ett ögonblick kunnat föreställa mig, att vi skulle komma att få två anstalter för sjömanspensioneringen jämsides med varandra, ty när vi skrivit till Kungl. Maj:t på andra områden, då det gällt pensionering eller övriga sociala angelägenheter, så har det alltid framhållits, att det borde koncentreras och samlas ihop. Då är det mig alldeles ofattligt, att man skulle kunna förutsätta, att inte den nuvarande handelsflottans pensionsanstalt och dess förbindelser skulle inarbetas i den blivande nya sjömanspensioneringen. Det ligger ju så ytterst nära, att så sker. Men är det verkligen så, att utskottet anser, att ett starkare tag bör tagas för att hjälpa upp de nuvarande pensionsförhållandena, som jag dock anser givetvis måste bli endast en övergångsform, ja inte ha vi motionärer någonting emot det; det gå vi så ytterst gärna med på. Vi rida inte alls på ord i det fallet. Det står också i vår motion, att det kan ju tänkas andra saker, som kunna behövas, än detta, att man skall rikta blicken blott och bart på den nya sjömanspensioneringen, som vi tro och hoppas mycket snart skall träda i verksamhet.

Då utskottet säger, att man inte gärna kan gå med på en avsättning till en pensionsinrättning, beträffande vilken man inte känner till, huru den kommer att läggas eller hur den skall verka etc., så tycker jag, att det är någonting ganska märkvärdigt. Har ingen av utskottets ledamöter någon gång hört, hur det gick till beträffande den allmänna pensioneringen, hur riksdagen i många år, över ett halvt tjog år, avsatte 1,400,000 kronor om året för att underlätta införandet av den allmänna folkpensioneringen. Och dock hade man då inte den minsta klarhet om hur den skulle komma att

*Ang.
beredande av
en grundplåt
till en förbät-
rad sjömans-
pensionering.*

(Forts.)

läggas. Den saken var mycket oklarare än detta jämförelsevis lilla och enkla pensionsförslag. Riksdagen har alltså gjort så långt förut.

När det gäller att ändra grunderna för eller nystarta en pensionering, ligger över huvud taget den största svårigheten i vad man skall göra för att få den att verka fortare, än om man bestämmer, att endast den, som har en viss högsta ålder, får ingå i pensionsringen. Det är där skon klämmer. Det är de personer, som befinna sig i åldern mellan början av sin verksamhet och pensionsåldern, som man har så ytterst svårt att få med. Där vore det, som pengarna skulle behövas. Och om herrarna tala här om den nuvarande pensionsanstalten, så vore det väl ändå också skäl i att tänka litet på de nuvarande sjömännen, d. v. s. på dem, som befinna sig i en ålder mellan 25 och 50 år. Där är den stora svårigheten. Det är just där, som det bottnar, om man över huvud skall komma någon väg. Efter det uttalande, som gjordes för två år sedan, att den nuvarande handelsflottans pensionsanstalt över huvud inte ägnade sig att reformera på det sättet, att man blott ändrade några stadgeparagrafer eller sådant, så må det väl vara oss förlåtet, att vi icke, när det gäller pensioner och understöd till sjömännen, riktade blicken blott och bart på den nuvarande pensionsanstalten. Om vi så hade gjort, om vi hade motionerat om ett anslag till denna handelsflottans pensionsanstalt, som nu finnes, så är det väl mycket sannolikt, att man hade pekat på, att riksdagen för två år sedan avlåtit en skrivelse om förbättrad sjömanspensionering, samt yrkat avslag på vår framställning av den anledningen. Det ligger ytterst nära till hands att antaga detta, ty har något sådant skett, brukar man sannerligen inte glömma att upprepa det.

Nu vill jag ännu en gång understryka, att jag inte kan inse, det vår motion i sin kläm på något vis strider mot den grundsats, som herr Nilson i Örebro uttalade rörande budgeten. Finner Kungl. Maj:t, att inte någonting kan göras, nå, då ha vi ju inte heller med vår motion sagt, att någonting ovillkorligen skall göras. Det ligger följaktligen i Kungl. Maj:ts hand att taga den hänsyn, som Kungl. Maj:t finner skäligt, till det uttalande, som är gjort i motionen, under förutsättning att riksdagen bifaller densamma. Och jag får verkligen säga, att blir Kungl. Maj:t aldrig hårdare ansatt beträffande sin budget och sin budgetuppställning, än en dylik motion, i den form som den har, ansätter Kungl. Maj:t, ja, då tror jag, att ingen fara är å färde. Kungl. Maj:ts budgetpropositioner bli nog anfallna på ett helt annat sätt och mera itu- och sönderrivna, än här skett, där jag åtminstone inte kan finna något sönderrivande alls.

De två sista talarna ha så starkt poängterat, att de inte kunna vara med om någonting, men på samma gång ha de också strött många rosor för sjömännen. Jag anser, att detta roskastande visserligen för sjömännen kan ha ett nyhetens behag men att det dock skulle vara mera betydelsefullt, om något reellt åtgjordes. Jag har också från sjömannahåll blivit skriftligen underrättad om, att sjömännen dela denna min uppfattning, och man har anhållit, att jag

skulle föredraga här i kammaren ett uttalande i sådan riktning. Det är blott några korta rader, och jag skall därför be att få göra det. Det ifrågavarande uttalandet är av följande lydelse: »Till riksdagens andra kammare. Vid årsmöte med Halmstads segelfartygsbefälhavareförening har frågan om lämpliga disponerandet av statens krigsförsäkringskommissions vinst diskuterats, och vill föreningen härmed vördsamt fästa riksdagens uppmärksamhet på följande: att nämnda vinst erhållits ur sjöfarten, visserligen under för rederierna gynnsamma konjunkturen men på samma gång under de för sjöfolket mest svåra och farofyllda år, då dessa sin plikt likmätigt trots allt i möjligaste mån uppehållit våra maritima förbindelser; att eftersom denna vinst härleder sig från sjöfarten, bör densamma rättvisligen ställas till dennas disposition. Föreningen hemställer vördsamt, att riksdagen måtte på grund av ovanstående besluta, att av dessa medel grundas en sjömanspensionsfond samt att ur denna fond beviljas rederilån mot skälig ränta och säkerhet i fartygen. I ovanstående dispositioner ser föreningen den enda möjliga rättvisa lösningen av frågan om dessa medels disponerande, då sålunda de båda parterna, som direkt medverkat till denna vinsts realiserande, se sig tillgodogjorda. Halmstad den 7 februari 1921. På Halmstads segelfartygsbefälhavareförenings vägnar. T. Jönsson, ordförande.» — Följaktligen står jag inte precis så ensam. Detta är också blott en av de skrivelser, som inkommit till mig. Den var som sagt åtföljd av en anhållan, att jag skulle på lämpligt sätt delgiva andra kammaren densamma. De övriga äro däremot mera personligen riktade till mig och avfattade i brevform, och därför skall jag icke besvära med att uppläsa någon av dem.

Det är naturligt, att jag som bondeman kunde känna mig litet tveksam, om jag var mannen att skriva på en dylik motion, och om jag var mannen att här i kammaren försvara densamma. Jag har nu åtminstone fått svart på vitt från en god del av Sveriges sjöfolk, synnerligast sådana, som idka den mindre sjöfarten, att de helt och hållet se frågan ur den synvinkel, ur vilken jag har sett den. Nu återstår det för kammarens ledamöter att avgöra, huru de se frågan, om de vilja endast och allenast strö ännu några rosor för sjömännen eller om de verkligen vilja göra något reellt för dem, så att Sveriges sjöfolk på samma gång som de minnas denna förskräckliga tid, under vilken Sveriges sjöfolk var så utsatt, även kunna minnas, att just från den tiden uppstod ett litet ekonomiskt stöd för deras ålderdom.

Det är under intrycket av den känslan, som jag, herr talman, ber att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

I detta anförande instämde herr *Persson* i Fritorp.

Herr *Larsson* i Kroken: Herr talman, mina herrar! En blick på föredragningslistan säger mig, att jag bör fatta mig mycket kort, ty tiden går, och vi komma ingen vart. Och detta skall jag

Ang.
beredande av
en grundplåt
till en förbät-
rad sjömans-
pensionering.

(Forts.)

*Ang.
beredande av
en grundplåt
till en förbät-
rad sjömans-
pensionering.
(Forts.)*

göra så mycket hellre, som jag instämmer i vad utskottets ordförande herr Jensen redan har framhållit. Men då jag deltagit i utskottets behandling av denna fråga, vill jag säga några korta ord. Jag får då säga, att det är minsann inte lätt att vara alla till lags. Motionärerna klandra oss för att vi varit för litet tillmötesgående, och herr Nilson i Örebro klandrar oss för att vi varit för mycket tillmötesgående. Han vill ha bort den välvilliga motiveringen. Men för min del kan jag inte se, att det skadar, om den välvilliga motiveringen står där. Vi vilja ge ett erkännande åt våra sjömän för deras arbete under denna svåra tid, då de satt sina liv på spel. Och vi vilja framhålla, att vederbörande myndigheter, då den tiden kommer, att dessa medel, som här är fråga om, skola tagas i bruk, själva böra pröva, huruvida det icke kunde vara lämpligt, att någon viss del avsattes till förbättring av den nuvarande sjömanspensioneringen, till förmån för dem som satt sina liv på spel, icke för en kommande pensionering, som ligger under utredning, utan just för de nuvarande sjömännen, vilka, såsom vi hörde av utskottets ordförande, ha så verkligt små pensionsbelopp, som de för närvarande hava. Det är endast med dessa korta ord jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Det var, herr talman, herr Olsson på Malmöhuslänsbänken, som uppkallade mig.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten därvid, att jag i mitt förra anförande mycket litet ingick på själva realfrågan, utan jag belyste då saken ur budgetär synpunkt. Då nu emellertid herr Olsson rent av uppfordrat mig att ange min ståndpunkt, så skulle jag kunna säga det, att skillnaden mellan utskottet och motionärerna är den, att motionärerna syfta på sjömannens allmänna pensionering, under det att utskottet icke vill taga ståndpunkt till den saken, nämligen därför att den ännu är föremål för utredning. Däremot vill utskottet uttala sig välvilligt för att ett belopp ur krigsförsäkringskommissionens medel skall reserveras till förbättring av den nuvarande sjömanspensioneringen. Det stycke i utskottets motivering, där ett uttalande göres i den riktningen, vill jag ha bort. Jag ber därvidlag att få fästa uppmärksamheten på att enligt gällande bestämmelser åvila kostnaderna för den nuvarande sjömanspensioneringen rederinäringen. Däremot är det annorlunda med den allmänna pensioneringen, rörande vilken man inte vet något om huru den kommer att läggas. Jag anser därför, att riksdagen icke nu bör göra något uttalande därom, att ett belopp bör reserveras för den nuvarande sjömanspensioneringen. Riksdagen kan för övrigt inte göra ett sådant uttalande; det skulle bli blott ett uttalande av denna kammare.

Utskottets ordförande erkände strängt taget det riktiga i mitt resonemang, men sade, att det är ju ingen som bindes här av ett godkännande av vad utskottet här har uttalat. Må vara, att ingen bindes. Men då min uppmärksamhet är fästad på saken, så fäster jag åtminstone personligen den vikten vid ett uttalande från min

sida, att om jag icke blivit övertygad, att den standpunkt jag hade 1921 var oriktig, så vill jag vara bunden av ett löfte, som jag gav 1921, om det framdeles skulle komma att höra till mina åligganden, att pröva saken, när den slutligen föreligger. Att för övrigt nu binda sig för en sak, som ännu inte är aktuell, det kan jag inte finna lämpligt — jag använder ordet binda i allt fall, ty det blir dock i viss mån ett bindande.

Kungl. Maj:t har uppmärksamheten fäst på saken, så något ytterligare behöver i det avseendet icke göras. Enligt min mening tala alltså alla skäl för att kammaren bör bifalla utskottets kläm men med strykande av det stycke i motiveringen, där andra kammaren skulle göra ett uttalande till förmån för att någon del av dessa medel skulle begagnas till den nuvarande pensioneringen, givetvis då med uteslutande av den allmänna pensioneringen. Att så göra finner jag ur sakliga synpunkter så mycket lämpligare, som det här i denna kammare råder så olika meningar i det spörsmålet och det spörsmålet för övrigt ännu inte är utrett.

Nu sade den ärade talaren på Malmöhuslänsbänken, att detta från min sida var ett roskastande, under det att jag förmodar, att den ärade talaren menade, att den standpunkt han intog var att ge sjömännen något reellt. Men det reella, han ville ge dem, var allenast, att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t om en sak, som Kungl. Maj:t i så måtto har sin uppmärksamhet fäst på, att saken är föremål för utredning. Men, säger då den ärade motionären, det är här medel som skulle reserveras för det ändamålet eventuellt. Ja, där äro vi inne på det, att det blir ytterst ett sönderbrytande av budgeten, mot vilket jag tidigare varnat, och som jag försäkrar icke är lämplig eller ändamålsenligt alls, vare sig det gäller pensionering av sjömännen eller pensionering av några andra samhällsgrupper eller över huvud några statsutgifter.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Branting: Herr talman! Ju längre denna debatt fortgår, desto mindre klar synes mig situationen bli. Jag berördes icke alldeles så, att jag kunde instämma i det första resonemang, som fördes av herr Nilson i Örebro, när han ville göra gällande, att därför att det är fullkomligt riktigt — det erkänna alla — att man icke skall avsätta i allmänhet några vissa statsinkomster för vissa ändamål, så skulle man i detta fall vara förhindrad att göra ett uttalande sådant som utskottet här har föreslagit. Ett sådant resonemang kan jag icke vara med på, därför att där tror jag den ärade talaren drev en i sig riktig princip något för långt. Här är ju fråga om en rent tillfällig inkomst, som uppkommit på grund av tillfälliga förhållanden, som ha varit några år och lämnat överskott. Det kan väl då vara mycket naturligt och rimligt, att man tager i övervägande att kanske använda denna inkomst på grund av dess säregna ursprung till något alldeles särskilt ändamål.

Sedan när han nyss yttrade sig, var han inne på helt andra anmärkningar, varför jag blivit något tveksam beträffande utskottets

Ang.
beredande av
en grundplåt
till en förbät-
rad sjömans-
pensionering.
(Forts.)

Ang.
beredande av
en grundplåt
till en förbät-
rad sjömans-
pensionering.

(Forts.)

motivering. Där är jag icke beredd för ögonblicket att säga varken ja eller nej, huruvida denna utskottets formulering står sig. Vad jag föreställer mig både kan och bör samla en majoritet här i kammaren är emellertid önskan att kunna göra någonting för det sjöfolk, som har varit så förtjänstfullt i sin verksamhet under krigsåren och som har därvid på ett alldeles särskilt sätt icke bara hedrat det svenska namnet utan verkat för att vi verkligen kunnat gå igenom dessa krigsår på ett något så när drägligt vis, vilket vi icke utan deras självuppooffrande verksamhet kunnat göra. Det är den synpunkten, som lett motionärerna, och för detta förtjäna de all heder. Det är den synpunkten, som också lett utskottet, fastän det ansett, att bestämmandet av beloppet borde ske vid en något senare tidpunkt och därför icke kunnat följa motionen.

Nu göres anmärkning mot det uttryck, som är kursiverat här i utskottsutlåtandet, »den *nuvarande* sjömanspensioneringen», att det skulle kunna tolkas på sådant sätt, att endast avse den pensionering, som påvilar rederierna. Jag tror icke det är meningen, men skulle en sådan tolkning vara möjlig, så vore det naturligtvis knappast överensstämmande med kammarens avsikt, om den skulle bifalla utskottets hemställan.

Jag kan därför i det läge, frågan kommit nu under debatten knappast komma till annat resultat än att det bör ske en återremiss av ärendet till utskottet för att taga i övervägande de synpunkter, som här framförts, och för att komma med ett förslag, som skulle kunna vinna mera allmän anslutning än för närvarande synes kunna uppnås. Därför herr talman, skall jag med hänsyn till förhållandena, sådana de ligga, be att få yrka återremiss.

Herr Thore: Herr talman! Efter det senaste yttrandet av herr Branting tror jag saken ligger så, att jag skulle kunna vara med om återremissyrkandet därifrån.

Emellertid vill jag rätta ett misstag, som insmugit sig under debatten först i herr Nilsons i Örebro och sedan herr Brantings anförande, nämligen att rederierna skulle bekosta den nuvarande pensioneringen av sjömän. Så är icke förhållandet, utan det är en statlig förmån, som sjöfolket fått på grund av att de sedan 50 år tillbaka måst avstå från dessförinnan gällande förmåner, nämligen att få tullfritt införa en del gods till riket. Denna förmån avskrevs, och i stället upprättades en pensionering.

Jag skall, herr talman, icke vidare gå in på saken, utan ber att få förena mig med den föregående ärade talaren i hans yrkande om återremiss till utskottet.

Herr Lindman: Herr talman! När frågan blivit väckt om återremiss av ärendet vill jag säga, att jag däri gärna instämmer, men innan en återremiss sker, skulle jag vilja uttala några ord om min syn på saken. Det är den, att man bör ovillkorligen kunna säga sig, att då här uppkommit ett överskott på denna krigsförsäkring, så är det icke något orimligt utan tvärtom rimligt och billigt och riktigt, att nå-

gon del av detta kan komma ett sadant ändamål till godo som här är fråga om, nämligen sjömanspensioneringen. Ty däri äro vi alla överens, att sjömännen gjort en insats under svåra och farliga förhållanden, som är värd allas vårt erkännande och som vi gärna vilja erkänna. Följaktligen menar jag, att det bör icke vara något orimligt i, att man använder en del av detta till ändamålet i fråga. Nu hörde jag herr Nilson i Örebro i sitt första anförande säga, att man skall icke bryta sönder budgeten. Detta har även jag gjort mig till talesman för i denna kammare, och det även vid innevarande riksdag. Men jag kan icke förstå riktigt, att herr Nilson har rätt i att det äger tillämplighet i detta fall, därför att när man talar om att man icke skall bryta sönder budgeten, utan att vissa inkomstposter skola täcka vissa utgifter, så äger ju det icke någon egentlig tillämplighet på det fall, då det uppkommit under krigs- och kristid en besparing, d. v. s. något alldeles extra ordinärt, att man använder något av detta till en fond eller rättare sagt bevarar någon del därav för framtiden, när det blir fråga om en mera utsträckt pensionering av sjömännen.

Ang.
beredande av
en grundplåt
till en förbät-
rad sjömans-
pensionering.
(Forts.)

Jag har, herr talman, velat säga detta, innan ärendet återremitteras, som jag hoppas kammaren gör, och jag instämmer alltså i herr Brantings yrkande.

Herr förste vice talmannen H a m i l t o n: Herr talman! I budgeten är ju upptaget 20 miljoner kronor som statsinkomst av det överskott, som beräknas uppstå efter krigsförsäkringskommissionens avveckling. Utöver detta belopp hoppas man åtminstone, att något mera skall finnas i behåll, och från olika håll har ju motionerats om att taga överskottet i anspråk. Jag vill minnas, att tre förslag äro framställda i den vägen, bland annat att visst belopp skulle avsättas för försäkring av fiskarnas båtar och redskap. Och på annat håll har man motionerat om att överskottet skulle överföras till rederilånefonden. Det förefaller mig fullkomligt klart och tydligt, att av detta belopp någon del åtminstone bör — om överskott kommer att finnas — utgå för pensionering av sjöfolket. De ha ju varit de, som offrat sig mest för att under en svår kristid tillgodose vårt behov av livsmedel. Jag skulle därför gärna vilja vara med om att riksdagen beslutar, att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att något belopp tillförsäkras dem. Och jag hoppas också, att betänkandet återremitteras till utskottet, och att utskottet skall komma fram med ett förslag i den angivna riktningen, som vi kunna antaga. Jag tror icke saken nu ligger så till, att vi kunna gå med på utskottets förslag och icke heller på motionen.

Jag ber därför, herr talman, att få förena mig om yrkandet på återremiss.

Herr J e n s e n: Herr talman! Herr Branting fäste uppmärksamheten på ordet *nuvarande* sjömanspensionering. Det är helt naturligt så, att den gång det stora pensioneringsförslaget kommer att föreläggas riksdagen, alltså när hela planen för detsamma blir uppbyggd, kommer det att åtföljas av ett s. k. övergångsstadgande för

*Ang.
beredande av
en grundplåt
till en förbät-
rad sjömans-
pensionering.*

(Forts.)

dem, som vid det tillfället äro hunna till sådan ålder, att det uppstår ekonomiska svårigheter för dem att gå in i det *nya* pensionsreglementets förhållanden. På det sättet får man tolka ordet *nuvarande* sjömanspensionering.

Herr Branting har yrkat på återremiss till utskottet. Jag tror icke man efter debatten här i dag kan vinna någonting med en dylik men vill för min del icke motsätta mig densamma, om kammaren beslutar en sådan återremiss.

Jag ber dock att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Thorsson: Herr talman! Jag ber att med några ord få stryka under vad herr Nilson i Örebro framhållit, att man icke kan behandla denna fråga på det sättet, att man kan utbryta dessa 20 miljoner kronor, som lämnats i överskott på krigsförsäkringskommissionens verksamhet, ur sitt sammanhang med budgeten och säga, att de skola användas till ett visst ändamål. Det är ju så, att statsverket vid bildandet av denna krigsförsäkringskommission genom riksdagen åtagit sig en bestämd utgiftssumma. Riksdagen har iklätt sig att garantera vissa miljoner kronor för den händelse det uppstod någon förlust på kommissionens verksamhet. Sedan medgav riksdagen, att redarna skulle slippa inbetala mer än den ena fjärdedelen i kontant premie på de gjorda försäkringsbeloppen, och de återstående tre fjärdedelarna skulle inlevereras i form av reverser. Detta har måhända i någon mån inverkat på de tillämpade fraktsatserna. Men i allmänhet måste ju dessa ha beräknats med tanke på, att det vilade en betalningsskyldighet även för de återstående tre fjärdedelarna. När det nu är på det viset, så har ju faktiskt allmänheten under verksamhetens uppehållande fått betala sådana fraktkostnader, som skulle täcka den högre avgiften i stort sett. Statsmakterna ha i verkligheten berett sjöfartens målsmän en icke oväsentlig ekonomisk fördel som förpliktar dessa till viss skyldighet emot sjöfolket även i fråga om understöd till deras pensionering. Att under sådana omständigheter säga att statsverket skulle vara särskilt förbundet att av nu diskuterade inkomster avstå en viss del för pensionsändamål, kan jag för min del icke vara med om.

Då det nu har gjorts ett återremissyrkande, så kan jag förena mig därom, ehuru jag icke förstår huru detta skall kunna klara frågan, men jag vill bestämt framhålla, att jag icke kan dela den uppfattningen, att man skall gå på detta återremissyrkande för att staten skall avstå från vad som kan betraktas vara dess rättmätiga tillgång. När spörsmålet om sjömanspensionering föreligger till lösning i riksdagen, så kan jag väl icke tänka mig, att riksdagen skall ställa sig ovilligare att upptaga den frågan till allsidig prövning och vid det tillfället också taga med i beräkningen den uppoffring, för det allmännas bästa, som sjömännen under sitt farofyllda arbete utfört. Jag har den bestämda tron, att riksdagen skall pröva det ärendet oberoende av om på förhand medel avsatts till ändamål, om vilka det ännu pågår utredning.

Jag har dock velat fästa uppmärksamheten vid, att om det verkligen skall vara tal om att någon part skall i föreliggande fall visa någon särskilt ömmande känsla mot sjömännen, så måste det i lika hög grad vila på den part, som under tidens lopp satts i tillfälle att debitera högre fraktkostnader än de annars skulle ha gjort. om den verkliga kostnaden varit fixerad i det belopp, som de fått kontant inbetala.

Ang.
beredande av
en grundplåt
till en förbät-
rad sjömans-
pensionering.
(Forts.)

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke inlåta mig vidare i svaromål gent emot herr Nilson i Örebro och senast herr Thorsson om den här saken, men så mycket kan jag säga, att all erfarenhet ger vid handen, att har man redan använt eller, som vi bruka säga, slagit ihjäl ett visst kapital, som uppkommit på en viss sak, så är det nog mycket svårare att sedan få ett anslag till samma sak. Jag tror verkligen det icke skulle skada, om man något såge efter, att man icke konsumerade alla sådana tillfälliga inkomster i stort, så att det ingick i budgeten med detsamma, utan såge något till på vad sätt de äro uppkomna. Men det blir ju en andrahandssak här.

Nu talade herr Branting om att det var någonting oklart beträffande den nuvarande pensioneringen. Såvitt jag vet, finns intet åläggande för skeppsrederierna att bekosta någon pensionering. Jag tror också utskottet hade den meningen, att det skulle gälla den nuvarande handelsflottans pensionsanstalt, som riksdagen redan för två år sedan har underkänt. Det var det hela, och det tror jag ännu var meningen.

Nu vill jag blott säga, att efter den diskussion, som här förekommit, och efter det stöd, som den tanke, som vi i vår motion sökt så gott vi kunnat giva uttryck åt, har vunnit från så framstående riksdagsmän, så få vi vara mer än väl belåtna. Och jag hoppas, att efter de uttalanden, som här äro gjorda, skall icke frågan dö bort utan de svenska sjömännen kunna förvänta, att de icke helt och hållet bli bortglömda utan ha något reellt att vänta.

Därför, herr talman, skall jag be att få återtaga mitt yrkande och förena mig med dem, som yrka återremiss.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr E. A. Nilson i Örebro under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o) bifall till yrkandet om ärendets återförvisande till utskottet för förnyad behandling; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 9

Vidare förelåg till avgörande andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skri-
velse till Kungl. Maj:t angående befrielse för innehavare av jord.
från vilken landskyldsskatt utgår, från utgivandet av sådan skatt.

Ang. befrielse
för vissa jord-
innehavare
från utgivan-
det av land-
skyldsskatt.

Ang. befrielse
för vissa jord-
innehavare
från utgivan-
det av land-
skyldsskatt.

(Forts.)

I anledning av en inom andra kammaren av herr *Osberg* väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 1, hemställde utskottet, att andra kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligaste sättet att befria innehavare av jord, å vilken landskyldsskatt påvilade, från denna pålaga.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, anförde:

Herr Rydén: Herr talman! Det kan ju synas vara för-
mätet att gent emot ett enhälligt utskott framställa invändningar,
vilka eventuellt föranleda ett yrkande, som går emot utskottets.
Men jag har den uppfattningen, att det föreliggande utlåtandet åt-
minstone icke bör bifallas av kammaren, utan att man litet övervä-
ger de konsekvenser, som ett bifall till utskottets förslag skulle in-
nebära.

Inom parentes vill jag påpeka, att vi ha i detta utlåtande —
för den som läser historiken i detsamma — ett talande exempel på
risken av att tillfälliga utskott — eller andra utskott med för res-
ten — alltför lättvindigt ställa sig gynnsamma till ett förslag,
exempelvis genom att lämna en gynnsam och välvillig motivering.
Nu ligger detta ärende så, att år 1918 gjorde samma motionär, som
i år har motionerat i fråga om landskylden i Bohuslän, framställ-
ning om möjlighet att avlösa landskylden efter samma grunder,
som gälla för avlösning av frälseränta. Men då motionen kom till
fjärde tillfälliga utskottet vid 1918 års riksdag, så säger utskottet
ungefär så här: Vi anse det enklaste sättet att ordna detta vara att
avskrivna hela landskylden. Och i andra kammaren lämnade man
motiveringen i fråga utan erinran. Så har motionären i år följt
denna anvisning samt i stället för att begära avlösning begärt av-
skrivning av dessa, som det heter, »orättvisa pålagor». Inom ut-
skottet har man tydligen ansett i år, att eftersom inga invändningar
gjordes 1918 mot det dåvarande tillfälliga fjärde utskottet, så har
man varit bunden, och så har utskottet tillstyrkt denna motion och
följaktligen tillrätt kammaren att gå in för, som det heter i motive-
ringen, en »avskrivning» av dessa i regel mycket små skattebelopp.

Jag skulle nu vilja framhålla, att detta ärende synes mig vara
av ganska stor både ekonomisk och principiell innebörd. Ty frå-
gan om landskylden i Bohuslän är bara en mindre del av ett komp-
lex av problem, som rulla upp sig, när vi tänka på de onera av olika
slag, som ännu vila på jorden i olika svenska landskap.

Landskyldens uppkomst är säkerligen historiskt sett mycket
växlande. Namnet, som torde vara liktydigt med det gamla sven-
ska avrad, förekommer i de gamla norska landskapen, medan i de
gamla danska landskapen motsvarande pålaga kallas landgille. Del-
vis torde utskylden i fråga ha sin upprinnelse från herredagen i
Odense 1527, när reformationen skulle genomföras i Danmark. Det
var fråga om, huruvida man skulle verkställa en kyrklig reduktion

eller icke. Från böndernas sida fordrades då, att den mängd bondehemman, som under medeltiden donerats till kyrkor och kloster, skulle återgå till bondejord, liksom frälsemännen höllo sig framme i fråga om frälsejorden. Herredagen tillmötesgick framställningen från böndernas sida på så sätt, att den jord, som det här var fråga om, återlämnades till bönderna, men bönderna skulle för framtiden betala en avgift i olika persedlar. I de norska landskapen blev den kallad landskyld. Sedan har denna skatteform under tidernas lopp kommit att påvåla vissa jordar. När dessa landskap övergingo till Sverige, förekom i fredsslutet en punkt, att Sverige skulle respektera de gamla bestämmelserna å förevarande område.

I fråga om, den bohuslänska landskylden är det visserligen så, att det gäller i allmänhet rätt små belopp, rent löjliga belopp, i vissa fall ända ned till 1 öre, som kunna påvåla ett hemman. Men det är också större belopp, och de utgå då i allmänhet till prästernas avlöning eller också — i två fall — till Hvidtfeldska stipendieinrättningen. Emellertid är det klart, att statsmakterna ansett, att man borde bereda dem, som voro skyldiga att erlägga landskyld, tillfälle att avlösa landskylden. Och för detta är det genom, jag vill minnas, 1908 års kungörelse i ämnet, ordnat så, att var och en bohuslänsk bonde, på vars jord vilar landskyld har rättighet att avlösa denna påлага mot inbetalande av densammas belopp kapitaliserat efter 5 %. Den som har ett öres landskyld kan alltså genom att inbetala 20 öre till myndigheterna bli fri för all tid från denna avgift. Och den som har 50 öres landskyld blir fri genom erläggande av däremot svarande 10 kronor. *Avlösning* är den gamla formen, under vilken man hittills här i Sverige försökt få bort gamla egendomliga pålagor på jorden. Och man har i allmänhet sökt ställa det så litet betungande som möjligt för jordägaren, när han skall verkställa denna avlösning.

Men däremot är det givetvis en helt annan sak, när man går in på problemet om *avskrivning*. Nu vet man icke, såvitt jag känner, huru stor landskylden är för närvarande i Bohuslän. Det fanns en utredning för omkring 25 år sedan, som uppgav mellan 2,000 och 3,000 kronor som det samlade beloppet. Med nuvarande markegång torde väl det beloppet vara icke så litet högre: man kan väl säga, att det är fråga om några tusen kronor om året från 600 — 700 hemman i Bohuslän. Och det är givetvis så, att när de gamla löneregleringarna för prästerna upphöra, så ingår landskylden till övriga medel i församlingen för prästlönernas bestridande eller kyrkofonden. Då skulle det nu efter utskottets förmenande ordnas på det sättet, att staten skulle befria bönderna från att betala landskyld, men staten skulle givetvis i sin ordning betala till vederbörande pastorat eller kyrkofonden, respektive Hvidtfeldska stipendieinrättningen ett belopp, som kapitaliserat väl går till åtminstone 100,000 kronor eller något sådant — man kan icke säga huru mycket, innan man får höra, vilket belopp det går till efter nuvarande markegång. En sådan summa är ju icke oöverkomlig.

Ang. befrielse
för vissa jord-
innehavare
från utgivan-
det av land-
skyldsskatt.

(Forts.)

*Ang. befrielse
för vissa jord-
innehavare
från utgivan-
det av land-
skyldsskatt.*

(Forts.)

Men vad utskottet alldeles förbisett är, att denna fråga är, som jag nyss nämnde, bara en liten detaljfråga i det stora komplex av olika arter av onera, som vidlåder jord här och var i Sverige. Jag har förut nämnt, att i Skåne, Halland och Blekinge ha vi en motsvarande pålaga: landgillet. Beträffande den är det ordnat såsom i Bohuslän, att jordägaren äger rätt att efter samma rimliga grunder avlösa pålagan. Men det synes mig vara klart, att går riksdagen in för att efterskänka eller avskriva landskylden i Bohuslän, så måste därav följa, att landgillet i de gamla danska landskapen på samma sätt avskrivs, genom att staten satsar — huru många hundra tusen kronor kan man icke yttra sig om, innan man har utredning om saken.

Men härtill kommer, att i de gamla svenska landskapen finnes en visserligen icke kyrklig avgäld — ja, kanske den någon gång kan vara kyrklig — nämligen frälseräntan, som är av ofantligt mycket större dimensioner än landskylden och landgillet. År 1909 taxerades frälseräntorna till nära 3 miljoner kronor. Genom 1912 års riksdags beslut är det så ordnat, att frälseränta får avlösas efter lindriga grunder: staten betalar en fjärdedel av avlösningssumman, och sedan får räntegivaren betala de tre fjärdedelarna genom amortering. Men avlösningsprincipen är den av riksdagen fastställda, och det har aldrig varit tal om att efterskänka eller avskriva frälseräntorna.

Jag skall nämna några exempel för att visa, hur orättvist det skulle komma att i realiteten verka, om riksdagen ginge in på principen om avskrivning, när det gäller landskylden och eventuellt sedermera landgillet, men håller på avlösning, när det gäller frälseräntor. Om jag tager ett län som Göteborgs och Bohuslän, som har denna lilla landskyld, så funnos där år 1909 icke frälseräntor till större sammanlagt taxeringsvärde än 2,100 kronor. Men i Uppsala län fanns det frälseräntor till sammanlagt över 600,000 kronors taxeringsvärde och i Stockholms län över 700,000 kronors taxeringsvärde. Då skulle bönderna i de gamla svenska landskapen — d. v. s. icke norrlandslandskapen, ty de ha i stort sett varit oberörda av frälseräntorna — avlösa sina frälseräntor, medan bönderna i de gamla norska och danska landskapen skulle få sina motsvarande avgälder avskrivna, eller också skulle man även avskriva frälseräntorna, och staten skulle påtaga sig kostnaderna därför. Men då inträda åter andra orimligheter. Sedan 1912 års lag genomfördes, har en hel del av dem, som haft frälseräntor, som belastat deras jord, begagnat tillfället att avlösa dessa onera, men en del räntor är kvar oavlösta. Hur har utskottet tänkt sig, att man skall göra i detta fall? Hur skall man förfara i detta fall, så att det blir rättvist? Skola de, som haft rätt att avlösa dessa räntor, men icke begagnat sig därav, nu få dem avskrivna? Huru skall man då förfara med dem, som begagnat sig av avlösningsrätten?

Men ämnet är icke på långt när uttömt med detta. Vi ha en sådan institution som Danvikshemmanen här i Stockholmstrakten.

Jag skulle vilja fråga fjärde tillfälliga utskottet, hur det tänkt ställa sig till de i vissa fall mycket betungande avgälder, som påvåla dessa hemman. Hur tänker man göra med dessa? Skola dessa avgälder också avskrivas och efterskänkas och skall staten betala ut alla de pengar, som härför skulle fordras, eller skola de människor, som hava jord, tillhörande Danvikskomplexet, ställas i en annan ställning än de bönder i Bohuslän och Skåne, som ha att erlagga landskyld eller landgille?

Ang. befrielse för vissa jord-innehavare från utgifnad av land-skyldsskatt.

(Forts.)

Jag har, herr talman, haft anledning att något övertänka dessa problem på grund av prästlöneregleringsarbetet, som påvilat mig under en tid, och jag kan icke se, att denna sak är så enkel, som 1918 års fjärde tillfälliga utskott tänkte sig att döma av dess utlåtande, och vilket andra kammarens fjärde tillfälliga utskott i år ansett sig bundet av. Jag kan därför för min del icke tillstyrka, att kammaren bifaller det föreliggande utskottsbetänkandet sådant det nu föreligger. Jag kan icke tänka mig, att det är lämpligt att här gå med på någonting, innan man har en utredning och ser vad detta i verkligheten kommer att medföra med hänsyn till alldeles solklara konsekvenser, såvitt det gäller andra delar av riket. I det skick, vari ärendet nu föreligger, och då jag icke kan ifrågasätta att betunga fjärde tillfälliga utskottet med att verkställa en så invecklad kameral utredning som här skulle behövas, hemställer jag om avslag å utskottets hemställan och å motionen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr O s b e r g: Herr talman, mina herrar! Jag kan inte förstå, att herr Rydén talat på det sätt han gjort, när han klandrat utskottet. Jag vill säga herr Rydén, att jag knappast vågat tro, att man skulle kunna utan vidare avskriva denna landskyld. När jag motionerade i frågan 1918 och fjärde tillfälliga utskottet behandlade detta spörsmål, sade utskottet, att det riktigaste vore att avskriva hela landskylden. Jag hade annars knappast tänkt mig att göra en sådan framställning. När jag vid denna riksdag motionerade i ämnet, hänvisade jag till detta utskottsutlåtande. Jag hade tänkt, att man i huvudsak skulle kunna hava samma former för avvecklingen av denna landskyld som i fråga om avlösning av frälseräntor och att samma regler skulle gälla.

Nu säger herr Rydén: varför hava icke de, som äro betungade med landskyld, utnyttjat den rätt, att avlösa denna avgäld, som tillkom vid 1908 års riksdag? Jag har talat vid flera innehavare av jord, å vilken landskyld utgår, och de hava sagt, att det icke är med deras fördel att företaga en sådan avlösning, därför att räntesatsen är satt så pass lågt som till 5 procent, och det verkar ännu mycket tyngre nu, när vi haft högkonjunktur och när avlösningen skall ske efter de sista tio årens medelmarkegångspris. Jag undrar, vad herr Rydén skulle säga, om han köpt en egendom i Bohuslän och hade fått sig pålagd en sådan landskyld utan att veta om det ringaste. Ty de

*Ang. befrielse
för vissa jord-
innehavare
från utgifvan-
det av land-
skylsskatt.*

(Forts.)

flesta icke haft minsta kännedom om att en sådan avgäld påvilade deras egendom, då de köpte den. Den kommer icke till synes i skattsedeln, utan de få ett vanligt kvitto, och en säljare bryr sig aldrig om att visa fram ett sådant kvitto. De få denna utgift som en present, som de på förhand icke veta av.

Det förvånar mig, att herr Rydén vill tala för att bibehålla en sådan sakernas ordning som denna landskyld. Vi sträva ju alla i vår tid för att försöka utjämna skattebördorna. Hade det varit så, att denna landskyld hade varit en allmän skatt, som gällt för hela provinsen, hade jag icke sagt något om det, ty då hade den, som köpt en gård, vetat att den var behäftad med denna utskyld, men så är det icke. Jag försäkrar herr Rydén, att de flesta av dessa personer ha blivit lurade vid köpet av sina egendomar.

Vad utskottet sagt här tycker jag kammaren borde kunna gå med på, då det endast begäres skrivelse om att det måtte ske en utredning angående lämpligaste sättet att befria dessa jordägare från landskyld. Jag har talat vid flera av dessa jordägare, och de säga, att de äro villiga att erlægga sin tribut, men de anse, att i synnerhet nu, när markegångssättningen blivit så hög, hava de icke någon fördel av att nu begagna sig av en dyr avlösningsrätt, de ha i många år haft vetskap om, att de enligt 1908 års riksdags beslut kunna få avlösa denna skatt efter 5 procents räntefot. Hade man satt räntefoten till 10 å 12 procent, skulle man kunnat vara med om avlösningen och det är just detta man skulle försöka åstadkomma genom en utredning.

Nu har herr Rydén talat om landgillet. Jag skulle för min del vilja vara med om att vi skulle få bort även denna gamla betungande grundskatt, som står i vägen och kan i viss mån betraktas som orättvis. Låt oss få bort dessa grundskatter så fort som möjligt, och låt oss hålla oss till enhetliga skatteprinciper. Jag kan icke förstå vad det skulle medföra för olägenheter, om riksdagen ginge med på den framställning, som vederbörande utskott har gjort. Jag är säker om att denna fråga kommer icke att dö bort, även om den i dag avslås, utan den kommer igen, ty sådana här orättvisa saker måste föras fram, till dess det sker rättvisa, och om man nu går med på denna utredning, är väl icke någon olycka skedd, i fall vi gå igenom saken allsidigt och komma fram till en sådan lösning, att jordbrukarna kunna känna sig rättvist behandlade.

Herr Rydén talade om öresavgifter. Är det något att resonera om; det är ju rena gycklet. Det finns 665 egendomar, som äro behäftade med landskyld. 323 av dessa egendomar ha att erlægga 25 öre och 17 egendomar endast 1 öre. Men det är dem, som ha de största avgifterna, vilka jag här talar för. Där det blott gäller en bagatell, antingen de få avlösa räntan eller bli helt fria från den, är av underordnad betydelse.

Jag ber att få på det varmaste vädja till herrarna i kammaren att gå med på den framställning, som utskottet gjort. Jag kan försäkra herrarna, att det ligger ingen orättvisa utan full rättvisa i en sådan åtgärd. Det är icke, som sagt, min mening att genom

en sådan utredning komma till det resultatet att helt befria dessa personer, utan det bör väl bli någon utgift, i likhet med vad fallet är beträffande frälseräntors avlösning. Detta har varit min ursprungliga avsikt, och jag står för den ännu. Jag har talat vid många av dessa, som hava sådan landskyld att erlægga, och de äro villiga att gå med på en sådan anordning. Det borde väl icke vara omöjligt, att gå med på en framställning som denna. Jag tycker, att vi skola försöka så mycket som möjligt att bliva av med denna orättvisa skatteform, ty det är ju så, att nästan alla som köpt sådana hemman, som varit behäftade med denna skatt, blivit lurade vid köpet av egendomen.

Ang. befrielse
för vissa jord-
innehavare
från utgifvan-
det av land-
skyldsskatt.

(Forts.)

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pehrsson i Göteborg: Jag skulle gentemot vad som här yttrades av den senaste talaren endast vilja hänvisa till den mycket fullständiga och klara utredning i detta principspörsmål, som gavs av den förste talaren i denna fråga. Jag har också under några år haft tillfälle att syssla med sådana frågor i sammanhang med prästlöneregleringen, och jag vill därför även draga mitt strå till stacken med avseende på frågans nuvarande läge och dess lösning.

Det är dock, det får man bestämt bemärka och beakta, en betydlig skillnad mellan det yttrande, som motionären här i dag haft, och hans motion samt utskottets hemställan. Han vill, att samma sätt skall tillämpas beträffande avlösning av landskylden, som är bestämt i fråga om frälseräntorna, under det att man i utskottets utlåtande ställer det på avskrivning. Hur denna avskrivning skall tillgå, har man icke sagt, men avlösning och avskrivning äro dock tvenne vitt skilda former. Naturligtvis kan väl knappast en avskrivning utan vidare komma i fråga; det har aldrig förekommit eller satts i fråga, när det gällt sådana saker — jag hänvisar i detta avseende till frågan om grundskatternas avskrivning vid de båda tillfällen, denna varit före — utan här förutsattes väl således ett statens ingripande, så att staten träder emellan vid denna avlösning. Men man öppnar härigenom en väg, som drager med sig mycket betydande konsekvenser, som man måste se på, ty det som det här gäller är ju ganska små summor, men komma vi in på landgillet, som är av alldeles samma natur, ehuru det bär annat namn, därför att det gäller de gamla danska provinserna och icke såsom här de norska, då stiga summorna till betydligt större belopp.

En sådan utredning borde hava lämnats, att riksdagen verkligen vetat, vad den går med på, när det gäller avskrivning. Det är således mot detta utskottets förslag, som oppositionen här i dag framför allt riktar sig.

Så skulle jag kunna lämna — men det kanske är motionären och utskottet redan bekant — en upplysning om vad som för närvarande åtgöres i kammarkollegium. Där är under de sista månaderna igångsatt en utredning, som tagit mera praktisk form, än vad utredningar vanligen bruka få i sådana fall. Den avser nämligen,

Ang. befrielse
för vissa jord-
innehavare
från utgivan-
det av land-
skyldsskatt.
(Forts.)

att kammarkollegium skall tillstålla varje enskild skattskyldig, vilken det åligger att betala landskyld, ett meddelande, vad han skulle enligt nu gällande bestämmelser ha att betala, i händelse han ville låta denna skatt avlösas. Det har naturligtvis under de föregående åren för ett stort flertal i alla fall gällt mycket små summor, och det är förenat med mycket mera besvär att få avlösningen ordnad än att betala dessa få kronor eller ören. Jag vet visst, att det finnes de, för vilka det går till större summor. Jag kan icke beräkna, hur mycket markegångspriserna stigit i Bohuslän sedan sista utredningen, men jag har uppgifter, som visa, att denna avgäld förut uppgick för kyrkolandskylden, som går till kyrkorna, till 261 kronor, och för den s. k. prästlandskylden, som går till prästerna, till 2,407 kronor 28 öre. Jag tror icke, att det kan ha blivit så stor ändring i medelmarkegångspriset, att det kan vara alltför stor åtskillnad och bliva alltför stora summor nu. Jag tror därför, att man skulle kunna låta tills vidare bero och se, vad kammarkollegii försök att ordna denna sak kan leda till. Jag vill också för att ställa frågan riktigt på rätt bog säga, att dessa medel, som nu gå under beteckningen prästlandskylden, gå icke till prästerna utan till respektive församlingar. Ty näst efter uttaxering intill 30 öre per bevillningskrona och ingående arrendeavgifter komma avgälder. Under rubriken avgälder har åtminstone prästlöneregleringssakkunniga och sedan departementet ansett, att denna landskyld borde upptagas. Det är således här en sak, som gäller *församlingarna* och deras rätt. Den största inkomst som någon församling i Bohuslän har av detta — jag vill icke nämna församlingens namn, därför att kanske mitt minne kan slå fel — utgör 517 kronor. Om jag icke misstager mig, var den minsta summa som tillfördes en församling genom landskylden 4 öre. Det varierade således mellan dessa summor.

Jag skulle gärna ha velat yrka återremiss, ty för att få denna fråga så klarlagd, att man vet, vad man beslutar, när utskottet nu har lagt saken på avskrivning, hade jag gärna velat, att den utredning som motionen och utskottsutlåtandet avse, hade omfattat även landgillet, då landgillet icke är annat än namnet på samma sak i de förutvarande danska provinserna. Ty utan att se dessa båda saker i ett sammanhang, kan man dock icke bedöma frågan. Då jag nu icke yrkar återremiss, så är det därför, att då nu en utredning på det praktiska sätt, som här har talats om, sker från kammarkollegii sida, synes det mig vara enklast att vänta och se, vad detta kan innebära.

Jag vill alltså förena mig med den första ärade talaren i denna fråga och yrka avslag på motionen.

Herr Sköld: Herr talman, mina herrar! Herr Osberg tyckte, att det icke var så farligt för oss att tala om denna landskyld, som icke bo i Bohuslän och icke beröras därav. Jag vill gentemot detta säga, att nog är det väl så, att vi såsom riksdagsmän och som representanter för den svenska staten kan komma att bliva berörda av ett bifall till utskottets hemställan.

Jag skulle för min del ha kunnat låta bli att yttra mig, om det icke hade varit så, att herr Rydén givit en framställning, som jag för min del anser vara något väl kategorisk. För mig ligger icke saken så, att jag antingen kan gå med utskottet och säga, att denna landskyld skall avskrivas eller också gå med på vad jag fann vara herr Rydéns mening, nämligen att denna landskyld skall avlösas, ty för mig ligger saken icke alls klar. Om det är så, att landskylden har en ursprunglig skattekaraktär, bör den enligt mitt förmenande avskrivas. Är det emellertid så, att landskylden vilar på ett privaträttsligt avtal någon gång långt tillbaka i tiden, bör den givetvis avlösas. Den saken är emellertid enligt mitt förmenande icke utredd. Den enda utredning, som jag känner till, är den som gjordes av kammarkollegium år 1894, och där är det icke riktigt klart, vad man anser om den saken.

Ang. befrielse för vissa jord-innehavare från utgåendet av landskyldsskatt.
(Forts.)

Såsom saken nu ligger, förefaller det likväl mig, som om det finnes en viss jämförelsepunkt mellan de s. k. skattefrälseräntorna och denna landskyld, och skulle det vara riktigt, så har givetvis herr Rydén rätt. Det är därför för mig klart, att om man blott kan frukta, att det finnes en rent principiell förbindelse mellan landskylden och frälseräntorna, så kan man icke gå med på utskottets hemställan. När man ser, att denna avgäld icke blott utgår till kyrkor och prästerskap utan att den i vissa fall tillfaller boställshavare och i andra fall kyrkoherdeänkor, då tycker jag, att man till och med kan frukta än mer, att man icke kan överskåda det prejudice- rande sammanhang, som kan finnas emellan denna landskyld och till och med frälse-skatte-äntorna. För mig ligger denna sak mycket dunkel. Det finnes icke klart påvisat, huru landskyldens ursprungliga karaktär egentligen gestaltat sig, och därför är det omöjligt för kammaren att gå åstad och bifalla utskottets hemställan, som ju innebär ett principuttalande från riksdagens sida, att denna landskyld skall avskrivas.

Från början hade jag egentligen tänkt att framställa ett annat yrkande, nämligen om en utredning, där man först och främst toge sikte på att få utklarat landskyldens rättshistoriska karaktär för att därefter med utgångspunkt därifrån föreslå de åtgärder som kunna komma ifråga. Men när vi nu hört, hur saken ligger hos kammarkollegium, när vi hört, att kammarkollegium tänker tillställa var och en som är skyldig att betala landskyld ett meddelande om att han kan få avlösning på grunder som riksdagen förut beslutat, så tror jag, att det är bäst, att riksdagen avvaktar resultatet av detta förfaringssätt. Det är självklart, att går riksdagen nu åstad och fattar ett beslut om avskrivning, så kommer det naturligtvis att innebära, att ingen människa som har landskyld att betala reflekterar på någon avlösning, ty de ha då ett litet hopp om att en gång i framtiden kunna helt och hållet slippa undan.

Herr talman! På grund av den uppfattning jag här ovan givit uttryck åt, ber jag att få förena mig om avslagsyrkandet.

Herr talmannen, som under herr Skölds anförande återtagit ledningen av förhandlingarna, gav härpå ordet till

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 17.

Ang. befrielse
för vissa jord-
innehavare
från utgivan-
det av land-
skyldsskatt.
(Forts.)

Herr J e n s e n, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Den föreliggande frågan är icke en fråga av i dag, utan sedan ett trettio-tal år har den upprepade gånger varit föremål för riksdagens be-handling.

Redan 1890 väcktes i denna kammare en motion om utredning av förhållandet med den i Bohuslän utgående landskylden till kyrkor och prästerskap. Motionen avlogs emellertid vid detta tillfälle. Påföljande år förnyades motionen, och statsutskottet, som då hade den till behandling, tillstyrkte en skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet. År 1898 avgav Kungl. Maj:t en proposition, vari föreslogs friköpning från utgivande av landskyld mot erläggande av ett belopp som i årlig ränta efter fyra procent avkastade en summa lika med land-skylden. Denna kungl. proposition bifölls av riksdagen. Vid pro-positionen var fogad en ytterst intressant redogörelse, som var upp-gjord av kammarkollegium. Av denna utredning framgick, att hela den skattessumma det här gäller utgjorde 2,407 kronor 28 öre. Hela antalet skattskyldiga jordegendomar, som denna skatt påvilade, ut-gjorde 665, och av dessa 665 skattskyldiga egendomar var det 17, som hade ett öre att betala, och 325, som det vilade en sådan skatt på mellan 1 och 25 öre. 465 egendomar hade en skattepåлага uppgå-ende till högst 1 krona. Delar man hela skattebeloppet med antalet skattskyldiga egendomar eller 665, så får man i genomsnitt en skatt-skyldighet av omkring 3 kronor och 50 öre per skattskyldig egen-dom. År 1908 förelåg en ny kungl. proposition, i vilken föreslogs, att räntesatsen skulle höjas från 4 till $4\frac{1}{2}$ %. Samtidigt väcktes motion om att denna räntesats skulle höjas till 6 %. Utskottet gick en medelväg och föreslog en räntesats av 5 %, vilken även av riks-dagen bifölls.

Sedan har det varit lugnt och tyst omkring denna fråga, ända tills innevarande års motionär vid 1918 års riksdag avlämnade en motion, i vilken det föreslogs, att avlösningen skulle få ske på samma grunder, som föreskrivits för avlösning av vissa frälseräntor enligt lagen av den 8 november 1912, d. v. s. genom kapitalisering av räntans årliga belopp, varvid $\frac{1}{4}$ av denna avlösningssumma gäldas med statsmedel, under det att $\frac{3}{4}$ förskjutas av dylika medel med rätt för jordägaren att genom årliga annuiteter under en tid av 40 år återbetala de förskjutna medlen. Denna motion hänvisades till andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, och utskottet avgav ett utlåtande, mot vilket herr Rydén riktat en viss anmärkning för en allför lättvindig behandling av frågan. Herr Rydén undantog ju innevarande års fjärde tillfälliga utskott från denna anmärkning, därför att utlåtandet från andra kammarens fjärde tillfälliga utskott i år stöder sig dels på det utskottsutlåtande, som avgavs år 1918 och dels på det godkännande som andra kammaren då gav åt detta utlåtande. I detta utlåtande stod, att enligt utskottets mening skulle den av motionären föreslagna avlösningsproceduren vara alltför vid-lyftig och besvärlig med hänsyn till de mycket små belopp, det här i regel gäller. Man pekade också på resultatet, att sedan riksdagen godkänt den förut omnämnda kungl. propositionen, hade avlösning

icke i ett enda fall förekommit. 1918 års utskott säger vidare: »Däremot skulle utskottet gärna velat tillstyrka utredning, huruvida ej en avskrivning av dessa skattebelopp skulle kunna genomföras, även om härför skulle krävas ekonomiska uppföringar från statens sida.» Det är dessa synpunkter, som i år varit avgörande för motionären, då han avlämnat sin motion, och det är dessa synpunkter, som kommo till synes i 1918 års utskottsutlåtande och som av andra kammaren godkändes, som även varit avgörande för den ståndpunkt, innevarande års fjärde tillfälliga utskott intagit.

*Ang. befrielse
för vissa jord-
innehavare
från utgifva-
det av land-
skyldsskatt.*

(Forts.)

Herr Rydén framställde också en fråga, hur man inom utskottet ställde sig till dylika skattepålagors avlösning som påvila andra hemman här i landet. På denna fråga vill jag svara, att utskottet icke haft någon sådan sak till avgörande. Men det är min uppfattning, att utskottet skulle mycket noggrant prövat dessa frågor, om det fått dem till behandling.

Vidare omnämndes av herr Pehrsson i Göteborg, liksom av den siste ärade talaren, att kammarkollegium nu har ifrågasatt en utredning. Det är för övrigt ingen utredning, utan det är endast så, att man igångsatt ett arbete, som avser att tillställa de skattskyldiga hemmansägarna uppgift om hur mycket skattepålagorna utgår med och hur stor den avlösningssumma är, som den skattskyldige skulle behöva erlägga, i händelse han skulle vilja bli befriad från denna skattepålaga. Jag vill icke rikta någon anklagelse mot kammarkollegium, men man frågar sig otvivelaktigt — det är dock 23 år sedan riksdagen fattade ett beslut ifråga om avlösning eller ända sedan år 1898: Ha icke dessa personer blivit underrättade om att det fanns en sådan utväg för dem att kunna bli befriade från dessa skattepålagor på ett eller annat sätt?

Jag skall be, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anförde:

Herr O s b e r g: Herr talman, mina herrar! Jag måste erkänna, att det var en konstig känsla jag erfor, då kyrkoherde Pehrsson, efter att i går ha kommit till mig och sagt, att han icke var riktigt nöjd med utskottets hemställan, därför att ordet »orättvisa» fanns i klämman. Sedan jag upplyst honom om att detta ord redan av utskottet strukits förklarade han sig nöjd. Men i dag talar han för avslag på motionen och utskottets hemställan. Det måste förhålla sig på det sättet, att herr Pehrsson har någon bekant prästman, som kanske har något öres inkomst av dessa — jag kan gott stryka under — orättvisa pålagor.

Jag är dock säker på att, om en utredning skulle komma till stånd, kommer den att i kammarkollegium draga så långt ut på tiden, att reglering överallt hinner bli genomförd. Jag tror verkligen, att regleringen redan är genomförd i de pastorat där landskyld förekommer.

Den utredning, som herr Pehrsson talade om, bestod just och jämt i att kammarkollegium avfattat ett slags formulär, där det

*Ang. befrielse
för vissa jord-
innehavare
från utgivan-
det av land-
skyldsskatt.*

(Forts.)

påvisat, att enligt 1908 års riksdagsbeslut förefinnes rätt till avlösning med den och den summan. Ja, så inskränkta äro väl folk ändå icke i allmänhet, att de icke begripa detta. Alla, som jag i denna sak kommit till tals med, ha haft reda på denna rätt till avlösning, men de ha ansett, att det var till deras nackdel att begagna sig därav, och det är därför, som de icke brytt sig om det. Då man tänker på dessa öresbeskattningar och allt detta, må vi väl vara ense om att det är mindre förståndigt — om jag så får uttrycka mig — att låta ett sådant förfaringssätt fortgå.

Jag skall, herr talman, be att få göra ett yrkande om att vi utesluta ordet »avskrivning» i utskottets motivering för bifall till motionen och ersätta det med ordet »avlösning». Om detta yrkande bifalles, kan jag icke inse, hur någon av kammarens ledamöter kan motsätta sig ett sådant rimligt krav. Det kan ju i sin mån lända till att man kommer de andra orättvisor till livs, som nu förekomma i andra landsändar. Att man nu går med på utskottets hemställan, behöver väl icke vare sig föregripa eller skada en sådan åtgärd, som senare i andra fall kan vidtagas.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan med den förändring, som jag nu tillåtit mig föreslå.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag begärde ordet, då jag hörde herr Osberg tala om Bohusläns lurade bönder. Jag tänkte i mitt stilla sinne, att dessa bönder måste vara annorlunda beskaffade än bönderna på andra orter, ty den erfarenheten har jag i varje fall icke, att det skulle vara så förskräckligt lätt att lura bönder.

Herr Osberg säger, att personer, som köpa ett hemman, icke ha reda på denna landskyld. Jag tror dock, att de, som köpa hemman, taga reda på vilka utskylder, som vila på hemmanet, men de räkna naturligtvis med att det är en så pass liten avgäld, att de i själva verket icke bry sig om den.

Nu talade också herr Osberg om att ett bifall till denna motion skulle vara en gärd av rättvisa mot de människor, som ha att betala denna landskyld. Ja, hade det varit så enkelt som att endast vidtaga en gärd av rättvisa emot dessa människor, skulle jag utan vidare gå med på det, men då denna gärd av rättvisa blir en gärd av orättvisa emot andra människor, nämligen de, som äro innehavare av frälsehemman och därför få betala frälseränta, kan jag icke längre vara med. Jag tycker icke heller, att det är riktigt, att staten blandar sig i ett mellanhavande mellan säljare och köpare, ty det är dock ett sådant mellanhavande. Vore det en summa av betydelse, skulle det naturligtvis inverka på köpeskillningens storlek, men det gör det naturligtvis icke i detta fall. Jag vill med detta säga, att denna herr Osbergs gärd av rättvisa blir en gärd av orättvisa mot andra grupper, och jag vill därför icke vara med härom.

Herr talman, jag yrkar avslag på utskottets hemställan.

Herr Hederstierna: Herr talman! Jag hörde nyss en ärad Ang. befrielse talare på Göteborgsbanken hänvisa till en utredning, som kammar- för vissa jord- kollegium igångsatt rörande dessa olika landskylder. Då sedan en annan talare förklarade, att man icke vet, vilken effekt en sådan från utgifvan- utredning kan komma att få, vill jag omtala för kammaren, att jag det av land- själv som landshövding i Hallandslän för ett par år sedan låtit skyldsskatt. på landskontoret uträkna vad de, som ett kommande år voro skyl- (Forts.) dige att erlægga landgillen, som den avgäld, som där finns, kal- las, hade att betala för att avlösa denna pålaga. Det hade en all- deles utmärkt effekt, ty, innan denna uträkning kom till stånd, hade nästan ingen gjort någon sådan avlösning av sitt landgille, men då man fick se uträkningen och därav fann, hur ringa be- lopp man egentligen hade att på en gång betala, var det en av- sevärd del, som hade åliggande att betala landgille, som nu in- löste detsamma. Jag har därför ingen anledning att tro annat, än att om en sådan uträkning verkställes även inom andra län, det också där skall ha samma påföljd.

Vad själva motionen beträffar, tycker jag, att den förste ärade talaren hade alldeles rätt uti att man icke kan ställa till med en skrivelse, som endast gäller landskylder, utan skall man skriva, bör man även göra det beträffande dessa landgillen, som äro un- gefär likartade avgifter.

Beträffande naturen av dessa landskylder vågar jag icke göra något bestämt uttalande, men åtminstone har jag alltid levat i den föreställningen, att de voro av en rent privaträttslig karaktär. Det får ju emellertid bero på den blivande utredningen i kammarkolle- gium att avgöra detta.

Då man i detta ärende endast kommit med en motion om landskyldens avlösande, tycker jag, att herr Rydén resonerar all- deles rätt, då han säger, att när en motion nu endast föreligger i detta speciella ämne, och riksdagen icke bör skriva enbart därom utan även om andra liknande avgifter, lär det i det skick, ärendet för närvarande föreligger, icke återstå annat än att avslå såväl utskottets hemställan som även motionen, och jag ber därför att få förena mig med dem, som yrkat rent avslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen proposi- tioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o bifall till det av herr Osberg under överläggningen senast framställda yrkandet samt 3:o avslag å utskottets hemställan; och förklarade herr tal- mannen sig anse den sistnämnda propositionen vara med övervägan- de ja godkänd. Votering begärdes emellertid, i anledning varav herr talmannen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vil- ka därvid den under 2:o) angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed uppsattes, justerades och anslogs föl- jande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren avslår fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

*Ang. befrielse
för vissa jord-
innehavare
från utgivan-
det av land-
skyldsskatt.*

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Osberg under överläggningen senast framställda yrkandet.

Ömröstningen utföll med 135 ja mot 33 nej; och hade kammaren alltså avslagit utskottets hemställan.

§ 10.

Föredrogos vart för sig:

första lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion angående ändring av 35 § i lagen om aktiebolag; och

andra lagutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

*Ang.
kallelse till
sammanträde
av kyrkoråd
och skolråd.*

Härefter föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckt motion med förslag till viss bestämmelse angående kallelse till sammanträde av kyrkoråd och skolråd; och yttrade därvid

Herr Alexandersson: Herr talman! I den motion, som här föreligger till avgörande, har jag velat fästa uppmärksamheten på nödvändigheten av tydliga bestämmelser i 25 § i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd, så att personliga kallelser skola kunna ske. Såsom bestämmelserna i denna paragraf nu äro avfattade, lämnas där inga bestämda föreskrifter om huru en sådan kallelse skall utfärdas, huruvida den skall tillställas personligen eller genom kungörelse eller genom budskickande eller eventuellt genom telefon eller på annat sätt, som ordföranden finner vara passligt eller lämpligt. Utskottet har emellertid icke velat ge den garanti, som skulle möjliggjort, att man skulle kunna yrka på att personliga kallelser skulle meddelas ledamöterna. I stället har utskottet valt den vägen i motiveringen för sitt avslag, att det tolkar denna § 25 så, att personliga kallelser skola utfärdas, samt att uraktlåtenhet härutinnan kan betraktas som en försummelse och således beivras. Jag är tacksam för denna tolkning, som utskottet så välvilligt låtit komma till uttryck i motiveringen, men jag skulle hava varit mera belåten, om denna utskottets tolkning kunnat komma in i själva denna förordning i § 25.

Herr talman, jag har icke något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Vid nu skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion om meddelande av föreskrift, att val av kommunalfullmäktige må under viss förutsättning kunna ske å kommunalstämma, begärdes ordet av

Herr Persson i Fritorp, som anförde: Herr talman! Såsom kammaren torde finna är, vid nästa punkt å föredragningslistan, konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, fogad en reservation av samma lydelse och av samma reservanter, som åtföljer det nu föredragna utlåtandet. Då jag nu erhållit herr talmannens tillstånd att vid nästföljande punkt yttra mig något om det nu föredragna utlåtandet samt det torde vara önskvärt, att debatten om dessa utlåtanden sammanföres, och då jämväl formella skäl torde tala för att yrkandet om bifall till reservationen först framställles vid nästa utlåtande, skall jag, herr talman, icke nu göra något yrkande.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 13.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört konstitutionsutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående fakultativ eller villkorlig tillämpning av det proportionella valsättet vid vissa kommunala val. ing.
valsättet vid
vissa kommu-
nala val.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 3, hade herr *Leander* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och på vad sätt den obligatoriska föreskriften om proportionellt valsätt vid utseende av stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige skulle kunna utbytas mot stadgande om fakultativ eller villkorlig tillämpning av nämnda valsätt, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Leander*, *Ljunggren*, *P. S. Hedlund* i Östersund, *Persson* i Fritorp och *Gustafson* i Kasenberg, som föreslagit, att riksdagen ville med anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, om och på vad sätt användningen av den proportionella valproceduren vid stats- och kommunalfullmäktigeval skulle kunna begränsas till sådana fall, där enighet om kandidater ej kunnat i förväg uppnås; samt

av herr *Reuterskiöld*.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Ang.
valsättet vid
vissa kommun-
ala val.
(Förta.)

Herr Persson i Fritorp: Herr talman, mina herrar! Det talas så ofta i våra dagar om att *valtrötthet* råder bland stora delar av svenska folket, och jag tror, att man kan konstatera det faktum, att en viss *reformtrötthet* numera gör sig gällande in i riksdagens konstitutionsutskott åtminstone att döma av de utlåtanden, som hittildags innevarande år inkommit. Det har t. o. m. gått så långt, att en ledamot av detta utskott, som väckt en motion och fått *den* samma avstyrkt, icke ens reserverat sig mot detta avstyrkande. Jag skall icke klandra utskottet därför. De många och genomgripande förändringar, som de senare åren genomförts, ha varit av sådan omfattning, att man sannerligen behöver hämta andan. Men däremot kan jag för min ringa del icke anse det välbetänkt, att man ställer sig avvisande mot en sådan förändring av de genomförda reformerna, som avser att efter vunnit erfarenhet på ett mera praktiskt sätt tillämpa de många förändringarna.

De motioner, kring vilka nu denna debatt kommer att röra sig, ha delat det gemensamma ödet att hava blivit avstyrkta, men jag får naturligtvis anse, att de förtjänat ett annat och bättre öde. I min motion har jag hemställt om omedelbar ändring i förordningen om kommunalstyrelse på landet i det syfte, som jag angivit i *motionen*. Vid motionens behandling i utskottet har jag frånträtt detta yrkande. Detta var i första rummet beroende därpå, att de allmänna kommunalfullmäktigevalen icke komma att äga rum förrän nästa års höst och alltså ändringar kunna verkställas av nästa års riksdag, vilka ändringar ändå kunna tillämpas vid först inträffande kommunalfullmäktigeval, och i andra rummet därpå att den nu föreliggande motionen, som väckts av herr Leander, syftar till samma mål men omfattar jämväl stadsfullmäktigeval, vid vilket förhållande vi inom utskottet, som haft sympati för motionerna, enats i en hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t.

Jag skall nu endast hålla mig till kommunalfullmäktigevalen, och det är ju möjligt, att erfarenheten om dessa val är olika från olika delar av landet. För min del har jag från det län, jag tillhör, den erfarenheten, att åtminstone i rena landsbygdskommuner gemensamma listor förekommit i synnerligen stor utsträckning, och att intresset för dessa val åtminstone sistlidna höst var ytterst ringa. Om nu t. ex. i en kommun, som har att välja 10 kommunalfullmäktige — jag tager detta såsom ett exempel — det träffas överenskomelse mellan partierna om besättandet av dessa mandat, vartill tjänar då, frågar jag, att sätta hela valproceduren i gång? Med nu gällande bestämmelser måste detta emellertid göras. Valet förrättas, och namnlistorna bli desamma, men gemensamt för valmännen är, att många strykningar företagas. Högern stryker exempelvis en del liberaler och socialdemokrater, och vänstern i sin ordning stryker de andra partiernas namn. Följden av detta blir, att rangordningen brytes, och det har förekommit, att det skett, innan första platsen ens hunnit bliva besatt. Vallisttyperna äro legio.

Nu skola landsstatstjänstemännen verkställa sammanräkning för bestämmande av ordningen, och det har förekommit, att detta ar-

bete tagit en hel dag i anspråk. Och resultatet har ändå blivit det, att alla de, vilkas namn varit upptagna på listorna, hava blivit valda, fastän i annan ordning än de funnits å valsedlarna angivna. Det har också vid sådana tillfällen inträffat, att valsedlarna burit den vackra beteckningen »Eniga valmän». Jag tycker sannerligen, att våra tjänstemän kunna hava annat och bättre arbete att utföra än detta, som jag för min del förmenar vara alldeles meningslöst. Jag skulle för min del gärna önska, att utskottsmajoriteten finge verkställa en sådan sammanräkning. Den skulle då säkert komma till ett annat resultat, än den gjort i det nu föreliggande utlåtandet. Det är också vid sådana val med gemensamma listor vanligt, att deltagandet blir mindre än annars, och det är då ingalunda ovanligt, att en liten klick, som deltar i valet och som under vanliga förhållanden icke skulle kunna besätta en enda plats, får både en eller flera platser besatta. Detta har för övrigt utskottets majoritet själv erkänt i motiveringen, fastän utskottet i nästkommande stycke gör sig skyldigt till den motsägelsen, att påstå, att olägenheten gör sig gällande på grund av bristande erfarenhet om nuvarande bestämmelser.

Ja, herr talman, jag borde vara utskottet tacksam för den välvilliga motivering, utskottet givit för sitt avstyrkande. Jag får säga, att om man stryker bort några satser i detta utlåtande, så hade utskottsmajoriteten väl kunnat komma till samma slut, som reservanterna i sitt yrkande gjort.

Jag skall blott på ett par punkter upptaga utskottets utlåtande till bemötande.

Jag vågar då som rent nonsens beteckna utskottets påstående, att »valets förrättande på sätt motionären föreslår onekligen i viss mån skulle förminska den möjlighet för varje kommuns valman att inverka på valet, vilken enligt nuvarande bestämmelser garanteras». Jag har för min del i min motion förutsatt, att det skulle råda fullkomlig enighet om kandidatlistan för att denna ordning skulle kunna tillämpas, och jag frågar, om detta kan förminska den enskilde valmannens möjlighet att inverka på valet? Jag kan icke förstå detta.

Vidare säger utskottet, att en sådan anordning, som jag föreslagit, skulle leda till dubbla valprocedurer och innebära en onödig omgång. Mot detta påstående vill jag invända, att man naturligtvis icke skulle besvara sig med kommunalstämma i sådana fall, där man på förhand vore på det klara med, att enighet icke stode att vinna. Det kan ju endast ifrågakomma i de kommuner, där överenskommelse verkligen på förhand har träffats. Och på en sådan stämma behövde ju allenast infinna sig ett ombud för varje parti för att kontrollera, att den ingångna överenskommelsen verkligen blir konfirmerad. Att det skulle finnas lika stora möjligheter för en överrumpling genom en sådan anordning, är för mig alldeles ofattbart.

Slutligen — och det var detta, som, om jag fattade debatten i utskottet rätt, var det avgörande skälet för utskottets avstyrkande — anför utskottet, att den nu pågående utredningen rörande reformering av det proportionella valsättet samt därav föranledda förslag skulle vara av betydelse jämväl för detta spörsmål. Såvitt jag

Ang.
valsättet vid
vissa kommun-
ala val.
Forts.

Ang.
valsättet vid
nissa kommunala val.
(Forts.)

kunnat följa med, avser denna utredning allenast politiska val. Och om denna utredning veta vi för övrigt ännu icke, vad den kommer att bjuda på, och ännu mindre veta vi, om den har tillämpning på de kommunala valen. Kanske är det så. Men detta hindrar icke, att riksdagen uttalar sina sympatier för denna anordning, som jag för min del förmenar vara lämplig.

Jag vill vidare säga, att jag icke skulle gått med på reservationen, om jag trott, att därav skulle födas en ny kunglig kommitté. Men detta är icke behövt. Vi ha på det kommunala området 2 eller 3 kommittéer, som arbeta, och till vilka följaktligen detta spörsmål kunde hänskjutas.

Det vore åtskilligt att tillägga, men då jag erfarit, att första kammaren redan bifallit utskottets hemställan, skall jag icke längre uppehålla kammarens tid utan yrkar avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Leander m. fl. vid betänkandet fogade reservation.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman, mina herrar! Den ärade motionären beklagade sig över den behandling, som hans och herr Leanders motioner hava fått inom konstitutionsutskottet. Men då han kom litet längre fram i sitt anförande, betygade han också, att utskottet hade välvilligt behandlat hans motion. Han var tacksam för den välvilliga motiveringen, som till och med var så välvillig, att han ansåg, att utskottet bort komma till ett förslag om skrivelse i ämnet med anledning av denna motivering.

Nu skall jag för min del icke så mycket uppehålla mig vid herr Perssons i Fritorp motion, då kammaren nyss avslagit densamma. Den torde icke kunna spela någon vidare roll i den debatt, som härpå kan komma att följa. Då nu herr Persson särskilt berörde sin motion, som rör sig om kommunalfullmäktigevalen, ber jag emellertid att få fästa uppmärksamheten vid, att herr Persson sade sig icke kunna förstå, att utskottet kunde yttra sig på det sätt, som utskottet gör på sidan 4 i sitt betänkande. Efter att hava framhållit, att bestämmelserna rörande val av kommunalfullmäktige antogos så sent som 1920, och att man följaktligen, då dessa bestämmelser icke varit i tillämpning någon längre tid, icke heller kunnat vinna någon större erfarenhet på området, säger utskottet i sitt utlåtande: »Därjämte anser sig utskottet böra framhålla, att valets förrättande på sätt motionären föreslår onekligen i viss mån skulle förminska den möjlighet för varje kommunens valman att inverka på valet, vilken enligt nuvarande bestämmelser garanteras.» Ja, även om man som herr Persson i Fritorp säger, att varje parti ju kan skicka ett ombud till den kommunalstämma, där denna enighet skulle utrönas, så kan det ju hända, att det möter hinder för partierna att sända sina ombud till denna kommunalstämma. Dessutom är det icke alls säkert, att det icke kan råda olika meningar ibland valmännen även i övrigt. Vi få icke glömma, att det finnes någonting, som heter »fria gruppen», och som vid dessa kommunala val även kan hava rätt att göra sig gällande. Men fränsett detta håller jag före, att det icke

bör ordnas på det sättet, att icke varje valman eller -kvinna har rätt att öva sitt inflytande på valet.

Vidare framhåller utskottet, att den förberedande överläggningen på kommunalstämman i många fall blott skulle innebära en onödig omgång. Jag kan för min del icke se annat, än att det föreligger goda skäl för detta påstående! Jag känner icke så mycket till förhållandena ute på landsbygden, men efter den erfarenhet jag har inom det län, jag tillhör, så är det så, att det även där finnes olika partier och olika meningsgrupper. Och det förefaller mig, som om man knappast skulle kunna gå ut ifrån, att det vid kommunalfullmäktigevalen i regel skulle kunna finnas så stor enighet, att icke ens en enda valman skulle opponera sig emot, att valet förrättades på kommunalstämma genom ett vanligt majoritetsbeslut. Ty jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att herr Persson i Fritorp i sin motion framhåller, att han icke vill gå längre, än att endast för den händelse *fullständig* enighet råder, skall man företaga valet genom beslut av kommunalstämman. Men om sålunda blott en enda valman eller -kvinna opponerar sig däremot, måste valet ske efter nuvarande bestämmelser, alltså enligt proportionella valsystemet. Och då skulle man ha haft denna extra stämma i onödan. Det är detta, som utskottet förmenar vara en onödig omgång.

Nu hava de båda motionärerna slagit sig tillsammans och stannat för ett gemensamt yrkande om skrivelse i denna fråga. Man blir icke rätt klok på, vad som egentligen skall ligga som motivering för denna skrivelse, om det är herr Perssons i Fritorp motion eller om det är herr Leanders motion. Motiveringen ligger betydligt olika i dessa båda motioner. Jag förutsätter emellertid, att det är herr Leanders motion, som skall ligga till grund för den skrivelse, som reservanterna påyrka. Med hänsyn härtill skall jag be att något litet få granska denna motion.

Herr Leander ägnar först i sin motion det proportionella valsystemet över huvud en kritik. Sedan uttrycker han en undran, varför man just på det kommunala området skall behöva tillämpa det proportionella valsystemet, och säger därvid bland annat något, som jag undrar, om många av hans partikamrater vilja skriva under. Efter att hava talat om, att man ju icke behöver gå efter partilinjer, när man skall reglera gator och vägar, ordna med belysning och renhållningsväsende m. m. sådant inom en kommun, säger motionären: »De, som skola handlägga kommunens angelägenheter, kunna lika bra fullgöra sitt uppdrag, vare sig de i politisk hänseende äro högermän eller vänstermän, då det icke är den politiska färgen utan helt andra kvalifikationer, som därvid äro av nöden.»

Ja, herr Leander, hur är det i våra städer för närvarande? — Här ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att herr Perssons i Fritorp motion rör sig endast om kommunalfullmäktigevalen, herr Leanders motion rör sig förutom om kommunalfullmäktigevalen även om stadsfullmäktigevalen. — Med hänsyn därtill vill jag fråga: hur är det för närvarande i städerna och deras representationer? — Jo, det är så, att man där måste sysselsätta sig med arbetslöshetsproble-

Ang.
valsättet vid
 vissa kommunala val.
(Forts.)

Ang.
valsättet vid
vissa kommunala val.

(Forts.)

met nästan vid varje sammanträde. Jag frågar då: finns det någon mera demokratiskt sinnad i denna kammare, som vill göra gällande, att högermännen kunna på ett tillfredsställande sätt ordna dessa saker? Jag tror för min del, att man måste säga, att så ingalunda kan vara fallet, och det är helt naturligt, därför att högermännen i allmänhet icke hava haft tillfälle att sätta sig in i arbetarnas förhållanden, vare sig i ena eller andra avseendet, och sålunda kunna de icke på samma sätt som en representation, som är sammansatt av olika grupper, olika kategorier inom samhället, bevaka allas intressen. Det håller jag bestämt på. Jag tror sålunda, att den sats, som herr Leander här framfört, icke håller måttet inför närmare granskning.

För övrigt undrar jag, om man över huvud taget håller så hårt på partisynpunkterna i våra städer, då det är fråga om stadsfullmäktigevalen. Ja, man håller på dem sätillvida, att partierna naturligtvis kora sina kandidater var och en inom sitt parti, men det tas också hänsyn till att de skola få de bästa männen och kvinnorna med bland kandidaterna och söka få dem valda var för sitt parti. Men hur går det till sedan, när dessa olika partiers representanter skola behandla frågorna inom stadsfullmäktige? Såvitt min erfarenhet sträcker sig, visar det sig, att det är en fördel att verkligen hava representanter från de olika partierna, eller som jag nyss sade, från de olika kategorierna inom ett stadssamhälle, ty därigenom bliva frågorna bättre prövade, mera allsidigt belysta, och man kommer därigenom fram till ett bättre resultat, än om stadsfullmäktige skulle bestå till större delen av kanske högermän och en och annan arbetarrepresentant och en och annan liberal. Nu få partierna en representation i stadsfullmäktige i förhållande till sin styrka bland väljarna, och jag tror man knappast med fog kan göra någon anmärkning emot de förhållanden, som hittills varit förhärskande i våra stadssamhällen. Jag vet icke, huru förhållandena kunna vare nere i herr Leanders stad, men jag föreställer mig, att det knappast kan vara tänkbart, att man där vid ett stadsfullmäktigeval kan uppbringa sådan enighet bland valmännen, att de kunna komma överens om att förrätta valet med vanlig majoritet. Det tvivlar jag starkt på. Jag ber nämligen att få fästa uppmärksamheten på, att herr Leander efter sin allmänna kritik över bristerna i det proportionella valsystemet säger, att det borde vara tillräckligt, att »en stadgad minoritet ägde rätt att påkalla proportionellt valsätt». Ja, jag nödgas framställa den frågan, vad menar herr Leander med »stadgad minoritet», en stadgad minoritet, som till på köpet skulle göra sig gällande på ett vanligt valmöte, som hade utlysts eventuellt av representanter från de olika partierna. Funnes då på ett sådant möte enligt herr Leanders mening stadgad minoritet som begär, att valet skall ske proportionellt, skulle det ske så. Man frågar sig här, huru stor skall den minoriteten vara? Skall den stå i någon viss proportion till antalet väljare inom kommunen eller skall den stå i någon viss proportion till antalet väljare som äro närvarande på detta valmöte? Det är frågor, som motionären alls icke har brytt sig om att

ge sig in på. Följaktligen kan det knappast vara skäl i att lägga sådana allmänna resonemang till grund för en skrivelse i detta syfte.

Till de skäl, som jag här har anfört emot det förslag om skrivelse, som reservanterna framställt, kan det läggas ännu ett, och det är ett, som kammaren kanske har mera sinne för, nämligen det att det för närvarande pågår en utredning rörande reformering av det proportionella valsättet. Riksdagen begärde nämligen 1918 en sådan utredning och påpekade i samband därmed de brister, som onekligen — det erkänna vi alla — vidlåda det nuvarande proportionella valsystemet. Denna utrednings syfte var att söka få dessa brister avhjälpas. I sin motivering härtill pekade riksdagen på en del utvägar, som kunde tänkas råda bot på dessa brister. Bland annat framhöll riksdagen rörande anmärkningen, att det proportionella valsättet verkade så ojämnt, att olika partier icke bliva representerade i förhållande till sin styrka, att man kunde tänka på större valkretsar. Beträffande den sak, som motionärerna, både herr Persson i Fritorp och herr Leander, tyckas hava fört fram som en huvudpunkt i sin motivering, nämligen att det kan förekomma överrumplingar, tror jag, att en av de utvägar, som riksdagen påvisade, nämligen officiella vallistor, skall utgöra ett lämpligt korrektiv häremot. Om resultatet av den pågående utredningen blir, att riksdagen beslutar om sådana listor, tror jag för min del, att dessa överrumplingar omöjliggöras, och jag vill tillägga, att därmed bleve även de av motionärerna anförda besvärigheterna för närvarande vid sammanräkningarna i hög grad avhjälpas. Detsamma blir förhållandet, om man kommer överens om gemensamma listor inom vissa partier. Ty sedan dessa gemensamma listor inregistrerats, så lyckas det icke för någon liten grupp av väljare att kasta om resultatet, och sålunda är man av med även den risken för överrumplingar.

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre. Jag vill endast till sist säga, att enligt vad utskottet inhämtat och man också sett i tidningarna, så är en del av denna utredning redan verkställd och kommer under den närmaste tiden att avlämnas till Kungl. Maj:t. Det förebådas också, att Kungl. Maj:t redan till denna riksdag skall inkomma med proposition i ämnet. Under sådana förhållanden och då denna riksdag sålunda blir i tillfälle att taga under närmare omprövning de uppslag till undanröjande av de olägenheter, som nu äro förknippade med den proportionella valmetoden, tror jag för min del, att det knappast finnes anledning för riksdagen att nu gå med på att begära en utredning, sådan som motionärerna och övriga reservanter här hava föreslagit.

Med åberopande av vad jag sålunda anfört och vad konstitutionsutskottet i övrigt framhållit i sitt utlåtande, anhåller jag, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr Leander: Herr talman! Jag har fått påstötningar att fatta mig kort, och åtskilliga vilja, att jag alldeles skulle tåga. men jag anser frågan är av sådan vikt och betydelse, att jag måste yttra några ord.

Ang.
valsättet vid
vissa kommunala val.
(Forts.)

Ang.
valsättet vid
vissa kommunala val.

(Forts.)

I likhet med min vän herr Persson i Fritorp har jag sökt att i motiveringen till min motion påvisa de olägenheter, som åtfölja den obligatoriska föreskriften om användande av proportionellt valsätt även vid kommunala val, och de besynnerliga resultat, som ofta kunna framgå vid valen. I det län, som jag har äran representera, förekom det vid kommunalfullmäktigevalen i höstas inom en kommun ett sådant där besynnerligt val, och jag skall anhålla att med några siffror få belysa detta. Jag vill också säga, att man i länsstyrelsen där nere i Blekinge län — liksom inom en hel del andra län — råkade in i ett rent sifferinferno, kan man säga, när man skulle sammanräkna kommunalfullmäktigevalen. Inom den kommun, som jag nu åsyftar, var förhållandet det, att de olika partierna hade kommit överens om att använda en gemensam lista med gemensamma kandidater. Nu var det emellertid åtskilliga, de s. k. tjänstemännen, som icke voro belättna härmed, utan de opererade i all hemlighet, och på valdagen presenterade dessa en särskild lista. Det var 39 personer, som samlat sig omkring den listan. Emellertid befanns det även, att många av de övriga hade gjort upp var och en sin egen lista, ty genom strykningar förekom det icke mindre än 60 olika listtyper. När nu detta skulle sammanräknas, kunde vederbörande på landskansliet i Karlskrona knappast gå i land där med. Man satt och räknade i flera timmar, och jag tror, att det var åtminstone ett par dagar. En av kommunalfullmäktige gick nämligen in med jämförelsetalet $17 \frac{347,427}{360,360}$, en annan gick in med

jämförelsetalet $17 \frac{216,564}{360,360}$, och en tredje åter med jämförelsetalet $18 \frac{190,937}{360,360}$.

Är det rimligt att använda ett valsätt, som ger anledning till så mycket krångel? Dessa 39, som samlade sig om särlistan, lyckades få in två representanter av sina kandidater trots att valmännen i övrigt voro många, fastän den gjorda överenskommelsen om gemensam lista medförde, att en stor del uraktlät att rösta.

Man talar om enkelhet i förvaltningen och behovet av att undvika mångskriveri. Ja, skall man någonstades åstadkomma enkelhet, så är det naturligtvis på detta område. Man talar likaledes om sparsamhet vid denna riksdag, men det veta vi, att proportionalismen är ganska dyr — det ha de olika partierna fått erfara.

Nu utlovar utskottet emellertid, att det skall bliva förenkling i valmetoden. Valsystemet skall nu förbättras genom det förslag, som väntas från de sakkunniga, som hålla på med denna utredning. Ja, det vore ju väl, om utskottet härvidlag spädde sant. Men även de, som stå på utskottsmajoritetens sida, ha inom utskottet i alla fall förklarat, att huru man än går till väga och vilka förbättringar man än vidtager, kommer alltid den proportionella valmetoden att visa sig krånglig och blir aldrig fullt tillfredsställande.

Här har utskottets ärade ordförande läst upp åtskilligt ur motiveringen till såväl herr Perssons i Fritorp som min motion.

Men naturligtvis hänvisa vi till motiveringen i vår reservation. Det är den, herrarna skola läsa för att se, om det är något farligt i den. Nu påpekade också utskottets ordförande det där påståendet, som jag uttalat i motiveringen till min motion, nämligen att en person kunde lika bra fullgöra det kommunala uppdrag, som anförtrotts honom, om han vore högerman som om han vore vänsterman. Ja, det uttrycket vågar jag stå för. Han hänvisade till arbetslöshetsproblemet. Men man får väl erkänna, att det också finnes högermän, som intressera sig för detta problem och vilja vara med om, att det blir arbete i kommunerna, och detta i synnerhet, om de icke äro utpräglade eller fanatiska partimän, och med min motion åsyftar jag just, att sådana icke skola ställas upp. Ty som det nu är, blir det vanligen medlemmar av valledningen, som låta ställa upp sig, och de, som ha det starkaste partiintresset, komma sålunda in i de kommunala församlingarna, och det uppkommer på detta sätt en partianda, som gör, att om en gata skall regleras eller en stenläggning göras, så måste det ske efter partilinjor. Man sätter upp, parti-program, som äro mycket styltade — man kan se det här i Stockholm. Jag vill därmed icke hava sagt något ofördelaktigt om partierna och deras program. Men då man kommer in i de kommunala representantförsamlingarna, så måste var och en hålla på sitt program, och det uppkommer härav strider och slitningar. Det kan finnas personer, som skulle vara lämpliga för detta uppdrag men som icke vilja binda sig vid något särskilt program; de komma icke i fråga och skulle icke heller vilja vara med, såsom det nu är ställt.

Nu undrade utskottets ärade ordförande, huru det skulle gå till, om det funnes en minoritet närvarande vid ett valmöte, som önskade, att det proportionella valsättet komme till användning. Ja, den finge väl göra en anmälan därom. Antag, att t. ex. $\frac{1}{10}$ av de röstberättigade ansåge att deras intressen icke vid kandidatnomineringen blivit beaktade, så skulle de ha rätt att någon tid före valet fordra, att det proportionella valsättet komme till användning. Jag är dock övertygad om, att man i många kommuner skulle betacka sig för detta valsätt.

Jag skall icke taga upp tiden här längre, ehuru det vore mycket att säga om denna sak. Jag tror, att det skulle vara tillräckligt att man hade proportionalismen såsom säkerhetsventil, så att man kunde tillämpa detta valsätt endast i sådana fall, då detta vore behöfligt. Herr Persson i Fritorp har erinrat, att det finnes flera kommittéer som hålla på med utredningsarbete rörande kommunala frågor, och då tycker jag icke att det skulle vara så farligt, om de toge även denna sak i överbägande, ty vi ha icke begärt något annat än en utredning, om och på vad sätt den proportionella valproceduren vid stads- och kommunalfullmäktigeval må kunna begränsas till sådana fall, där enighet om kandidater ej kunnat i förväg uppnås. Och det är min övertygelse, att vi förr eller senare måste lämna proportionalismen i fråga om dessa kommunala val, ty denna valmetod bidrager till att förgifta vårt kommunala liv.

Ang.
valsättet vid
vissa kommunala val.
(Forts.)

*Ang.
valsättet vid
vissa kommun-
ala val.*

(Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen och avslag å utskottets hemställan.

Herr Falk: Herr talman! För min del finner jag också det av reservanternas gjorda yrkandet vara beaktansvärt, och jag finner även, att de båda motionerna innehålla mycket, som vi böra taga hänsyn till. När reservanternas endast hemställa om en skrivelse till Kungl. Maj:t, så anser jag, att detta förslag är synnerligen väl motiverat.

Utskottet har i sitt betänkande bland annat framhållit, att de nuvarande bestämmelserna ha gällt så kort tid, att man icke har någon möjlighet att bedöma deras verkningssätt. Men i ett avseende har man redan nu erhållit en ganska stor erfarenhet rörande verkningssättet, och det gäller förhållandena i länsstyrelserna och deras besvärigheter i avseende på röstsammanräkningen, och jag är övertygad om att samma besvärigheter som vid länsstyrelserna också givit sig tillkänna inom övriga röstsammanräkande myndigheter.

Den länsstyrelse, som jag tillhör, hade under december månad nöjet att verkställa sådana röstsammanräkningar efter kommunalfullmäktigevalen, och vi fingo då använda vecka efter vecka för att göra dessa sammanräkningar. Det är klart, att i andra län, där kommunernas antal kan vara ännu större — kanske överstiga ett hundratal — besvärigheterna måste visa sig ännu större. I varje fall fick nästan allt arbete på länsstyrelsen läggas å sido, för att man möjligen skulle hinna med dessa uträkningar före årsskiftet. Men därtill kom, att icke endast länsstyrelsens tjänstemän på båda avdelningarna voro sysselsatta, utan för att hinna med på den föresatta tiden måste man också anlita extra arbetskraft, vilket erfordrade ganska stora utgifter, som sålunda drabbade statsverket.

I likhet med föregående talare kan jag icke finna annat, än att i den händelse en begränsning av valproceduren skulle kunna vinnas, det vore något, som borde hälsas med tillfredsställelse såsom ett led i strävandet att förenkla administrationen. Och jag tror också, att det här förslaget, i den händelse det ginge igenom, skulle i någon mån bidraga till en lättnad i länsstyrelsernas överhövande betungande arbetsböda. De många och mångskiftande ärenden, som påvåla dessa ämbetsverk, göra, att man är tacksam för den minsta möjliga lättnad, som kan beredas dessa myndigheter.

Herr talman, jag tillåter mig att i anledning av vad jag anfört tillstyrka bifall till reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Leander m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 18. röstar

Ang.
valsättet vid
rissa kommunala val.
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Leander m. fl. avgivna. vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 89 ja mot 69 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 14.

Härpå upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 2 A. angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr Anderson i Råstock, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att få hemställa, att detta och nästföljande utskotts-betänkande föredragas punktvis, med uppläsande av kantrubriker-na. i den mån icke någon kammarens ledamot annorlunda påyrkar.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härpå föredrogs *punkten 16*, angående avslag till Svea hovrätt: och anförde därvid

Ang.
Svea hovrätt.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Å sida 21 rad 18 nedifrån räknat i utskottsutlåtandet står »1 expeditiönsvakt». Det skall emellertid heta »1 förste expeditiönsvakt». Ordet »förste» har bortfallit vid tryckningen och bör sålunda införas mellan siffran »1» och »expeditiönsvakt». Där skall alltså som sagt stå: »1 förste expeditiönsvakt», och jag yrkar, att i mom. a) måtte vidtagas denna rättelse.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll vad utskottet hemställt med den rättelse i mom. a), som under överläggningen föreslagits av herr Jansson i Falun.

Punkterna 17—31.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 17.

Punkten 32.

Lades till handlingarna.

Punkterna 33—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39.

Lades till handlingarna.

Punkten 40, angående understöd åt verksamhet till frigivna fångars skydd.

*Ang.
understöd till
frigivna
fångars skydd.*

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 40 av andra huvudtiteln föreslagit riksdagen att till fångvårdsstyrelsens disposition för understödjande av verksamheten till frigivna fångars skydd å extra stat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 40,000 kronor.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte — — — lika med Kungl. Maj:t — — — 35,000 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Leander: Herr talman! Man kan med tacksamhet erkänna, att riksdagen under senare år börjat ägna sin uppmärksamhet åt det betydelsefulla arbete, som pågår för att upprätta och göra till nyttiga samhällsmedlemmar personer, som varit nog olyckliga att komma i kollision med rättvisan och bli dömda till frihetsstraff. Detta arbete har länge skötts av föreningar, s. k. »föreningar till stöd för frigivna», byggda på frivillighetens grund.

Nu har emellertid utskottet ansett, att man bör pruta åtskilligt på vad Kungl. Maj:t i detta avseende föreslagit. Kungl. Maj:t har nämligen begärt, dels ett reservationsanslag å 40,000 kronor för år 1922, dels på tilläggsstat för år 1921 ett förstärkningsanslag å 15,000 kronor. Utskottet har prutat 5,000 kronor å vardera anslaget och förordar alltså endast 35,000 kronor för nästkommande år. Man förstår ju, att utskottet även här har velat anlägga sparsamhetens synpunkter, och man förvånar sig därför icke över, att utskottet velat åtskilligt minska de anslag, som Kungl. Maj:t begärt. Jag tillåter mig dock framhålla, att om de personer, som det här gäller, någonsin skulle behöva understöd och hjälp, så är det just under sådana tider som dessa, då det råder arbetslöshet i landet. När det finnes gott om arbete, kunna även dessa personer erhålla sådant — då kunna de till och med slå sig fram ganska bra — men nu, när inte ens personer med fläckfri vandel lyckas erhålla sysselsättning, förstår man, att detta skall vara än svårare för sådana, som varit nog olyckliga att sätta fläckar på sitt namn och rykte, eller som varit straffade.

På grund härav skall jag be att få hemställa, att kammaren

härvidlag måtte gå med på Kungl. Maj:ts förslag. Det är ju ändå icke så mycket det gäller: endast 5,000 kronor mera, som nämnt, för nästkommande år. Jag tror, att dessa pengar skulle vara väl använda.

*Ang.
understöd till
frigivna
fångars skydd
(Forts.)*

Jag tillåter mig också framhålla, att det i våra grannländer, Danmark och Norge, anslås betydligt större belopp för denna skyddsverksamhet än här. I fjol erhöll t. ex. »Faengselhjelpen» i Köpenhamn 214,787 kronor, och dessutom fanns det där andra liknande föreningar, som erhöles statsanslag. Och för innevarande år erhålla »Forsorgsforeningerne» i Norge 150,000 kronor som bidrag till administration och drift samt 50,000 kronor för inköp av ett arbetshem. Vidare är statsbidrag beviljat till »Laerehjems» — och »Vaerneforeningerne» med 174,500 kronor, likaledes till administration och drift. Icke mindre än 374,500 kronor ha alltså i Norge anslagits till dylik verksamhet under innevarande år. Att beloppen äro så stora i våra grannländer, kan ju dock delvis bero på särskilda omständigheter, som jag nu icke skall beröra.

Emellertid har utskottet uttalat sig mycket varmt och erkännande om det arbete, som avser att hjälpa frigivna fångar, och jag menar av den anledningen, att utskottets ledamöter säkerligen icke skulle taga illa vid sig, i fall Kungl. Maj:ts förslag bifölles.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till detsamma.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Ekeberg: Herr talman! Jag skall icke länge upptaga kammarens tid; jag vill endast, så varmt jag kan, understödja den siste ärade talarens yrkande. Som särskild motivering ber jag att få föredraga ett litet stycke ur fängvårdsstyrelsens utlåtande i ärendet. Styrelsen framhåller, »hurusom de dryga utgifter, som staten hade att vidkännas för den kriminella rättsvården, i stor omfattning vore förspilda, om de dömda efter avtjänat frihetsstraff utsändes hjälplösa i ett samhälle, där de ofta möttes med misstro och hade att övervinna betydande svårigheter för sin utkomst. Styrelsens mening vore därför, att vad för en omsorgsfullt ordnad skyddsverksamhet utgäves, återbördades åt samhället mångfalt, ej minst i besparing å fängvårdsanslagen.»

Jag tror därför, herr talman, att det icke skulle vara någon riktig form av sparsamhet, utan snarare motsatsen, om man prutade av på det anslag, som här är äskat.

Herr Jansson i Falun: Inom utskottet har gjorts gällande, att det med hänsyn till nedgången i fångantalet vore en tillräckligt kraftig förhöjning av anslaget att nu bevilja 10,000 kr. utöver vad som beviljats för innevarande år. Den nedprutning, som gjorts å Kungl. Maj:ts förslag, utgör ju endast 5,000 kronor.

I detta sammanhang bör märkas, att vid en annan punkt är upptaget ett anslag åt föreningen »Skyddsvärnet», varigenom det avsedda syftet kan bli tillgodosett. Jag är för min del mycket intresserad av att verksamheten bedrives effektivt, varför den bör få

Ang. understöd till frigivna fångars skydd.
(Forts.) det understöd, som den kräver, men jag tror på samma gång, att det är lika nödvändigt att iakttaga den största möjliga sparsamhet. Det lär icke vara någon skada skedd, om riksdagen bifaller utskottets förslag och prutar av 5,000 kr. för vartdera året. Då jag tror, att man skall kunna klara sig även då, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Sedan herr talmannen givit propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 41.

Lades till handlingarna.

Punkterna 42—44.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 45.

Lades till handlingarna.

Punkterna 46—50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52—56.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 57.

Lades till handlingarna.

Punkten 58.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Till avgörande förelåg härefter statsutskottets utlåtande, nr 2 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

§ 16.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget bankoutskottets utlåtande, nr 14, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkten 1, angående årligt understöd åt filosofie doktor E. Thulins änka.

*Ang. årligt
understöd åt
fil. doktor E.
Thulins änka.*

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 110, hade herr *Waldén m. fl.* föreslagit, att riksdagen ville besluta, att avlidne filosofie doktor Enoch Thulins änka, *Maja Thulin*, född Clauss, skulle från och med den 1 januari 1921, så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd av 1,000 kronor.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte av riksdagen bifallas.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herr *Lindström* i Mörby, som yrkat bifall till motionen.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr *Lindström* i Mörby: Jag har reserverat mig mot utskottets föreliggande hemställan och yrkat bifall till motionen och skall nu be att i korthet få ge skäl för min särskilda mening.

Den i motionen omnämnde Enoch Thulin, vars efterlevande anhöriga motionärerna vilja bereda understöd av statsmedel, promoverades 1912 till filosofie doktor vid Lunds universitet och tjänstgjorde först som ordinarie lärare vid allmänt läroverk, men det dröjde icke länge, förrän han slog in på en annan bana och övergick till aviatiken. För det ändamålet gjorde han åtskilliga resor till främmande länder, och hemkommen företog han en del mycket uppmärksammade flygningar och utbildade sig därunder till Sveriges på sin tid främste flygare. Men icke blott i den egenskapen har han ägnat sig åt det svenska flygväsendet, utan han har också varit undervisare i flygkonsten. Han har grundat en flygskola vid Ljungbyhed, där omkring ett hundratal flygare utbildats, varibland en stor del militärflygare. Sin förnämsta insats för flygväsendets utveckling torde han ha gjort genom sin verksamhet som konstruktör av flygmotorer. Det var en tid under världskriget, då man icke hade någon möjlighet att köpa maskiner från utlandet, och ingen svensk fabrik ville taga på sig risken att tillverka motorer. Då trädde

*Ang. årligt
understöd åt
fil. doktorn E.
Thulins änka.*

(Forts.)

Thulin upp och anlade en fabrik, varmed han tillgodosåg den svenska statens behov av flygmaskiner. Om icke han trätt emellan, hade staten nödgats sätta upp en fabrik och nedlägga betydande kostnader på inredning och experiment. Härtill kommer, att Thulin levererade sina maskiner till staten för mycket facila priser. Det är allmänt bekant inom flygväsendet, att staten på dessa leveranser inbesparat betydande summor. Jag har intyg på fickan, som beläsa detta.

Den 14 maj 1919 förolyckades Thulin vid en flygfärd, efterlämnande änka och barn. Boet visade betydande brist, änkan och barnet äro fullständigt medellösa och ha inga anhöriga att lita sig till.

Motionärerna vilja nu bereda änkan ett understöd av 1,000 kr. om året. Utskottet har av principiella skäl avstyrkt förslaget, och jag har velat tillstyrka det. Jag behöver icke för denna kammare framhålla vikten av, att Sverige på flygväsendets område håller sig i nivå med utvecklingen i andra länder. Att Sverige på detta område kunnat verksamt deltaga i den mellanfolkliga konkurrensen, därför ha vi icke i första hand svenska staten att tacka, utan därför ha vi att tacka de hängivna uppoffringarna av enskilda svenska män, och en av de främsta i detta avseende är Enoch Thulin.

Jag skall med hänsyn till den korta tiden icke uppehålla mig vid detta kapitel längre utan ber blott få nämna följande. Vid förlidet års riksdag förelåg en motion om understöd åt de efterlevande anhöriga till baron Cederström. Även han var en framstående flygare, som också förolyckades under en flygfärd. Utskottet avstyrkte även då av principiella skäl, andra kammaren avlog, men första kammaren biföll motionen. Vid gemensam votering bifölls motionen. Jag har så gott det varit möjligt sökt sätta mig in i dessa båda fall och kommit till den övertygelsen, att, med den ståndpunkt riksdagen förra året intog, torde det vara så gott som nödvändigt, att riksdagen bifaller nu förevarande motion. Ett annat handlingsätt skulle vara litet oförklarligt. Det skulle vara ett underkännande av Thulins stora insats i det svenska flygväsendets utveckling och fosterländska gärning, och det skulle vara hårt mot hans medellösa efterlevande.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till motionen.

Herr Kristensson: Herr talman! Jag skall icke mycket förlänga debatten, men det torde för var och en, som tänker sig in i saken, vara klart, att utskottet icke rätt gärna kunnat ställa sig på annan ståndpunkt, än det gjort. I fjol, då det var fråga om pension åt änkan efter friherre Cederström, avstyrkte utskottet, därför att det icke förelåg någon laglig rätt till pension och man icke ville principiellt från utskottets sida erkänna, att de civila flygarna hade direkt anspråk på vare sig egen pension eller familjepension. Då yttrades i debatten, att om riksdagen beviljade pension åt änkan efter en föregångsman inom det svenska flygväsendet, skulle det icke

vara prejudicerande för andra änkor efter omkomna flygare, som icke vore militärflygare och alltså icke på den grund vore berättigade till pension. Utskottet har ställt sig på den ståndpunkten, och jag förmodar, att även om denna kammare skulle bifalla motionen, så nödgas det oaktat utskottet hävda sin principiella ståndpunkt. Jag förstår, att här föreligger ömmande skäl, men utskottet har i alla fall för framtiden velat förbehålla sig fri handlingsrätt i detta avseende, ty om flygväsendet utvecklar sig alltmer, får frågan ordnas på annat sätt än att riksdagen på framställning av olika motionärer beviljar understöd av statsmedel.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Waldén: Jag vill icke uttala något klander mot bankotskottet för dess avslagsyrkande, ty jag förstår, att utskottet måste hålla på bestämda principer i understödsfrågor, och jag är tacksam för, att utskottet gör så. I vissa fall har emellertid riksdagen ansett sig böra avvika från den strikta ståndpunkt utskottet måst intaga i sådana frågor, och jag tror och vågar påstå, att här föreligger ett alldeles exceptionellt fall, då riksdagen bör taga avstånd från vad bankotskottet av principiella skäl ansett sig böra föreslå. Det är dock så, att när det gäller verkliga föregångsmän inom vetenskapen eller andra områden, — personer, som direkt eller indirekt gjort svenska staten och folket särskilda tjänster — bör man se till, att deras efterlevande anhöriga icke lida nöd.

Det föreligger verkligen ett sådant fall här. Jag kan bekräfta, på grund av den personliga kännedom jag har om förhållandena, att doktor Thulins änka är fullständigt medellös. Det förhåller sig till och med så, att Thulins dödsbo har en stor skuld till Thulinverkens konkursbo. Som bekant bar sig icke detta företag utan gick i konkurs, och doktor Thulin hade iklätt sig personliga förbindelser för mera, än han förfogade över. Därför har denna stora skuld till konkursboet uppkommit, vilken naturligtvis icke kan ersättas.

Således föreligga här särskilt ömmande omständigheter. Under förutsättning, att man medgiver, att Thulin är en föregångsman inom flygkonsten här i vårt land, bör riksdagen också visa sin erkänsla härför genom att understödja hans efterlevande anhöriga, när dessa behöva ett sådant understöd, vilket här är fallet, och, såsom den ärade reservanten framhållit, förut skett i ett liknande fall. Något prejudicerande beslut anser jag icke, att det kan bli tal om i förevarande fall, ty vi ha icke haft mera än dessa två verkliga föregångsmän på flygkonstens område. Vi ha många utmärkt skickliga flygare, men de verkliga föregångsmännen voro friherre Cederström och doktor Thulin, och vid en jämförelse dem emellan får man nog sätta doktor Thulin i främsta rummet.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Jag tror mig veta, att det finns stora sympatier för motionen inom kammaren, och jag vågar uttrycka en livlig förhoppning om, att den skall bli bifallen.

Jag ber också att få yrka bifall till densamma.

Ang. ärligt
understöd åt
fil. doktor E.
Thulins änka.
(Forts.)

Ang. ärligt
understöd åt
fil. doktorn E.
Thulins änka.
(Forts.)

Med herr Waldén förenade sig herrar *Lindman, Starbäck, Lübeck, Söderhielm, Nylander, Block, Lithander, Anderson* i Råstock, *Kaijser, Leander, Persson* i Fritorp, *Hermelin, Olsson* i Blädinge och *Norman*.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Ang.
pensionsrätt
för kvinnliga
daglönare vid
flottan.

Punkten 2, angående pensionsrätt för kvinnliga daglönare vid flottan, föredrogs härpå. Därvid yttrade

Herr *Leander*: Herr talman! Då motionären åtnjuter ledighet och således tyvärr icke är närvarande för att svara för sin motion, ber jag att med några ord få uttala mig om densamma.

Det är ganska underligt, att man icke sökt ordna frågan om pension för kvinnliga daglönare lika väl som för manliga. Läser man noggrant utskottets utlåtande, så tyckes också utskottet vara av samma mening. Här har man ett eklatant exempel på det mångskriveri, som råder hos oss och som ofta varit påtalat, men vilket man, när allt kommer omkring, icke tyckes vilja komma ifrån. När de kvinnliga daglönarna uppnått pensionsåldern, så skall varvschefen eller den myndighet, som de sortera under, skriva till marinförvaltningen, marinförvaltningen skall skriva till Kung. Maj:t och anhålla om avlämnande av proposition till riksdagen, sedan skall Kungl. Maj:t avlåta sin proposition, som riksdagen därefter har att i vanlig ordning behandla. Det vore enligt min mening bra mycket enklare, om man ordnade denna fråga så, att de kvinnliga daglönarna, då de uppnått pensionsåldern, endast hade att göra framställning om den pension, som reglementsenligt tillfaller dem.

Nu förstår jag ju, att icke utskottet här har kunnat bifalla motionen, ty det är nog riktigt, som utskottet säger, att det behövs en utredning, och »en dylik utredning har utskottet icke varit i tillfälle att verkställa», heter det. Men utskottet hade naturligtvis kunnat föreslå en dylik utredning. Men då nu utskottet icke gjort det, så hoppas jag, att motionären eller någon annan måtte ett annat år taga upp frågan igen och då föreslå den utredning, som utskottet åtminstone indirekt förordat, för att de kvinnliga daglönarna måtte få sin pensionsfråga ordnad och veta, vad de ha att rätta sig efter.

Jag har här givetvis intet yrkande att framställa.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Återstående punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 17.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget
första lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 16 § strafflagen m. m.

Ang. ändring
i 18 kap. 16 §
strafflagen
m. m.

Genom en den 29 oktober 1920 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 6, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga

dels följande förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 16 § strafflagen:

Härigenom förordnas, att 18 kap. 16 § strafflagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Den, som gör sig skyldig till oförsvarlig misshandel eller överansträngning av djur eller genom vanvård tillfogar djur lidande, straffes för djurplågeri med böter. Är djurplågeriet av svår beskaffenhet eller äro omständigheterna synnerligen försvårande; må till fängelse i högst sex månader dömas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1921;

dels ock förslag till lag om rätt i vissa fall för polismyndighet att omhändertaga djur.

Utskottet hemställde,

1:o) att riksdagen, med tillkännagivande, att Kungl. Maj:ts förslag om ändrad lydelse av 18 kap. 16 § strafflagen ej kunnat av riksdagen godkännas, måtte för sin del antaga följande

Förslag

till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen.

Visar någon i behandling av djur uppenbar grymhet, genom misshandel, överansträngning, vanvård eller annorledes, straffes för djurplågeri med böter. Är djurplågeriet av svår beskaffenhet eller äro omständigheterna eljest synnerligen försvårande; må till fängelse i högst sex månader dömas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1921.

2:o) att Kungl. Maj:ts förslag till lag om rätt i vissa fall för polismyndighet att omhändertaga djur måtte av riksdagen bifallas.

Beträffande utskottets hemställan i mom. 1) hade reservationer avgivits:

Ang. ändring
i 18 kap. 16 §
strafflagen
m. m.
(Forts.)

av herr *Hederstierna*, som yrkat, att riksdagen måtte avslå såväl Kungl. Maj:ts förslag som utskottets hemställan; och
av herr *Thore*.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Hederstierna*: Herr talman, mina herrar! I anledning av den sena timmen och då vi väl alla önska att snart få äta middag, skall jag fatta mig så kort som möjligt, men är å andra sidan tacksam, om kammaren för dessa ögonblick ville lyssna litet till mig, därför att denna fråga är av en ganska stor praktisk betydelse.

Uti den nuvarande strafflagen står angående djurplågeri, att »visar någon i behandling av djur uppenbar grymhet; straffes med böter. Åro omständigheterna synnerligen försvårande; må till fängelse i högst sex månader dömas.» Nu har det varit så, åtminstone under dessa senare år, att ju mera folkets rättsmedvetande har vaknat för att en olämplig, vårdslös behandling av djur på något sätt närmar sig vad som icke bör vara tillåtet, så har detta rättsmedvetande, även om ifrågavarande behandling i forna tider ansågs icke alls farlig eller olämplig, börjat reagera. Och i samma mån som rättsmedvetandet börjat reagera, i samma mån ha domstolarna följt med och bestraffat brott och förseelser mot djurplågeriparagrafen även i de fall, då dessa för några år sedan icke alls varit föremål för straff.

Denna utveckling, som alldeles spontant inträtt, är man nu i färd med att genom en ny lagstiftning äventyra. Jag vågar påstå, att anledningen till att denna fråga nu åter kommit upp har varit en riksdagsskrivelse, som tillkom för en tre—fyra år sedan efter hemställan i en motion av en ledamot av denna kammare, herr *Welin*. Han var upprörd över att man kuperade hästsvansarna och föreslog på den grund en riksdagsskrivelse mot djurplågeri.

Nu vill jag säga, att när man läser den kungl. proposition, som sedan avlämnats i denna fråga rörande kupering av hästsvansar, så får man veta, att om man kuperar, även på ett riktigt sätt, ett s. k. varmblodigt djur, så är det djurplågeri, men kuperar man en ardennerhäst, beträffande vilken det å den allmänna handelsmarknaden fordras, att han skall vara kuperad, så blir det icke djurplågeri. Denna viktiga fråga kan således icke sägas ha blivit löst genom berörda proposition.

Nu framkommer Kungl. Maj:t i stället med förslag om ändring av omhandlade lagparagraf och vill, att denna paragraf skall omformuleras så: »den, som gör sig skyldig till oförsvärlig misshandel eller överansträngning av djur eller genom vanvård tillfogar djur lidande, straffes för djurplågeri med böter» etc. Detta funno vi i utskottet allesammans icke vara ett tillfredsställande eller fullt uttömmande förslag, och det var egentligen endast en av ledamöterna i utskottet, som var färdig att taga förslaget. För att då komma ifrån denna situation och få fram någonting, som alla

kunde förena sig om, har man här från lagutskottets sida fram-
lagt ett annat förslag, där det står i stället: »Visar någon i be-
handling av djur uppenbar grymhet, genom misshandel, överansträng-
ning, vanvård eller annorledes, straffes för djurplågeri» o. s. v.

Nu vill jag säga, att det är mycket farligt att ändra på en
lagparagraf, som över huvud taget alla egentligen äro överens om
riktigt tillämpas av domstolarna. Företar man nu här någon änd-
ring, så komma domstolarna att bli tvexsamma, huruvida man
här icke vidtagit en skärpning av bestämmelserna om djurplågeri.
Den uppräknig, »misshandel, överansträngning och vanvård», som
här gjorts, komma domstolarna, misstänker jag, att anse innebära
skärpning av djurplågeribestämmelserna. Men vad som icke är
det minst beaktansvärda är, att alla dessa djurskyddsvänliga her-
rar och damer, framför allt dessa senare, komma att fatta lagen
såsom ett stöd för sitt ivrande för att man skall beivra djurplå-
geriet, och det kommer således, så vitt jag kan förstå, att bli an-
givelser i långa banor hos åklagaren, att han skall åtala dessa för-
seelser. Det är detta, som jag är så rädd för, att man genom denna
avvikelse från nu gällande lagstiftning skall komma in i en trakas-
seringsperiod beträffande de mål, som det här är fråga om, så att
varenda gång en djurskyddsvänlig person blir av den uppfattningen,
att en häst blivit överansträngd eller föremål för vanvård, han då
skall springa till åklagaren. Det är möjligt, att åklagaren lägger
saken ad acta, men det är också möjligt, att han åtalar, och så får
vederbörande en process på halsen. Jag kan icke finna annat, än
att man sätter i fara den lugna gången i fråga om den riktiga till-
lämpningen av djurplågeriparagrafen, om man ger sig in på dessa
vägar, och jag har därför icke kunnat ansluta mig till utskottets
förslag.

Utan att vidare uppehålla mig vid ämnet, ber jag att få
lägga herrarna på hjärtat vikten av att man här icke lämnar vägen
öppen för trakasserier, som jag befarar komma att vinna insteg.
om utskottets förslag antages.

Jag ber således, herr talman, att få yrka avslag å såväl den
kungl. propositionen som utskottets hemställan i punkt 1.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Ekeberg:
Herr talman! Den föreliggande propositionen innefattar, som man
ser, två olika förslag, dels förslag om ändrad lydelse av strafflagens
djurplågeriparagraf och dels förslag till lag om rätt i vissa fall för
polismyndighet att omhändertaga djur. Den senare lagen har av
lagutskottet enhälligt tillstyrkts, varemot den förra är tillstyrkt i
något förändrad form av lagutskottets majoritet. Herr Hederstierna
och herr Thore ha däremot reserverat sig.

Beträffande nu omformuleringen av Kungl. Maj:ts förslag i
fråga om strafflagsparagrafen vill jag säga, att jag visserligen för
min del anser den ursprungliga formuleringen äga vissa företräden,
men att jag finner den nu föreslagna formuleringen också mycket

Ang. ändring
i 18 kap. 16 §
strafflagen
m. m.
(Forts.)

Äng. ändring väl kunna godkännas. Jag kan sålunda för min del ge min an-
i 18 kap. 16 § slutning till densamma.

strafflagen

m. m.

(Forts.)

Om man då ser efter, vad lagutskottet velat vinna genom den formulering, som det valt, skall man finna, att avsikten därmed varit allenast att befästa den med en mera human rättsuppfattning överensstämmande lagtillämpning, som redan kommit till allmänt uttryck i överrätternas domar. Att man ansett nödigt att fastslå denna praxis, beror på två skäl. Det ena skälet är, att det finnes vissa underdomstolar, som icke ha följt denna praxis. Det andra och viktigare skälet är, att genom lagen om rätt i vissa fall att omhändertaga djur även polismyndigheten ställes inför ett avgörande beträffande vad som är att anse såsom djurplågeri och vad som icke är att anse såsom djurplågeri. Då man icke kan begära, att varje polismyndighet i riket skali känna till överrätternas praxis, har man ansett riktigast, att lagen förtydligas i överensstämmelse med denna praxis; med andra ord, då man lägger en ny uppgift på polismyndigheterna, har man ansett polismyndigheterna äga rätt att kräva klart besked om den nya befogenhet, varmed de utrustas. Man har icke velat hänvisa dem till en paragraf, vars avfattning är sådan, att den säger något helt annat, än vad överrätterna inlägga i densamma.

Nu har herr Hederstierna anmärkt, att om man ändrar denna paragraf, skulle det kunna föranleda villervalla. Jag får säga, att jag känner mig icke alls övertygad av det argumentet. Om man först tänker på överrätterna, så är det klart, att de komma att taga kännedom om anledningen till denna omformulering av lagrummet, och då de därvid finna ett klart uttalande om att man med denna lagändring avsett att slå fast den praxis, som man redan tillämpar i överrätterna, bör någon villrådighet omöjligen kunna uppstå.

Ser man åter till underdomarna, så är det klart, att de underdomare, som redan förut följt överrätternas praxis, nu också komma att göra det. och de komma säkerligen också att visa det intresse för saken, att de taga reda på, vad anledningen varit till ändringen av lagrummet. Sådana underdomare, som förut icke satt sig närmare in i frågan, behöva, synes det mig, ett litet förtydligande, varigenom man når fram till enhetlighet i rättstillämpningen; och, som sagt, för polismyndigheterna, som nu få en ny uppgift, är ett sådant förtydligande i allra högsta grad av nöden.

Jag vill också betona, att den formulering, som här är vald, avsluter sig så mjukt som möjligt till den äldre formuleringen, så mjukt t. o. m., att det förefaller mig otroligt, att den nya formuleringen skulle kunna ge anledning till en oriktig tillämpning av lagen och till en föreställning, att hädanefter skulle gälla något helt annat än vad nu är fallet.

Det finnes emellertid också ett annat skäl, ett skäl särskilt för denna kammare att bifalla propositionen, och det är följande: denna kammare har flera gånger uttalat sig för en ändring i denna sak, icke blott den gång herr Hederstierna talade om, då det gällde kupering av hästsvansar, utan även vid andra tillfällen. Till slut fick

denna kammare första kammaren med sig om en skrivelse. Nu har första kammaren i dag utan votering och utan diskussion tagit Kungl. Maj:ts förslag. Är det då rimligt, att andra kammaren säger: nej, nu ha vi ångrat oss, vi tycka det är bra som det är!

Ang. ändring
i 18 kap. 16 §
strafflagen.
m. n.
Forts.

Vad som förekommer här i dag, påminner om ett ärende, som behandlades här för fjorton dagar sedan. Då hade riksdagen skrivit och begärt en liten ändring i firmalagen; och fråga uppkom, om riksdagen skulle stå vid sitt ord eller icke. Andra kammaren gick då mot förslaget, d. v. s. andra kammaren visade sig ångerköpt. Då gällde det en jämförelsevis obetydlig fråga, i dag gäller det en fråga, som för stora delar av vårt folk är en hjärtesak. Skall verkligen andra kammaren även nu gå ifrån sin vid upprepade tillfällen uttalade mening? För min del vill jag uttrycka den bestämda förhoppningen, att så icke blir fallet.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Herr Hederstierna har av tvenne skäl yrkat avslag å lagutskottets hemställan under punkt 1. Dels anser han, att omformuleringen av djurplägeriparagrafen är överflödig, och dels håller han före, att en sådan lagändring kan verka skadligt.

Vad den första invändningen beträffar, har redan herr justitieministern på ett, såvitt jag kan finna, fullt bevisande och övertygande sätt ådagalagt, att omformuleringen av djurplägeriparagrafen icke kan anses alldeles överflödig. Jag skall icke tillåta mig att göra några som helst tillägg till vad herr justitieministern i detta avseende anförde.

Herr Hederstiernas andra invändning gick ut på att den föreslagna lagändringen kan, åtminstone under den första tiden, medföra vissa olägenheter. Man kunde befara, sade han, att vissa välmenande människor, damer och herrar, i sitt nit att skydda djuren, angiva personer för djurplägeri, utan att tillräckliga skäl härför föreligga, och att åklagarna då möjligen kunna förledas att anställa åtal i oträngt mål, så att personer, som icke borde dragas inför rätta, på detta sätt bli utsatta för trakasserier. Jag vill för min del icke absolut förneka, att herr Hederstiernas skräckmålning i ett eller annat fall *kan* komma att motsvaras av verkligheten, men jag vill säga, att man nästan vid varje förändring i strafflagen riskerar, att det till en början kan uppstå en viss osäkerhet vid tillämpningen av det förändrade straffbudet. Likaledes måste man räkna med, att det icke bara i sådana fall utan även eljes kan inträffa, att personer av överdrivet nit eller annan anledning anställa obefogade åtal eller angivelser. Men mot sådana kalamiteter finns det ju hjälpmedel i lagen. Till att börja med kunna obefogade angivelser avvisas av åklagaren, vidare bli obefogade åtal ogillade, och äro de *mycket* obefogade, kan det hela leda till, att vederbörande får betala skadestånd. Vi stå sålunda icke alldeles utan hjälpmedel i det hänseendet. I varje fall synes mig detta skäl icke kunna vara tillräckligt för att nu avslå ifrågavarande lagändring.

Jag vill ytterligare betona, vad redan herr statsrådet vidrörde.

Ang. ändring i 18 kap. 16 § strafflagen m. m. att riksdagen bestämt uttalat en önskan om en sådan lagändring, att den tvekan, som nu finnes i praxis rörande det nuvarande lagbudets tolkning, skall kunna undanröjas.

(Forts.)

Herr Hederstierna gjorde motionären herr Welin den stora äran att vilja räkna honom som upphovet till den återopade riksdagsskrivelsen. Jag kan inte riktigt gå in på den synen å saken. Här ha nämligen i riksdagen upprepade gånger under de föregående åren väckts förslag om ändring i djurplågeriparagrafen. Det har varit förslag om förbud mot eller inskränkning i vivisektionen, förslag med bestämmelser i syfte att strängare bestraffa grymhet vid slakt, förslag med bestämmelser i syfte att förbjuda grymma fångstredskap vid jakt och fiske, förslag om förbud mot kupering av hästsvansar, förslag om förbud att röka bin, förslag slutligen med bestämmelser, som klarare än de nuvarande bestraffa verklig misshandel å djur. Det har ingalunda varit endast herr Welin utan även åtskilliga andra motionärer, som i detta avseende uppträtt.

Som herr statsrådet nämnde, har andra kammaren upprepade gånger uttalat sig för behovet av en skärpning i djurplågeriparagrafen. Det skulle nog göra ett mycket egendomligt intryck, om kammaren nu, efter allt som förut hänt i saken, skulle avslå det förslag, som här föreligger.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen till en början propositioner beträffande mom. 1), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i nämnda moment, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Hederstierna, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i mom. 1) av utskottets förevarande utlåtande nr 11. röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Omröstningen utföll med 87 ja mot 62 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan uti ifrågavarande moment.

Vidare blev efter av herr talmannen därå framställd proposition utskottets hemställan i mom. 2) jämväl av kammaren bifallen.

§ 18.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäligen pris; och

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse av fartyg eller andel däri, så ock mot förvärfv av aktie i aktiebolag, som äger fartyg eller andel däri.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.19 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 26 februari, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Föredrogos vart för sig:

första lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion om åvägabringande av en författning rörande val av ombud för svenska folket vid nationernas förbunds delegerademöten; och

jordbruksutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbetalande av visst statslån från egna-hemslånefonden till Tingsryds egnahemsförening u. p. a.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 2.

Vid härpå skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående fondering av de från skyddsskogarna i Jämtlands län inflytande skogsvårdsavgifterna begärdes ordet av

*Ang. vissa
skogsvårds-
avgifter
i Jämtlands
län.*

Herr Olsson i Rösta, som anförde: Herr talman, mina herrar! På grund av att Kungl. Maj:ts förslag i anledning av skogsvårdslagstiftningskommitténs betänkande jämte domänstyrelsens och skogsvårdsstyrelsernas yttrande med anledning därav ej föreligger i så pass utrett skick, att proposition kunnat framläggas till årets

Ang. vissa
skogsvårds-
avgifter
i Jämtlands
län.

(Forts.)

riksdag angående ändring i lagen om vård av enskilda skogar, har jag jämte mina medmotionärer tillåtit mig att såsom provisorium — till avhjälpande av de orättvisor, som de nuvarande förhållandena tillskapa, intill dess ifrågavarande lagändring hinner av riksdag och regering antagas. — framlägga denna motion om fondering av skyddsskogarnas skogsvårdsavgifter. Rättvisan hade ju fordrat, att de skogsvårdsavgifter, som sedan 1914 utbetalats från de enskilda skyddsskogsägarna i Jämtland, återbördas till dem. men då utsikterna att få riksdagen att gå in på detta torde vara små, liksom också utsikten att, då det nya lagförslaget snart föreligger, däri få in en dylik bestämmelse, har detta blygsamma provisorium föreslagits.

Sedan 1914, då bidrag till skyddsskogsområdena inom Jämtlands län förvägrades, ha upprepade framställningar, påvisande det orättvisa i att icke någon del av de dryga skogsvårdsavgifterna från inom skyddsskogsområdet belägna skogar längre återbördas till dessa skogar, till fromma för deras vård och skötsel, blivit gjorda från skilda håll, dock alltså utan positivt resultat. Ett allmänt och till synes fullt berättigat missnöje bland skyddsskogsägarna och ett slappnat intresse för och stundom ekonomisk oförmåga till rationellare skogsvård och ombesörjandet av erforderliga kulturåtgärder å skogarna, har blivit den naturliga följderna av detta sakernas tillstånd. Uppenbart bör ju å ena sidan vara, att dessa skogars ägare, som numera icke i form av skogsvårdsbidrag återfå någon del av skogsvårdsavgifterna, genom utgifters fortsatta utgående blivit utsatta för en i förhållande till andra enskilda skogsägare orättvis beskattning, och å andra sidan ligger det i öppen dag, att just de på grund av sitt läge ömtåliga skogar, som för sitt beroende och vidmakthållande ansetts påkalla en särskild skyddslag, även i långt högre grad än övriga enskilda skogar i riket äro i behov av pekuniärt understöd för sitt fortbestånd och förbättrande.

Jag har här en petition med begäran om ändrade förhållanden härutinnan från ett femtiotal skyddsskogsägare inom Frostvikens socken, från vilken socken enbart under åren 1917—20 utbetalades 24,516 kronor 83 öre i skogsvårdsavgifter, utan att ha kunnat få det ringaste bidrag till sina skogars förbättrande, vilka missförhållanden, på antydda skäl beroende, för dessa skogars vård säkerligen komma att medföra ödesdigra konsekvenser, om de icke snart avhjälpas.

Utskottet säger i motiveringen, att det behärskar de i motionen framställda synpunkterna å förevarande spörsmål men håller före, att frågan i vad den rör skyddsskogarna i allmänhet bör slutligen prövas i samband med det förslag till ny skogslagstiftning, som Kungl. Maj:t på grundval av skogslagstiftningskommitténs utredning torde komma att för riksdagen framlägga. I avvaktan härpå torde emellertid enligt utskottets förmenande böra övervägas, huruvida icke provisoriska åtgärder för avhjälpande av i motionen angivna olägenheter kunna anses erforderliga eller lämpliga.

Jag ber att få tacka för den välvilliga motivering, utskottet kommit till. Det synes dock, som om utskottet på grund av denna

motivering även bort kunna taga ställning till förslaget. Anledningen till att utskottet ej ansett sig kunnat göra det, är väl den, att det finnes skyddsskogar även inom andra län, men det synes mig att även dessa kunnat medtagas, där samma förhållanden råda. De största områdena torde emellertid ligga inom Jämtlands län. Utskottet föreslår emellertid i stället en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, huruvida icke provisoriska åtgärder för avhjälpande av de framhållna olägenheterna kunna anses erforderliga och lämpliga. Förvissad som jag är, att Kungl. Maj:t kommer att finna, att här föreliggande olägenheter, som böra avhjälpas, torde resultatet kunna bli detsamma, som om riksdagen direkt bifölle motionen, men fördelen hade ju varit, att den provisoriska lösningen i så fall nu varit klar.

Jag skall, herr talman, ej framställa något yrkande, men jag vill uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t redan under innevarande år ville vidtaga åtgärder i motionens syfte, och för den händelse frågan ej skulle kunna å administrativ väg lösas, att Kungl. Maj:t måtte avgiva proposition däri till innevarande års riksdag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölles.

§ 3.

Till avgörande förelåg nu andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående samhällets befriande från zigenare och andra tattare.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 234, hade herr *Osberg* hemställt, att riksdagen måtte besluta skrivelse till Kungl. Maj:t med framställning om skyndsamt utredning att på lämpligaste sätt befria samhället från zigenare och andra tattare.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, anförde:

Herr *Osberg*: Herr talman, mina herrar! Redan för fyra år sedan hade jag tänkt väcka en motion i likhet med den, jag tilllät mig att väcka innevarande år i föreliggande fråga. Innan dess vände jag mig till vederbörande departement och framlade min syn på saken, och där upplyste mig vederbörande tjänsteman, att det redan då var igångsatt en utredning, som skulle lösa till de åtgärder, jag önskade. Som sagt ha fyra år gått sedan dess, och jag har icke hört någonting, som tytt på att man gjort någonting åt saken. I år får jag erkänna, att jag inte brytt mig om att vända mig till myndigheterna, innan jag väckte den motion, som nu föreligger.

Det är icke på grund av någon illvilja mot tattarna i allmänhet, som jag väckt denna motion, utan det är därför att detta, mina herrar,

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 17.

*Ang. vissa
skogsvårds-
avgifter
i Jämtlands
län.
(Forts.)*

*Ang.
samhällets
befriande från
zigenare och
tattare.*

*Ang.
samhällets
befriande från
zigenare och
tattare.
(Forts.)*

måste sägas vara ett socialt problem. Att man kan tolerera något sådant, som dessa missförhållanden, i ett civiliserat land, där man åtminstone bör kunna räkna med att det skall vara ordning och reda, det är mig oförståeligt. Om det nu vore så, att folk i allmänhet hade kännning av detta, tror jag verkligen, att åtgärder hade vidtagits för länge sedan. Men nu är det så, mina herrar, att jag vågar påstå, att en stor del av kammarens ledamöter aldrig haft något obehag av dessa individer utan tvärtom kanhända, som de påstå, finna nöje i dem. Och det är ju så, att de, som bo i städer och liknande samhällen, troligen se saken från en annan synpunkt, än en lantman gör. Efter slutat dagsarbete kanhända de ta sin familj med sig och gå ned till dessa mörkhyade individer och ha litet nöje av att se, hur de gå tillväga vid bröllop och barndop, och en hel del andra människor kanske rent av låta spå sig och offra icke obetydliga summor på dessa individer. Jag har ett eklatant bevis från ett besök av ett zigenaresällskap i Uddevalla förliden höst, där de fingo betala en nöjesskatt för 6,000 kronors inkomst på ett par veckor. Då är det naturligtvis inte småslantar, som offras på dessa människor.

Men just detta är en olägenhet, så som saken nu ligger, att många icke haft någon kännning av detta. Utskottet har ju givit mig rätt, fullständigt kan man säga, i varje påstående, jag gjort, men under behandlingen i utskottet ha vederbörande ledamöter vänt sig till vederbörande departement, där de fått den upplysningen, att utredningen i detta ärende nu överlämnats till fattigvårdskommittén. Ja, jag kunde ju låta mig nöja med det svaret, men det är en egenhet med dessa utredningar, att de ofta inte tjäna till annat än att mata vederbörande utskott med den tomma frasen: »Utredning pågår. Nu måste vi invänta utredningens slutförande».

Som nämnt är det fyra år sedan jag gjorde en sådan förfrågan i departementet, och det påstods, att utredningen var igångsatt. Nu ha de fyra åren gått, och man vet ju inte, hur länge det dröjer, innan utredningen blir färdig eller om den någonsin blir det. Ifrån, som jag sade, rent social synpunkt måste man ovillkorligen ingripa på detta område. Det är inte nog med att man ingriper mot zigenarna, de tror jag likväl äro de minst farliga, det är mera angeläget att taga itu med de s. k. hemmatattarna, arbetsfört folk, som draga omkring ett par tre män, lika många kvinnor och en barnskock på 15—16 stycken, som få traska omkring genom bygderna från det de blivit så stora, att de kunna använda sina ben, till dess de äro färdiga att ligga i graven, och föra denna bedrövliga tillvaro hela livet. Kan man stå till svars med att låta detta fortgå? Mina herrar! Jag påstår, att det kan man inte.

Vissa nationer ha redan börjat att på skarpen opponera sig mot ett sådant förfaringssätt, t. ex. Amerika. Där hava i detta avseende vidtagits rätt radikala åtgärder, vilka jag nu emellertid icke skall ge mig in på. Vad vi här skola göra måste bli något effektivt. I motionen har jag tänkt, att man först och främst skulle varna dessa individer, föreställa dem det oriktiga i deras framfart. Detta tror jag dock icke skall bli vidare effektivt för zigenarnas vidkommande,

men på de andra, tattarna, måste det hava någon verkan, om man med bestämdhet säger ifrån: Därest ni icke sköta er som vanligt folk brukar göra och arbeta för er utkomst, så måste vi taga hand om er och sätta er i arbetsinrättning och barnen i uppfostringsanstalter, o. s. v. Jag tror, att många av dessa skulle få den uppfattningen, att de ej kunna fortfara på sätt som de gjort.

Jag medger nu gärna att ifråga om zigenarna ett ingrepp skulle bli ganska svårt. De ha ju i århundraden farit fram på detta sitt sätt, och det skulle behövas ett rätt ingående upplysningsarbete bland dem, innan man kunde få taga i med hårdhandskarna. Men hur det än är, kunna vi, mina herrar, icke stå till svars med att låta detta gå på som hittills.

För två år sedan träffade jag i Munkedal ett sällskap på 82 sådana personer med 26 hästar. De drogo ut ett stycke på landsvägen, och sedan delade de upp sig i fyra avdelningar, som var och en drog åt sitt håll. Jag hade tillfälle att granska hur en av dessa avdelningar gick till väga. En lördagsafton kommo de fram till en prästgård, och de slog upp sina tält i en björkdunge därintill. Morgonen därpå fann arrendatorn, när han vaknade, att sex av hästarna gingo i hans veteåker. Han gick då fram till tälten och försökte väcka herrskapet för att be dem taga hand om hästarna. Som svar skickade man fram två hundar, och arrendatorn måste finna lämpligt att avlägsna sig. Han gick därpå efter sitt folk, för att dessa skulle taga hand om hästarna och binda upp dem. Men hästarna hade också tattarelynnne; de sprungo åkern upp och ned och förstörde för flera hundra kronor gröda, innan man fick tag i dem. Arrendatorn fick därpå ställa en man att vakta djuren under den återstående delen av söndagen tills måndag morgon, då han fick sällskapet i väg. — Jag hörde en gång en landsfiskal från närheten av Göteborg omtala, att han en gång fick order att infinna sig på en viss punkt för att bortdriva zigenare, som slagit läger på själva landsvägen. När han kom dit, hade de fört sina tält över diket och satt upp dem på en liten bergkulle. När landsfiskalen uppmanade dem att avlägsna sig, tog en tattare upp två hundrakronorsedlar, visade landsfiskalen dem, sägande att sällskapet icke voro lösdrivare. Landsfiskalen var desavouerad med detsamma. Vidare visade man kopparkärl, som man hade med sig, som bevis på att de voro hantverkare. Och så gick det bra för sällskapet.

Det är det svenska folkets egen skuld att så kan få fortgå. Ty om svenska folket ville göra någonting åt detta, skulle det bli slut på missförhållandet, men då svenska folket icke vill gå in för en sådan åtgärd, är det enligt mitt förmenande statsmakternas skyldighet att gripa in och göra vad de kunna. Det duger inte att här undan för undan bara hänvisa till utredning efter utredning. Det kan ej i längden vara försvarligt att så gå till väga.

Jag skall, herr talman, tillåta mig att på den synpunkten säga litet om den uppfattning jag fått om dessa utredningar och det syfte de i stor utsträckning tjäna, jag menar att möjliggöra för utskotten att ständigt komma fram med denna tomma fras: utredning pågår.

Ang.
samhällets
befriande från
zigenare och
tattare.
(Forts.)

Ang.
samhällets
befriande från
zigenare och
tattare.
(Forts.)

Jag tror, att vi snart måste vidtaga en sådan åtgärd i detta land, att den sittande regeringen, när det kommer ett skrivelseförslag från riksdagen, tillfrågar en person: Kan Ni åtaga Er utreda detta spörsmål på den och den tiden, skall ni få det uppdraget och få tillbörlig hjälp för dess utförande. Om den tillfrågade icke kan det, måste vederbörande vända sig till någon annan. Det måste nämligen bli slut på detta att låta utredningar fortgå kanhända tjugutal år. De saker, som skola utredas, bli gamla. Man kan inte hålla på hur länge som helst med dem, ty det kommer upp nya synpunkter, och på det viset kan aldrig ett ålagt arbete hinna slutföras. Detta i förbigående.

Nu erkänner jag, att denna fråga är av en särdeles delikat natur. Om nu riksdagen skulle följa utskottet och gå på avslag, skulle naturligtvis våra tattare i bygderna tänka som så: Ja, det har motionerats i riksdagen om vårt vara eller icke vara och vårt sätt att fara fram, men riksdagen har sagt, att den bryr sig inte om det i motionen framställda yrkandet, vilket också blivit avslaget. — Dessa människor sätta sig aldrig in i sakerna, de få aldrig veta vilka grunderna kunna vara till ett beslut, utan de se bara ett så att säga blankt meddelande, att så och så är det. Man kan då tänka sig, hur detta skall verka. Våra zigenare och tattare skola tänka som så: Riksdagen gillar vårt förfarande fullständigt; vi ha ingenting att befara, utan vi kunna fortfara på vårt gamla sätt.

Som jag i början av mitt anförande sade, har jag ingenting att invända mot utskottets motivering. Utskottet har nämligen icke kommit fram med någon som helst invändning. Utskottets värderade ordförande har ju till och med instämt i motionens syfte, och då kan man ju tänka sig, att det icke är någon ovilja, som gjort, att utskottet kommit till att yrka avslag. Nu föreslår jag, att kammaren måtte gå med på ett bifall till min motion. Detta gör jag icke av egoistiska syften, utan såsom en lämplighetsåtgärd. Jag vet väl, att det nog ej är fullt parlamentariskt att göra ett sådant yrkande, men i en sådan fråga som denna tror jag verkligen, att riksdagen kan stå till svars för, att den går med på det yrkande jag kommer att framställa. Det blir här inga utgifter för staten, utan det är här bara, kan man säga, fråga om en lämplighetsåtgärd. Är det nu så, att riksdagen bifaller min motion, blir skrivelsen naturligtvis remitterad till fattigvårdslagstiftningskommittén, vilken, såsom utskottet anger, har hand om saken. Det är hela apparaten; det blir ingen kommitté tillsatt, utan det hela blir bara, att man ger saken en stöt framåt. Jag tror verkligen icke att det skadar, att man gör på det sättet.

Det har ju vidtagits ganska effektiva åtgärder på detta område i andra länder. Jag nämnde Amerika. Jag vill nu icke gå in på det radikala sätt, varpå armerikanarna behandla dessa onyttiga individer, men jag kan ju nämna huru med dem förefares i Norge. Där är det så, att man kan tillsäga dessa människor, att om de vilja gå över till ett sundare och bättre liv, så erbjudas de något slags egna hem, där de få lov att vistas, och barnen få skolgång. Jag har kom-

mit fram med min motion i det syftet, att man skulle försöka på något sätt på upplysningsväg få ett slut på detta elände. Innan jag slutar mitt anförande, vill jag hemställa till mina kamrater här i kammaren, att de ville gå med på en så rimlig begäran som ett bifall till min motion. Jag tror, som jag sagt, att detta skulle ha en psykologisk verkan utåt, att dessa individer skulle börja fundera på, om de verkligen kunna så ostört få fara fram som de hittills gjort, om de icke få lov att börja tänka på att lägga om sitt sätt att leva. Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till min motion.

*Ang.
samhällets
befriande från
zigenare och
tattare.
(Forts.)*

Jag kommer även, det kan jag på förhand säga, att, om så behövs, begära votering. Det kanske icke är fullt så klokt att begära votering just därför att i händelse av avslag på motionen man skulle kunna påstå, att dessa tattare och zigenare få ännu mera trumf på hand, emedan det visat sig, att riksdagen på allvar prövat saken och likväl kommit till avslag. Jag hoppas i alla fall att, med den innebörd som ärendet har, herrarna skola kunna gå med på en så billig fordran, när detta icke är förknippat med några som helst utgifter för statsverket.

Jag skall, som sagt, herr talman, be att få yrka bifall till min motion.

Herr F a s t: Herr talman, mina herrar! Det kanske hade varit överflödigt att nu från utskottets sida begära ordet, men när motionären slutade med att yrka bifall till sin motion, kan det vara berättigat att säga några ord.

Det ärende, som nu föreligger till riksdagens behandling, är icke någon ny fråga. Det är nu över 400 år sedan zigenarna importerades till Europa, och de torde hava varit ungefär lika länge i vårt land. De olägenheter, som de åsamkat de länder, där de vistats, äro naturligtvis stora. Utskottet bestrider ingalunda, att motionären i det avseendet kan hava rätt, men vad motionären icke har rätt i är, det han i sin motion säger, »att det är ganska egendomligt, att man ifrån de olika civiliserade ländernas sida icke bemödat sig om att stävja denna i socialt hänseende mest klandervärda tillvaro. Det förhåller sig ingalunda så, ty det har under dessa århundraden, torde jag kunna säga, gjorts åtskilligt i den vägen, fastän man i allra flesta fall misslyckats. På 1800-talet t. ex. försökte man i Tyskland åstadkomma något genom att uppföra stora anstalter, där man tog hand om och satte dessa manliga individer till arbete med tvång och där man ävenledes med tvång tog barnen till skolorna. Det visade sig emellertid, att de manliga individerna ganska snart rymde från dessa anstalter. De befriade sedan barnen, och så begåvo de sig ånyo ut på sitt vandringsliv. Det mest utmärkande draget hos dessa människor är deras obändiga frihetskänsla och deras djupa förakt och avsky för allt regelbundet arbete. Man har även i åtskilliga länder försökt sig på missionering bland dessa människor, men även där har man misslyckats, därför att vad som, jämte det här ovan antytts, framför allt utmärker dem är deras stora religionslöshet. Ja, man

*Ang.
samhällets
befriande från
zigenare och
tattare.
(Forts.)*

har t. o. m. gått så långt, att man sagt, att de icke ens äro vid-skepliga, fastän man skulle kunna säga att detta skulle vara fallet med hänsyn till den mystik, varmed de omgiva sig, men det är mera avsett att inverka på den lättrogna kundkrets, som de vilja draga till sig. Deras historia är icke något annat än en verklig lidandets historia. Man får ingalunda tänka sig, att de länder, där de funnits till, hava uppträtt så synnerligen gästvänligt. Detta har heller ingalunda varit fallet i vårt land. På 1700-talet utfärdades i Österrike en lag, att varje manlig zigenare, som kunde anträffas i landet, utan vidare skulle hängas, och man torterade på grymmaste sätt såväl kvinnorna som männen. Men oaktat dessa mycket barbariska åtgärder försvunno icke zigenarna, utan tvärtom, de förökade sig i stället. Som jag nyss nämnde har man ej heller i vårt land uppträtt så synnerligen gästvänligt, utan man har också här försökt sig på att vidtaga åtgärder. Så t. ex. förbjöds på 1500-talet prästerna att begrava zigenarnas lik, och man förbjöd också prästerna att vid dessa människor fästa någon som helst religiös ceremoni. På det sättet satte man dem alldeles utanför samhället. År 1637 utfärdades en lag, vilken närmast överensstämde med den som fanns i Österrike. Det fastställdes nämligen, att den zigenare, som kunde anträffas inom landets gränser, skulle utan vidare dömas till hängning, och det var mycket stränga straff för den, som hyste en sådan individ, varom här är fråga. Men det gick i detta fall som i så många andra, där man tillgripit barbariska lagar, att lagarna förfelade sin verkan. Lagen kom, åtminstone vad jag kunnat finna, inte i något enda fall i tillämpning, vilket ju är ganska naturligt.

Nu vill jag, liksom utskottet, ingalunda förneka, att de olägenheter, som motionären talat om, verkligen kunna vara tillfinnandes, fastän jag tror, att han i någon mån har överdrivit desamma. Men vad utskottet här sagt och vad jag ber att få understryka är, att ställningen ingalunda är sådan, att man icke har vidtagit några åtgärder, och att man från samhällets sida icke har något att skydda sig med. Jag ber då få erinra om, hurusom naturligtvis i första hand fattigvårdslagen kan tillämpas på dessa i de fall, då dessa individer icke fullgöra sin försörjningsplikt gentemot dem, mot vilka de hava försörjningsplikt, i full likhet med andra svenska medborgare. Dessutom hava vi framför allt lösdriverlagen. Den förefaller mig vara synnerligen tillämplig, så snart de befinnas sysselsatta med tiggeri, bettleri o. s. v. Jag tror inte, att det är brist på lagar utan tvärtom snarare så, att bristen ligger däri, att man i landet icke försöker uppträthålla och tillämpa de lagar, som finnas på detta område. Utskottet har icke förnekat, att det kan vara möjligt och ganska troligt, att man behöver ytterligare bestämmelser utöver nu befintliga. Innan jag går att tala om detta, ber jag emellertid att få erinra om hurusom, när det gäller nyinvandring av dessa element, man från samhällets sida kan fullt effektivt skydda sig. Vi veta, att vi hava lagen från 1914 angående invandring, och dessutom hava vi en förordning, som trädde i kraft den 1 januari i år, som innehåller ganska stränga bestämmelser angående passvisering, och som säger ifrån,

att ingen utlännning, som ej har viserat pass eller uppehållsbok, får vistas här i landet. Dessutom är det också så, att sådana, som försörja sig på detta sätt som dessa människor i allmänhet göra, nämligen genom tiggeri och bettleri och genom att fara omkring och förevisa djur m. m., utan vidare kunna avvisas från riket. Det förefaller mig, som om man, då det gäller nyinvandring av dessa element, har från samhällets sida skyddat sig på det mest effektiva sätt.

*Ang.
samhällets
befriande från
zigenare och
tattare.
(Forts.)*

Anledningen till att utskottet, trots att det erkänner, att det kan behövas lagar utöver de redan befintliga, icke vill vara med om en skrivelse är, som motionären redan själv antytt, det läge, vari denna fråga för närvarande befinner sig. År 1907 hade det igångsatts en utredning av Kungl. Maj:t. Den hade pågått en viss tid, men så blev den avbruten, och frågan blev remitterad till den samma år tillsatta fattigvårdslagstiftningskommittén. Denna kommitté har, som herrarna hava sig bekant, haft att syssla med en hel del mycket svåra problem, nämligen fattigvårdslagarna och deras följdlagar. Det är förklarligt, att man med en sådan arbetsbörda icke kunnat taga upp denna fråga till behandling, men utskottet har sig nu bekant, att det börjats med ett omarbete av lösdrivarlagen. Det förefaller mig, som om just förevarande spörsmål skulle vara synnerligen nära sammanhängande med revisionen av lösdrivarlagen. Jag tror också, att det förhåller sig så, att denna fråga nu verkligen är överlämnad i de allra lämpligaste händer, ty denna fattigvårdslagstiftningskommitté, som jag vågar säga med så mycken heder skilt sig från sitt uppdrag, nämligen att utarbeta den nya fattigvårdslagen, bör vara särskilt skickad och kunnig att taga hand om just detta spörsmål.

Då sålunda frågan ligger enligt mitt förmenande till på ett för motionären själv så önskvärt och bra sätt, förefaller det mig egendomligt, att han yrkar bifall till sin motion och icke i stället instämmer med utskottet. Jag tror också det vore ganska egendomligt, om riksdagen, då densamma förut skrivit till Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t på så utmärkt sätt effektuerat riksdagsskrivelsen, ånyo skulle göra hänvändelse till Kungl. Maj:t i samma ärende. Det förefaller mig, som detta knappast skulle skänka respekt åt de skrivelser, riksdagen avlämnar, och jag tror, att man i det avseendet kan instämma i det yttrande, som på förmiddagen fälldes av chefen för justitiedepartementet, där han varnade från att fatta beslut, som gå det ena stick i stäv mot det andra.

Det förefaller mig sålunda, herr talman, att med hänsyn till denna frågas nuvarande läge och det sätt, varpå man sökt att sörja för att få till stånd den allsidiga prövning och utredning, som säkerligen kräves, det skulle vara fullgoda skäl för att nu bifalla utskottets hemställan, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! De saker, som den ärade vice ordföranden i utskottet här låtit komma till synes, och

Ang.
samhällets
befriande från
zigenare och
tattare.
(Forts.)

den historik, som han kom med, har man läst under de senaste dagarna i tidningarna. Den ärade vice ordföranden pekar på, att vi hava lösdrivarlagen. Om den ärade vice ordföranden hade lyssnat till mitt första anförande, tror jag knappast han hade nämnt något om denna. Jag nämnde, hur landsfiskalen kom för att driva bort följet. Då visade de penningar ävensom att de hade något att göra, och landsfiskalen blev desavouerad; han kunde icke säga dugg utan stod maktlös. Då säger jag: Skall samhället tolerera en sådan anordning, när med lösdrivarlagen här intet kan göras? — Nej, mina herrar, vi måste vidtaga andra åtgärder, om vi skola få ett slut på detta eländiga ofog, som försiggår.

Jag tillät mig i mitt första anförande säga herrarna, att det är så många i denna kammare, som icke alls hava något obehag av tattare. Men gå ut i landsbygden och studera förhållandena, så skola herrarna nog märka, att det egentligen är de fattiga av befolkningen, som måste kläda skott för dessa horders framfart. De pocka sig till både det ena och det andra många gånger. Komma de ut t. ex. till ett enstaka liggande torp, där det finns bara torparhustrun hemma med en barnskara, så vågar hon icke säga nej till någonting. Så är förhållandet. Jag tror, att om herrarna råkade ut för sådan påfrestning, ni nog skulle få en helt annan uppfattning om saken än ni nu ha.

Jag skulle icke framkommit med motionen, om det icke varit ett trängande behov, som här gör sig gällande, och jag hoppas, att det är så mycket ordning och reda i detta parlament, att man har reda på vad man bör göra. Jag sade i början, att det är icke utan, att det kan vara bristande parlamentarisk takt däruti att jag begär bifall till min motion, när det upplysts att utredning i ärendet pågår. Men den utredningen har dock pågått i fjorton år, och då kan man spörja sig, huru länge den skall fortgå ytterligare.

Man torde icke böra se så lättvindigt på detta spörsmål, som herr Fast vill göra. Herr Fast har här starkast klämt på zigenarna. Jag har något förmildrande uttalat mig angående zigenarna redan i mitt första anförande. Det är inte de, som äro den värsta landsplågan, utan den utgöres av urartade människor av vårt eget folk; det är dessa, som ställa till den värsta oredan. Skola vi nu stillatigande åse, hurusom dessa skaror draga omkring i vårt land, livnärande sig på tjuvnad och bettleri samt på hästbyte och djurplågeri? Jag har fått åtskilliga brev och böcker mig tillsända, sedan jag väckte denna motion, och allt tyder på, att folket i bygderna undrar vad det skall bli till sist, om icke några åtgärder vidtagas mot dessa missförhållanden. Jag läste häromdagen en artikel, behandlande rashygien. Författaren berättade, att det inom Sverige finns $\frac{1}{4}$ miljon människor, som kunna sägas vara undermåliga. Han hade också nämnt dessa vagabönder, som jag har behandlat i min motion.

Ja, är det så, att herrarna vilja att dessa missförhållanden skola fortfara, så må ni göra det. Men jag säger, att det ligger ett visst ansvar hos oss allesamman, när det gäller att tillse att få

ordning och reda i landet, eller om man helt nonchalant skall låta det gå hur som helst och så, att man låter tattarna vara herrar på täppan. Jag behöver icke spilla mera ord på saken, ty jag tror, att herrarna äro deciderade i frågan.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till motionen.

*Ang.
samhällets
befriande från
zigenare och
tattare.*

(Forts.)

Herr Block: Herr talman, mina herrar! Motionären och jag och likaså det stora flertalet inom utskottet äro nog tämligen ense, så länge det gäller att skildra de olägenheter, som verkligen förorsakas av dessa zigenare och tattare. Och vi följa ju också motionären hela vägen ända till klämman. Jag tror även, att kammaren vid närmare eftertanke skall finna, att det förslag, som utskottet har framlagt, är det riktiga. Nu vill motionären, att kammaren skall säga ifrån litet mera bestämt, att något måste göras för att förhindra det ofog, som zigenarna och tattarna bedriva. Och till stöd härför har han anført, att annars skulle zigenarna och tattarna bli övermodiga. Jag tror inte, att det är så synnerligen farligt med detta, framför allt därför, att zigenarna och tattarna nog inte äro så särskilt intresserade av vad vi här i riksdagen besluta; det går dem nog tämligen spårlöst förbi. Vidare har motionären såsom ett skäl anført, att utredningen skulle taga så lång tid, att landet rätt länge skulle få dragas med detta, därest kammaren icke beslutar att särskilt begära utredning i denna punkt. Men jag tror ändå, att motionen och dess behandling i utskott och kammare icke gå alldeles spårlöst förbi. Jag tror säkert, att regeringen och övriga vederbörande följa med vad som sker i kammaren, och då blir ju detta dock en påminnelse. Jag tycker, att motionären kan nöja sig med det beslut, utskottet föreslår, och ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bäckström: Herr talman! Det förefaller, som om många skulle taga litet för lätt på denna fråga och anse, att motionären, när han framställt yrkande om bifall till motionen, har gått väl långt. Men jag vill såsom en röst från Norrland också ha avlagt ett vittnesmål i denna sak. Den är verkligen så pass allvarlig, att ett särskilt understrykande av kravet, att här behövas snara och kraftiga åtgärder, är av behovet påkallat. Jag skulle kunna anföra många stiekprov på vilket elände det i själva verket är, där sådana sällskap draga fram. Hos ensamstående kvinnor kunna de tillåta sig rent ut sagt vad som helst. Men jag skall inte upptaga kammarens tid med sådant.

Här har påpekats, att utredningen är lagd i så utmärkta händer, och att man därför kan vänta, att det skall göras det bästa möjliga åt saken. Jag betvivlar inte alls, att viljan är god hos denna kommitté, som har fått saken om hand. Men jag vill ha sagt, att om riksdagens andra kammare beslutar i enlighet med motionärens framställning och sända kraftigt understryker behovet av att någonting göres, så skulle det verka mycket hälsosamt. Herr Fast sade, att vi redan ha lagat men att de inte tillämpas. Men det står ju i utskot-

Ang.
samhällets
befriande från
zigenare och
tattare.
(Forts.)

tets motivering, att här måste bli kompletterande bestämmelser, och det vet ju för övrigt var och en. Där uppe i Västerbotten ha byalag efter byalag eller större områden gemensamt kommit överens att fastställa 50 kronors vite för den, som hyser tattare, för att man skall bli kvitt sådana sällskap. Men det hjälper inte. De smyga sig in på gårdar i utkanterna av byarna och i enstaka liggande hem, där ingen kontroll är möjlig, och där inbyggarna själva stå nästan rättslösa. Där bedriva tatterna sitt ofog så mycket värre.

Jag hemställer, herr talman, om — jag ber bevekande kammarens ledamöter att beakta motionärens framställning och understryka kravet på att här någonting göres med snaraste — jag hemställer om bifall till motionen.

Herr *Holmner* instämde häruti.

Herr *F a s t*: Endast några ord! Jag tror ändå, att det knappast är skäl i att här på speciella känsloskäl, de må vara aldrig så berättigade, försöka overtala andra kammaren att gå en väg, som kammaren annars inte skulle gå. Jag tror, att lagstiftningsarbetet bör gå till väga så, att man bedömer kallt och lugnt var fråga för sig och tar hänsyn till vilket läge varje ärende befinner sig uti. Ingen kan bestrida, att vi redan nu ha lagar på detta område, men samtidigt måste det erkännas, att det brister åtskilligt i deras efterlevnad. Nu har man velat göra gällande, att ett understrykande av att just denna fråga snarast måste lösas lämpligen bör ske därigenom, att riksdagen ånyo beslutar en skrivelse till Kungl. Maj:t. Men, mina herrar, då utskottet säger sig ha inhämtat, att fattigvårdslagstiftningskommittén redan har begynt en omarbetning och revision av lösdrivarlagen, skulle det då inte innebära ett underkännande av Kungl. Maj:ts omdömesförmåga, då Kungl. Maj:t överlämnat denna fråga till fattigvårdslagstiftningskommittén, och samtidigt även ett underkännande av fattigvårdslagstiftningskommitténs goda vilja och förmåga att snarast möjligt bringa denna fråga till sin lösning, om riksdagen fattade ett sådant beslut? Jag tror, att man bör betänka sig mer än två gånger, innan man på grund av sådana känsloskäl går med på ett dylikt beslut, då det icke har kunnat framföras några som helst nya riktlinjer såsom direktiv för denna utredning, ty några sådana har jag sannerligen inte kunnat finna vare sig i motionen eller i deras anföranden, som här uppträtt till försvar för densamma. Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr *B ä c k s t r ö m*: Den siste ärade talaren är verkligen mycket anspråkslös, det måste jag medge. Han anser, att allt är gott och väl på grund av vad som redan är åtgjort i saken. Jag vill emellertid påpeka, att utskottet självt framhåller, att riksdagen år 1897 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag just för att förhindra det ofog, som här påtalats. Och vidare upplyser utlåtandet, att 10 år senare, år 1907, måste arbetet överlämnas åt

fattigvårdslagstiftningskommittén. I icke mindre än 24 år har sålunda detta arbete varit i gång. Jag frågar: är det inte på tiden att andra kammaren understryker kravet på en skyndsammare handläggning av ärendet? Jag tror i likhet med herr Osberg, att de flesta av herrarna inte ha något riktigt begrepp om denna sak. De, som bo i mera befolkade trakter, veta inte, hur ont detta verkar, att tattarna få fara omkring som de göra. Men de, som bo i mera glest befolkade landsändar, veta det. De få ofta höra mycket bedrövliga händelser just i anledning av dessa kringströvande människors bedrifter, och de vänta därför, att något skall göras och det med det snaraste. Ett understrykande från andra kammarens sida av detta krav kan jag inte finna vara på något sätt förringande för vare sig Kungl. Maj:t eller den kommitté, som har fått sig ärendet anförtrott. Tvärtom tycker jag, att det skulle verka hälsosamt, att det gäves en påminnelse om nödvändigheten av att lägga hand just vid denna detalj, så att förslag i saken må kunna framkomma redan till nästa års riksdag.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Åkerlund: Jag instämmer till fullo med herr Fast. men möjligen skulle jag kunnat gå litet längre och vara med motionären, om inte hans yrkande vore så besynnerligt avfattat. Vore det fråga uteslutande om zigenarna, dessa människor från främmande länder, som slagit sig ned i Sverige och här driva omkring, så skulle jag kunnat vara med honom. Men här står »zigenare och andra tattare». Det finns tusentals tattare i vårt land, som slagit sig ned och blivit bofasta och köpt hemman och äro svenska medborgare. Skola vi köra ut dem också? Och så vill jag säga, att det många gånger sannerligen inte är så lätt att skilja mellan tattare och vanliga svenska medborgare. Är folk litet mörkhyade, så vet man ofta inte så noga, hur det är med den saken. Jag kan alltså, därför att motionären sträckt sitt yrkande så långt, för ingen del vara med därom utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Jag får lov att säga, att det smärtar mig, att vår ålderspresident i denna kammare kan tillåta sig att resonera som han gör. Jag har, herr Åkerlund, naturligtvis inte tänkt mig, att därför att personer t. ex. bära tattarnamn man skulle vidtaga åtgärder mot dem. Äro de bofasta och sköta sig som folk i allmänhet gör, så är jag den siste, som skulle vilja något sådant. Jag har inte velat utplåna dem från jorden. Utan det är dessa, som driva omkring och bedriva tjuvnad och bettleri och allt detta, det är dem, jag vill ha litet hämsko på. De andra har jag inte befattat mig med, herr Åkerlund.

När jag nu har ordet, kan jag inte underlåta att helt kort replikera den ärade ordföranden i utskottet. Han började med att säga, att tattarna syssla icke med vad vi göra här i riksdagen. Men han slutade med, att efter denna debatt skall man finna, att vi be-

Ang.
samhällets
befriande från
zigenare och
tattare.
(Forts.)

*Ang.
samhällets
befriande från
zigenare och
tattare.*

(Forts.)

aktat detta spörsmål. Ja, vore det så, att dessa individer icke följde med vad som sker, så skulle jag givit den ärade ordföranden rätt. Men jag skall nämna i detta sammanhang en erfarenhet från det kommunala livet. Jag har alltid varit av den rättsäskådningen, att jag ogillat allt sådant kringströvande, och jag har därför väckt på tal i min kommun åtskilliga gånger, att man skulle ålägga varje person böter, som mottager dessa individer. Det har också gjorts verkan. De ha hållit sig borta från den kommun, som har vidtagit sådana åtgärder. Men är det så, att landet i sin helhet vill gynna eller åtminstone inte göra någonting mot dessa följen, så komma de att tänka, att de äro i sin fulla rätt att fara fram som de vilja.

Jag skall inte vända mig mot den ärade vice ordföranden. Ty hans påståenden har jag redan vederlagt. Jag har inte sagt någonting alls mot utskottet, utan jag anser, att utskottet har formellt sett handlat rätt. Men jag har väddat till herrarna i kammaren, om ni inte ville vara vänliga och gå med på att bifalla motionen just ur den synpunkten, att dessa zigenare och tattare då skulle få klart för sig, att de inte i framtiden ha att vänta så mycken frihet, som de hittills haft. Det är just detta, herr talman, som varit utslagsgivande för mig, och jag hoppas verkligen, att de flesta åtminstone av kammarens ledamöter skola hysa samma åsikt som jag har i detta hänseende.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Osberg, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 75 ja mot 57 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

*Ang. skydd
mot värde-
minskning av
donationer.*

Å föredragningslistan fanns härefter uppfört andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om beredande av skydd mot värdeminskning av donationer genom penningvärdets fall.

I anslutning till vad herr *Pettersson* i Södertälje föreslagit uti en inom andra kammaren väckt och till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 61, hemställde utskottet, att andra kammaren måtte för sin del besluta, det riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt donationer, särskilt sådana, som i egenskap av premie- och stipendiefonder tillhörde allmänna undervisningsanstalter, skulle kunna genom lagstiftning skyddas mot av penningvärdets fall förorsakad värdeminskning.

*Ang. skydd
mot värde-
minskning av
donationer.*

(Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Kristensson*: Herr talman! När jag fick detta utskottsutlåtande i min hand och läste klämman, där det hemställes, att »riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt donationer, särskilt sådana, som i egenskap av premie- och stipendiefonder tillhöra allmänna undervisningsanstalter, må kunna genom lagstiftning skyddas mot av penningvärdets fall förorsakad värdeminskning», då kunde jag icke underlåta att bli litet rädd inför de konsekvenser, som det skulle medföra att just nu i det läge, som vårt penningvärde för närvarande befinner sig i, gå in för att vidtaga åtgärder för att skydda alla de inrättningar — ty det är naturligtvis icke bara donationer, utan sedan komma konsekvenserna att sträcka sig vitt därutöver — vilkas kapitaltillgångar minskas i värde på grund av det fall, penningvärdet undergått. Då jag emellertid läste motiveringen, försvann alltmer och mer den rädsla, jag ursprungligen fick genom läsandet av klämman inför konsekvenserna, och till sist måste jag säga mig, herr talman, att så litet återstår i verkligheten, att man måste fråga sig: är det verkligen skäl att med den begränsning, utskottet här gjort i saken, skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning och tillsättande av en kommitté?

För det första kan man ju fråga sig: är verkligen just nu tidpunkten inne att, på sätt motionären och utskottet tänkt sig, minska dessa donationers avkastningar, som i detta nu äro betydligt mindre värda än förut, ännu ytterligare genom att avsätta en viss procent årligen för att öka donationens värde, och alltså ställa de stackars skolynglingar, som på grund av fattigdom ha svårt att draga sig fram och för vilka stipendierna, även om de äro små, ha visst värde, i ett ännu sämre läge, vilket skulle bli en följd, om man följde utskottet och motionären?

Dessutom tillkommer ju, att denna sak för närvarande är svävande. Om någon månad torde riksdagen få sig förelagt i ett sammanhang att taga ställning till åtskilliga åtgärder, av vilka det kan bli beroende, om penningvärdet kommer att ökas eller minskas. Nog synes det mig i varje fall, att man kunde låta anstå med dessa donationer, tills vi kunna se frågan klarare längre fram, tills vi kunna se den i hela dess vidd. Jag medgiver visserligen, att denna sak måste delas upp i två hälfter, den ena beroende av den ständiga värde-

Ang. skydd
mot värde-
minskning av
donationer.
(Forts.)

minskning, som guldets undergick under 30, 40 år, varigenom faktiskt dessa donationer minskades med en liten del varje år, och den andra beroende av den kolossala förändring penningvärdet undergått under kristiden i Sverige liksom i alla andra länder. Men man vet ju icke i detta nu, huru det kommer att ställa sig framdeles. Den sista tiden har ju guldvärdet stigit, och då stiger även dessa donationers faktiska värde. Vid sådant förhållande torde man kunna se saken litet annorlunda.

Men så tillkommer, att som utskottet här säger, det är meningen, att det skall ankomma på den myndighet, som har hand om donationen, att själv taga initiativ och ingå till Kungl. Maj:t om denna sak, att man skall få lägga till kapitalet en viss procent om året. Det är alltså icke statsmakterna, som skola anbefalla myndigheterna. utan det är myndigheterna själva, som skola komma med initiativ. Det är icke blott på ett ställe i utskottsutlåtandet utan på icke mindre än två ställen, nämligen dels nederst på sidan 4 och dels i sista stycket, som det strykes under, att det skall bli på framställning av vederbörande donationsmyndigheter, som Kungl. Maj:t skall få lämna sådan föreskrift. Men, herr talman, kan icke detta äga rum för närvarande? Om en donationsmyndighet skulle skriva till Kungl. Maj:t, nog har Kungl. Maj:t maktbefogenhet att kunna på administrativ väg ändra donationsbestämmelserna i den riktning det här är fråga om.

Vid sådant förhållande, herr talman, tycker jag det är fullkomligt onödigt, att vi nu skriva till Kungl. Maj:t om denna sak. Riksdagen har ju varje år skrivit om en massa ting med det resultat, som vi hörde i remissdebatten om alla dessa otaliga kommittéer. Nog borde det vara skäl i att icke i onödan besvara Kungl. Maj:t.

Jag ber därför att få yrka avslag på utlåtandet för närvarande och även på motionen. Och jag tror icke någon skada är skedd. om vi verkligen dröja något år, innan vi taga upp detta spörsmål och då i samband med en hel del andra saker, som äro beroende av det förändrade penningvärdet. Jag yrkar alltså avslag på utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Råstock och *Hagman*.

Herr *Laurén*: Herr talman! När man helt flyktigt läser motionen, får man kanske den uppfattningen av densamma, som den föregående ärade talaren hade, att den icke har så stor betydelse. Men om man studerar den litet närmare, skall man dock finna, att under densamma ligger en hel del saker, som man måste taga i betraktande. Det är sant, att om man tänker på den närmaste tiden, den närmaste generationen, och på dem, som nu ha nytta av donationerna, så kommer man ju till den slutsatsen, att det måste vara ett intrång i deras rättigheter eller åtminstone tänkta rättigheter att minska donationernas avkastning. Men om man tänker sig litet längre framåt och på samma gång tillbaka till dem, som gjorde donationen kanske utan tanke på eller kännedom om det fall, som penningvärdet gjort i våra dagar, så måste

man ovillkorligen säga sig, att detta fall betingar särskilda omständigheter i avseende å uppehållandet av donationens avkastning i förhållande till penningvärdet. Om vi tänka oss tillbaka, när vi läste Odhners historia, när vi läste om Gustaf II Adolfs dagar, då en tunna råg kostade 1 riksdaler specie, så finna vi ju, att den tiden var penningen mycket värd. När man tänker sig en donation, som skall leva sekler igenom men vars värde faller med penningvärdet, så måste man tänka sig, att det får lov att finnas någonting, som skall vidmakthålla denna donation, vid det värde, som den hade, när den stiftades. Jag är övertygad om, att om vederbörande donatorer hade fått uppmärksamheten riktad på det förhållandet, hade litet var av dem föreslagit, att viss del av avkastningen skulle läggas till kapitalet, för att icke donationens kapitalvärde skulle minskas.

*Ang. skydd
mot värde-
minskning av
donationer.*

(Forts.)

Här har motionären velat förekomma denna minskning och förekomma den på ett mycket lindrigt sätt. Om man läser hans motivering, finner man, att han sagt, att om man skulle tänka sig, att en procent av räntan vid en räntefot av 5 % årligen lades till kapitalet, så skulle det visserligen dröja 20 år, innan räntes-avkastningen skulle komma upp till det belopp, som den varit förut. Men sedan skulle den ständigt ökas. Vid sådant förhållande frågar man sig, om det icke vore nyttigt att taga detta och bita i det sura äpplet den närmaste tiden för att få det bättre ställt i framtiden. Men för att få det mjukare har utskottet gjort det förbehållet, att det skulle ankomma på vederbörande myndighet, som handhar donationen, att inkomma till Kungl. Maj:t med begäran om, att viss del av avkastningen finge läggas till kapitalet.

De skäl, den föregående talaren framhållit, ha också framhållits i utskottet och där funnits väga lättare än motionärens, och därför har utskottet gått med på det här förslaget.

Det har vidare talats om, att man av pietet mot donatorerna icke skulle rubba något på deras bestämmelser, men det har ju nyss sagts — och det hänvisar jag till — att om de hade tänkt sig en värdeminskning, skulle de också ha vidtagit åtgärder i denna riktning. Då nu det ligger i vederbörande donationsinnehavares hand att ingå till Kungl. Maj:t med begäran om att sådan rättighet skall beredas dem som att avsätta någon del av fondens avkastning till kapital för att i framtiden få fonden till det belopp, som kan svara emot penningvärdets fall, så har jag ansett det vara någonting, som icke behöver förhindras.

Den föregående ärade talaren har sagt, att vi inskränkt oss till en del fonder. Men i utskottsbetänkandet står det »donationer, särskilt sådana, som i egenskap av premie- och stipendiefonder tillhöra allmänna undervisningsanstalter». Det finns således intet, som hindrar andra donationsinnehavare att även ingå till Kungl. Maj:t eller att den utredning, som kommer, även må omfatta andra fonder. Det finns ju andra tillfällen, när en donations avkastning kan användas till att stärka kapitalet. Donationen kan vara avsedd för vissa ändamål, som donatorn tänkt sig den tid han verkade, men dessa ändamål ha kanske försvunnit. Jag vet särskilt, att i min

*Ang. skydd
mot värde-
minskning av
donationer.
(Forts.)*

hemstad hade vi en donationsfond, som avsåg att bereda vissa gesällänkor understöd, och när fabriksverksamheten tog överhand över hantverket, så fanns det inga gesällänkor mera. Då måste staden ingå till Kungl. Maj:t med begäran, att i stället smidesarbetare-änkor skulle erhålla donationens avkastning. Vid detta tillfälle hade det naturligtvis varit klokare — det medger jag — att vi avsatt räntan till kapital åtminstone en tid och sedan, när kapitalet blivit större, gått in till Kungl. Maj:t med vår begäran. Det kan ju hända, att sådana fall förekommit även på andra håll. Och då jag icke blott tror utan är övertygad om, att motionärens avsikt här är den allra bästa och synnerligen nyttig just för dessa fonders framtida avkastning, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Osberg: Jag vill bara säga det, herr talman, att jag tror nog, att den här framställningen kommer att bifallas av kammaren, ty när det är frågor, som ha en märkvärdig innebörd, då går man med på dem. Jag tycker den ärade motionären skulle kunnat begripa, att detta var den mest olämpliga tid att framställa ett sådant krav från riksdagens sida. Hade det varit gynnsamma tider, skulle man kunnat giva honom någon rätt i detta.

Här har ju varit mycket tal om dessa donationer, och för någon tid sedan kom det framställning om att man skulle t. o. m. av statsmedel stärka Nobelstiftelsen, som har 37 millioner kronors kapital. Det är ju märkvärdigt, att icke motionären begärt något liknande.

Men jag får säga, mina herrar, att man får väl se på denna sak på det sättet, att vederbörande, som ha hand om förvaltningen av de olika fonderna, få lov att taga hand om denna sak själva. Jag tycker verkligen, att icke riksdagen behöver lägga sig i en sådan sak som denna. Det har klagats mycket och med rätta över kommittéerna och det sätt, varpå de bedriva sitt arbete. Och detta tror jag icke alls skulle bli till någon nytta utan endast medföra en statsutgift.

Jag yrkar avslag på motionen och utskottets hemställan.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Den föregående ärade talaren anförde, att han trodde, att den förevarande motionen skulle bifallas av kammaren, eftersom kammaren ju går med på frågor, som äro »märkvärdiga». Jag vet icke riktigt, vad den ärade talaren menar med »märkvärdiga» frågor. Men jag förmodar han är villig tillerkänna sin egen nyss behandlade motion om zigenare och andra tattare egenskapen att vara »märkvärdig». Men icke desto mindre blev den motionen av kammaren avslagen, så den där regeln tycks icke hålla streck.

Jag har icke anspråk på att denna motion skall anses vara av någon märkvärdig natur, men jag vågar hålla före, att den i alla fall förtjänar beaktande. Ty, mina herrar, vad är det det här gäller? Jo, det gäller det förhållande, som icke så sällan inträffar,

att här har för mycket länge sedan eller låt oss säga för ett par eller tre hundra år sedan en person skänkt ett belopp till något i hans tycke gott ändamål, t. ex. att hjälpa en fattig yngling att kunna studera vid ett läroverk. Beloppet har varit tillräckligt stort, för att räntan på detsamma skulle förslå att hjälpa ynglingen fram under hans studier. Sedan har tack vare penningvärdets fall värdet av räntan allt mer och mer förminskats, och när den nu utdelas, kanske den knappast räcker till skolböcker under en termin. Syftet med dylika donationer har varit precis detsamma som lett riksdagen att under de sista åren anslå medel till studielån åt fattiga studerande. Jag föreställer mig därför, att detta syfte av kammaren erkännes vara behjärtansvärt och riktigt. Då nu emellertid tack vare händelsernas utveckling detta syfte med åtskilliga donationer har fullkomligt omintetgjorts, så synes det vara en sak, som vore värd riksdagens uppmärksamhet, att undersöka, om man icke kunde på något sätt ställa så till, att om icke genast så dock efter någon tid det kunde ordnas så, att donatorers vackra ändamål med donationer av varjehanda slag kunde något bättre realiseras än nu ofta sker.

Ang. skydd
mot värde-
minskning av
donationer.
(Forts.)

Nu erkände även herr Kristensson, som i början av diskussionen uppträdde mot motionen, att penningvärdet har fallit och fallit rätt mycket redan under tiden före världskriget. Och sedan berörde han också det förhållandet, att penningvärdet ytterligare mycket hastigt fallit under världskriget. Men därav drog han den slutsatsen, att det just nu efter detta hastiga fall i penningvärdet icke vore skäl att tänka på den här saken, ty riksdagen skulle om någon tid ha att vänta en framställning rörande valutafrågan, och då finge riksdagen tillfälle att fatta ståndpunkt till spörsmålet angående penningvärdet i dess helhet. Härtill vill jag genmäla, att, även om man ser bort från de allra sista årens förändringar i penningvärdet, så hava åtskilliga donationsfonder undergått en sådan värdeminskning *redan före* 1914, att det endast på den grunden vore skäl att taga i övervägande, om det icke kunde göras något för att bättre realisera donatorernas syften.

Jag föreställer mig också i motsats till den siste ärade talaren, att någon utgift för staten icke skulle behöva följa med denna sak. Jag kan icke se, att det skulle medföra några statsutgifter alls, ty jag föreställer mig, att utredningen kan försiggå ganska enkelt och utan tillsättande av någon kommitté. Vad som erfordras är, att Kungl. Maj:t får rättighet att efter vederbörandes hörande och med deras begivande verkställa de ruckningar i donationsbestämmelserna, som möjligen kunna vara erforderliga. För min del anser jag icke absolut nödvändigt, att initiativet utgår från den myndighet, som förvaltar donationen, men naturligtvis måste den myndigheten medverka med Kungl. Maj:t för att få ändring till stånd.

Herr talman! Jag kan icke se annat än att det är en rätt billig och anspråkslös begäran, som här föreligger, och alltså icke någon så märkvärdig sak. Jag tillåter mig därför hemställa om bifall till utskottets förslag.

*Ang. skydd
mot värde-
minskning av
donationer.*
(Forts.)

Herr Kristensson: Herr talman! Jag får säga, att sedan jag åhört den ärade motionären, har jag endast ytterligare styrkts i den uppfattning, som jag gav uttryck åt i mitt första anförande. Den ärade motionären talade om den värdeförändring, som pengarna undergått sedan 1914. Ja, det är alldeles obestriddligt. Men i detta ögonblick ligger allting där och flyter. Vi veta icke, i vad mån vi komma tillbaka till penningvärdet 1914, huru långt vi kunna komma på vägen dit, om vi kunna nå målet helt och hållet eller huru det blir. Att då använda den situationen som argument för att vi skola gå in för åtgärder i en liten, liten del, som är beroende av allt detta stora, kan jag icke inse vara riktigt.

Den ärade talaren nämnde till sist, att Kungl. Maj:t naturligtvis skulle medverka med myndigheterna, som ha hand om donationerna. Men vad jag icke fick klart av hans anförande är detta: har icke Kungl. Maj:t makt och myndighet att verkställa denna utredning och vidtaga de åtgärder, som kunna bli beroende av en sådan utredning, efter framställning av en donationsmyndighet? Om jag icke är fel underrättad, kan Kungl. Maj:t vidtaga vissa förändringar i fideikommissbestämmelser exempelvis. Och jag tror det också har inträffat — jag tager säkerligen icke fel däri — att Kungl. Maj:t vidtagit vissa förändringar i donationsbrev. Vid sådant förhållande förefaller det verkligen något onödigt att nu skriva till Kungl. Maj:t om denna sak.

Sedan tillkommer, att under de närmaste åren torde dessa skolynglingar behöva verkligen vartenda öre, de kunna få av dessa donationer, och att det därför icke kan vara skäl att just nu minska deras avkastningar.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren avslår såväl femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2 som den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 86 ja mot 42 nej, vadan kammaren avslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

§ 5.

Slutligen föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om viss ändring i kungörelsen den 19 maj 1916 med vissa bestämmelser rörande elektriska starkströmsledningars anordnande i förhållande till trafikleder och svagströmsledningar m. m.; och blev utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till delar av riksdagsbeslutet:

- nr 1, ingressen;
- nr 2, slutmeningen;
- nr 3, angående val av deputerade att. jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen med Konungen överlägga;
- nr 4, angående lag om kommandomål;
- nr 5, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 30 § 12 punkten, 54 och 87 §§ samt övergångsstadgandet i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen;
- nr 6, angående ändrad lydelse av § 17 mom. 1 i riksdagsordningen;
- nr 7, angående ändrad lydelse av §§ 12, 54 och 105 regeringsformen, §§ 38, 50, 55, 56 och 74 riksdagsordningen samt § 2 mom. 4:o tryckfrihetsförordningen;
- nr 8, angående ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;
- nr 9, angående ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;
- nr 10, angående ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;
- nr 11, angående ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;
- nr 12, angående ändrad lydelse av §§ 6, 7, 9, 16, 19, 21 och 24 riksdagsordningen och till övergångsstadgande;
- nr 13, angående ändrad lydelse av §§ 6 och 7 successionsordningen;
- nr 14, angående ändrad lydelse av § 52 regeringsformen samt §§ 33, 34 och 38 riksdagsordningen;
- nr 15, angående ändrad lydelse av § 12 riksdagsordningen;
- nr 16, angående ändrad lydelse av §§ 61 och 109 regeringsformen samt § 72 riksdagsordningen m. m.;
- nr 17, angående ändrad lydelse av §§ 21 och 22 riksdagsordningen;
- nr 18, angående ändrad lydelse av §§ 4, 28, 33 och 108 regeringsformen samt § 70 riksdagsordningen;

nr 19, angående ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

nr 20, angående ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

nr 21, angående ändrad lydelse av § 14 riksdagsordningen ävensom till övergångsbestämmelse;

nr 22, angående stadga om val av talmän och vice talmän i riksdagens kamrar;

nr 23, angående lag om ändrad lydelse av 239 § i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

nr 24, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen den 12 maj 1897 för Sveriges riksbank;

nr 25, angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden;

nr 26, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare; samt

nr 27, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anvisande av medel för inköp av inventarier för postverkets behov; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för postverkets räkning av fastigheter i Lilla Alby municipalsamhälle i Solna socken m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

bevillningsutskottets:

betänkande, nr 5, i anledning av väckta motioner dels om förmögenhetsbeskattning av inre lösören m. m., dels ock om kommunal objektbeskattning av viss lös egendom; och

memorial, nr 6, angående tilläggsarvode åt sekreteraren å utskottets andra avdelning;

bankoutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckt motion om pension åt första kammarens sekreterare, f. d. kanslirådet A. W. von Krusenstjerna;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i lagen om adoption; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 28 § och 9 kap. 5 § strafflagen;

andra lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion om skyldighet för fastighetsägare, vilkens egendom vinner i värde genom framdragande av en koncessionerad järnväg, att teckna aktier i bolag för järnvägens byggande;

jordbruksutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående uppvärmning av till kreatursföda avsedd mjölk m. m. samt angående anslag till kontroll å lagens efterlevnad; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om viss ändring i förordningen angående försäljning av rusdrycker.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Laurén</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 28 febr.,
» <i>Lithander</i>	» 3 » » 27 »
» <i>Hansson</i> i Sölvesborg	» 6 » » 28 »
» <i>Kristensson</i>	» den 28 ^e febr.,
» <i>Sjöström</i>	» 6 dagar fr. o. m. den 28 febr.,
» <i>Persson</i> i Björsbyholm	» 8 » » 1 mars,
» <i>Jönsson</i> i Revinge	» 3 » » 27 febr.,
» <i>Osberg</i>	» 4 » » 1 mars,
» <i>Bengtsson</i> i Kullen	» 2 » » 2 » och
» <i>Bäcklund</i>	» 3 » » 27 febr.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8.50 e. m.

In fidem

Per Cronvall.